

Quinti Sereni Samonici De medicina praecepta saluberrima / Textvm recensvit, lectiones varietatem, notas interpretvm selectiores svasqve adiecit Ioannes Christianus Gottlieb Ackermann.

Contributors

Serenus Sammonicus, Quintus.
Ackermann, Johann Christian Gottlieb, 1756-1801.

Publication/Creation

Lipsiae : In bibliopolio I.G. Mülleriano, 1786.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/a7zgd4n>

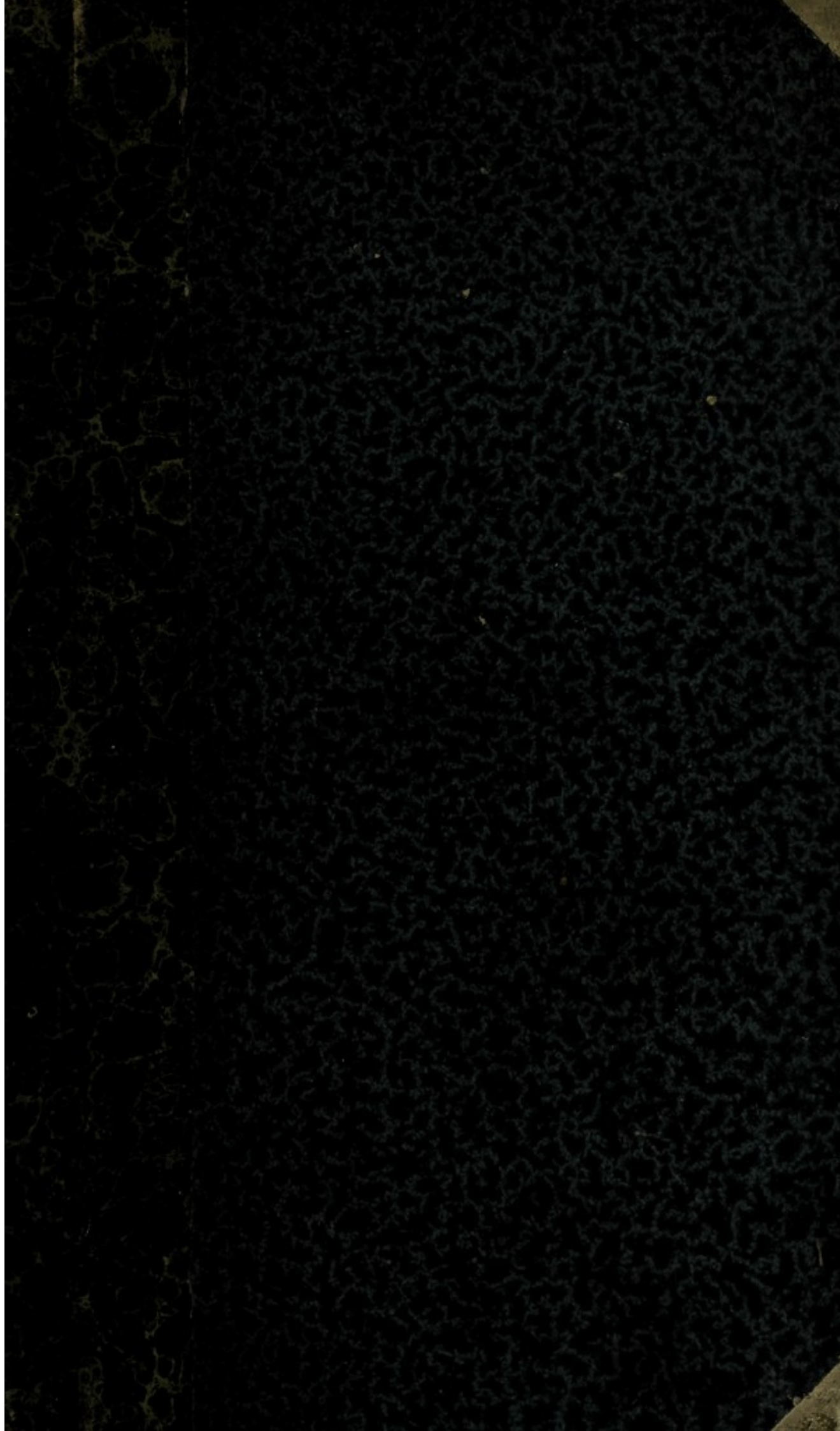
License and attribution

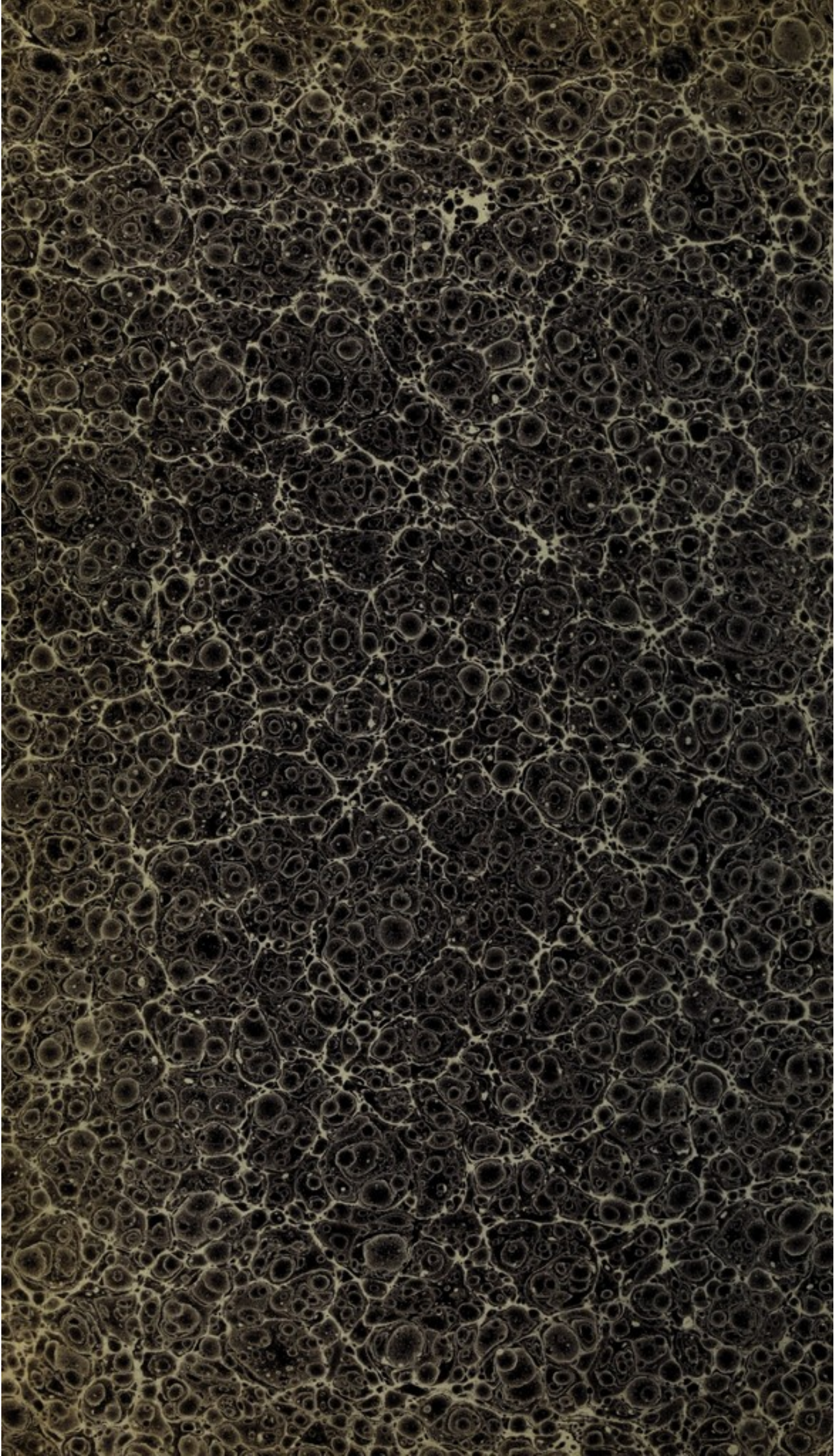
This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

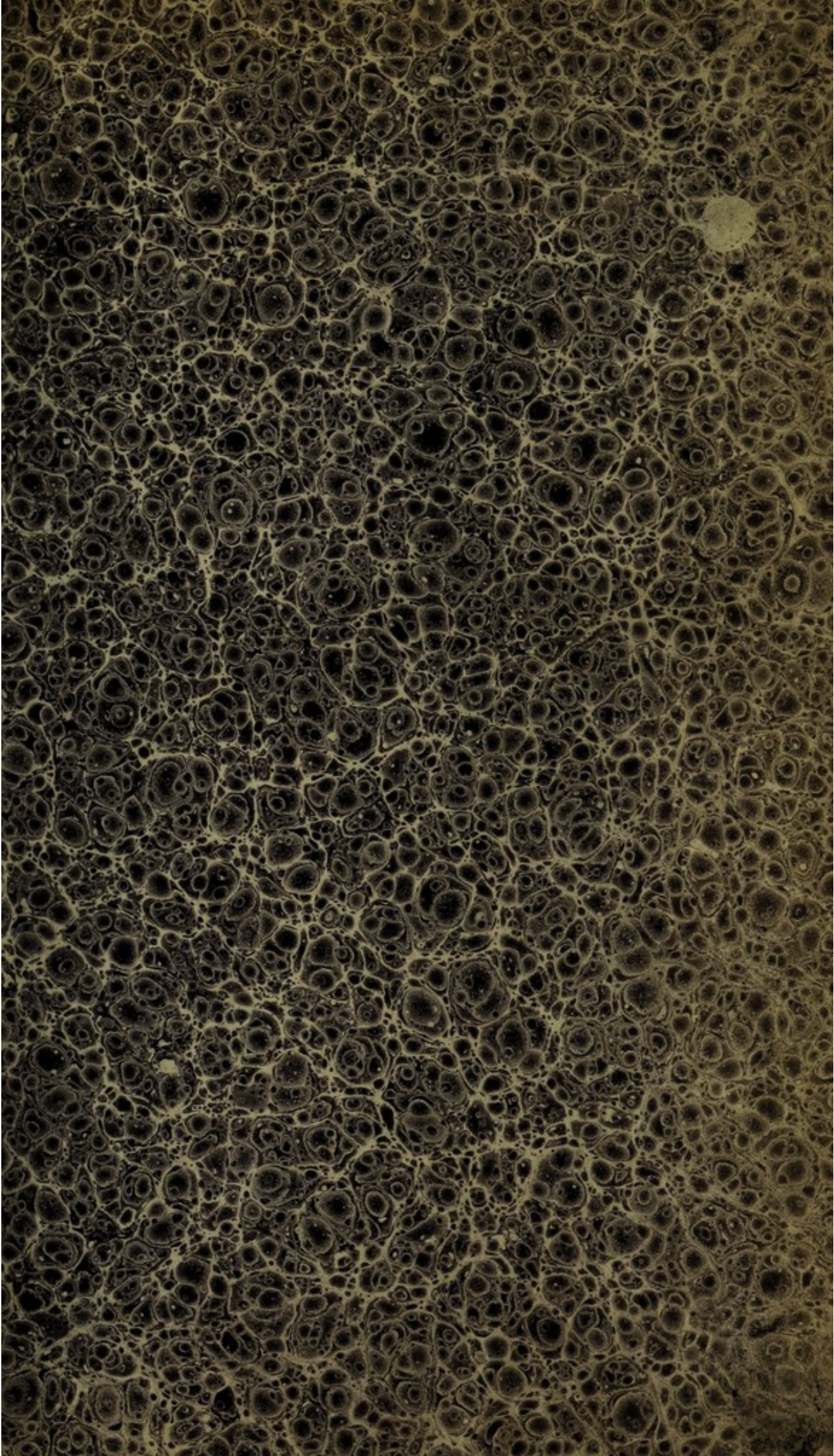
You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

4 1839 / B

A. XV

Sen

P. S.
1-13/2/90
46

21.6.4852

MEDICINA
PRÆCEPTA SALVBERRIMA

TEXTVM RECHENSIT, LECTIOIBVS VARIETATE,
ET ALIIS RECHENSITVM INLENTISSIS SVAVIBVS

ADISOLIT

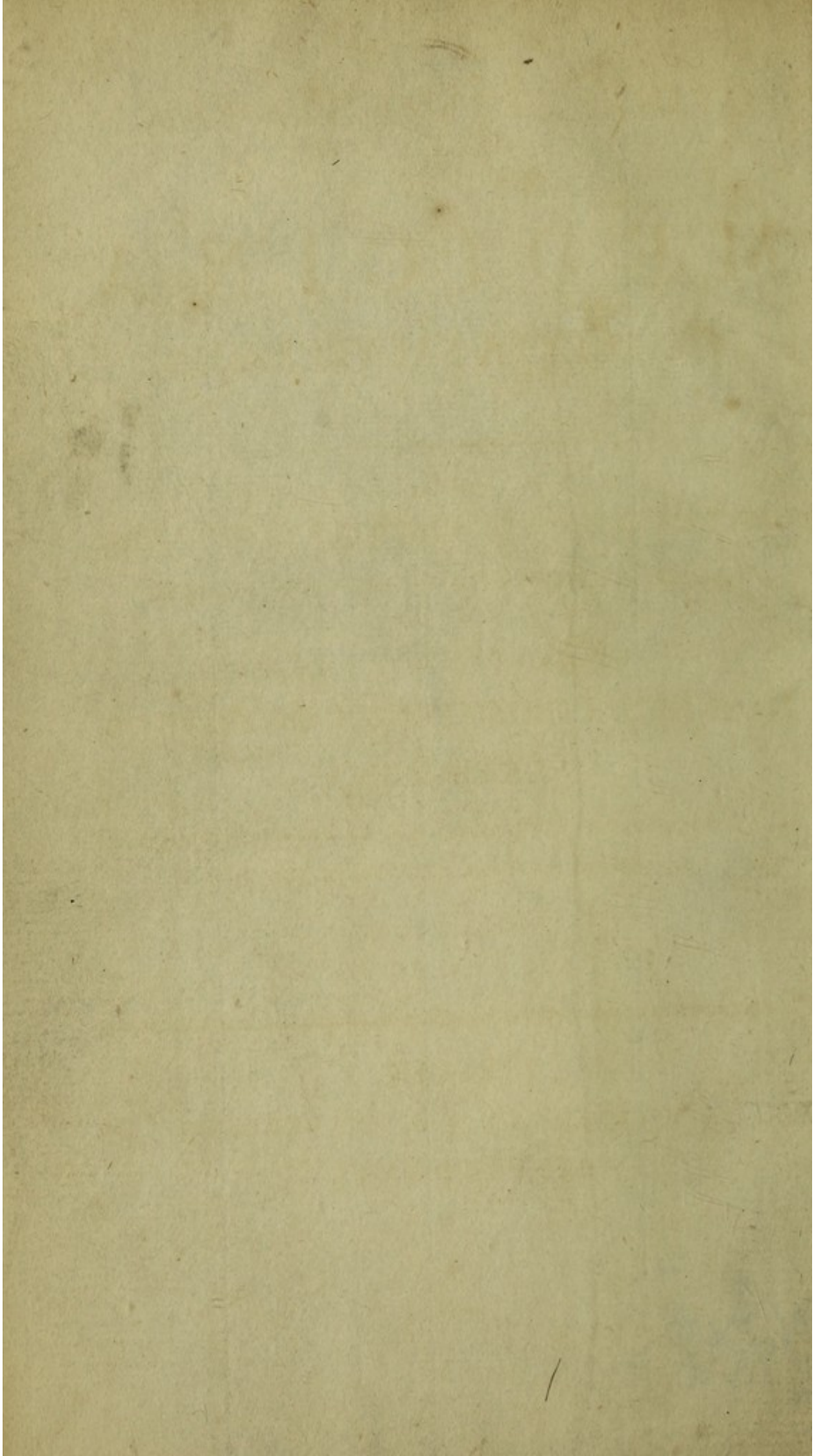
JOHANNES CHRISTIANVS GOTTLIB B
ACKERMANN

MDCCCLXXXVI, THIS RECHENSITVM, ET ALIIS RECHENSITVM
INLENTISSIS SVAVIBVS

LIPSIÆ,

BIBLIOPOLIO H. O. MÜLLERIANO.

MDCCLXXXVI

QVINTI SERENI SAMONICI
DE
M E D I C I N A
PRAECEPTA SALVBERRIMA.

TEXTVM RECENSVIT, LECTIONIS VARIETATEM,
NOTAS INTERPRETVM SELECTIORES SVASQVE

ADIECIT

IOANNES CHRISTIANVS GOTTLIEB
ACKERMANN

MEDIC. DOCTOR, PHYS. ZEVLNRODAN. ET PROVINC. BVRGENSIS,
ACADEMIAE NATVRAE CVRIOSORVM COLLEGA.

LIPSIAE,

IN BIBLIOPOLIO I. G. MÜLLERIANO.

M D C C L X X V I.

QUINTI SEPTIMI SAMONICI
DE
MEDICINA
PRAECEPTA SALUBERRIMA

LECTUM PROPTERIT, LECTUM PROPTERIT
NOTA HISTORIAM SPECTIOSA SVASIVE

IOHANNES CHRISTIANVS GOTTFRIDVS
ACKERMANN

PHYSICVS, THEOPHILVS, ET PHARMACEVTICVS
ACADEMIAE SALENSIS MEDICINAE

LEIPZIG
IN BIBLIOPOLIO B. O. WYLLERIANO
MDCCLXXXVII

ILLVSTRISSIMO VIRO
ANTONIO L. B. DE STOERCK

AVGVSTISS. IMPERATOR. A CONSIL. AVLIC.

ARCHIATROR. COMITI

S T V D. M E D I C.

ATQVE

INCLIT. FACVLT. MEDIC. VINDOBONENS.

PRAESID. AC DIRECTORI PERPETVO

PER

VNIVERSAS AVSTRIAE PROVINCIAS

PROTOMEDICO, NOSOCOMII PAZMANNIANI

PHYSICO, caet.

Q. SERENVVM SAMONICVM

SEQVE DICAT

IO. CHR. GOTTL. ACKERMANN.

ILLUSTRATIONE VIKRO

ANTONIO L. B. ESTORCK

AVGVSTVS IMPERATOR A CONSILII AVLE

ARCHITECTVS A MITI

STVDIUM M. D. C.

NYVA

INCILT. BUCHET. MEDIC. KINDERHEILKUNDE.

PRASID: AC DIRECTORI PERPETVO

PER

PHYSIKS ANSTALTE PROVINCIAS

PROTOMEUCO, MOSCOWI PARSIVANI

PHYSIO, AN

G. SEIFERTH ZAWONICHEN

SEVERAL

IO. CHR. GOTTL. ACKERMANN

VIR ILLUSTRISIME,

QVINTVM SERENVM SAMO-
NICVM meum quod nomine TVO Illu-
strissimo ornauerim, duplici potissimum ex
caussa factum est: partim, vt SERENVVS
tanto nomine, in omni medicina maxi-
mo, munitus audacior in orbem litera-
rium prodeat, partim, vt ipse, destitutus
aliis, viro de vniuersa medicina tam

*praeclare promerenti dignis, exiguos hos
labores meque totum TIBI consecrem.*

*Serena itaque fronte SERENVM
accipe, PATRONE, meque, qui ope-
ram in eo edendo qualemcunque insumsi,
summo TVO patrocínio haud dedignere.
Vale.*

BENE-

BENEVOLO
ATQVE
AEQVO LECTORI
S. D.

IO. CHR. GOTTL. ACKERMANN.

QVINTI SERENI SAMONICI carmen de medicina, aut potius de medicinis ad varios morbos comparatu facilibus, editurus, de vita auctoris eiusque, quod nobis superest, carmine, variis illius codicibus manuscriptis, editionibus, iisque, quae in noua hac editione adornanda fuerint praestita, quibus commodis auxiliisque ad eam usus sim, praemonenda quaedam sunt.

De carminis vero auctore docti viri eam in primis ob causam admodum dissentiunt, quod antiqui scriptores, quibus in his rebus fides habenda est, si de SERENO SAMONICO loquantur et operibus ab ipso editis, carminis huius nullam mentionem faciant, quod duo SERENI commemorantur, pater et filius, alter a CARACALLA occisus, alter vero ALEXANDRO SEVERO notus et dilectus, ut alios non memorem, SERENVM Lyricum, a SERVIO ^{a)} lauda-

a) Comm. in Aeneid. IV, 291. IX, 762. XII, 923.

laudatum, et a SERENO SAMONICO, qui pariter a SERVIO citatur ^{b)}, MORGAGNIO ^{c)} notante, distinctum, SEPTIMIUM SERENVM, qui, NONIO ^{d)} teste, ruralia aliaque opuscula conscripsit, AVLVM SERENVM, eundem, notante MORGAGNIO ^{e)}, cum SEPTIMIO SERENO, forte SEPTIMIO AFRO.

His autem, quos ultimo loco memoravi, SERENIS carmen de medicina veterum nullus quum adscribat, docti viri in eo omnes quidem conueniunt, id aut a patre aut a filio SERENO profectum esse, longe plures tamen patri adscribunt, filio quidam vindicant. A patre conscriptum esse omnes putant, qui ante MORGAGNIUM SERENO operam dedere, HENRICVS STEPHANVS ^{f)}, PETRVS CRINITVS ^{g)}, THOMAS BARTHOLINVS ^{h)}, ROBERTVS KEVCHENIVS ⁱ⁾, aliique plures. Iique his potissimum argumentis vtuntur, quod pater SERENVS, SPARTIANO notante, CARACALLAE iussu inter coenandum occisus, *plurimorum librorum ad doctrinam extantium auctor fuerit*, quod libri, qui a veteribus SERENO tribuuntur, omnes a patre profecti sint,

libri

b) in Georg. I, 30. 102. 103.

c) Epist. in Seren. Samon. I. pag. 269. seqq. Vfus sum editione Patauina ann. 1750.

d) de propriet. Sermon.

e) Epist. in Seren. I. p. 272.

f) Art. medic. princip. p. 415.

g) de poet. latin. c. 78.

h) de medicis poetis. p. 120.

i) in Prolegom. in Q. Seren. editioni eius praefixis, ex quibus argumenta, quibus carmen a SERENO patre profectum esse adferitur, inprimis hausi.

libri scilicet ad ANTONINUM CARACALLAM, quorum SPARTIANVS ^{k)} meminit his verbis: SERENI SAMONICI *libros familiarissimos habuit, quos ille ad ANTONINUM scripsit*, quod idem ille SERENVS pater *reconditarum rerum* libros scripserit a MACROBIO ^{l)} laudatos, in quorum quinto carmen ex FVRII vetustissimo libro excerptum legitur, quo Dii euocantur, dum oppugnatione ciuitas cingitur, a MACROBIO feruatum, quod denique SERENVS pater in *reconditarum rerum* libris suis de rebus naturalibus plurima dixerit; de pisce accipensere, quod fragmentum MACROBIVS ^{m)} allegat, de conuiuiorum luxuria, caet. Quae fragmenta, quum ingenium auctoris et scribendi modum quodam modo prodant, et aliquid forte ad carmen vero auctori suo vindicandum faciant, adponere lubet:

Temporibus SEVERI principis, inquit MACROBIVS ⁿ⁾, qui ostentabat duritiem morum, SAMONICVS SERENVS, vir seculo suo doctus, quum ad principem suum scriberet faceretque de hoc pisce (accipensere) sermonem, verba PLINII, quae superius posui, praemisit et ita subiecit: PLINIVS, ut scitis, adusque TRAIANI imperatoris venit aetatem, nec dubium est, quod ait, nullo honore temporibus suis hunc piscem fuisse, verum ab
eo

k) in *Geta*.

l) Saturn. III, 9.

m) Saturn. III, 16.

n) *Macrob.* I. c.

eo dici: apud antiquos autem in pretio fuisse ego testimoniis palam faciam; vel eo magis, quod gratiam eius video ad epulas quasi postliminio rediisse. Quippe qui dignatione vestra cum intersum conuiuio sacro, animaduertam, hunc piscem a coronatis ministris cum tibicine inferri. Sed quod ait PLINIUS de accipenseris squamis, id verum esse, maximus rerum naturalium indagator, NIGIDIUS FIGVLVS, ostendit, in cuius libro de animalibus quarto ita positum est: Cur alii pisces squama secunda, accipenser aduersa sit. Haec SAMONICVS.

Alterum fragmentum MACROBIUS pariter citat °). Post annum vigesimum secundum legis Orchiae Fannia lex lata est, anno post Romam conditam, secundum GELLII opinionem, quingentesimo octuagesimo octauo, de hac lege SAMONICVS SERENVS ita refert: Lex Fannia Augusti ingenti omnium ordinum consensu peruenit ad populum. Neque enim praetores aut tribuni, ut plerasque alias, sed ex omni bonorum consilio et sententia ipsi consules pertulerunt, cum respublica, ex luxuria conuiuiorum, maiora, quam credi potest, detrimenta pateretur. Siquidem eo res redierat, ut gula illecti plerique ingenui pueri pudicitiam et libertatem suam venditarent: plerique ex plebe Romana vino madidi in comitium venirent, et ebrii de rei publicae salute consulerent. Haec SAMONICVS.

Quibus

•) III, 17.

Quibus argumentis omnibus KEVCHE-
 NIVS, qui in iis enarrandis plurimam operam
 infumfit, carmen de medicina a patre SE-
 RENO profectum speciose quidem probavit, et
 SERENVM patrem, quem ARNOBIUS p) et
 SERVIVS q) citarunt, verum carminis medici
 nostri auctorem habuit; sed qui contrarias par-
 tes tuentur et SERENO filio carmen de medi-
 cina adscribunt, argumentorum vim quandam
 proferunt, quae, si et sententiam haecenus
 tractatam non penitus infirment, illi tamen
 fidei magnam partem detrahunt. SERENVM
 patrem memorat SPARTIANVS r) his verbis:
Caedes deinde in omnibus locis, et in balneis fa-
ctae: occisique nonnulli etiam coenantes, inter quos
etiam SAMONICVS SERENVVS, cuius libri plu-
rimi ad doctrinam extant. Sed cum hoc poni-
 tur, iure, quod pariter adfirmatur, in con-
 trouersiam vocari potest, SERENVM patrem
 GORDIANI secundi praeceptorem fuisse, de
 quo haec scribit IVLIVS CAPITOLINVS s):
SERENO SAMONICO, qui patri eius amicissimus,
sibi autem praeceptor fuit, nimis acceptus et carus,
usque adeo, ut omnes libros SERENI SAMONICI,
patri sui, qui censebantur ad LX. et duo millia,
 GORDIANO minori moriens ille relinqueret, quod
 eum

p) aduers. gent. VI.

q) ad Georg. loco supra
 citat.

r) in Caracall.

s) in Gordian. Haec loca

omnia collegit digessitque MOR-
 GAGNIUS in epist. in Seren. I.
 pag. 268. 280. 286. ex qui-
 bus haec potissimum desumpta
 sunt.

eum ad coelum tulit, siquidem tantae bibliothecae copia et splendore donatus, in famam hominum, litterarum decore peruenit. Ex quo loco ut patet, duos SERENOS fuisse, patrem et filium, quorum hic GORDIANI praeceptor fuit, ita dubium est, fueritne hic filius idem, ac scriptor CARACALLAE iussu interfectus. Aetas quidem secundi GORDIANI non repugnat, quem tunc annis plus viginti esse natum ex historiarum monumentis facile potest demonstrari: at tantam illam bibliothecam ab homine inter coenam repente occiso cuiusdam inter coenam nominatim relictam esse ita verosimile non est. Haec tamen ut sint, mortis violentae causam verosimilem SPARTIANVS ^{t)} tradidit, damnatos esse a CARACALLA, qui remedia quartanis tertianisque collo annexa gestarent, dicens, quae cum Sereni doctrina egregie conuenirent, si damnationis tempora congruerent, nec probabilius esset, SERENVM, tanquam GETAE fautorem, interemtum fuisse.

Princeps autem locus, ex quo coniectura de SERENO filio carminis medici nostri auctore admodum firmatur, LAMPRIDII est ^{u)}, a KEVCHENIO omissus, a MORGAGNIO ^{x)} vero et DANIELE VINCKIO ^{y)} citatus: *Latina*

t) in Caracall. Morgagn. Epist. I. pag. 280.

u) in Alexandro Seuero. c. 30.

x) Epist. in Seren. I. p. 287.

y) Amoenitates philologico-medice. §. 18. p. 418.

tina cum legeret ALEXANDER SEVERVS, non alia magis legebat, quam de officiis Ciceronis et de republica. Nonnunquam et oratores et poetas, in quibus SERENVM SAMONICVM, quem et ipse nouerat et dilexerat, et HORATIVM. Quae verba si cum iis conferuntur, quae de eodem ALEXANDRO LAMPRIDIVS habet ^{z)}, vixisse videlicet annis XXIX. aut etiam HERODIANVS ^{a)}, tum duodecimum aetatis attigisse annum, cum factus est consul cum HELIOGABALO, patet, quinquennem, aut etiam quadrimum fuisse ALEXANDRVM, quum GETA, huiusque partium studiosus SAMONICVS a CARACALLA interfecti sunt. Quis autem putet, talis aetatis puerum, etiam si in eodem loco, vbi SAMONICVS fuerit, eruditissimum illum scriptorem et nouisse et dilexisse? Indeque facilis coniectura est, poetam istum SERENVM SAMONICVM non patrem, sed filium fuisse, quum hunc annos aliquot paternae caedi superstitem ponere nihil vetet, et quae SPARTIANVS ^{b)}, ARNOBIVS ^{c)}, MACROBIVS ^{d)}, SIDONIUS ^{e)}, SERVIUS ^{f)} de libris SAMONICI, vt videtur, patris, aut memorant, aut proferunt, haec quidem soluta oratione scripta sunt, illa vero ad doctum quidem atque eru-

z) in ead. vita.

a) histor. V.

b) in Caracall. et Geta.

c) aduers. gent. VI.

d) Saturn. II, 12. 13. III, 9.

e) Epist. ad Polem. carm. 13. subiecta.

f) ad Virg. Georg. I, 102. 103. eaet.

eruditum philologum, historicum, aut etiam mathematicum, non propterea tamen poetam spectare videntur. Libri certe, qui a priscis viris SERENO patri adscribuntur, reconditarum rerum, mathecos libri a SIDONIO ^{g)} memorati ligata oratione conscripti non fuerunt, nec patet ex SERVIO ^{h)} vtrum Thules insulae miracula a SERENO soluta aut ligata oratione descripta fuerint.

LAMPRIDII autem locus quum diserte de SERENO filio poeta agat, de patre autem poeta apud priscos nihil inueniatur, est vtique quod suspicemur, carmen medicum a SERENO filio profectum esse.

Cui sententiae licet fidem plurimam non denegem, in primis quum ad eam defendendam MORGAGNIUS omnia auctorum loca studiose congefferit pertractaueritque, non est tamen, vt veram et indubitatum penitus illam habeamus. Poetam enim fuisse SERENVM patrem ex priscis monumentis licet non constet; negari tamen non potest, SERENVM patrem in reconditarum rerum libris physica, superstitiosa, sana ratione vix concipienda explicandaue, talia, quibus verbis, numeris certis, caet. magna vis tribuitur, multa pertractasse, quod ex horum librorum loco a
MACRO-

^{g)} Epist. ad Leontin. Carm. 22. ^{h)} in Georg. I, 30.

MACROBIO ⁱ⁾ citato, carmen Diis ex vrbe obfessa euocandis continente, et ex libro de Thules infulae miraculis, parte forsan reconditarum rerum librorum, abunde patet. Si autem ea spectamus, quae in carmine de medicina continentur, in quo eiusdem argumenti plura copiose pertractantur et hoc modo, ut iis magnam fidem auctor tribuisse videatur, magica, superstitiosa, haud difficilis profecto est conclusio, carmen de medicina ab eodem auctore profectum esse, qui reconditarum rerum libros conscripserit. Quae coniectura magnopere inde confirmatur, quod alio fragmento, a nobis supra citato, de pisce accipere quaedam ex PLINIO ^{k)} hausta tradiderit, quibus PLINIUS, pro saeculi, quo auctor vixit, more illustratur, de ipso autem, quod nobis superest, de medicina carmine si ea detrahemus, quae ex PLINIO auctor hausit, pauca admodum restent auctori aut propria aut ab aliis desumpta.

Quae omnia etsi ad carmen de medicina SERENO patri vindicandum in primis faciunt, non est tamen, quod in his argumentis excutiendis diu inhaereamus, in primis quum nullum antiquitatis testimonium proftet huic favens, aut illi contrarium. Sufficit, sane auctorem carminis, licet in ipso opere plura occurrant,

i) Saturnal. III, 9.

k) hist. nat. IX, 17.

currant, quae auctorem in ea medicinae parte, quae in cognoscendis morbis occupatur, parum versatum esse probant, a versu inprimis 90. vsque ad 93. rerum medicarum expertum fuisse, et medicinarum, quas laudat, vim ex exemplis didicisse, quod partim ex prima capituli primi parte, qua diuinam quandam carminis inspirationem adfectat, partim ex plurimis aliis carminis locis concludi potest. Sic capite II. versu 33. dicit:

— — — *certam dabit haec tibi cura salutem.*

eodem modo v. 135.

— — — *diuinaque cura valebit.*

nec non v. 272.

disce etiam miram ex humili medicamine curam.

nec non v. 370.

mixta dabunt miras, experto crede, medelas.

v. 405.

Quae mihi cura satis, casu monstrante, probata est:

vt alia loca in carmine vbiuis obuia silentio transeam, quae omnia iustam dubitationem de carminis auctore vere medico in eo admittunt, quod, ceu rerum naturalium omnium gnarus, *casu quodam monstrante*, medicamenta quaedam vtilia expertus, medicinam vero non professus sit. Cui sententiae eo lubentius accedo, quum varios patris SERENI libros ad doctrinam extare SPARTIANVS perhibeat,

hibeat, maximaque eorum, quae in carmine continentur, pars non ab ipso auctore, sed a DIOSCORIDE et PLINIO, quibus in compluribus carminis locis usus est, profecta sit, filius autem, ut ex LAMPRIDII loco supra citato satis patet, doctrinae genera a naturalium rerum studio admodum distantia tractaverit, aut solas orationes, ut quidam LAMPRIDII locum intelligunt, *oratores ad SERENVM*, poetas ad HORATIVVM referentes, aut orationes et carmina conscribendo ¹⁾.

Carmen autem de medicina, quod nobis superest, versibus III5 hexametricis morborum complurium, sine multo ordine, eo excepto, ut a capite ad alias partes carmen defluat, pertractatorum curationem continet, omnibus fere, quae ad morborum cognitionem, ad vitam et mortem in iis praefagiendam nec non ad vitae rationem pertinent, praetermissis. Ex quo patet, quod saeculi sui more, ingenium suum medicum non secundum HIPPOCRATIS magni aliorumque veterum Graecorum praecepta formauerit, quorum praecipua medicina in morborum recta cognitione versabatur, putantium, quemlibet morbos rite curaturum, dummodo eos rite cognosceret, sed potius,

1) De his copiose egi in epistola mea in *Q. Serenim*, quae in BALDINGERI, V. III. *neuere*

Magazin für Aerzte B. I. St. III. pag. 209. legitur.

potius, empiricorum more, ducibus inprimis DIOSCORIDE et PLINIO, morborum, sine vlla eorum cognitione caussarumque discrimine sanandorum praecepta tradiderit. Continet autem SERENI nostri carmen tales tantum curationes, quae medicamentis paratu facilibus peraguntur, in pauperum inprimis usum conscriptas. Hinc ubi medicamentum laudat maiori pretio comparandum, medicamento maius pretium et salutem ab eo certius expectandam simul notat. Sic cap. XXIV. versu 241. 242. quibus muricis tosti fauillam ad dentes fricandos commendat, haec simul habet:

Ambitiosa putas, sunt ista salubria cunctis.

Alio loco mentem suam vberius explicat, cap. scilicet XXVIII. v. 523.

*Multos praeterea medici componere fucos
Adfuerunt: pretiosa tamen quum veneris emtum,
Falleris, frustra que immensa numismata fundes.
Quin age et in tenui certam cognosce salutem.*

Locus autem princeps cap. XXII. v. 396. seqq. prostat, quo propositi sui rationem sequentibus clarissime tradit:

*Quid referam multis composita Philonia rebus?
Quid loquar antidotum variis? Dis ista requirat.
At nos pauperibus praecepta feramus amica.*

Carminis autem ipsum argumentum quod attinet, auctori propria admodum pauca, forsitan nulla, si omnes, ex quibus haufit, fontes scire liceret, continet. Scriptores autem, ex quibus carmen suum congeffit, hi sunt:

DIOSCORIDES. Ex eo plura haufit suo loco maxima ex parte notata. Vfus esse videtur maxime libris *de materia medica*, libris autem *de medicamentis comparatu facilibus* non aequè. His enim libris diligenter in compluribus locis cum **SERENI** carmine collatis patuit, eum ex libris **DIOSCORIDIS** de materia medica saepius, ex libris vero de medicamentis comparatu facilibus admodum raro verba e graecis, vt ipsi frequenter mos est, latina fecisse et metro, subinde vi quadam dura, subegisse.

CAIUS PLINIUS SECVNDVS, quo maxime vfus est, adeo vt nullum caput in vniuerso carmine, imo pauci versus prostent, qui **PLINII** auctoritate, cuius ipsa saepe verba in versus coegit, confirmari nequeant. Summum hinc **PLINII** vsum in **SERENI** textu recensendo, disponendo, adornando et in ipso hoc vniuerso carmine illustrando fuisse facile patet.

Multa etiam eadem plane mente modoque perscripta **PLINIUS VALERIANVS** habet, nisi que certe constaret, hunc **PLINIUM SERE-**

NO longe recentiore esse ^{m)}, facilis utique foret conclusio, SERENVM ex hoc auctore consiliorum suorum partem haud exiguam hausisse, in qua sententia et KEVCHENIVS, aliique SERENI interpretes persisterunt. Verum quum PLINIVS VALERIANVS, aequae ac SERENVS noster, plurima ex CAIO PLINIO SECVNDO hauserint, facile accidit, ut consilia ex vno eodemque fonte petita plurimam similitudinem inter se haberent, facillique, sed vix tolerando interpretum errori ansam praeberent, cui tantopere hi viri, prae omnibus autem KEVCHENIVS, indulgere, ut eadem consiliorum similitudine inducti, AETIVM adeo et MARCELLVM EMPIRICVM, quorum aetas compluribus saeculis ab auctore nostro recedit, pro scriptoribus a SERENO ad carmen suum conficiendum adhibitis haberent.

DIOSCORIDEM, CAIVM PLINIVM SECVNDVM et in primis GALENVM, ut summatim dicam, exceperere medici plurimi, qui, dum empiricae sectae operam darent, et parum haberent, quod ex propria experientia posteris traderent, rem praeclare a se gestam putarunt, si dictorum virorum consilia transcriberent eaque variis aliis auctorum laciniis intermixta parum graeca latinaue dictione sua de-

hone-

^{m)} conf. von HALLER method. studii medici. pag. 328. bibliothec. medic. pract. Tom. I. p. 295.

honestarent. Inde magna ista, qua interpretes in errores varios inducti sunt, consiliorum similitudo explicanda est, quae autem omnia, si cum dictis a DIOSCORIDE, PLINIO SECUNDO et GALENO conferuntur, facile ad verum et genuinum fontem suum reducuntur.

Vti autem in rebus medicis, quae in carmine continentur, SERENVS DIOSCORIDEM et PLINIVM sequutus est, ita in ipso carmine LVCRETIVM et HORATIVM saepius imitatus est. Sed accidere poetae, quae omnibus, qui spoliis extus illatis sua ornant, durum carmen euasit, per rupes et saxa, intercepto saepe amne, decurrens. Quae versibus 392. 499. 513. 517. 519. 534. 740. dicta sunt, ex HORATIO, ipso poeta versu 534. notante, sine dubio desumpta sunt. Eodem modo et LVCRETIO vsus est, ita vt ex his poetis consiliorum suorum partem, at exiguam, maiorem vero verborum, epithetorum, et versuum adeo hauserit, hisque excerptis carmen suum exornauerit.

Ipsam autem carmen quod attinet, licet medicamenta morborum curationibus idonea carmini materiam nec facilem admodum, nec conuenientem omni modo praebeant, satis id quidem tersum est, non vero puram istam castamque latinam redolet, qua libri temporibus, quae SERENI aetatem praecefferunt,

conscripti eminent. Continet barbaras aut inusitatas voces vere latino viro haud conuenientes complures, duras verborum compositiones, epitheta rei, cui adponuntur, non semper accommodata, durum sensum, subinde adeo obscurum praebentia, saepius non argumenti, sed metri causa adposita, quibus asperum, minus tersum, nec satis cohaerens carmen saepius redditur. Nec in metro obseruando admodum studiosus fuit, licet eiusdem causa, aliis in locis, multa ausus fuerit. Sic metri causa PHERECYDEM tragocodum vocat, cap. V. v. 62. de quo tamen, aut tragoedo, aut tragoediarum auctore, eorum, qui eius morbum perscribere, nullus mentionem fecit. Sic eiusdem causa, et vt PLINIVM suum sequeretur, plura, soluta oratione melius dicenda, in versus coegit.

Vti autem summa desidia luxuriaque eo tempore vniuersam Quiritium gentem infecerat duritiem laborum fugientem, facilia amantem, ita et scientia medica eo tempore amabatur non talis, qualem HIPPOCRATES, caeterique Graeci veteres praeceperant, quae assiduos labores, studium copiosum, iudicium sagax requirit, sed ea potius, quae parum operae requireret, solaque in curandis morbis, non in iis recte cognoscendis versaretur, empirica ista medicina, qua, posthabitis iis, quae ratiocinando eruuntur, sola duce experientia morbi

morbi curari solent. Quam medicinam a Graecis profectam Romani eo lubentius amplexi sunt, quum mollitiae sua fracti diaetae seueris legibus obtemperare nollent, morbi que subita quadam vi inuadentes ob vitae rationem peruersam, veneficia crebra, caet. iis admodum frequentes essent. Hinc omnis medicina eo tempore non in morborum cognitione eorumque curatione ex ea hausta, sed in morborum curatione, cognitione neglecta, constitit, et si GALENUM, crebrosque, quos statim habuit, sectatores, excipias, (cuius medicum systema auctoris quidem ingenium et sagacitatem summam prodit, sectatorum autem ingenium non torfit, magistrum suum fideliter et ex omni parte sequentium) omnis medicina a saeculo post Christum natum altero, usque ad saeculum XV. quo HIPPOCRATIS magni medicinam pauci iterum sectati sunt, aut in GALENI systemate fideliter, ad auctoris mentem tradendo, illustrando, amplificando, aut in medicinis ad morbos laudandis constitit.

Quae omnia si diligenter perpendimus, non est, quod miremur, monachis, penes quos vniuersa doctrina per longissima tempora praecclusa fuit, eandem medicinam prae omni alia in primis placuisse, otiosae quippe eorum vitae animoque aut aliis rebus occupato, aut ab omni occupatione vacuo, admodum accommo-

datam, eosque, si medicinae operam ullam darent, non morborum cognitioni, sed potius curationi studuisse. Hinc libri veterum, in quibus consilia ad morbos curandos facilia continentur, ab iis saepius tractati, retractati, glossis, notis variis illustrati, varie interpolati, et, vt verbo omnia comprehendam, tam male tractati sunt, vt in his veterum libris et in SAMONICO saepe dubium fit, num consiliorum pars a vero libri auctore, aut potius a monacho librario medicouae profecta sit.

Interiere praeclara veterum opera ad omnem doctrinam plurima, incuria sine dubio monachorum his studiorum generibus parum deditorum, scriptorum autem de medicamentis ad morbos pauci admodum, si eos cum iis conferas, qui ex aliis doctrinae generibus interiere. Quid? quod insignis codicum manuscriptorum copia, quibus haec opera admodum communia olim reddita sunt, fatis probat, quantopere studia haec inutilia saepe, nociua adeo subinde, amata fuerint.

Codices manuscripti, quibus SERENI SAMONICI carmen continetur, plurimi prostant partim collati, partim ad editiones typis expressas adornandas nondum adhibiti. Nec dubium est, fore, vt in monasteriis, praecipue Italis, et bibliothecis aliis plures adhuc lateant, haecenus praeteruisi aut non visi. *Codices*

dices autem manuscripti, quibus ii, qui Sereno operam dederunt, vti sunt, nec non quibus nos primum sumus vti, sequentes sunt:

- 1) Codex Leidensis.
- 2) Codex Regius Parisinus.
- 3) Codex Vossianus.
- 4) Codex Puteanus, qui autem versu 460. explicit, reliquis deperditis. Ex his codicibus varias lectiones BVRMANNVS partim ipse collegit, partim a DANIELE HEINSIO collectas notis suis inseruit, codicum vero antiquitatem et dignitatem non descripsit.
- 5) Codex CASPARIS WOLPHII, quem non descripsit, dum lectionis varietatem ex eo collectam editioni SERENI HVMMELBERGII alteri praemitteret.
- 6) Codex CONRADI GESNERI. Variam ex eo lectionem vnicam ad versum 726. citat BVRMANNVS suo loco a nobis notatam. Collatus haecenus ad impressas editiones non est, forte tamen cum SIMLERI codice eundem constituit, qui post GESNERI obitum SIMLERI bibliothecae accesserit.
- 7) Codex SIMLERI. Variam ex eo lectionem BVRMANNVS citat ad v. 577. Collatus caeterum haecenus non videtur.

- 8) Codex CASP. BARTHII, ex quo excerpta quaedam passim notata sunt in aduersariis Cl. Viri suo loco editioni nostrae inserta. vid. v. 109.
- 9) Codex SCALIGERI. Ex eo quaedam BURMANNVS, quae ad marginem SCALIGER adleuerat, adduxit, a nobis notata.
- 10) Codex THOMAE BARTHOLINI, nunquam, vt videtur, haecenus collatus. Variam ex eo lectionem Io. RHODIVS adducit ad v. 543. a nobis notatam.
- II) Codex Paderbornensis, qui in monasterio vrbis dictae Abdinghoff, ordinis S. Benedicti adferuatur. Membranaceus, scriptus, notante MARQVARDO GVDIO, saeculo XIII. est. Insignem variantium lectionum copiam subinde satis notabilium continet. Earum FABRICIVS iam mentionem fecit, ab eo autem publici iuris non factarum, notis suis autem inferuit BURMANNVS, a GOTTL. CORTIO sibi transmissas. Eundem Codicem anno 1735. contulit MARQVARDVS GVDIVS. Varietates lectionum, ab hoc notatas, et a SCHLAEGERO, V. Ill. Sereniss. Duci Saxo-Gothan. a consil. intim. ad FRANTZIVM, V. Cl. medicinae in academia Lipsiensi professorem, missas et ab hoc mihi communicatas cum textu iterum
- con-

contuli, et quae CORTIVS et BURMAN-
NVS omiserant, diligenter suppleui.

12) *Codex Vratislaviensis* bibliothecae Rhe-
digerano-Elisabethinae, chartaceus, fae-
culo XV. scriptus, hinc inde negligenter
ac vitiose, attamen praeclarae lectionis
plenus. Eum GRVNERVS, V. Ill. in
academia Ienensi medicinae professor ce-
leberrimus, praeceptor quondam meus,
pie colendus, annis 1770 aut 1771 contu-
lit, eiusque varietates, pro ea, qua in
me semper fuit, benevolentia, program-
mate academico doctissimo, Ienae ann.
1782. typis excuso ⁿ⁾, mecum, dum no-
vam me carminis editionem moliri intel-
ligeret, et cum erudito orbe communi-
cavit. Plurimas quidem lectionum va-
rietates continet a librarii erroribus pro-
fectas, sed plures tamen praeclaras bo-
nasque, in quibus quasdam, aliorum
codicum fide simul ductus, in textum
recepi.

13) *Codex Lipsiensis*. Eum communi cum
AEMILII MACRI codice manuscripto vo-
lumine contentum ex bibliotheca acade-
mica Paulina benevole mecum commu-
nicavit LESKE, V. Ill. historiae natura-
lis

n) Variarum lectionum in Q. Vratislaviensi excerptarum. Ienae
Serenum Samonicum e codice 1782.

lis in academia Lipsiensi professor celeberrimus, amicus meus magnopere colendus. Membranaceus est, XXII. foliorum, formamque quartam ordinariam habet. Satis nitide scriptus saeculo XV. non antiquior, a viro christiano, monacho sine dubio, qui et notulas quasdam siue glossas adiecit, quibus comparatu faciles aliae subinde medicinae, earum loco, quas SERENVS posuerat, commendantur. Variarum autem lectionum copiam insignem continet, quarum tamen plurima pars a librarii incuria aut ignorantia et vocum permutatione manifesta, altera autem, eaque satis exigua, a codicis, quem sequutus scriptor est, varietate pendet. Sed nec hae lectiones tam bonae sunt, vt obscuriora textus loca iis admodum illustrentur, Eas suo loco aliis varietatibus adiecimus.

Sunt autem et alii complures codices manuscripti, quibus doctissimi viri, qui SERENO singularem operam dederunt, aut hoc modo vsi sunt, vt textum tali modo perfecte exhiberent, quali in codice scriptus erat, aut eo, vt secundum codicem suum editionem suam adornarent, textum impressum codici manuscripto accommodarent eumque ex codice manuscripto vario modo illustrarent. Horum codicum copia satis magna est, sed
quum

quum parcam ut plurimum hi viri eorum, quae in adornandis suis editionibus praestiterint, mentionem fecerint, codicum horum antiquitatem et dignitatem eruere ut plurimum vix licet. In his codicibus notandi potissimum hi sunt:

- 1) *Codex Venetus*, quo typographus ad primam omnium SERENI editionem typis excudendam usus est.
- 2) *Codex GABRIELIS HUMMELBERGII*, quem doctissimus vir in utilissimis suis in Q. SERENVM commentariis aliquoties memorat.
- 3) *Codex ROBERTI CONSTANTINI*, quo in editione sua adornanda usus est, quae, nisi penitus fallimur, codicem suum typis exscriptum continet. Margini glossae codicis adscriptae sunt. Codicis sui CONSTANTINVS ipse mentionem fecit in not. ad cap. 62. vers. 1076.
- 4) *Codex HENRICI RANZOVII*, in quo notandum est, quod carmen SERENI in eo MACRI nomine inscribatur. RANZOVII verba editioni infra enarrandae praefixa haec sunt: *Bibliothecam meam Bredenbergeticam perlustrans, — incidi in codicem veterem manuscriptum, multa ad rem medicam pertinentia continentem, in quo reperi quaedam, quae non erant edita vel etiam*
non

non integre excussa. In hoc etiam inueni MACRVM, quem, dum cum impressis exemplaribus consero, priorem saltim librum extare — alterum vero librum de medicamentis totius corporis humani (Sereni) haectenus publicatum non esse, prout etiam hac de re cum doctis viris contuli. Nolui itaque hunc Macrum diutius in bibliotheca mea delitescere, etc. Error, in quem doctissimus quondam vir, nomine Macri suppositio seductus, incidit, vix quidem tolerandus est, at bonus omni modo codex fuit, qui ad SERENVM illustrandum plurima conferat.

5) *Codex ANDREAE RIVINI, quem doctissimus vir in collectione: veterum quorundam bonorum scriptorum libri et reliquiae singulares de materia et re medica edidit, quam editionem infra copiosius recensendi occasio dabitur.*

6) *Codex ROBERTI KEVCHENII auitus, quo solo Cl. vir in editione sua adornanda vsus est, ab eo non descriptus, sed notae haud optimae, plurimasque lectiones habens a textu a librariis interpolato sine dubio profectas.*

In tanta autem codicum manuscriptorum copia mirum est, quod ea textui illustrando non solum parum inferuierit, sed potius ad
textum

textum obscuriorem reddendum, ad deducendos de vera rectaque via interpretes plurimum contulerit. Parci utique sunt antiquae scripturae codices SERENI, ita ut vere dubitem, quin vlli ex memoratis aetas saeculi XII. aut ineuntis XIII. iure adsignari possit. Continent autem omnes lectionum varietatem plurimam quidem, sed non a vera operis diuersitate, sed potius ab erroribus scriptorum manifestis, nec non a nefanda ista interpolatione, qua sua scriptores supposuerunt, quae forte ipsi viderant didicerantue pendentium. Summa hinc lectionum varietas parum verae lucis textui adfundit, ut potius, qui iis fidem hanc dare velit, qualem in aliis codicibus veterum manuscriptis merentur, textum certe parum illustraret, sed potius librariorum erroribus et interpolationibus pessime dehonestatum exhiberet.

Scriptum tam varie et copiose SERENI carmen varie, et tam copiose etiam editum est, ut titulis harum editionum omnium citandis hae pagellae vix sufficerent. Nec opus est, ut omnes editiones, quotquot nobis innotuerunt, adducamus: nam copiosae quidem sunt, quae dignitatem quandam doctrinae et interpretationis habent, longe copiosiores tamen eae, in quibus editor nihil, typographus vero omnia praestitit. In his enarrandis quum non sit quod diu inhaereamus, principes editiones citasse sufficiet.

Ann.

Ann. 1488. prima omnium SERENI editio Venetiis prodiit, cum *Avieni, Germanici* et *Ciceronis Arataeis phaenomenis*, qua BURMANNVS in SERENO suo edendo vsus est, vt ipse docet in praefatione ad poetas latinos minores. vid. et MORGAGNI *Epist. in Q. Seren.* I. p. 253.

Ann. 1485. SERENI editionem aliam Venetiis prodiisse cum *Arato* et *Hygino* BURMANNVS notauerat, neglexit tamen addere, vbi mentionem eius fieri didicerit. Primam vero omnium Venetam ab anno 1488. et MORGAGNIVS putat, *Epist. in Seren.* I. pag. 267. *Epist.* II. pag. 310. qui in conquirendis vbique antiquis Sereni editionibus operae partem haud exiguam collocavit.

Ann. 1490 — 1496. Altera editio, sed exiguae molis, sex foliorum, sola SERENI carmina exhibente, BURMANNVS vsus est, cui nulla loci aut temporis nota addita est. Non diu tamen post priorem Venetam editionem prodiit, a *Sulpitio Verulano* quippe, notante primi folii auersa pagina, edita, qui anno 1496. viuere desiit.

Ann. 1502. Venetiis, eadem forma fere, magnitudine et mole prodiit, hanc vero editionem, BURMANNVS non visam, nec nos vidimus.

Ann. 1515. Lipsiensis editio Venetas excepit, in officina *Valentini Dammandri*, in regione

gione equestri impressa, a nemine, BVRMANNO excepto, memorata, sola SERENI carmina complectens, cum codice vero Lipsiensi supra citato, vt ex lectionum diuersitate patet, non collata.

Ann. 1528. mense Martio CAESARII editio prodiit, titulo: Q. Sereni Samonici de medicina praecepta saluberrima per eundem D. Caesarium ab omnibus, quibus scatebant, mendis probe ac diligenter emaculata. Item Q. Rhemnii Fannii Palaemonis de ponderibus et mensuris liber utilissimus. (In fine Haganoae, per Ioannem Secerium.) in 8vo. Dedicatio comiti a Stoelberg oblata ann. 1527. pridie Kal. Apriles data est. Primus est Caesarius, qui textui notulas, aut potius glossas, capitulorum vero fini scholia adiecit poetam illustrantia, praecisa quidem admodum, sed magna ex parte bona vtiliaque. Eandem editionem Ioannes Soter, Salingiaci, ann. 1538 recussit, omissa tamen epistola ad comitem de Stoelberg nuncupatoria. Hanc editionem 32 foliorum, in forma, quam octauam vocant, ab Ill. GRVNERO mihi transmissam cum textu contuli notasque ex ea selectiores excerpti.

Ann. 1528. Serenus ab Afulano cum Corn. Celso editus est, titulo: In hoc volumine haec continentur: Aurelii Cornelii Celsi medicinae libri VIII. quam emendatissimi, graecis etiam dictionibus restitutis. Quinti Sereni liber de medicina
c
et ipse

et ipse castigatissimus. Accedit index in Celsum et Serenum sane quam copiosus. Venetiis, in aedibus Aldi et Andreae Asulani soceri, mense Martio, in 8vo.

Ann. 1533. Collinaei impressum exemplar prodiit ad codicem manuscriptum adornatum, notante Casp. Wolphio, in praefat. ad Serenum Hummelbergii, ann. 1581.

Ann. 1540. Sereni de re medica, siue morborum curationibus librum GABRIEL HVM-MELBERGIUS, cum commentariis, forma, quam quartam vocant, foliis 249 Tiguri edidit. Idem perfecte liber anno 1581. nouo titulo ornatus prodiit, recens tamen illi acceperunt emendationes nouae ex vetere codice manuscripto Gallo, a Ioanne Sambuco collectae et Conrado Gesnero oblatae, ex cuius bibliotheca in Wolphianam transierunt, qui eas, folia quatuor explentes, dictae editioni praefixit. Caeterum altera haec editio non noua est, titulus enim illi tantum nouiter accessit, nec non Wolphii ad lectorem epistola indicesque morborum, qui in carmine curantur, et epithetorum. Commentarii, vt iam ex foliorum numero intelligitur, amplissimi sunt et plurima continent inutilia superfluaque, sed plurima etiam bona, auctorem admodum illustrantia doctissime et eleganti sermone tradita, vt, vbi dubius de Sereni locis variis
Hum-

Hummelbergii commentarios accefferis, doctior certiorque femper ab iis difcedas.

Ann. 1542. Lugduni, typis *Sebastiani Gryphii* prodiit, curante, vt fama eft, *Antonio Molino*, Matifconenfi. Hanc editionem emendationis laude multa celebratam **BVRMANNVS** perhibet. Editoris industriae egregium testimonium **PITHOEVVS**, aduerf. fubfec. I, 19. exhibuit, quod fequuti editores deinde confirmarunt.

Ann. 1547. Afulani editionem Aldi filii repetierunt in collectione: *Medici antiqui omnes, qui latinis literis diuerforum morborum genera et remedia perfequuti funt, vndique conquisiti et unico volumine comprehenfi, Venetiis.* fed tali modo, vt et vitia operarum non emendata exhibuerint.

Ann. 1549. Editionem apud Aldi filios variae apud *Tornaesium* fequutae funt, pauca, quae textui illuſtrando inferuiant, continentes. Quae nobis ad manus eft, anno 1549. Lugduni apud *Ioannem Tornaesium* et *Guil. Gazeium*, cum *Corn. Celſo* et *Q. Fannio Rhemnio Palae-mone* prodiit.

Ann. 1559. cum commentariis **GEORGII PICTORII**, Villingani, vna cum *Theodori Vlfeni* libris duobus de pharmacandi comprobata ratione, Baſileae, typis *Henrici Petri* in octauo prodiit. Commentarii rem medicam potiffi-

num spectant, quae vero poetam vere illustrant, editioni meae inserui.

Ann. 1566. ROBERTI CONSTANTINI editio, una cum *Corn. Celso*, Lugduni, typis *Guil. Rovillii* in 8vo. prodiit, mutatis nonnullis, at nonnullis fatis audacter, in poeta. Additae breues notulae et margini lectionum varietates, quarum autem partem fatis magnam glossae ex codice manuscripto efficiunt.

Ann. 1567. eandem editionem *Henricus Stephanus* in collectione medicorum principum latina repetiit penitus immutatam, omissis tamen notis textui subditis, qua editione in hac adoranda usus sum.

Recudi curavit eandem editionem IOANNES BAPTISTA VULPIUS, Patauii, apud *Cominium*, cum *Cornelio Celso* et epistolis *Morgagnii* in *Corn. Celsum* et prima in *Quintum Serenum* ann. 1722. Eandem editionem recudi curavit *Io. Bapt. Vulpius* Patauii ann. 1750. apud *Ios. Cominium*, in octavo, duobus voluminibus, quorum alterum *Corn. Celsum*, alterum epistolas in *Celsum Morgagnii*, nec non primam alteramque eiusdem doctissimi viri in *Quintum Serenum* continet. Textus notaeque textui subditae *Constantinum* perfecte redolent. Notulis locorum mentio addita est, quae in epistolis suis doctissime illustravit *Morgagnius*. Hac editione ex bibliotheca academiae Georgiae

giae Augustae ab HEYNE, V. Ill. praeceptore quondam meo pie colendo et BLUMENBACHIO, V. Cl. mihiq̄ue amicissimo beneuole mihi communicata vsus sum, in primis ob alteram in *Quintum Serenum* epistolam ab aliis parum visam, nec haec̄tenus ad *Serenum* emendatiorem reddendum adhibitam.

Iisdem fere temporibus *Q. Serenum*, notulis illustratum, PETRVS PITHOEVVS catalectis suis inseruit.

Ab his temporibus vsque ad annum 1662. cum Cornelio Celso Quintus noster Serenus copiose editus est, sed in his editionibus vix vlla est, quae singularem attentionem mereatur.

Ann. 1590. HENRICI RANZOVII editio prodiit, titulo: Henr. Ranzouii editio duorum librorum Macri de virtutibus herbarum, de quibusdam animalium partibus ac terrae speciebus itemque medicamentis totius corporis humani, iam recenter ex bibliotheca sua Bredenbergenſi depromptorum, quorum prior antehac non tam emendate extitit, posterior vero antea typis nunquam fuit expressus aut in lucem editus. — Lipsiae 1590 in 8vo. Editio est ab editoris errore profecta *Serenum* de medicamentis totius corporis humani typis nondum exscriptum esse putantis. Caeterum haec editio, quae solum textum Sereni continet, si lectionis varietatem spectes, no-

tatu admodum digna est. Eam in epistola mea in *Serenum* ^o) copiose recensui, omnia vero scitu vtilia in meam hanc transposui.

Ann. 1654. ANDREAE RIVINI editio prodit, titulo: veterum quorundam bonorum scriptorum libri et reliquiae singulares de materia et re medica, videlicet Q. Sereni Samonici de morborum curatione, Marcelli, seu Vindiciiani carmen de medicina et huius epistola ad Valentinianum Imp. Prisciani, de ponderibus et mensuris, Sexti Placiti de medicina ex animalibus, Constantini Africani de animalium virtutibus naturalibus, Theodori medici veteris diaeta. Quos ipsos post Aldum, H. Stephanum, Io. Sambucum, Hummelbergium, Fr. Emericum, Io. Schoottum, P. Pithoeum, Casp. Barthium, G. E. Schreinerum, etc. collatis inuicem MS. et exemplaribus coniunctim edidit Andreas Riuinus Phil. et Med. Dr. ac P. P. Lipsiae, in bibliopolio Ellingeriano 1654. in 8vo. Textus nulli ex impressis exemplaribus conuenit, maxime tamen Ranzouiano. Notata huic diligenter loca sunt, quae a vulgata lectione difcedunt.

Ann. 1662. KEUCHENII editio prodit, titulo: Q. Sereni Samonici de medicina praecepta saluberrima. Robertus Keuchenius ex veteri libro restituit, emendauit, illustrauit. Amstelodami, apud Petrum van den Berge, in 8vo. paginarum 295. cum

•) In opere citato. pag. 215.

cum prolegomenis amplissimis et vberissimo commentario. Hanc editionem doctissimi viri, in iisque *Morgagnius*, admodum laudarunt, sed plura sunt in ea desideranda. Textum enim nullo modo emendatum exhibet, notae autem plures emendationes continent, in iisque admodum paucas, quibus lucis quiddam poetae adfunditur. Omnia caeterum ex schedis aui sui, *Roberti Keuchenii*, consulis *Vesaliensis*, desumpsit, nec non ex aliorum doctissimorum virorum operibus, ita, vt, si omnes suas amplissimasque in *Serenum* notas cum his conferas, quae ab aliis, *Salmasio*, *Turnebo*, *Iano Cornario*, caet. alia occasione dicta sunt, furta plagiaque insignia deprehendas, et impudentiam viri, doctrinam, qua non valuit, adfectantis, admodum mirere. Glossas adducit plurimas, earum fontem vero ipse ignorat. *Aetium*, *Marcellum*, *Sereno* antiquiores putat. Notae eius paene omnes *Serenum* parum illustrant, sed potius alios auctores Graecos latinose, pro fontium ratione, ex quibus sua incondite et sine omni ingenio congeffit. Caeterum in nouis lectionibus adstruendis nimis audax, textum nec cum codicibus, auito excepto, nec cum editionibus contulit, omnesque, de quibus loquitur, editiones, ad viliores pertinent. Plura tamen vtilia, prolegomena continent, nec raro in notis deprehenduntur, quae poetam admodum illustrant. His ab auro sine dubio profectis vsus diligenter sum.

In poetarum Latinorum Londinenſi collectione, in cuius altero Tomo *Serenus* legitur, parum ad poetam noſtrum illuſtrandum praefitum eſt.

Ann. 1731. omnibus fere numeris abſolutum et doctiſſime illuſtratum *Serenum* BURMANNVS edidit in opere: *poetae latini minores, ſive Grattii Falifci Cynegeticon, M. Aurelii Olympii Nemeſiani cynegeticon et eiusdem eclogae IV. T. Calpurnii Siculi eclogae VII. Claudii Rutilii Numatiani iter, Quintus Serenus Samonicus de medicina, Vindicianus ſive Marcellus de medicina, Q. Rhemnius Fannius Palaemon de ponderibus et menſuris et Sulpiciae ſatyra.* Cum integris doctorum virorum notis et quorundam excerptis, curante PETRO BURMANNO, qui et ſuas adiecit adnotationes. Tom. I et II. Leidae, apud Conrad. Wiſhof et Danielem Goedval in 4to. maj. Huius collectionis alterum volumen a pag. 185 vsque ad 388. Q. *Serenum* continet. Textum talem utplurimum dedit, qualem *Keuchenius* exhibuerat, ſed compluribus in locis priſcae ſuae integritati feliciter reſtitutum. Lectionum varietatem plurimam ex codicibus manuſcriptis, Regio Pariſino, Puteano, Leideniſi, Paderborneniſi, nec non ex antiquiſſimis editionibus notis ſuis inferuit, notas autem copioſiſſimas adiecit, non ſuas quidem, ſed a *Caefario, Hummelbergio, Wolphio, Roberto Constantino, Pithoeo, Piſtorio, Keuchenio, Morgagnio*, aliſque profectas, delectu

lectu vtilium inutiliumue nullo habito, vt, si quid in libro iure taxandum fit, in eo reprehendi debeat, quod incondita indigestaque notarum farragine libri molem auxerit. Notae, quas ipse addidit, satis quoque copiosae sunt, textum quidem, carminis vero materiem parum illustrantes, vt adeo doctissimus alias vir, rerum medicarum vero parum gnarus, nec in priscis medicis adeo versatus, in errores quosdam a *Morgagnio* et a me notatos incidere.

Operam denique singularem *Sereno* dedit vir immortalis memoriae et in vniuersa scientia medica doctissimus, IOANNES BAPTISTA MORGAGNIUS, scriptis epistolis duabus in *Serenum*, quarum altera Patauii, anno 1722. cum *Corn. Celsi* et *Q. Sereni* editione Vulpiana primum prodiit, Hagae Comitum anno 1724 recusa, altera vero editioni *Corn. Celsi* et *Sereni* Vulpianae anno 1750 in lucem emissae addita est. Hae epistolae in opusculis miscellaneis doctissimi viri, quae Venetiis ex typographia Remondiniana, anno 1763 in folio prodierunt, part. I. a pag. 102 recusae sunt. Summam omnia, quae in his in *Serenum* epistolis dicta sunt, produnt auctoris doctrinam, sagacitatem, ingenuitatem, adeo, vt certum sit, *Sereno* his epistolis plus lucis adfuisse *Morgagnium*, pluraque longe praestitisse, quam ab omnibus, qui eum praecessere, editoribus praestitum fuerit. Altera epistola se imprimis contra BVR-

MANNVM tuetur, qui quaedam in epistola prima dicta in notis suis taxauerat. Sed et haec summam viri doctrinam, summum candorem produunt.

Ego autem, edita prius epistola in *Serenum Samonicum*, qua de editionum *Ranzouii* et *Riuii* varietatibus potissimum egi ^{p)}, nec non nouae editionis meae specimine a doctis viris probato ^{q)}, in noua hac editione omni, quo vlllo modo valui, studio enifus sum, vt textum priscae integritati restitutum talemque exhiberem, qualem ipsum *Serenum* scripsisse verosimile est. Quem in finem varias lectiones ex codicibus manuscriptis a IOANNE SAMBVCO, CONRADO GESNERO, CASPARE WOLPHIO, BARTHIO, ROBERTO CONSTANTINO, nec non ex codicibus Regio Parisino, Leidensi, Puteano, a PETRO BVRMANNO collectas cum textu nouiter contuli, codicis Paderbornensis varietates, a SCHLAEGERO, V. Ill. FRANZIO, V. Cl. communicatas ab eoque mihi transmissas, Vratislouiensis, a GRVNERO, V. Ill. editas, nec non Lipsiensis a me diligenti instituta collatione excerptas cum textu a BVRMANNO recepto diligenter contuli, lectionum varietatem ex impressis exemplaribus, in primis ex *Ranzouii* et *Riuii* editionibus ad *Serenum*

^{p)} in Ill. BALDINGERI, ^{q)} in eodem opere. Vol. II. promptuario, Vol. I. pag. 209. p. 401. seq.

num emendatiorem reddendum nunquam hactenus adhibitis notavi, contuli, dum difficultas quaedam sese offerret, ad fontes, ex quibus *SENVS* sua hausit, redii, ex iisque, respectu simul semper ad lectionum varietates habito, occasionem satis copiosam ex *DIOSCORIDE* aut *PLINIO* lectionem indubitatam hauriendi habui.

Vt autem aequi harum rerum iudices cognoscant, me textum nec temere mutasse, nec infidis lectionibus seductum eas fidei magis firmisque praetulisse, copiosissimam omnium codicum et librorum editorum, quorum in praefatione mentio iniecta est, varietatem textui subieci, selectu tamen quodam habito, ita ut eas omnes, quae a solo librariorum, typographorum, aut eorum, qui libros editos curare, errore, a malo scribendi modo et scriptorum vitiis manifeste penderent, penitus praetermitterem, quae autem veras varietates constituunt, eo diligentius notarem. Quo iusto mihi viso vtilium lectionum ab inutilibus delectu, varietatum copia suis limitibus quodam saltim modo circumscripta est, quum, si omnes textui subiecissemus, lectionum copia non solum textum mole superasset, sed maximam libri partem, sine omni lectorum commodo, occupasset.

Librorum scriptorum lectiones ex nota vbiuis adscripta intelligi possunt, editionum
vero

vero notae, quibus in lectionum varietate
usus sum, hae sunt:

Edit. Venet. editio prima *Sereni* est, quae
ann. 1488 prodiit.

Ed. vet. vetus editio Veneta est, a *Sulpitio*
Verulano sine loci et anni mentione edita.

Ed. Lips. ea est, quae Lipsiae ann. 1515 pro-
diit.

Ald. editio *Afulani* est Venetiis anno 1525
edita.

Caeterae editiones omnes ita notatae sunt,
vt lector facile editionem aut editorem cogno-
scere valeat. Varietates ex *Ranzouii* et *Riuini*
editionibus diligenter notavi, ita, vt, si lectio-
nem variam vna tantum alteraue ex his editio-
nibus exhiberet, prima nominis syllaba edito-
rem, vbi vero hae duae editiones lectionem
aequalem exhiberent a textu diuersam, eam
adposita prima nominum litera R. R. notarem.
Caeterum in omnibus locis, vbi lectio a textu
aliena notata est, lectiones ex libris scriptis
primum, ex impressis vero alterum locum te-
nent, quod ob notarum similitudinem no-
tandum est, imprimis ob varietates ex libro
scripto editoque Lipsiensi notatas. Vbi im-
pressa exemplaria lectionem tantum variam
exhibuere, signo titulus editionis semper ad-
ditus est.

Copiosissimae, quas textui et lectionum varietati subieci, notae sunt, eaeque in immensam increuissent molem, si omnia ex interpretibus addidissem. In delectu notarum hoc ubique seruaui, ut eas tantum adderem, quae poetam vere illustrarent, non locis poetae lucidis et intellectu cuique facilibus, sed obscuris, lucem adfunderent, in iisque, quae praecisis verbis omnia ad poetam illustrandum continerent, his ubique praetuli, quae fusa dictione res explicatu parum dignas explicarent. Ex *Ioannis Caesarii*, *Georgii Pictorii*, *Roberti Constantini* et *Pithoei* notis quasdam tantum elegi breuissimas ut plurimum, signo suo facile cognoscendas. Vberiore materiam *Hummelbergii* commentarii praebuerunt doctissimi et ad *Serenum* illustrandum imprimis utiles, quas suo signo distinctas aequus lector facile cognoscet. Ex iis haec in primis loca illustraui, quibus ab iis, qui ante et post *Hummelbergium Sereno* operam dederant, parum aut nihil lucis adfusus erat.

Magna notarum pars ex *Keuchenii* notis et emendationibus ad *Serenum* desumpta est: sed in iis eligendis maxima cura et sedula attentione opus fuit, partim ne ab aliis tractata et a *Keuchenio* furtim pro suis vendita, quorum pars admodum magna est, vano et irrita penitus labore retractarentur, partim ut errores
copi-

copiosissimi, a *Keuchenio*, homine in antiquitatis studio admodum mediocriter versato, vitarentur, et ubi necessarium visum est, corrigerentur, partim ut omnia ista superflua, vana, quibus ex vniuersa antiquitate *Serenum* illustrare adniscus est, quae vero auctorem aut obscurum reddunt, aut saltim ad interpretationem non faciunt, et quibus ex *Sereno* antiquitatis partem illustrare tentauit, penitus omitterentur. Quibus omnibus rite obseruatis notarum suarum eius trigesima forsan pars digna habita est, quae editioni meae subiungeretur.

Eadem fere in PETRI BURMANNII doctissimis notis obseruauit. Bona seruauit, male, inutiliter, non adposite satis dicta, omnia, quibus *Keuchenium* confutauit, plagia ab hoc homine commissa demonstrauit, quibus doctissimus vir errores, ex medicinae, cui parum studuit, antiquae ignorantia, commisit, quibus non *Serenum*, sed alios auctores, ad *Serenum* non facientes, illustrauit, omisi, multa autem seruauit, boni enim plurimum, mali parum doctissimae viri optimi lucubrationes continent.

MORGAGNII labores, quos in *Sereno* illustrando infumfit, quum summam doctrinam, sagacitatem et industriam prodant, ex epistolis in *Serenum* omnia, illustrando poetae nostro vilo modo idonea studiose excerpti.

Vfus

Vfus autem sum editione Pataviana, quae anno 1750 vna cum *Celsi* et *Sereni* editione Vulpiana, vna cum epistolis in *Celsum* coniunctim prodiit.

KEVCHEMII notae signo K. MORGAGNII M. BURMANNI B. meae autem A. distinctae sunt. Quae adieci, ad lectionem a me receptam confirmandam et ad poetam illustrandum faciunt. Ad fontes praecipue, ex quibus poeta sua hausit, redii, eosque omnes studiose citaui. Caeterum in notis parcus, quantum vilo modo fieri potuit, fui, ita vt laborum meorum partem maximam textui recensendo et lectionum varietati recte constituendae, magnam notis doctorum virorum eligendis, praecidendis et in angustius spatium redigendis, minimam vero in notis ex propria penu hauriendis impenderim.

Caeterum doctissimis viris, qui libros scriptos impressosque, quibus desitutus eram, mihi suppeditarunt, sine quorum adiumento *Serenus* meus incomtior et parum serenus prodiisset, HEYNE, *V. Ill.* GRVNERO, *V. Ill.* praeceptoribus meis, dum viuo, pie colendis, SCHLAEGERO, *V. Ill.* LESKE, *V. Ill.* BLVMENBACHIO, *V. Cl.* REIZIO, *V. Cl.* FRANZIO, *V. Cl.* publicas meritasque omni modo persoluo gratias.

Qui

Qui autem mei in *Quintum Serenum* labores si Tibi non penitus displicuerint, *beniuole lector*, laborum meorum partem edendis scriptoribus aliis de medicamentis comparatu facilibus impendam. Dabam Zeulero-
rodae, d. XXX. mens. Iun. MDCCLXXXV.

QVINTI SERENI SAMONICI
DE
MEDICINA
PRAECEPTA SALVBERRIMA.

CAPVT I.

Capiti medendo.

Membrorum series certo deducta tenore

Vt

de med. praecepta. Varia carminis in libris scriptis et impressis est inscriptio. Nos antiquarum optimarumque editionum *Constantini, Keuchenii, Burmanni* inscriptionem seruauimus. (In codice *Regio* erat: *Incipit liber hexametricus de medicina Q. Sereni. B.*) *Riuius* de re medica siue morborum curatione carmen inscripsit, *Ranzonius* alterum *Macri* librum de medicamentis totius corporis humani dixit. Non est, quod in hac re diu haereamus, quum, si et antiquissima testimonia desint, argumento saltim maxime conueniens carminis inscriptio sit. *A.*

Capiti med. Differunt in capitulorum inscriptionibus admodum libri scripti editique. Caput primum *Ranzonius* et *Riuius* ad capitis dolorem inscripserunt, alii aliter. Videntur capitulorum tituli ipso carmine recentiores esse. *A.*

I. Membrorum. Ita *Constantinus, Ranzonius, Keuchenius,*

alii. Alii tribus primis versibus vltimum in prooemio locum dederunt, post: *Firmasti* — Alii versibus *Phoebe* — *Firmasti* prooemii nomen dederunt, tresque primos versus capitulo: *Balsama si* — praefixerunt. Conuenit sane carmini, quod et *Morgagnius* *Epist.* in *Ser. I.* pag. 246. probauit, primum materiam seu argumentum proponere, deinde numen invocare ac materiam denique propositam pertractare. Putat quidem *Burm.* aliquid materiae quarto, qui vero illi primus est, versu, quo *salutiferum* poeta carmen suum dixit, propositum esse, verum hoc subtile nimis est. Ortae sunt hae difficultates a capitum inscriptionibus, eademque oborirentur, si georgica *Virgilii* aut alia carmina tali modo dilacerare liceret. *A.*

deducta — *tenore.* recta constitutio corporis humani. *K.* Firmitatem dixerim. cf. v.

A

306.

Vt stet, nam similis medicinae defluit ordo,
Principio celsa de corporis arce loquamur.

Phoebe, salutiferum, quod pangimus, adfere carmen,
5 Inuentumque tuum prompto comitare fauore.

Tuque potens artis, reducem qui tradere vitam

Nosti,

2) Vt stet, consimilis. *Cod. Collin. Lips.* vt stet, assimilis med. defluit ordo. *Cod. Put.* vt stet, et adsim. *Const. Riu. K. B.* 3) arte loq. *Cod. Leid. K.* 4) pandimus. *Cod. K.* 6) pot. artus. *Cod. Vrat. Riu. artes. Cod. K.* reduces qui tr. vitas. *cod. et edit. plures. reduces quae tradere vitae Nouit. Ald. reduces qui tr. vitae.*

Riu. B.

306. 995. *A.* de voce deducere vid. ad *Ouid. Amor. IV, 7.* de tenore ad *epist. XV, 49. B.*

2. *nam — ordo.* Hanc lectionem ex *Ranzovio* recepimus. Legunt probatissimae *edit. et adsimilis m. defluat o.* quae lectio non penitus reprehendenda est. Placuit tamen *Ranzoviana*, veteres enim medici morbos, a capite ad alias partes descendendo, pertractabant. *A.*

4. *Phoebe — Apollinem* inuocat. v. *Ouid. Metam. I, 521. Hummelb.* In *cod. Lips.* hic versus cum sequentibus inscriptus est: *Oratio auctoris libelli. A.*

6. *Tuque pot.* Mire torfit hic locus interpretes, tam ob varias lectiones, quam ob ipsam vulgatarum lectionum difficultatem. Ego *Ranzouii* lectionem recepi *cod. MS.* auctoritatem habentem, adeoque aliis non secundam, facilem, antiquitati et car-

mini respondentem. *K. et B.* hunc locum ita legunt:

Tuque potens artis, reduces qui tradere vitas (*vitae K.*) Nosti, atque (*et K.*) in coelum manes reuocare sepultos.

Quae plurium *cod. MS.* lectio sine dubio vera foret, si antiquissimis temporibus et hoc *Aesculapio* tributum fuisset, quod *sepultos manes in coelum reuocaret.* Cuius vero officii quum nulla apud veteres occurrat mentio, quodsi et *reduces qui tradere (reddere) vitas*, aut *vitae* legere velis, manebit tamen, quam ex *Ranzovio* pariter recepimus, septimi versus lectio. Vitam enim *Aesculapium* defunctis reddidisse veteres referunt. Plura de *Aesculapio* ex priscis monumentis collegit *Dan. Vinck* in *amoenit. philolog. medic. p. 26.* cf. quae in *Baldingeri, V. Ill. neuem Magazin für Aerzte B. I. S. 219* seq. hac de re a nobis, in epistola nostra in *Serenum* dicta sunt. *A.*

7. *Nosti*

Nosti, seu coelo manes reuocare sepultos,
 Qui colis Aegeas, qui Pergama, quique Epidaurum,
 Qui quondam placidi tectus sub pelle draconis
 Tarpeias arces atque inclyta templa petisti, 10
 Depellens tetros praesenti numine morbos:

Huc

7) Noscis. *cod. Leid. Humm. nosti, et Cod. Wolph. nosti, atque in coelum. Cod. Vrat. Collin. ed. Venet. Ald. noscis, et in. Cod. Leid. ed. Humm. Const.* 8) Aegiam. *Cod. K. Constant. Aegeum. Ald. Ogygias. Cod. Paderb. Epidamnum. Cod. K.* 9) placita. *Ranz. placida. Cod. Paderb.* 10) indita templ. *Cod. K. Pith. tecta. Hummelb. Riu.* 11) praestanti n. *Cod. K.*

7. *Nosti* — placet mihi *noscis*, prae illo, quod *Tornaes.* et *K.* editio *nosti et in*, quod legi paediae vim facit. *B.*

8. *Aegeas*. In meo codice: *Aegiam, την αιγαιαν*. Exinde fortasse *Turnebus* coniiiciebat ex *Aristoph.* in *vesp. διεπλευσεν εις αιγιαν*. ad *vers. XVII, 9. K.* *Aegeas* puto esse veram lectionem, quam omnes exhibent, praeter *Aldinam*. Bene vero *Hummelb.* capit de vrbe *Ciliciae*, vbi fuit nobile templum *Aesculapii*. vid. *Philostr.* in *vita Apollon. I, 7.* et *vit. Soph. I. IV, 1. B.* De templis *Aesculapii* *Pergameno* et *Epidaurio* cf. *Schulze* *histor. medicin. p. 120. 123. A.*

9. *placidi*. Ita ex antiquis exemplaribus restitui-
 mus. Mite enim fuit ac *placidum* serpentum siue draconum genus, quod *Epidaurus* nutriebat. cf. *Pausan.* *descr. Graeciae. pag. 175.* Certe et id poeta respexit,

quod, vbi cultus *Aesculapii* in alium locum transferretur, draco placidus, hoc est, neminem laedens, cuius formam *Aesculapius* subiisse dicebatur, semper translatus fuerit. cf. *Valer. Max. I, 93. Florus* *Epit. Liu. XI. placida pelle B.* quidem magis poeticum esse dicit: *Cadmo* tamen et vxore in serpentes mutatis, hominesque nec fugientibus, nec laedentibus, *Ouid. Met. IV, 603.* dicit: quidque prius fuerint, *placidi* meminere *dracones*. Effigiem draconis ex antiquiss. *cod. MS. dat Nesselius*, ex eoque *Schulze* in *histor. medic. I, II, 4. p. 136. A.*

10. *Tarpeias*. de cultu *Aesculapii* *Epidauro* Romam translato poeta loquitur. *A.*

templa. *Templa* et *tecta* saepius permutantur, vt saepe dubii haereant interpretes. *Indita* ex librorum errore et permutatione *cl* in *d.* — *B.*

Huc ades, et quicquid cupide mihi saepe roganti
Firmaſti, cunctum teneris expone papyris.

- Balsama ſi geminis inſtillans auribus indas,
15 Tum poteris alacrem capitis reparare vigorem:
Vel quae ſeptenis cenſentur gramina nodis

Vtiliter

12) perquid cupido. *Cod. Reg. Paris.* cupido. *Cod. et edit. plures.* cupito. *edit. Venet. Lipſ.* rogatus. *Cod. Vrat. alii.* loquutus. *Hummelb.* 13) F. nunc tu. *Cod. K. Conſt.* 14) naribus i. *Cod. K.* addas. *Cod. et edit. plures.* 15) tunc p. *Cod. Paderb. tu p. Cod. Vrat.* reparare laborem. *Cod. Leid.*

12. *cupide.* Lectiones admodum variant. *Cupide* probavit *Dan. Heinfus*, vir magnae auctoritatis. *A.* Pro *firmaſti* malit aliquis *diſtaſti*: ſed quia *ſaepe* praecedit, videtur reſpicere ad ſolemne locutionem: *firmare omen.* Deinde longum uſum et experientiam poteſt hoc verbum indicare, quo firman- tur remedia dari ſolita laborantibus. *B.*

14. *Balsama.* Praegreſſis verſibus in *Cod. et edit.* plurimis prooemii titulus praefigitur, capitis autem primi titulus verſui 14. *A.*

Balsama. Opobalfamum intelligit poeta, de quo *Galenus* ad *Patern.* ſcribit c. 281. — *Piſtor.* *Balfamum* balfaminum oleum eſt, ſucus, qui auribus inditur. cf. *Lamprid.* in *Heliogab.* *Balfamum* de arbore, opobalfamum de lacryma, ſive ſuco intelligitur. — Apud *Serenum* quum balsama praefcribuntur, de oleo balfamino eſt intelligen-

dum. — *K.* Opobalfamum intelligendum eſt, non incertum illud balfaminum oleum. Distinguitur quidem balfamum exacte ab opobalfamo a *Dioſcoride*, ſed totum pro parte poetae frequenter ponunt. Videtur adeo opobalfami vox veteribus ignota fuiſſe, *lacrymam balfami* *Theophrastus* hiſt. pl. IX, 6. opobalfamum certe appellat. Laudatur ad capitis dolores opobalfamum capiti illitum ab *Alexandro I*, 10. *A.*

indas. Plurimi *addas* legunt. *Indas* *Riuius* habet, quod magis quadrat. Ego certe pro *auribus, naribus* legere mallem; capite enim diuturno, de quo hic poeta loquitur, dolore adfecto, veteres rariffime auribus, frequentiffime naribus, instrumentis, quibus cerebrum purgaretur, medicinas adhibebant. *A.*

16. *vel* — *nodis.* *Polygonum* intelligit a geniculorum frequentia ita dictum. *Apuleius*

leius

Vuliter nectes, vel corno ex arbore fertum:

Pulegiumue potens vna super aure locabis,

Aut illud mixto recoquens clementer aceto

Cauta nare trahes, seu visco lintea nexo

20

Induces

17) V. nectis. Cod. K. Lips. Ald. Const. vestis. Tornaes. arb. fructum. Const. in marg. 18) pulegiumue. Cod. Paderb. 19) costum clementer Cod. Lips. Tornaes. recoquas. Cod. Putean. 20) caute. R. R. aut a n. tr. Cod. Leid. Vrat. Hummelb. l. iuncto. Cod. Lips. splenia n. Riv. Const. marg. splendentia nexo, tecto. Cod. Leid. ed. vet. l. nocte. Cod. Voff.

leius de herb. virt. XVIII. Plin. XXVII, 12. *Pistor.* Plin. XXIV, cap. vlt. quod e graminum genere septem internodia habet efficacissime capiti contra dolorem adligabis. *Constant.* Polygonum frequentes nodos habet. (cf. *Diosc.* IV, 4.) quod si intelligi debet, septenarius numerus, poetico more, pro infinito ponitur. cf. *Brockh.* ad Propert. III, 6. B. Tale polygonum poeta praecipit, quod septem internodia habet, numero septenario, ceu sacro, vires medicatas occultas adscribens. A.

17. corno. ex *Diosc.* m. m. I, 73. A.

18. *Pulegiumue potens.* Sic passim *Serenus.* *Marcellus Vindicianus*:

Pulegiumue potens, nec non et lene cyminum. K.

Ita potentes herbae validae et pollentes passim dicuntur. v. *Virg.* Aen. VII, 19. *Ouid.* Met. IV, 49. et ita passim tam in medicina, quam in magicis. De pulegio et aliis herbis au-

ribus imponendis vid. *Io. Rhod.* ad Scribon. c. 163. B. Laudavit *Scribonius* pulegium ad memoriam firmandam, *Apuleius* super aurem aut sub annulo portatum ad frigoris aut aestus vim a capite arcendam. Locus princeps est apud *Plinium* XX, 14. De pulegii ad capitis dolorem apud veteres vsu conf. *Conr. Gesner* ad *Diosc.* euporill. I, 1. Potens idem forte quod efficax. *Pantagathon* a poetis pulegium dici *Apuleius* 92. notat. Herbis tamen, quibus in magicis vsus est, epitheton potens in primis convenit. A.

19. clementer. eleganter poetae dicunt *curtis* ignibus. K. Talem clementem ex pulegio decoctionem laudat ad cephalaeam *Alexander.* I, II. A.

20. seu visco. v. *Plin.* XX, 14. vbi *Sereni* mens exponitur. *Coronam* vocat. Etiam ad capitis dolorem emplastra, quae adhibentur, et vinciendo circumducuntur,

Induces fronti, seu tritae gramina menthae.

Spongia cum tepidis adnexa liquoribus imbris

Profuit, aut hedera ex oleo decocta vetusto.

Profuit et cochleis frontem tractare minutis.

25 Si nocuit cerebro violentia folis aperto,
Saepe chelidonia ex acido perducta liquore

Sanauit,¹

22) innixa l. *Cod. Paderb.* 23) profuit, aut hedera frontem tractare minutis. *ed. Lips.* proderit. *Ranz.* colata vet. *Cod. et edit. pl.* collecta. *Cod. Voss.* 24) profuit aut. *Ald.* 25) aperte. *Cod. Reg. Paris.*

Splenia vocantur. vid. *Plin.* XXIX, cap. vlt. *Diosc.* III, 103. de visco: — *εν σπληνι ω ιαται.* Inducere fronti est circumducere vinciendo frontem. *K.* Non aliter adhibuere veteres viscum, nisi inductum linteis, aut aluta. Locus princeps est apud *Scribon.* quem et *B.* allegauit, cap. 229. *Viscum quam plurimum colligere oportet, eumque cum cinere lixiui diutius terere et aluta inductum imponere. A.*

21. *gramina m.* *Diosc.* III, 41. *Capitis dolores sedat fronti imposta. K.* Gramina, folia, omne id, quod in plantis viret. *A.*

22. *imbris* pluuiatilem aquam intelligit. v. *Io. Rhod.* *Lex. Scrib. B.*

23. *hedera* — *vetusto.* *Plin.* XXIV, 10. *Const. Diosc.* simpliciter habet: *cum oleo sanat.* Vetusto tamen virtutes calefacientes et discutientes maiores, veteres adscripse-

runt. *K.* Solitum erat veteribus medicis oleo, inprimis rosaceo, variarum herbarum calefacientium succos cum aceto infundere talemque medicinam ad capitis praesertim dolores commendare. cf. *Diosc.* *Euporist.* I, 2. *A.*

24. *cochleis.* *Plin.* XXIX, 6. *Capitis doloribus remedio sunt cochlearum, quae nuda inueniuntur nondum peractae, ablata capita, ex his lapidea duritia exempta, (est autem calculi latitudine) quae adligantur et minutae fronti imponuntur tritae.* Quae verba *το tractare* satis exponunt. *K.* *Tractare* est leniter et tractum tangere et fricare, vt v. 253. vid. *Barth.* ad *Statii* thebaid. III, 153. *B.* In edit. *R. R.* hic versus deest, quartumque in altero capite locum occupat. *A.*

25. *cerebro.* nudo capiti.

26. *chelidonia.* chelidonium minus intellexisse videtur,

Sanauit, profunt et amica papauera fomno,
Si prius in lento madefacta coquantur oliuo.

28) quam prius. *Cod. K.* sed prius. *Cod. Reg. Voss.* labefacta terantur o. R. R. terentur. *plures.* terantur. *Cod. Paderb.*

tur, cuius fucus e radicibus inprimis expressus humores a capite deriuare dicitur. conf. et *Diosc.* Euporist. I, 3. *Acidus liquor acetum est. A.*

perducta. peruncta ab interpr. exponitur, nempe ex aceto per caput, illita, adligata, vel alio modo applicata. *B.* Perducta hic idem esse, quod contrita et illita, *Apuleii* locus LXXIII, 5. indicat: *Herbam chelidonium ex aceto contritam illinito fronti et capiti. A.*

28. *Si prius* — Lentum oliuum rhodoleum esse uoluerunt *Pictorius* et *K.* quod uero falsum est. Oliuum enim apud poetam nostrum idem quod oleum est. conf. v. 51. et ad hunc locum alium ex *Plinio* eum illustrantem XXX, 15. Lentum oliuum oleum uetustum ac pingue est, quod ueteres medici ad externa medicamenta maxime amabant. Comune oleum *Diosc.* I, 30. ad usum medicamentorum eo aptius esse putat, quo uetustius ac pinguius fit. — *A.*

CAPVT II.

Hemicranio medendo.

Portio si capitis morbo tentetur acuto,
30 Allia diuersam, lana contacta, per aurem

Inducta

30) Alia. Cod. Reg. Allia diuisa l. connecte per a. R. R.

Cap. II. Hemicranio. minus latinis vsitatum. Inscriptere R. R. capitulum: *ad hemicraniam. A.*

29. *Portio.* dolorem dimidia capitis partis poetam intellexisse, ex inscriptione capituli patet. Portio tamen et sic intelligi potest, vt hoc nomine omnes capitis dolores partes tantum capitis occupantes intelligantur. *A.*

tentetur. Verbum in morbis proprium, docente Io. Rhodio in Lex. Scribon. Ita et Sueton. in Aug. 81. *Initio veris praecordiorum inflatione tentabatur. B.*

morbo acuto, vehementi, intenso; constat enim, hemicraniam morbum esse homines tam vi, quam diuturnitate sua, pessime exercentem. Non itaque hoc in loco sub acuto morbo talis intelligendus est, *qui celeriter,* vt cum Galeno Comm. I. in VI. Hipp. Epid. 29. p. 609 edit. Basil. 1549. loquar, *sua pertransit tempora,* aut qui ad vigorem celeriter perue-

nit, aut cum febre iunctus plurimos necat. Rarum vero ac paene inusitatum est, morbum ob maximos dolores molestum ac longissime subinde durantem a medico poeta nostro acutum dici. cf. *Foef. in oecon. Hipp. f. v. ožv. A.*

30. *Allia. Diuersus* saepe pro opposito, contrapposito sumitur, quae hic poetae mens est. v. *Tacit. vit. Agric. XXXIII. et Gronou. ad eand. c. II. B.*

Allia lana contacta. Legunt, nec absque iure forsan, R. R. *allia diuisa lana connecte per aurem;* est enim inprimis in allii vsu, cui et veteres plurimas mirasque virtutes adscripserunt, poeta noster admodum superstitiosus. Commendarunt tamen et alii allii fucum. Sic carmen, quod sub *Macri* nomine circumfertur, cap. 5.

Anseris huic (*allio*) adipem iungas tepidumque dolenti Infundas auri, praeclare subuenit illi. (*capitis dolori.*) *A.*

32. *Allia*

Inducta profunt, et eodem balsama pacto:

Allia vel ternis piperis terna addita granis

Trita lines, certam dabit haec tibi cura salutem.

32) ter dena addita grana. *Cod. Putean.* Aut oleo terti piperis
tria subdita grana. *cod. Leid.* tria addita. *ed. vet.* 33) linis.
Cod. Reg. edit. Lips. Caesar.

32. *Allia vel ternis.* Hoc ex medicina superstitiosa veterum, qua impar numerus ad curandum auspiciatus censebatur. — De numeri ternarii superstitione omnia obvia et nota. Noster saepe, ut capite 49. tres cimices praescribit, et ibidem tribus digitis apprehendendum semen anethi, ubi vid. notata. *B.*

33. *certam dabit cura s.* Curam esse ipsam medica-

menti applicationem, docet *Barth.* ad *Gratiani* cyneget. 368. et ita passim in hoc opere et apud quosvis scriptores, licet *Donatus* ad *Terent.* Eun. II, 3. distinguat, ut cura sit mentis, curatio medicinae. Sed scriptores haec non observare solent. *B.* Loquitur noster de medicina, cuius vim ipse ex exemplis didicerat. Idque probat, quod medicinam vel ipse exercuerit, vel saltim amauerit. *A.*

CAPVT III.

Porrigini depellendae.

Est infenfibilis morbus, sed noxia forma,
 35 Quum caput immensa pexum porrigine ningit,
 Copia farris vti frendentibus edita faxis.
 Hanc poterit maluae radix decocta leuare,
 Aut tu foeniculum, nitrumque et sulphura viua

Contere,

- 34) et i. Ranz. sed noxius f. Cod. Vrat. formae. Cod. Lips. Ald.
 35) rarum p. n. Cod. Vrat. pruriginē. Cod. Putean. iungit. ed. Venet.
 36) frangentibus. Const. marg. frondentibus. Cod. Leid. Lips. cruta faxis.
 Cod. K. 37) d. lauare. Cod. Reg. 38) vitrumque et. Cod. K.

Cap. III. Porrigini. R. R. habent ad porriginem capitis. In cod. Leidensi erat hoc loco cap. VI. de pruriginē. *B.*

34. *noxia.* Pro substantivo habet *B.* idemque significare, quod damnum, labes, eamque ob causam *formae* legit, sed haec mutatio nulla fundamenta habet. Noxium idem hic significat, quod foedum, deforme, recte momente *Hummelbergio. A.*

35. *Quum caput etc.* *πιτυρισμα, πιτυριασις* Graecor. vid. *Cels. VI, 2. Horat. II. Sat. III, 125. caput impexa foedum porrigine. B.* Porri-go est, vbi tenuia et furfuracea corpuscula ex capitis superficie resoluuntur. *A.* — *Ningit,* niuis instar immensa ista porriginis copia decidit. *A.*

36. *copia farris. Fran-gentibus et frendentibus non*

male legitur. Ratio enim molendi alia est, dum suspen-sa mola fruges *frangimus,* alia, dum lapis lapidem terit, quod *frendere* veteres vocarunt. De eo, quod frangere fruges dicitur, vid. *Lucret. I, 880. Virg. Aen. I, 183. Georg. I, 267. K. Lucretius* et *Virg.* de his, quae *K.* profert, parum habent. Sufficit, *Serenum* porriginem cum farre faxis comminuto comparasse. *A.*

37. *maluae r. Diosc. II, 144. πιτυρα ιαται.* Sic Latini furfurem et porriginem pro eodem adfectu saepe ponunt. cf. *Plin. XX, 19. K.*

38. *sulphura.* His cum nitro mixtis veteres magnas ad cutaneos adfectus vires adscripserunt. *παντα τας καθ' ολον το σωμα κνησμεν συν νιτρον σμηχωμενον. Diosc. V, 124.* *Vium sulphur απυρον Diosc.* est. *K.*

39. *con-*

Contere, deinde caput permittis obline cunctis:
 Furfuribusue nouis durum miscebis acetum, 40
 Vt varios crines tali des vngvine puros.
 Prodest et tarda demtus testudine sanguis,
 Et prodest cedro demissus ab arbore fucus.
 Definet interea glomerari farrea nubes,
 Cessabitque grauis crebrae porriginis imber. 45

39) abluere c. plures. 40) sulphuribusue. Cod. Voss. 41) tali de sanguine cures. Cod. Leid. Voss. tali de sanguine purges. Cod. Lips. 42) tarta. Cod. Reg. 43) dimissus. Cod. Lips. 44) definit. K. ferrea. Cod. Voss. 45) pruriginis. Cod. Leid.

39. *contere* — *obline*. Sic libri meliores. v. *Plin. Valer.* I, 4. B.

40. *Furfuribus nouis*. Noviter incrementem porriginem interpr. male intellexerunt, aceto praeualido curandam: sed noui furfures sunt, qui a mola recenter editi mucorem nondum passi sunt. A.

durum acetum. acerrimum. *Const.* cf. *Turneb.* aduers. 18. Alibi praeualidum vocat, acidum, ferum. Durum et de vino veteribus dictum. K. v. *Io. Rhod.* ad *Scribon.* 185.

41. *varios*. Eleganter. Sic *varius* est *porriginosus*. K. *Varios*, quorum color a furfuribus adhaerentibus varie mutatus est. *Variam frontem* ex elephantiasi dixit poeta v. 143. — *Vngvine*, vnguento. A.

42. *tarda*. Ob varietatem *cod. Reg.* *Heinsius* male-

bat *torta*, *turta*, sed tarditas testudinis satis nota. B.

43. *cedro dimissus* fere idem est, placet tamen magis: *dimissus*. A. Libri mendosi loco *cedro* cerebro legunt, sed male. *Sucum* vocat, quem alii *picem*, sanguinem alii. K. De *cedria*, an *pix* aut *resina* sit, vid. *Bodaeum* ad *Theophr.* IX, 2. *Sicum* *cedri* saepe vocat *Noster*. B. *Picem* non intellexisse videtur, sed *resinam*, quam *cedrus* arbor demittit. A.

44. *farrea nubes*. *farinacea*, ob *porriginis* formam. A. *Nubes* eadem metaphora, vt *nubes telorum*. Ita et *imbrem* de iisdem telis dicunt. v. *Heins.* ad *Claudian.* *Consul.* *Olybr.* 45. B.

45. *Imber*. Elegantissime, si *squamas* copiosissime *deciduas* et *farream* *nubem* cogites. A.

CAPVT IV.

Capillo tingendo.

Quos pudet aetatis longae, quos sancta senectus
 Offendit, cupiunt properos abscondere canos,
 Et nigrum crinem fucō simulare doloso,
 His prodest acri contrita cupressus aceto,
 50 Vel frons lentisci, vel tristia poma Sabuci:
 Lumbrici quoque terrestres miscentur oliuo
 Et iuuenem praestant rediuiuo flore capillum.

Praeterea

47) proprios. *Humm. Ranz.* 48) fucō. *Humm. fusco. Cod. K.*
 50) sambuci aut tr. poma. *Ranz.* 52) iuuenem reparant. *Ranz.*

47. *properos. proprios*
Hummelb. explicat de proprio senibus capillo albo. *Properos*, h. e. celeres, qui legitimum ante tempus senes apparere faciunt. Sed si iam sancta senectus offendit, non possunt properi dici cani: itaque haereo, nisi (quae poetae mens utique est. *A.*) properos capiamus pro nimis properos, contra voluntatem senem nimis cito prouenientes, qui diu volunt videri iuuenes. *B.*

48. *fucō.* humore inficiente, s. colore. *Hummelb.* De cupressi foliis *Diosc.* I, 103. *συν οζεία λειωθεντα τριχας βακλια.* *K.* *Fuci* vocem cum τω *fucō* librarii millies commutarunt, facillima aberratio-

ne, quia *fucus* semper scribebatur olim, et scribi debet. vid. *Drakenb.* ad *Sil. Ital.* VII, 169. *B.*

50. *tristia.* Sambuci baccae. v. *Plin.* XXIV, 8. *Pictor.* *Tristia* austera, acerba *Hummelb.* explicat, sed ob obscurum colorem baccae *tristes* sine dubio dictae. *A.* In *Cod. K.* hic versus non erat, videtur tamen genuinus. v. *Diosc.* IV, 165. *K.*

51. *lumbrici.* *Plin.* XXX, 15. In edit. *Riuin.* hic versus, genuinus utique, deest. *A.*

52. *flore.* capillorum radice reflorescente. *Hummelb.* Flos est nitor, pulchritudo. v. *Seru.* ad *Aen.* VII, 804.

54. *refina.*

Praeterea niueum poterit depellere cinem

Resina ex facili cera viscoque coacta.

Ad rutilam speciem nigros flauescere crines,

Vnguento cineris praedixit Plinius auctor.

55

Si

53) depellere vultum. *Cod. Put. Reg.* 54) facta cera. *Cod. K. terra. Cod. Leid. Humm.* ref. et ex. *Cod. Lips.* 55) in pulchram sp. *Hummelb.* feruescere. *Cod. K.* 56) ciceris. *Hummelb. Riv.*
Tullius a. *cod. et edit. omnes.*

54. *resina.* de variis veterum resinae speciebus vid. *Diosc.* I, 93. Pro *facili cera*, facta *K.* legere mauult, quae tractatione eo deuenisset, vt alba euaserit, suamque sententiam e Graecis haud satis apte illustrat. *Facta cera* enim ipsi ea est, quae a Graecis *υγρος τρακτος* dicta. Sed magis placet recepta lectio, quae in omnibus cod. et edit. eadem est. Pro *cera terra* legit *Hummelberg.* quae lectio receptae fere praeferenda est; terram enim Creticam siue cimoliam *Alexander* I, 3. et *Aetius* II, 2. 58. ad capillos tingendos laudant, hisque terris aliisque, quas *Hummelberg.* commentario illustrat, apud veteres ad corporis nitorem magnus vsus fuit. *Coacta* in vnum redacta. vid. *Rhod. lex. Scribon.* Poffet etiam hic versus tali modo intelligi, vt poeta resinofum corpus ex cera viscoque terendo inter se mixtis coactisque commendauerit, resinaque

poetae medicina sit e cerae visci que connubiis producta. *A.*

55. *Ad r. sp.* elegans loquendi genus. Flauis crines prae caeteris affectabantur. *Cato: mulieres nostrae cinere capillum ungitabant, vt rutilus esset crinis.* *K.* de flauis crinibus v. *Salmas.* ad *Tertull.* de pallio. p. 352. *Iunium* de coma. c. 9. *Brockh.* ad *Tibull.* I. VI, 8. et nos ad *Ouid.* ep. XX, 57. et III. art. amat. 163. *B.* De rutilo colore locus est apud *Gellium Serenum* imprimis illustrans. *Fuluus et flauus et — rutilus appellationes sunt rufi coloris, aut acuentes eum, quasi intendentes, aut cum colore viridi miscentes, aut nigro infusantes, aut virenti sensim albo illuminantes, etc.* *A.*

56. *cineris.* fiebat id genus ex fecibus vini in cinerem redactis. Antiqui *foeculam* vocabant, condimentum acrimoniam habens, ad instar lixiuii farmentorum. *Trallianus* L. XVI. *Φεκλην* exponit

Si praegnans artus captiui foricis edit,
Dicuntur foetus nigrantia lumina fingi.

57) edat. *Cod. Paderb.* 58) tingi. *Wolph. Hummelb.* l. muri.
Cod. K.

ponit *τρουγίαν οινῶν κεκαυμένην.*
K. Locus princeps, in quo
cineris vnguentum parandi
modus traditur, apud *Diosc.*
V, 132. est. *τρουξ̄ κεκαυμέ-*
νη — μετα οίνων ἐλαίῳ συ-
χριθεῖσα νυκτὰ ὅλην, ζανθῶς
ποιεῖ τὰς τρίχας. A.

Plinius. Omnes cod. le-
gunt *Tullius*, in editione ta-
men Aldi filiorum docta ma-
nus correxerat: *Plinius au-*
ctor. Certe scribarum vitio
Tullius in textum receptum

est; *Plinius* enim XXIII, 2.
de aceti faece cremata dicit,
eam vires ampliare, addito-
que lentiscino oleo, illitam una
nocte capillum ruffare. Ex
quo loco *Keuchenius* corri-
gendus est, qui cineris vn-
guentum e vini faecibus cre-
matis paratum esse dicit. A.

57. *Si praegnans. Plin.*
XXX, 15. *Si oculi nigri na-*
scantium placent, foricem prae-
gnanti edendum exhibe. Piſtor.

CAPVT V.

Phthiriasi arcendae.

Noxia corporibus quaedam de corpore nostro
 Progenit natura, volens abrumpere fomnos, 60
 Sensibus et monitis vigiles incendere curas.
 Sed quis non paueat Pherecydis fata tragoedi,

Qui

60) praegenit. *Cod. Reg.* abr. fomnos sensibus. *Ald. Hummelb.* 61) sensibus admonitis vigilesque. *Cod. K. Const. in marg.* intendere. *Cod. Vrat. Riv.*

Cap. V. *Phthiriasi* — pedicularis morbus.

61. *vig. inc. curas.* *Edit. Venet. Ald. Hummelb.* et alii legunt: *abrumpere fomnos sensibus*, et *intendere curas Gesnerum* maluisse notat *Wolphius*, et ita in *vet. edit. Venet. Ald. et Pith.* legitur. Non satis capio haec: nec quis locus monitis, quae de somniis recte dicuntur, vt constat. vid. praeter alios *Brockh.* ad *Tibull.* III. IV, II. Sed si morbus pedicularis rumpit fomnos, nullus est locus monitis: forte *abrumpere fomnos sensibus*, est per sensum acrem ex pediculis et vermibus: deinde legerem: *et mentis v. i. c.* quia somno curae mentis quasi sopitae iacent, quas haec noxia de corpore nostro nata intendunt et augent. Sed nec haec satisfaciunt, et

cum in aliis sit *admonitis*, malim:

- - - volens abrumpere fomnos
 Sensibus admonitis, vigilesque intendere curas:

vt sensus somno sopiti eo interrupto admoneantur et excitentur a vermium morfu, et ita vigilare coactus miser curas suas a morbo intendi videat. — Difficultatem medicina egentem in his versibus non video. *A.*

62. *Pherecydis.* tragoedi, qui exitum habuerit tragicum. conf. *Plin.* VII, 51. Tragoedus non fuit, a *Plutarcho* et aliis *θεολογος* vocatus. *Plin.* VII, 51. *Pherecydes copia serpentium ex corpore eius erumpente exspiravit.* — *K.* De *Pherecyde* multa collecta, quibus adde *Kuhn* et *Perizon.* ad *Aelian.* IV, 28.

et

Qui nimio sudore fluens animalia tetra
 Eduxit, turpi miserum quae morte tulerunt.
 65 Sylla quoque infelix tali languore peresus

Corruit,

65) vt felix. Heinsf.

et *Salmaf. exerc. Plin. p. 592.* Nusquam vero reperi tragoedum fuisse, quum adeo *Apuleius* dicat, eum repudiatum versusum nexu — libera oratione scripsisse. An tragoedus legendum, scilicet quis tragoediarum scriptor s. actor paueat fata Ph.? Nec hoc satisfacit, neque placet *fata tragoeda. B.* Metri forte caussa tragoedum Ph. vocavit. *A.*

63. *sudore fl.* eleganter et medicis vtitatum. *Fluens* est *diffluens.* Sic *Celsus* fluere corpus dixitalui profluuiio correptum. *B.*

64. *eduxit.* educauit, creavit ex suo corpore. Ita passim *Terent. educere* pro *educare.* *Tulerunt* est pro *abstulerunt.* *B.* *Eduxit* idem est quod extraxit, quod de pediculis in corporis superficie, erosa forte cute genitibus, facile intelligendum. *A.*

65. *Sylla.* Hic mire variant *edit. Edit. Ranzouii* vers. a 61. usque ad 64. incl. non habet, et post versum: *abrumperere somnos, sequentes, qui in nulla editione alia reperiuntur, inserit:*

Sic est phthiriasis species foedissima morbi,
 Quae fuit exitio multis, heu morte pudenda.
 Sylla quoque - - -

Eosdem versus et *Riuius* recepit, iis tamen a v. 61. usque ad 64. seruatis. Sed spurii sine dubio sunt. *A.*

Sylla corruit. De *Sylla* cf. *Plin. VII, 43. XI, 33. Valer. IX, 4.* qui eum non ita perisse tradit. *Constant. Plinii* locus VII, 43. est: *Age non exitus vitae eius omnium praescriptorum ab illo calamitate crudelior fuit, erodente se ipso corpore et supplicia sibi gignente?* — *Idem Plinius XI, 33. de tineis: Nascuntur in carne exanimi et viuentium quoque capillo, qua foeditate et Sylla dictator, et Alcman obiere. cf. XXV, 13. Phthiriasis, qua Sylla consumtus est. K. Heinsius* legebat *Sylla quoque et felix, non male ex sensu Plinii, h. e. licet felix diceretur, tamen hoc morbo periit. Hoc acutius vulgata lectione. B. Plinius tamen dicit: o praua interpretatio et futuro tempore infelix, ad quem locum poeta respexisse videtur.*

67. *sin-*

Corruit, et foedo se vidit ab agmine vinci.
 Saepius ergo decet mordax haurire finapi,
 Vel nitro ac fale permixtis, acidoque liquore
 Laxatis (vt sint simul allia) tangere corpus,
 Aut lacrymis hederæ, aut succo perducere cedri. 70

Quin

68) vel nitido. Cod. Leid. 69) adfint. R. R. frangere corp.
 Cod. Keuch.

67. *finapi*. Ad phthiriasin laudatur a *Plinio* XX, 22. *Hummelb.* *Mordax* de acerbis herbis *Plinius* saepius vtitur. *lacrymosum* dixit noster cap. 32. *Scribon. Comp.* 37. et aliis in locis voce *mordere* saepius vtitur. Contra est *excastratum finapi*, cui mordacitas demta. v. *Barth.* XXXIX, 16. B. A *Plinio* et *Dioscoride* haec defumta sunt *Euporist.* I, 108. Caeterum externus huius medicamenti vsus ad pedicularem morbum a pluribus laudatus est. A.

69. *Laxatis*. mollitis et dissolutis. *Hummelb.* *Gesnerus* addidit *remissis*, id est dissolutis, quod Graecis *αριεωα* dicitur. *Wolph.*

vt sint simul allia. h. e. vt praedictis nitro et fale et aceto sint simul commixta allia. *Allium Diosc.* contra pediculos bibi tradit. *Hummelb.*

tangere corpus est externis medicamentis, qualia hic

praescribuntur, corpus perducere, sive tractare, fouere. K. *Tangere* pro illinere passim poni, patebit ex not. ad *Ouid.* *Epist.* XIX, 41. *Malim: laxatis (adsint simul allia) t. c. B.*

70. *lacrymis hederæ*. vsitatum est eleganter latine et graece dicentibus fucum, quem plantae profundunt, aut humidum aut sole siccatum lacrymas dicere. cf. *Diosc.* II, 210. A. *Hederæ lacrymam* contra pediculos laudarunt *Diosc.* II, 210. *Euporist.* I, 108. *Plin.* XXIV, 10. et *Galenus.* *Hummelb.*

perducere. *Virgilium* imitatur, *Georg.* IV, 425.

Et totum gnati corpus perduxit.

Vid. et nostrum cap. I, 25. 34. — B.

succo cedri. *Plin.* XXIV, 5. *phthiriasis* eo perungere non dubitauerim. — *Hummelb.* cf. *Diosc.*
 B

Quin etiam furfur mixto medicatur aceto.
 Vnda maris lendes capiti deducit iniquas,
 Et quicquid crebri defendit sylvua capilli.

72) deducet. R. R. 73) cerebri. ed. Tornaes.

Diosc. Euporist. I, 108. *Oribas.* ad Eunap. IV, 11. *A.*

72. vnda maris. Sic Graeci de aqua marina tradunt. *Dioscorid.* V, 19. Euporist. I, 108. *Plin. Valerian.* Lendes et alia capitis tetra anima-

lia lotione aquae marinae necantur. — *K.*

73. defendit. tuetur, contegit. *Hummelb.*

sylvua capilli. capilli densi et sylvuescentes. *K.*

CAPVT VI.

*Prurigini, papulis ac scabiei arcendis.***I**llotus sudor, vel copia nobilis escae

Saepe

Cap. VI. Ad pruriginem de papulis et scabiem arcendam. Cod. Lips. 74) inopia. Const. in marg. inutilis. Keuch.

74. *Illotus sudor*, etc. *Nobilis* dicitur, qui prae-lautus ad voluptates cum speciebus aliisque rebus aromaticis et saporibus apparatus. Huiusmodi ciborum vsus scabiei originibus fauere docet *Auicenna* IV, 7. tr. 3. c. 6. *Hummelb.* Duas causas scabiei habet, quarum prima incuria correptorum est, cum nec fordes abluuntur, nec interiora vestimenta mutantur: altera vilioris est succi, cum praua nimirum edulia hunc affectum inducunt, vt sunt omnia falsa, amara, acria. — Hic *Sereni* versus mendosus est; non enim tam abundantia lautioris edulii, quam vilioris quotidianus vsus, scabiem generare solet. Legendum

Illotus sudor, vel copia inutilis escae.

Habuit liber auitus, vt restituiamus, et iam adnotarat *Constant.* Etiam vulgatam, vt ineptam, cupide summutarat *Turnebus* Aduers. XVII,

18. cf. *Gal.* de diff. febr. I. et de cib. boni et mali succi. *K.* *Scaliger* corrigebat *noxilis escae*, sed caret auctoritate vox illa. Forte *nec copia nobilis escae*. *Illotus sudor* est ex fordibus et illuue malum odorem dans, quia sudor ille non balneo, vel fricatione, vel alio modo absterfus fuit. — *B.* Putat quidem et *Morgagni*, quum vox *nobilis* non mundiolem solum, sed et exquisitiorem victum significet, et *Serenus* pauperibus medicinam scribat, tali victu raro vtentibus, *nec copia, inopia*, aut *copia inutilis escae* legi debere *Epist.* II. in *Serenum*, in edit. *Gelfi* et *Q. Sereni* *Vulpiana*, Patav. apud *Cominum* 1750 in 8uo, tom. II. pag. 317. Sed nihil temere, vt puto, in hoc versu corrigendum. Quum enim scabiem veteres a falsa acrique pituita oriri putarent, cibi que *nobiles*, quam vocem *Hummelbergius* recte explicuit, nimis copiose sumti

75 Saepe graui scabie correptos asperat artus.
 Ergo lutum prodest membris adhibere fricatis,
 Quod facit ex asino saccatus corporis humor.
 Nec pudeat tractare fimum, quem bucula fudit.
 Stercoris ex porco cinerem confundito lymphis,

Sic

75) correptis. *Cod. Put.* 77) siccatus, *plures Cod. et ed.*
 78) quod bucula. *Cod. Put.* bubula. *Ranz.*

illius generationi inprimis faueant, facile patet, *nobilis escae copiam Serenum* iure pro caussa scabiei habuisse. Nec inepta est *nobilis escae* explicatio per nimiam copiam humoris corpus humanum nutriens, *A.*

75. *asperat.* Venuste, hoc enim verbum proprie scabioforum. *Celsus V, 28. quo asperior est, quoque prurit magis, eo difficilius tollitur.* Idem de papulis pag. 340 *Ed. Kraus.* altera est, in qua per minimas pustulas cutis exasperatur. — *K.*

77. *saccatus humor.* *Plinius XXVIII, 18.* tradit, asinam vrinam cum suo luto illitam scabiem curare. *Constant.* Probo lesionem a *Turnebo* restitutam: *saccatus corp. humor. Lucret. IV, 1022.*

Totius humorem saccatum vt corporis fundant.

Legebatur antea *saccutum, saccratum et siccatum.* Sed *saccatum humorem corporis* venuste poeta dixit de vrina per corpus quasi sacco percolata.

Vesica autem, vt saccus vinarium vinum, lotium transmittit. Graeci *σικκίτιδα* vocant. In *Samonico* liber auitus et veteres alii collati manifeste eandem conseruant: *saccatus corporis humor.* — De asinino lotio nihil tale, quod sciam, apud medicos. — *K.* *Saccatus* etiam *Cod. Paderb.* auctoritate, et omnium doctorum suffragiis nititur. vid. *Morgagni Epist.* in *Seren.* I in *Corn. Celsi et Sereni edit.* *Vulpiana,* tom. II, pag. 283. vbi *Keuchenii* nihil tale de asinino lotio se scire profitentis ignorantiam castigat, et *Pincier. I. parerg.* 18. ita et alium in *Senec. Ep.* 85. locum, vbi *pacata* et *siccata* aqua erat in codd. correxit, et *saccatam* aquam fecit *Cobvius* ad *Apulei. Met.* IX, pag. 124. — *B.* *Lucretium* imitatus est. IV, 1022. Consilium vero ex *Plinio XXVIII, 18.* penitus desumptum est. Eadem et *Plinius Valer. III, 38.* suadet. vid. *Morgagni Epist. I. p. 283. A.*

Sic pauidum corpus, dextra parcente, foueto. 80

Proderit ex oleo puluis, quem congerit alte

Dulcibus ex latebris patiens formica laborum.

Conuenit hinc tepido lita tradere corpora foli.

Feruentes papulas oleo curato liquenti:

Aut acido Baccho miscebis farra lupini, 85

Atque

80) pro pauidum scabidum. *Const. in marg. pendente. Cod. Keuch. fouetur. Cod. Lips. 81) altum. Hummelb. 83) lota. ed. Lips. sali. Ranz. 84) sapyro curato. Hummelb. papyro. Cod. Lips. Vrat. Tornaes. 85) calido. Cod. reg.*

80. *pauidum, scabidum. Constant.* Haec satis clara et concinna sunt. *Turnebus tamen:*

Mox scabidum corpus, dextra parente, foueto.

male, pauidum enim est scabidum. Glossae: *pauor* prurigo, *pauidus* squamosus. Squamosi sunt ipsi scabiosi, qui squamas habent. *K.* Graeci tamen squamas pro scabie non sumunt, de iisque quidam agentes eas pro diuerforum morborum cutaneorum symptomate sumunt. *A.* *Pauidum* potest explicari, qui tactum formidat. vid. *Ouid. Met. VI, 106.* Alio sensu *parcentes dextras* dixit *Horat. III. Od. 19.* Hic est leni, ne fricando noceat. Non multum abludit *Stattius Theb. III, 130. B.*

84. *Feruentes papulas.* Alias prurientes. *Caesar.*

oleo recenti. pro *sapyro* omnes oleo legunt, tam imprefsi, quam manuscripti codi-

ces. Wolph. Sapyrus quavis alia lectione hic praestat. Succum sapyri commendat, qui bryoniae genus est. Oleum *ulceribus* inimicum esse veteres docuerunt. *Hummelb.* Scribe *sapyro.* Sic libri meliores et antiquioris notae, quibus adde *Diosc. περι σαπυρου λιθς.* Sapyrus pro sapphyrus, ex illorum temporum idiotismo. *K.* De sapphiro lapide *Serenus* certe non cogitauit, falsaque similitudine *Keuchenius,* ut saepius illi euenit, deceptus est. Praestat utique lectio a nobis et in optimis edit. recepta; oleum enim in papulis igne suo prurientibus veteres paene omnes commendarunt. *A.*

85. *acido Baccho.* de eo vid. ad *Petron. 31. et 92. Nemesianus* quoque contra canum scabiem dat remedium simile. *VI, 206. Plin. Valer. III, 39.* vbi pro *acido vino* acetum ponit, postea et au-

Atque hinc in calido percurres membra lauacro.

Pruritus autem falsos leuat humor aceti,
Siue maris rapidi sudor, cochleaeque minutae,
Quarum contactu perimetur acerba libido.

86) hoc in calid. *Wolph. Hummelb.* 87) falsus. *Cod. Leid.*
88) mari lauidus. *Ald. rabidi. Riv. Keuch.* auidi. *Cod. Lips. Ranz.*
Tornaesf.

sterum vinum commendat.
— B.

86. *calido* — *caldario. K.* *Percurrens* *Cod. Put.* forte recte, si distinguatur, *atque hoc:* (sc. facies) *percurrrens* membra, etc. v. *Gallae ad Quintil.* de inst. orat. X, 7. p. 956. *Percurrere* vero eleganter, vt citharoedi nervos percurrunt manibus, vel quae texunt, pectine percurrunt telas. *Mart.* III. Ep. 82.

Percurrit agili corpus arte
tractatrix. -- B.

87. *Pruritus falsos.* *Sal-* *fos* intellige eos pruritus, qui ex phlegmate falso proueniunt. *Caesar.* Rem ad veterum mentem *Hummelbergius* commentario illustrauit. A.

88. *Maris* — *sudor.* maris spuma, virtutis siccae, detergentis et mundificantis. De maris aqua contra pruritum vtili cf. *Plin.* et *Diosc.* *Hummelb. Piſtor. Constant.* de hoc sudore conf. *Lucret.* II,

463. IV, 1120. Versu frequente libido docte pro morbo vel affectu ponitur; sic tralate *υοσου* pro libidine Graeci vsurpant. K. *Libido* hic de pruriendi et affectum locum scalpenti cupiditate intelligenda, non de morbo, quamuis verum sit, *moralis sensu* veteribus libidinem morbumque eadem fuisse. A. *Rapidi* maxime inter alias lectiones placet, vt *Ouid.* et alii mare saepe vocant, quia ex incitato fluctu spuma oritur. *Ouid.* ex Ponto II, 35. *Tibull.* I. II, 40. Maris sudorem in alio incommodo commendat *Nicander*, *Alexiph.* 516. Sudorem maris pro ipsa aqua, vel sale, capiunt viri docti. De libidine in hoc morbo vid. ad *Gratiani* *Cyneget.* 408. *Scaliger* legebat *petigo*, quae vox et dubiae auctoritatis et impetigo dicitur a medicis. B.

CAPVT VII.

Phrenesi et capiti purgando.

Ex vitio cerebri phrenesis furiosa mouetur, 90
Amiffasque refert frendens amentia vires.

Siue calens febris iactatos exedit artus,

Siue meri gustus, seu frigoris efficit aura,

Conueniet calidis pecudum pulmonibus apte

Tempora languentis medica redimire corona. 95

Illotis

Cap. VII. Pro purgando medendo. Cod. Leid. purgatio phrenesiae capitis. *Cod. Vrat.* 90) furibunda, *R. R.* fumosa. *Cod. Keuch.* 92) excidit. *Riu.* ederit. *Cod. Wolph.* 93) gestus. *Cod. Keuch.* afficit. *Cod. Reg. Riu.* 94) Conueniet hic. *Cod. Wolph.* conuenit ex. *Ranz.* conuenit e. *Cod. Paderb. Lipsf.*

90. *phrenesis* — Apud *Iuu.* et *Mart.* phrenesis legitur penultima producta, quasi apud Graecos scripta ea vox habeatur *Φρενσις*, cum tamen Graecis rectius sit *Φρενις*. unde et *Herm. Barbarus* vocem illam corrupte cum scribi, tum legi apud dictos poetas suspicatur. *Caes.* Latinos poetas sibi multum indulgisse in vocabulis origine Graecis et variasse modum literarum et syllabarum docuerunt iam olim *Scalig.* *Auson. lect. II.* 21. *Schott II,* obs. 21. et nuper doctiss. *Markl.* ad *Stat. IV,* *Silu. III,* 59. attendebant enim magis ad accentus, quam ad litterarum modos. *B.*

93. *Siue meri,* etc. *Gustus* pro larga potatione; nam

gustatum modo vinum phrenesin non inducit. *B.* Notandum de versib. a 90. usque ad 94. poetam *phrenesis* verbum alio sensu, quam caeteri Graeci omnes, usurpasse, quum sub eo non acutissimum illud cum febre coniunctum, furiosum delirium intelligat, sed, vt recte notauit *Hummelbergius*, p. 39. omnem mentis vacillationem et alienationem, insaniaeque genera omnia. Qui *Seresium* explicuerunt, medici omnes, praeter *Hummelbergium*, miras horum versuum interpretationes, phrenititem supponentes, excogitarunt. *A.*

94. *Conueniet,* etc. *Plin. medic. II,* 9. *Pulmo pecudis calidus circa caput adligatur.* — *B.*

Illotis etiam lanis suffire memento.

Ceritum saepe horrendi medicantur odores.

Non semper praesens dolor est sanabilis: ergo

Cura

96) sufferre. *Cod. Leid. Vrat.* 97) Cerritum. *Hummelb. alii.*
 cerratum. *Cod. Voss.* olores. *Cod. Keuch.* 98) satiabilis. *ed. Venet.*
 aegro. *R. R.* esto. *Hummelb.*

96. *Illotis lanis.* Impurgatis, quas succidas medici vocant. *Pictor.* Glossae: *succida απεκτος.* Melius *επιαιουσιπηρα* vocavit *Diosc. K.* *Plin. Valer. III, 9.* *Suffumigatio lanæ succidæ prodest. B.*

97. *Ceritum* — odores. *Ceritum* et *cerritum* gemine veteres dixerunt. *Nonius: Cerriti et larvati male sani, aut Cereris ira et larvarum incurfione, animo vexati.* Tres praefides furoris erant apud antiquos, *Ceres, Luna, Bacchus:* inde *Ceriti, Lunatici, Bacchi.* Inde *ceritos* vocarunt *παντας τους τελαντας τα οργια.* Glossae: *Ceritus, μαινομενος,* aliae *παρεμμανης, παρεμφρακτος.* item *δημητριοληπτοι.* *Horat. II. Sat. III, 278.*

Ceritus fuit? an commotae crimine mentis

Absolues hominem, et sceleris damnabis eundem.

Poetae pro omni furioso sumunt. — *K. Hummelbergius* construit *suffire memento cerritum: saepe* etc. nec male, ut puto; insolentior enim constructio verbi *medicari.* quod noster c. 48. cum dativo ponit. — *B.*

98. *Non semper praes.* Ita versus ad *Morgagnii* mentem *Epist. in Seren. I. pag. 301. tom. II. edit. Vulpii* disposuimus. *Aliae editiones omnes post versum ceritum* etc. habent: *atque ideo* etc. *Purgatur cerebr.* etc. versusque *non semper praesens* etc. et *Cura magis* etc. in capitis sine ponunt. Verum quam difficilis inde sensus emergat, facile perspici potest. *Ceritum* certe cum *sanis*, qui secundum vulgatum textum sequuntur, minime cohaeret, et si etiam insanos ponas, mirum esset, poetam insanos curatione indigere dixisse. Certe caput, ut et inscriptio docet, in duas diuisum est partes, quarum prima insanos curare, altera caput purgare, siue sanos ab infania defendere docet: itaque ille primus de *ceritis* versus ad primam partem, sequentes autem duo, qui in aliis edit. omnibus caput claudunt, ad alteram partem referendi sunt. Certe nunc omnia cohaerent, nihilque absurdum, aut incongruum legitur. Tales autem versus ineptas paene translo-

Cura magis prodest venturis obuia morbis;

Atque ideo sanos etiam curarier est par.

100

Purgatur cerebrum mansa radice pyrethri,

Vngitur et fucis, dederit quos parua fabucus,

Expressusque hederæ mandatur naribus humor,

Aut mistum rutæ cerebro instillatur acetum.

100) infanos. Cod. Keuch. Wolph. Lips. Const. marg. primum curarier. Hummelb. 101) missa radice. Cod. Putean. Leid. Riv. 103) hedera. Hummelb. 104) crebro instillatur. Riv. Ald. stillatur. Hummelb.

translocationes confusionesque in edit. poetæ nostri haud raras esse, infra cap. 16. patebit, et nos iam docuimus in Epist. nostra in Seren. *Magaz. für Aerzte*. B. I. S. 222. A.

98. 99. *Non semper — obuia morbis*. Sic Persius: *venienti occurrite morbo*, et Ovidianum illud: *Principiis obsta*. Caesar. Sic infra, cap. 46. v. 852. Notandum, dolorem hic pro parte affecta (potius pro morbo) poni. Cf. *Plin. Valerian.* I, 2. III, 14. K.

101. *mansa*. hoc est masti- cata. *Pistor. Dioscorid.* (ex quo *Serenus* fuorum maxi-

mam partem desumfit. A) III, 86. *αγει και φλεγμα δια- μασσηθαισα*. Perperam igitur viliores editi: *densa r. p.* — K. *Heinsius* corrigebat *inmissa* vel *tusa*, sed nihil mutandum. *Mandere* pro *manducare* saepe occurrit. v. *Rhod. Lex. Scribon.* in *manducare*. B.

103. *mandatur attractionis via*. *Pistor.* cf. *Plin. Valer.* III, 9.

104. *rutæ cerebro* *Plin. Valer.* III, 9. *Succus rutæ ex aceto tritus et temporibus instillatus mire prodest*. K. cerebro per nares instillabantur fuci, quos cerebrum purgare putabant. A.

CAPVT VIII.

De fluore capillorum et maculis capitis tollendis,

105 **D**efluit expulsus morbo latitante capillus,
 Si raro lauitur, seu vis epota veneni,
 Seu Salamandra potens nullisque obnoxia flammis
 Eximium capitis tactu deiecit honorem,

Seu

105) depluit. *Cod. Keuch.* 106) seu raro. *Cod. Basil. Hummelb.*
 ablueris. *Hummelb.* eluitur. *Const. in marg.* vis est pota veneni.
Ranz. veneni est. *Cod. Lips. Hummelb. Riv.* faeuis epota venenis.
Cod. Vrat. Leid. ed. vetus. 108) decussit. *Cod. Keuch.*

105. *defluit.* *Depluit* male; *fluere* enim capilli dicuntur, qui post morbum, vel ante decidunt. cf. *Cels.* VI, 1. *Amnian.* *Marc.* XXX, 5. *Alexander Trall.* I, 2. — *K.* *Defluit* est in omnibus, quos vidi, codd. *Ouid.* VI, met. 140. nam *defluere* et *fluere* saepe est in terram labi, decidere. — *B.*

106. *Si raro* etc. *Barthius* volebat *seu raro*, quod minime opus est (neque satis cohaeret). v. quae diximus ad *Valer. Flacc.* I, 100. et *Ouid. ex Ponto* I, 3. Forte de balneo capiendum, vt supra VI. *Illotus sudor.* — *B.* Balneum intelligi debere videtur, de quo fufe *Alexander*, I, 2. *A.*

107. *Salamandra.* Si virus Salamandrae, quod ore

vomitur, hominem aliqua parte tetigerit, statim eius pili defluunt, *Plinio* teste. *Martialis* vetulae sic imprecatus est:

Hoc Salamandra caput, vel facua nouacula nudet. *Pist.*

Putabant veteres, Salamandrae contactu defluere capillos, τα δε εντερα αυτης ψιλα τας τριχας. *Scholias.* *Nicandri.* — *K.* Supra iam notauimus, epitheton *potens* de rebus inprimis magicis dici. Hic de venenis miro quodam modo homines afficientibus dicitur. *A.*

108. *honorem* venuste vocat, quem Graeci κοσμον. *Clemens Alexandrin.* τριχες κοσμος τς σωματος. Inde calui vocabantur ακοσμοι, teste *Polluce* II. — *K.*

109. *Seu*

*Seu calamiftra, rudes inflectere dodia capillos,
Radices sterili faciunt torpere calore.*

110

Nonnunquam variant maculae, paruisque parumper
Orbibus adspersum ducit noua vulnera tempus :
Vipereae pellis cineres his addito rebus,

Roboreasue

112) haurit noua. *Cod. Basil.* 113) hic addito. *Riu.* cinerum. *Cod. Vrat.* addito morbis. *Const. in marg.* apponito. *Tornaes. alii.*

109. *Seu calamiftra* — *calore.* Non eiciendi erant hi versus, qui in membranis comparuerunt auitis et Barthianis, quos cur poetae esse negemus non video. Capilli enim, qui continuo vsu in cincinnos crispantur, facile, adurente calamifstro, corrumpuntur; aut, deficiente nutrimento, soluti defluunt. *K.* Hos versus *Barthius* exhibet *Adu. XXVI, 27.* nec indigni videntur poetae nostro; *rudes* eleganter vocat qui natura sua recti nec in cincinnos flexi, quomodo dociles contra vocat *Ouid. I. amor. XIV, 13.* Caeterum de calamifstro omnia sunt obuia. Formam capillorum inflexorum calamifstro videre poteris in gemma apud *Leonard. Aug. t. I. 9. veru* vel *verutum* vocat calamifstrum vetus commentator *Horat. I. Sat. II, 98. B.*

III. *Nonnunquam* etc. *Ophiafin*, siue *tiriam* vocant aliqui. *Areae* et *depilationes* varie et tortuose fiunt, et ser-

punt. *Galenus* demonstrat, alopeciam non differre a *tiria*, nisi sola figura. Alopecia enim, vt *Cellus* tradit, sub qualibet figura dilatatur, non sic autem altera, vt iam patuit. *Hummelb. vulnera videra* recentia, per quae *tiria* differt ab alopecia. *Differentia inter alopeciam et tiriam est, quod in tiria non tantum cadunt pili, imo excoriatur cum ea cutis tenuis, sicut accidit serpenti, et fortasse accidit in ea figuratio, sicut figura serpentis.* *Avic. Can. L. 4. tempus.* *Ophiafis*, vt *Cellus* ait, ab occipitio incipit, et ad aures duobus capitibus serpit. — *Hummelb.* In hoc capite versus quidam, ii inprimis, in quibus medicinae ad capillorum defluuium exponuntur, deesse videntur. *A.*

113. *Vipereae* etc. Hic iterum quaedam deesse videntur, inusitatum enim poetae est, *his rebus* pro *his morbis* dicere. Videtur in perditis versibus, qui praecesserunt, medicamenta quaedam commendasse,

Roboreasue pilas vrsino iungito feuo :

115 Vel testudineo mala permulceto cruore,

114) roboreasque. R. R. vrsinoue vngito feuo. *Wolph. Cód. Put.*
roboreosque pilos ceruino iungito cornu. *Cod. Keuch.* roboreas,
Cod. Reg. inungito faeuo. *Ald.* 115) mage permulceto. *Cod.*
Wolph. promulceto. *Caesar.*

mendasse, hisque rebus, aut
medicamentis vipereae pellis
cinerem addi iubet. *A.* —
Plin. Valer. I, 6. cinere pellium
viperinarum celerrime emen-
dantur. addere noster vtitur
pro immittere, adspargere,
apponere (quibus verbis
etiam saepe vtitur). cf. cap.
15. 26. *B.*

114. Roboreasue — feuo.

Gallas intelligit, quercuum
poma. *Pictor. Cf. Diosc. II,*
94. vbi vim adipum expo-
nit, vrsinum raptos vitio
alopeciae capillos restituere
trahit. *K.* cf. *Plin. Valer. I,*
6. *Rhod. lex. Scribon. in*
voc. pilula.

115. testudineo mala p. *Ma-*
la venuste dicuntur partes af-
fectae et infectae. *K.*

CAPVT IX.

Humoribus et perfrictionibus medendis.

Saepe ita peruadit vis frigoris ac tenet artus,
Vt vix quaesito medicamine pulsa recedat.

Si ranam ex oleo decoxeris, abiice carnem,
Vnguine membra foue. parili ratione valebit

Vrticae semen, perceptaque frigora vincet.

120

Et ceruina potest mulcere medulla rigorem.

Decoctum

Cap. XI. Frigori sedando. *Cod. Wolph.* de congelatione aut frigore sedando. *Pictor.* de frigore et humoribus. *Ranz.* 117) vicia rec. *Cod. Vrat.* 119) membra foue, parili sanat ratione rigorem. *Cod. et edit. plures.* nec non parili ratione rigorem. *Cod. Vrat. Ranz.* pellet ratione. *Hummelb.* ratione coquetur. *Cod. Lips.* in marg. 120) praeceptaque. *Cod. Reg.* vincit. *Cod. plures.* vincis. *Cod. Lips.*

116. Saepe ita peruadit vis frigoris satis vulgatum est. Latini frigus et rigorem appellant vitio corporis contractum catarrhum, aut humorem vitiosum. Sic *Samoicus*, sic *Plinius Valerianus*, I, 1. Caput si phlegmate aut frigoribus plenum fuerit. etc. K. In duas partes hoc caput dividendum iterum est; in prima enim frigoris, quod artus, aut membra quaedam peruasit, medicinae proponuntur; in altera autem a versu 121. rigoris, aut vniuersalis congelationis. A.

117. quaesito, id est praestantissimo, efficacissimo. Sic *quaesitus candor Propert.* III,

24. quaesita arte remedia *Iust.* II, 1. B.

118. Si ranam etc. *Plin. Valerian.* III, 6. *Ranae nihilominus in trinio decoquentur cum oleo, carnibusque earum proiectis, oleo vtantur ad vntionem.* K.

119. membra foue. Aldi lectionem a *Burmanno* in textum receptam seruauimus, caeteris omnibus ob facilem ac antiquitati conuenientem sensum, quem praebet, praefendam. A.

121. ceruina medulla. *Medullam* vocat, quam *Graeci* *σταρ ελαφρον, και μυελον.* Sic medullam de cerebro dixerunt. — K. *Medullam ta-*

mea

Decoctum raphani femem cum melle vorabis,
Siue fel vrsinum tepefacta dilue lympha.

Proderit hoc potu: seu cassis ostrea testis

125) Vsta dabit cinerem, qui pro sale sumtus in escis
Decutiet gelidum calefacto vertice virus.

Nonnullus liquidum sumit, mulsumque sinapi,

Atque

- 122) melle rigabis. *Cod. Reg.* 123) lympha. *Const. in marg.*
124) hoc potu. *Const. in marg. Cod. Keuch.* seu crassis. *Cod. Keuch.*
Riu. testis. Cod. Keuch. 125) dabunt. *Const. in marg. escas. Cod.*
Leid. 126) discuciet. *Cod. Keuch. Const. marg. deducit. Riu. discu-*
tiet dum liquidum. Cod. Vrat. tepefacto. Riu. plures. 127) subit.
Cod. Reg. subiit. Edit. Venet. Lips. sorbet. Cod. Lips. Voss. fugit.
Cod. Wolph. summit, mulsumque, sinapique. Ald. mulsum
atque sinapi. Const. in marg.

men ceruinam ab adipe *Diosc.*
II, 95. distinguit, eamque lau-
datissimam esse dicit. *A.*

rigorem. totius corporis,
aut saltem magnae partis con-
gelationem a frigore. *τετανον,*
quem eleganter Latini *rigorem*
pariter vocant, infra, cap. 15.
■ *ceruicis rigorem* appellat. *A.*

124. *cassis.* vacuis. *Pictor.*

ostrea. foeminino genere
dixit, quo etiam genere no-
men ipsum vsurpatum est
a *Gellio* et *Macrobio.* *Caesar.*
Dicimus *ostrea* et *ostreum,*
teste *Seruius* in *Georg.* I, 207.
Pictor.

124. 125. *Proderit* — *ci-*
nerem. Scribe libris adstipu-
lantibus: *proderit hoc potu;*
non enim hic fella ad potum,
sed ad externum vnguentum,
adhibentur. — *Keuchen.* qui,
auito libro postulante, pro
testis testis legere mauult. *A.*

Potu tamen forte praeferen-
dum, quia praecessit *dilue*
lympha. De *ostrea* cf. *Cha-*
ris. *inst. Gr.* I, p. 42. *Celdon.*
in arte p. 1897. teste, *ostrea*
primae declinationis ad ani-
mans refertur, *ostreum* ad
testam. *B.* Fel tamen vrsinum
fotibus vnguentisque admi-
sceri et *Diosc.* II, 96. dicit,
ex quo loco *Keuchenii* con-
iecturam fere probarem, si
aliorum codicum auctorida-
tem haberet. *A.*

126. *Decutiet* — *virus.* *vi-*
rus proprie est humor flu-
ens. *K.* *Virus* pro femine
fumi docuit *Barth.* ad *Stat.*
I. filu. IV, 104. et de quo-
libet naturali humore ille
et alii. vid. et ad *Gratian.*
355. *B.*

127. *Nonnullus* — *sinapi.*
Sumit saepe de medicamen-
tis, quae potamus, dicitur. *B.*

128. *Atque*

Atque palato agitat, pariter retinensque, vomensque.

Allia nonnulli mandunt, oleiue liquore

Perfundunt calido cerebrum, nasique latebras 130

Quidam lactucae credunt prodesse saporis.

Curandi modus hic et suavis et vtilis idem est.

128) Idque palato. *Const. in marg.* palatoque agitans. *Ranz.* agit. *Cod. Putean. Paderb.* atque palata. *Pictor.* pariter. *deest in plerisque Codd.* retinensque id, idque vomensque. *Cod. Keuch.* retinensque idque vomensque. *Steph.* mouensque. *Cod. Lips. Ald.*

129) oleiue. *Ranz.* 131) saporis. *Cod. Leid.*

128. *Atque palato agitat.* id est gargarizat. — *Caesar.* *Scaliger* legebat: *Versatumque palato agitat, retinensque vomensque.* Sensus est: non imbibens, sed versatum ore deinde euomens. — *B.* Difficultas orta est, quod in antiquis quibusdam libris *to pariter* desideretur. Culpam in *Constantini* typographos re-

iiicit *Morgagni* Epist. in *Seren.* II. pag. 315. sed perperam, versus enim hic in plerisque antiquioribus libris claudicat. *A.*

129. *oleiue liquore.* *κοινως παν ελαιον δυσπεριψυκτον Φυλασσον το σωμα ετοιμοτερον προς τας ενεργειας ποιαν.* *Dioscorides.* *K.*

CAPVT X.

Elephantiasis propellendae.

Est elephas morbus, tristi quoque nomine dirus,
 Non solum turpans infandis ora papillis,
 135 Sed cita praecipitans funesto fata veneno.
 Huic erit aduersus cedri de cortice fucus,
 Mustellaeque cinis, vel fufus sanguis ab illa.

Nonnulli

133) tristis, quoque nom. *Cod. Keuch.* morbus tristis. *Cod. Reg.*
numine. Cod. Put. Leid. Vratisl. 134) turbans. *R. R.* 135) cito.
Ed. Venet. Caesar. Piñtor. funesta. *Ed. vet. Ven.* 136) visci de cor-
 tice. *Ed. vet. Lips.* 137) mustellaeue. *Cod. Vratisl. Hummelb.*
 vt fufus. *Cod. Vratisl.*

Cap. X. Elephas. Hoc ge-
 nus morbi ita appellatum est
 a similitudine corporis Ele-
 phantorum, videlicet quod,
 qui eo vitio laborant, cutem
 habent similem elephantorum
 cuti. *Caesar. Elephantiasis*
 morbus est, quo corpus mul-
 tis maculis squamisque indu-
 ratum deformatur, ad mo-
 dum cutis elephantis. *Piñtor.*
 Lectio, quam auitus noster
 siber exhibuit: *est elephas*
morbis tristis, quoque nomine
dirus multo venustior est, et
 forte restituenda. Non so-
 lum elephas morbus tristis et
 horrendus est, sed ipso quo-
 que nomine *ελεφαντος* di-
 rus. *V.* Auctor definit. me-
 dicar, quae *Galeno* tribuun-
 tur. Eodem modo versus hic
 exhibetur apud *Manardum*

Epist. med. II, quo ex auito
 libro eum restituimus. *K.*
 De dirissimo hoc morbo
 conf. *Cl. Schillingii* com-
 ment. de lepra. *Trai.* ad
Rhen. 1769. in 4t. et postea
 iterum auctius editam. *A.*

134. *papillis.* Papillas vo-
 cat eas papulas, quae sum-
 ma corporis parte elephan-
 tiacis accidunt. *Celsus III,* 25.
 30. ed. *Krauf.*

136. *cedri de c. Diosc. I,* 105.

137. *Mustellaeque.* Cinis et
 sanguis debent intelligi mix-
 ti inter se, quibus illinuntur,
 vt *Plinius Valerianus II,* 79.
 Quare *Hummelbergius* hic su-
 mit vel pro etiam, vt apud
Virgil. Ecl. VIII, 69. vbi vid.
Servium. B. Difficultatem ha-
 bet *Eurmanni* explicatio; vel
 enim hic non pro etiam su-
 mi

Nonnulli dixere ferum prodesse bibendo.

Mentastri folium potu apposituque salubre est

Nec frustra bulbos et sulphura iungis aceto,

140

Qui cupis horribiles ad pristina reddere vultus.

Praeterea

139) Mentastri et fol. Ranz. appositaque. Put. 140) frustra
squillas. Voss. iungit - cupit. Cod. Lips. aceti. Putean. 141) red-
dere plagas. Ranz.

mi potest. Ea inde orta *Burmanno* est, quod poeta fluidam materiem, cineri admiscendam aliam, sanguine excepto, non addiderit. Verum hic loquendi mos etiam aliis communis est. Sic *Plinius* XIX, 6. *mustellae cinis illitus*. Sanguinem mustellae alii, qui de remediis comparatu facilibus scripserunt, ad elephantiasin non commendarunt, cinerem autem multi. *A.*

138. *Serum* — cf. *Diosc.* II, 76. *K.*

139. *Mentastri* — *αγριον ηδυσσμον* Graeci vocant. *Se-venus την βαλσαμιταν* intelligit. *K.* Mentastri folia manducata impositaque frequenter, a veteribus ad elephantiasin commendata sunt, *Plinio*, XX, 14. *Apuleio*, cap. 90, *A.*

140. *bulbos*. Bulbus iam a veteribus generaliter pro omni radice rotunda accipitur. Hic autem radices ex ceparum genere poeta intel-

ligit. — Bulbos cum aceto faciei vulneribus mederi iam *Plinius* tradidit. *Hummelb. A.*

141. *Qui cupis — vultus*. Hic versus, qui in *Aldina* editione, *Riutiniana* et *Ranzouiana*, nec non in *Vossiano* Cod. et *Paderbornensi* legitur, in aliis vero Cod. *Vratisl.* v. g. plurimisque editionibus deest, quem et *Burmannus* in textum recepit, carmini apprime respondere videtur, quam ob causam et nos ei locum in textu suum haud denegauimus. *Riutinus* autem, praeter hunc versum, vnice sequentes habet, manifeste spurios:

Mastyx, thusque simul, sanguisque draconis, alumen, Stannum, vitroleum, simul haec miscentur in vnum, Tunc addis phialam plenam de lacte caballae, Tunc oleum, ceramque simul, post addis acetum. Omnia mixta coquas, post haec loca vulneris vnge, Praeterea nitrum, etc.

A.

C.

142. *nitrum*.

Praeterea nitrum debes cum melle iugatum
 Spargere lacte bouis, varias sic vngere frontes.
 Cerussam et chartam, quam gens Aegyptia mittit,
 145 Tunde simul, misceque oleum, quod flore rosarum
 Conditum est: line sic faciem, sic redde salutem.

142) vitrum debes. Ranz. merum. Cod. Lips. Put. 143) sic
 varias. Cod. Vrat. iungere. Cod. Voss. ed. vet. frondes. Cod. Vrat.
 144) et cretam. Ranz. et caricam. Cod. Lips. quae gens. Cod.
 Vrat. Put. 145) Funde simul. Cod. Wolph. thure. Cod. Vrat. Gryph.
 tura. Ald. Colin. thure - oleo. Cod. Lips. misce atque. Cod. Vrat.
 oleo. Cod. Paderb. Riv. Ranz. 146) et sic redde. Cod. Voss.
 Const. in marg. reddes. Cod. Vrat.

142. nitrum. Plin. Valer.
 II, 57. Nitrum ex melle et la-
 cte bubulo tritum faciem pur-
 gat et erugat. B. De vete-
 rum nitro conf. G. Cph.
 Schellhamer de nitro cum ve-
 terum tum nostro. Amst.
 1709. in 8. et G. Pazmundi
 idea natri Hungariae, vete-
 rum nitro analogi. Vindob.
 1770. A.

143. varias venuste adiun-
 xit, ob variantes maculas et
 tumores. K. Varias frontes
 poeta dixit ob varium earum
 colorem, quo a diuersis ef-
 florescentiis inficiuntur; va-
 rius enim proprie de exter-
 no rerum habitu, inprimis
 de colore dicitur. conf. Pli-
 nius VIII, 17. A.

144. chartam — Charta
 herba est aquatica, de qua

Galenus, Simplic. VIII, 34.
 Auicenna, II, 441. — Pistor.
 Papyrus, de qua hic poeta,
 frutex est, ac iunci species,
 quae in palustribus Aegypti,
 aut quiescentibus Nili aquis
 nascitur. Conf. Plin. XIII, II.
 Hanc plantam veteres ad vl-
 cera recentia effoetaque con-
 solidanda, prae aliis lauda-
 runt. cf. Galen. Simpl. VIII,
 34. A. Chartam Aegyptiam
 vocat, quam alibi Phariam,
 cap. 34. alibi Niloticam. —
 K.

145. quod flore — condi-
 tum est. Rosaceum oleum
 intelligit, de cuius praepa-
 ratione et vsu vid. Diosc.
 aliique veteres medici, qui
 hoc oleum frequenter ad
 externos morbos adhibue-
 runt. A.

CAPVT XI.

Cutis et faciei vitiis propellendis.

Inuida si maculet faciem lentigo decoram,
 Nec prodesse valent naturae dona benignae,
 Erucam atque acidum laticem fimul illine malis.
 Proderit et bulbus mellis dulcedine victus, 150
 Crudaue dulcacido miscebis rapa liquori.
 Sanguine vel leporis morbus delebitur oris.

Frons

147) Liuida si. *Cod. Wolph. Hummelb.* maculat. *Hummelb.* mulset. *ed. vet.* 149) Erugam. *Ed. Venet.* 151) tunc acido. *Riu. Ranz.* dulci acido. *Cod. Paderb.* miscetur rapa. *Pictor.* miscetur cepa. *Ald.* 152) vt leporis. *Cod. Vrat.* delabitur. *Cod. et edit. plures.*

Cap. XI. Vt cutis et faciei vitia propellas. *Riu. Ranz.* de cutis — et impetigine propellendis *Caesar.* et *Pictor.* Vid. ea, quae de caputem inscriptione iam monuimus. *A.*

147. *Inuida.* Ob maculas lentiginis liuidas plumbeasque *liuida* legere maluit *Hummelbergius*, *uida* *Heinsius.* *Inuida* non mouendum, quasi inuideret formae, eamque corrumperet. *B.* *Lentigo* maculas faciei a similitudine lentis significat. *Celsus* lenticulas, Graeci εφηλιδας, φακον, appellant. — *Pictor.*

148. *Nec* — Desideratur hic versus in *Regio. B.* De ore a lentigine dehonestato loquitur poeta. *A.*

149. *acidum laticem.* acetum *Pictor.* conf. cap. 46.

150. *Bulbi* ex mulso, vt alibi loquitur, καθαιρουσι φακους συν μελιτι η οζα. *Diosc. II*, 200. *Euphorist. I*, 122. φακος lentigo est. *K.*

151. *dulcacido* — Compositum fictumque nomen ex dulci et acido, acetum mulsum significat. *Caesar. Constantin.* Eadem Graeci medici de rapo syluestri tradunt. *K.*

152. *delebitur.* Ita *Hummelbergius*, *Ranzouius*, *Riuinus*, nec non *Paderbornensis Codex* et *vetus Aldina editio*, et recte quidem. Non enim furfurum instar, vt alia exanthemata, lentigines delabuntur, sed medicina idonea adhibita euanescent, et delentur.

Frons falicis cum flore suo contrita medetur.

Sepiolae cineres ex offibus omnia leuant.

155 Cygnaeos adipēs hilari misceto Lyaeo,
Omne malum propere maculoso ex ore fugabis.

Horrebit si liuor atrox, aut nigra cicatrix,

Attritō

154) omnia sanant. *Hummelb.* tollunt. *Cod. et edit. plures.*
155) Coeneos. *Pul.* hilario. *Cod. Reg. Paderb.* 157) Si horrebit.
Cod. Vrat. Si liuor torrebit. *Cod. Leid. ed. Hummelb.* torrebit.
Wolph. horrebit laeuor atrox. *Cod. Keuch.*

lentur. Hinc et *Petronius*,
cap. 99. omnem scabitudi-
nem animo — deleret sine
cicatrice. *A.*

154. *Sepiolae.* Sepia pi-
fcis genus est, quod concha
tegitur. Hoc crematum in
cinerem lentigini et aliis cu-
tis affectibus mederi *Diosc.*
scribit II, 23. *Pictor.* *Pli-
nius* etiam de sepiae cinerum
vsu ad cutaneos morbos plu-
ra habet. Locum *Dioscoridis*
respexisse videtur poeta, in
quo plures oris morbi re-
censentur, quos omnia *Sere-
nus* vocat. *Tollunt* plurimae
edit. habent; nos *leuant* rece-
pimus cum *Burmanno*, quod
elegantè dictum est, id enim
est leuia et plana reddunt.
conf. *Horat.* Epist. II, 122.
De medicinis etiam genera-
tim dicitur, quod morbos
leuent. Praestare mihi vide-
tur haec lectio, nec tamen
est, quod cum his lites mo-
veam, qui *tollunt*, aut cum
Hummelbergio, *sanant* legere
malunt. *A.*

157. *Horrebit — tendens.*
Mutauimus sententiam, in
qua olim fuimus, *Ranzonii*
textum illi, quem recepimus,
praestantiorè putantes. vid.
Epistol. nostram in *Serenum*
in-III. *Baldingeri* neuem Ma-
gaz. B. I. St. 3. p. 221. idque
eam ob causam, quod poeta
de atroci tumore oris loqua-
tur, cui sinapi nullo modo
conuenit, quodque, si vers.
159. loco *tendens*, *dentes* le-
gas, sensus diffusus nimis,
poetae ingenio alienus oria-
tur. *Ach.* *Liuor*, *laeuor*, tu-
mor faciei. *Sapone*, i. e. *Smeg-
mate.* *Plin.* XXVIII, 12. *Pi-
stor.* *Rugarum sulcos.* Hinc
passim poetae *frontem rugis*
inarari dixerunt. *Iam veni-
ent rugae*, quae tibi corpus
arent. *K.* *tendere sulcos.* ele-
gantè dictum pro planos fa-
cere. Ita *Phaedrus* I, 24.
rugosam inflauit pellem. et mox
rursus intendit cutem. *B.* De
lentisci lacryma, quam ma-
stychem noster appellat, eius-
que vsu ad ori nitorem
conci.

Attrito sapone genas purgare memento,
Rugarum fulcos lentisci mastiche tendens.

Si vero vitium est, quod ducit ab impete nomen, 160
Hoc matutina poteris cohibere saliuā,
Seu folio platani, quod mansum mane vorabis.
Foeda fluunt curui quae purgamenta cameli
Vrentur, cineremque dabunt, iungentur aceto
Mascula thura simul, diuinaque cura valebit. 165

158) Aut tyros appone genas. *Cod. Vrat.* Attritos appone genis. *Wolph. Hummelb.* Attrito malis purgare memento finapi Rugarum fulcos. *Ranz. genis. Riv.* 159) Rutarum fucos. *Wolph. Hummelb.* tundens. *Hummelb. tundes. Cod. Vrat. tendes. Putean. Ald. dentes. Ranz. rugarumque & tendes. Cod. Lipsf.* 160) impeto. *Cod. Keuch.* 162) mane donabis. *Putean. domabis. Cod. Vrat. Lipsf. Ald.* 163) curuis. *Ranz. fundamenta. Cod. Vrat. ed. vet. camelis. Ranz.* 165) Vascula thura. *ed. Venet. Lipsf. finit diuinaque. Cod. Vrat.*

conciliandum, vid. *Diosc. I, 90. A.*

160. *ab impete.* Impetiginis species a *Corn. Celso* recensentur. V, 28. p. 339. *ed. Kreus. Pistor.* Impete celeriter et late procedit et impetit cutis partem vnam post aliam. Graeci vocant *επιφορὰν.*

162. *vorabis.* vid. *infr. cap. XV. mansumque vorabis. domabis* codd. quidam habent,

idque de concoctione sumi posset, ut aquae coctae dormitae et victae dicuntur, cap. 17. et 23. Sed praestat vulgata; nam saepe praescribuntur remedia, quae ore contineri debent, non vero demitti in aluum — *B.*

163. *purgamenta.* Sordes animalium. *K.*

165. *Mascula* efficacia, selecta. *A.*

CAPVT XII.

Aurium vitiis succurrendis.

Quum faeuus teneras dolor alte fauciat aures,
 Fraxinea in flammis fundit quem talea fucum
 Infilles, siue obscoenos ex virgine rores,
 Aut fucum ex folio, dederit quem populus alba:
 170 Saepe chelidoniae rapidum sociatur acetum,
 Adiuncto-

167) tundit quem. *Cod. Keuch.* qui talea. *Cod. Vrat.* talia. *Cod. Keuch.* 168) instillas. *Cod. Vrat. Leid. Reg.* instillans. *Put.* instilla. *Ranz.* 169) pop. alta. *Cod. Keuch.* 170) rabidum. *Rit. Ald.* sapidum. *ed. Ald.*

167. *talea.* Talea frustum ligni dicunt, ex vtraque parte aequabiliter, ferendi gratia praecifum. Id Graeci generali nomine ζυλον scribunt. *Pistor.* De *talea* vid. Io. Rhod. in *Lexico Scribon.* Mentem *Sereni* egregie explicat *Marcelli* locus de med. empiric. cap. 9. *Fraxini recentem furculum humore proprio madentem ex vna parte in foco pones, et quum per alteram partem fucus ebulliet, suscipies eum diligenter et oleo addito tepesactum auribus instillabis.* *Collect.* Steph. p. 282. C. A.

168. *obscoenos* — *rores.* Lotium puerile. *Pistor.* *menses.* *Constant.* Ita possent et capi illa *Ouidii Remed.* 437. *red-dente obscoena puella, quamquam et de excrementis re-*

cte exponatur. *Virginem* de puero inuesti dici probauit *Christ. Scoba*, in epistola edita a *Goldasto* inter philologicas XXVII. B. *Virginem* veteres de omnibus rebus illibatis, intactis et incorruptis dixerunt. De puerorum vrinae ad aurium morbos vsu conf. *Plinius* XXVIII, 6. *Diosc. Euporist.* I, 57. A.

170. *rapidum.* Quum medici praecipiant nihil auribus infundendum, nisi tepidum, ego malim *tepidum acetum* hic legere: nam has voces confundere librarii, vt apud *Ouid.* *Epist.* XI, 76. et *Amor.* II, VIII, 20. et alibi, solent. B. *tepidum* et ego praeferrem, si codicis auctoritatem haberet; temere, in omnium fere cod. MS. consensu, nil mutandum. A.

Adiunctoque nitro procedit cura salubris.

Mentastri liquor expressus conducere fertur.

Infectum violis oleum bene confulit auri.

Annosa rubros si legeris arbore vermes

Ex oleo tere, sic tepidos infunde dolenti.

175

Si vero obtusa sensus remoretur in aure,

Lumbricos terrae, seuumque ex anseris raucis

Excoque: sic veterem poteris depellere morbum:

Fella bouis surdis etiam prodesse loquuntur,

Si iungas olivae graue quod minxere capellae.

180

Si

176) obstrusa. Cod. Paderb. Lips. Wolph. Hummelb. obstrusta. Ranz. obrusa. ed. Lips. morietur. Cod. Wolph. Ald. Gryph. Paderb. moretur. ed. vet. moreretur. Hummelb. 178) ex quo vel. Cod. Vrat. vel veterem. Cod. Reg. Putean. ex quo vel veterem poteris dissolvere. Leid. ed. vet. dissolvere m. Cod. Paderb. Hummelb. Ranz. Rin. vel - dissolvere. Cod. Lips. 179) felque. plures cod. et edit. 180) iunxere capellae. Cod. Vrat.

174. *Annosa rubros* — *tere*. Quales vermes, aut ex quali arbore? Graeci communiter arboris aut ficcorum lignorum vermiculos *τερονδανος* appellant, Latini *teredines*. — *Plinius* XXIX, cap. vlt. a quo *Serenus* descripsit: ex arboribus rubri et cum oleo triti vermes exulceratis et ruptis auribus praeclare medentur — *K*.

176. De auditus difficultate loquitur ex dolore nata, eleganterque sensus in obtusa aure remorari dicitur. *A*.

177. *Lumbricos* — *Plinius* *Valerian.* I, 9. *Diosc. Emporist.* I, 60. Hi omnes can-

dem medicinam commendant. *A*.

179. *Fella*. Alii, ut *Burm. Keuchen.* *felque* legunt. Nos *fella* recepimus, versui convenientia melius, quum imprimis seq. capite poeta vulturis *fella* commendat. *Fella* et in plurimis Cod. MS. leguntur. *A*.

180. *Si iungas* — *Diosc.* II, 99. ubi de vrinis agit, caprinam etiam aurium doloribus instillatam mederi scribit. Sed eo remedio, quo fel taurium coniungitur, non vrinam, sed lac caprinum fractis auribus et purulentis mederi scribit. *Graue* de lotiono venuste dictum. — *K*.

Si vero incautas animal penetrauerit aures,
 Proderit admixto puidi fel muris aceto.
 At si lymphā nocens peruaferit, anseris aptus
 Immittetur adeps, ceparum non sine fūco,
 185 Qui grauis est oculis, sensum tamen auribus auget.
 Vis et Phoebigenae diuinam discere curam,
 Sitque vel annosis confecta doloribus auris,
 Allia tum septem numero, septemque lupinos
 Puniceam

181) in patulas anim. *Hummelb. Tornæs.* 183) aut. *Ranz.*
 lymphā potens. *Cod. Vrat. Hummelb. Ranz.* 184) sine fūco. *Put.*
 185) quod grauis. *Lips. ed.* 186) vis Phoebi gentis. *Cod. Lips.*
 187) Si vero. *Ranz.* si qua. *Constant. in marg.* vel deest
 in *Cod. Reg.*

181. Si vero incautas —
 Quidam libri non tam ele-
 ganter in patulas incautas,
 improuidas, nec praecauen-
 tes ad ea, quae irrepserunt,
 animalia auertenda. Muri-
 num fel cum aceto *Plinius*
 XXIX, 5. commendat. Hunc
Plinii locum *Noster* verbote-
 nus descripsit. — *K. Plinius*
Valer. I, 9. eadem tradit,
 quae *Plinius* verus. *B.*

183. lymphā nocens. Po-
 tens alii. Hae voces a libra-
 riis frequenter permutatae
 sunt. *B.*

184. ceparum fucum quum
 veteres, ex quibus sua poe-
 ta hausit, *Dioscorides* v. g.
 II, 181. ad oculorum varios
 affectus laudauerint, non hic
 versus sic intelligendus est,
 vt cepas oculis inimicas esse
 poeta putet, verum quod

oculos fucus irriter et lacry-
 mas ex iis eliciat. *A.* Ad
 aquas ex auribus eliciendas
Diosc. eod. cap. cepas com-
 mendat. Notandum, quod
 ceparum nomine et allia et
 porrum veniant, quare et
Sereno passim haec tria con-
 funduntur. — *K.*

186. Phoebigenae. *Circe*
 Dea est, cuius in herbis maxi-
 ma fuit potentia *Homer.*
Odyss. 20. — *Caesar.* Scho-
 liastes in hunc locum intelli-
 git *Circen*, quum forte re-
 ctius de *Aesculapio* intelli-
 gipot, vt et hic *Hummelber-*
gius recte coniecit. *Wolph.*

188. Septem. Neo-Pla-
 tonicorum numerum sacrum
 redolet. Quae superstitiosa
Noster laudauit, huic sectae,
 cui addictus fuisse videtur,
 maxima ex parte debentur. *A.*

189. Puni-

Puniceam dabis in testam: tum Delphica frondis

Addatur, mixto totum feruescat aceto:

190

Doctus eris tepidos illinc immittere rores.

189) Caeruleam dabis intexam - vel Delph. ed. Ven. Lips. muriciam. Cod. Leid. muriceam. Hummelb. ceruciam. Cod. Lips. Put. Cermiam. Cod. Vrat. Ceruffam. Ranz. in testa. Ranz. cretaceam. Cod. et edit. plures. Cerveiam. Cod. Paderb. Punicea dabis in testa, tum Delphica frons his. Cod. Collin. in textam. Cod. Wolph. tum deest in Cod. Vrat. frondes. Ranz. 190) totum vt feruescat. Const. in marg. 191) trepidos illic. Cod. Voss.

189 Puniceam — in testam. id est ex putamine mali Punici. *Pistor.* Indes $\tau\eta\ \mu\iota\omega\lambda\iota\alpha$, cuius frequens et appositus in medicina vsus (*cretaceam* legit *Keuchen.*) Falluntur qui Samiam intelligunt, vt infra cap. 35. inepta expositione: *Nec non quae stagnis — olla. K. Muriceam* dabis in textam *Hummelb.* legit, id est lanam murice infectam. *B.* Nos ex doctissimo *Hummelbergio*, et *Burmanno* suadente, *puniceam* in textum recepimus, lectionem iam a *Pistorio* et *Caesario* receptam, metro respondentem veterumque, inprimis eorum, ex quibus sua *Sere-*

mus hausit, effatis. *Oleum ex Delphica*, inquit *Plinius XXIII*, 8. *ad aurium dolorem valet in mali punici cortice tepesactum.* *Celsus* porri succo cum laureo oleo vtitur. *Conf. Plin. Valer. I, 10. et II. vid. et Rhod. in lex. Scribon. in granata mala. A.*

Delphica frondis. Eleganter pro lauri frons. Antiqui enim frondis nominandi casu dicebant. Vel *Delphica frondis*, vt *Vlpianus tit. de naufrag. et incendiar. variae punitioum*, vbi male species vir eruditissimus subintelligendum censet. *K.* De similibus nominatiuis vid. ad *Quintil. Decl. VI, 17. B.*

CAPVT XIII.

Oculorum dolori mitigando.

Summa boni est alacres homini contingere visus,
Quos quasi custodes defensoresque pericli
Prospiciens summa natura locauit in arce:

195 Sic tamen, vt nullos paterentur desuper ictus,
Atque supercilio pauidi tegerentur opaco.
Sed dolor immeritum lumen si forte laceffit,
Lana madens oleo noctu connectitur apte
Viuentisque nepae lumen gestatur amicum.

Ex

192) homini deest in *Cod. Reg.* 193) quod quasi. *Putean.*
195) Si tamen. *Ranz.* 196) teguntur. *Cod. Vrat.* reteguntur. *Cod.*
Collin. 199) viuentisque. *Put.* viuenti venae. *Ranz.* viuentisque
nepae. *Cod. Keuch.* testatur a. *Cod. Lips.* fumen gest. *Hummelb.*
amicum. *Leid. et ed. vet.*

192. *Summa* — *visus*. Et si vero alacres visus, vt cap. I. *alacrem capitis vigorem*, pro integris capi possent, malim tamen *acres visus*. *Alacres visus* nondum legi, et si occurrunt, de laetitia signis capi debere puto, vt apud *Minuc. Felic. cap. 4.* Deinde acer et alacer saepissime confunduntur in scriptis, vt *Virg. Aen. XII, 337.* vbi *acer* alii codd. *B.* Tamen nullus codex *acres* habet. *A.*

193. 194. *Quos* — *arce*. Cf. *Cicero de nat. Deor. II, 36.* *Minuc. in Octau. 17.* *Theoph. Protospatarius de fabrica corp. hum. IV, 16.* *K.*

196. *Atque supercilio* — *Lactant. de opific. Dei. cap.*

10. Recte pauidi dicuntur oculi, quod tremuli sint et palpitantes. vid. quae infra notamus *ad internecanda quae oculos impediunt*, quod caput transpositum post hoc videtur reponendum. Sic et in antiquo meo MS. comparuit. *K.*

197. *immeritum*. eleganter de re inanimata. vid. *Propert. II, III, 3.* vid. ad *Nemesian. cyneget. 195.* *B.*

198. *connectitur*. est idem quod adligatur, membro scilicet dolenti. *B.* Succidam lanam ex *Plinio* et *Diosc.* commendat. *A.*

199. *nepae*. *Scorpionis. Pistor. Cic. de finib. V. Hummelb.* *Nepa* pro cancro; in-

de

Ex folio caulis cineres, contraetaque thura, 200

Et laticem Bacchi foetae cum lacte capellae,

Desuper induces, atque vna nocte probabis.

Hyblaei mellis fuci cum felle caprino

Subueniunt oculis dira caligine pressis.

Vettonicae mansus ficcabit lumina fucus. 205

Si

200) confectaue th. Ranz. 201) foedae. Ed. Lips. Caesar. mamellae. Cod. Keuch. 202) si super inducas. Ranz. 203) fucus. Cod. Vrat. sacci. Cod. Wolph. canino. Cod. Keuch. 204) aegra calig. Heinsf. 205) tritus ficcab. Cod. Voss.

de imitari nepam. καρκινον λοξοβαταν. Plinius XXXII, 7. cancri oculos adalligatos collo, mederi lippitudini dicunt. K.

200. contraeta. id est trita in mortario, vel saxo fracta. B.

201. 202. Et laticem — induces. Non respuenda lectio codicis auiti foetae cum lacte mamellae. Nec dissident medici, qui tale quid oculis ex cruore suffusis praescribunt, cum thuris polline. vid. Diosc. II, 78. Sic eleganter et indubie veram lectionem restituumus. — K. Quam tamen lectionem nos non recepimus, quum inusitatum latinis sit, lac humanum aut muliebre lac mamellae dici. A. Foeta dicitur quae peperit, et inde lacte turget. Ita infra cap. 18. foetae cum lacte capellae. Foetam dici et gravidam et partu liberatam docet Seruius ad Virgil. Aen. I, 51. sed de animalibus nunquam dici de grauida, sed

iam enixa, censet Cerda, ad Virg. Aen. VIII, 630. B.

203. Hyblaei — subueniunt. Keuchenius felle canino legere maluit, Plinii XIX, 5. auctoritati innixus. Nos autem hanc lectionem probare non possumus, quum Plinius et Dioscorides, quibus auctoribus Noster maxime in poemate suo conscribendo vsus est, canini fellis alter admodum parcam, alter nullam, caprini vero copiosissimam mentionem faciant; Diosc. in primis II, 96. fel caprae sylvestris ad varios oculorum morbos et suffusiones laudat. A. Fel caprinum optime illustrat Hummelbergius. Plin. Valer. inter alia misceri iubet mel Atticum et fel hircinum. I, 18. et 20. — De variorum animalium et vulturum felle ad oculorum morbos a veteribus laudato v. Bochari Hierozoic. II, II, 26. — B.

205. Vettonicae. Ex Ant. Musa, de herb. vetonica. 5. Vettonica

Si tenebras oculis obducit pigra senectus,
 Expressæ marathro guttae cum melle liquenti
 Detergere malum poterunt, vel vulturis atri
 Fella, chelidoniae fuerint quâs gramina mixta.
 210 Haec etiam annosis poterunt succurrere morbis.
 Fel quoque de gallo mollitum simplice lymphâ
 Exacuet puros, demta caligine, visus.
 Siue columbarum fimus admiscetur aceto,
 Seu fel perdicis parili cum pondere mellis.

Vina

208) poterint. *Putean.* 209) chelidonio f. quae gramine
 mixta. *Cod. Vrat. Paderb. Lips. Hummelb.* quae gramine. *Ranz.*
 210) succedere m. *Put.* 212) exacuit. *Cod. Vrat. Hummelb. Caesar.*
 213) miscetur. *text. Keuchen. alior.* admiscet. *Cod. Paderb.* 214) fel
 perducis. *Cod. Vrat.* pari. *Cod. Reg. Put.*

tonica manducata aciem oculorum clariorem facit. 4. Vetonica deducit ad inferiorem partem eum sanguinem, qui caliginem oculorum facit. Vid. Rhod. in Lex. Scribon. in Betonica. A.

207. *marathro.* foeniculo. *Pictor.* Foeniculi succum maxime efficacem ad oculos veteres tradiderunt, *Diosc.* III, 81. *Euporist.* I, 41. *Plin.* XX, 23. alii. De felle vulturino paria fere habes apud *Plinium.* XIX, 6.

209. *chelidoniae.* celebratissima veteribus ad oculos medicina. Vid. *Plinius* XXV, 8. *Diosc.* II, 211. *Gramina* herbam proprie significat, hic vero, metri forte causa, succum ex herba. Tamen et de visu, hirundinibus excoecatis, admota chelido-

niae herba, restituito *Plinius* et *Dioscorides*, l. cit. loquuntur. *A.*

211. *Fel quoque de* — *αλεκτροιδος λευκης*, habet *Dioscorides.* *Plinius* etiam de gallo consentit, XXIX, 6. albo, cum *Dioscoride.* — *K. Plin. Valer.* I, 18. *fel pulli pugnae* habet. *B.*

213. Hic versus in *Colinaei* editione deest. *Plin.* l. c. *Fimum columbarum ex aceto ad aegilopas.* De felle perdicis conf. *Plinius.* l. cit. Omnia fere a *Plinio Serenus* mutuavit. — *K.* Hic versus desideratur etiam in *Lips.* editione: in *Caesarii* et *Pictorii* etiam sequens abest, in *Veneta* et *Lipsiensi* quatuor desunt. *Admiscoetur* *Cod. Paderb.* et ed. *Ald.* recte: prima enim in fimus corripitur. vid.

Vina chelidoniae simili ratione iugantur, 215
 Efficiuntque suo praeclaros vngvine visus:
 Aspera quin etiam mulcent et rupta reducunt.
 Si genus est morbi miserum, quod lumen adurit,
 Hic calor infuso mitescit lacte canino.
 Anguibus ereptos adipēs aerugine misce, 220
 Hi poterunt ruptas oculorum iungere partes.
 Si vero horrendum ducunt glaucomata peplum,
 Spiritus

215) rat. plicentur. Ranz. 216) Eff. suos. Cod. Vrat. ingui-
 ne. Cod. Vrat. 217) et fracta. Cod. Voff. reducent. ed. Leid.
 218) morbi, miserum. edit. paene omni. miserum morbi. Riv. Ranz.
 219) mitescet. Hummelb. nitescit. Venet. Lipsf. 221) raptas. Put.
 222) ducent. Hummelb. Riv. Ranz. Tornæs. glaucom. plumbum.
 Cod. Vrat. Putean. Voff. Leid. Const. in marg.

vid. supr. cap. 6. et infr. 38.
 et 53. B. In Rivini editione
 vers. 213. et 214. pro spuris
 habentur. A.

218. Omnes fere hunc
 versum ita legunt: *Si g. est
 morbi, miserum q. l. a.* quod
 sensui nullo modo respon-
 det. A.

220. Anguibus — partes:
 Plinius XXIX, 6. Anguim
 adeps aerugine mixtus ruptas
 oculorum partes sanat. Ruptas
 partes vocat eversionem pal-
 pebrarum, λαγωφθαλμον
 Graeci appellant, vt testatur
 Celsus VII. conf. Diosc. V, 88.
 Aetius, VII, 71, K. Ruptae
 partes oculorum rectius de
 corneae et aliarum oculi
 partium vlcibus intelligun-
 tur. A.

222. glaucomata. Glauco-
 ma oculorum vitium est,

ex humoris crystallini vitio,
 Peplum, nebulam *Pistior*.
 Priscis medicis Glaucoma
 humorum suffusio fuit, qui
 inter corneam et crystalli-
 nam concrecentes visum im-
 pediunt. cf. Paulus Aegin. VI,
 21. A. Peplum, non dubi-
 to, quin vera lectio sit, libri
 tamen plumbum constanter
 affirmarunt. Qui hoc affectu
 laborant, videntur quasi per
 peplum, id est nebulam vide-
 re. K. Heinsius coniiciebat
 limbum. Peplum quasi velum
 possumus capere, quo obnu-
 bilantur oculi ex glaucomate.
 Hummelbergius plumbum ex
 Plinio XXV, 2. de vitio ocu-
 li explicat, peplum vero pel-
 lem et tunicam exponit, ita
 vt dubius sit. Quum vero
 glaucoma proprie sit crystal-
 lini humoris in colorem cae-
 sium

Spiritus alterius prodest, qui grana cumini
Pallentis mandens visus exhalat in ipsos.

- 225 Si tumor insolitus typho se tollat inani,
Turgentes oculos vili circumline coeno.

224) pall. madens. Ed. Venet. Lips. exaltat in ipf. Cod. Vrat.
Leid. 225) Si t. infestat, rufos et gliscit in orbis. Const. marg.
tofo. Const. marg.

fium s. glaucum mutatio, po-
tuit fortasse ad peplum *Mi-
neruae*, quae *γλαυκωπις* dici-
tur, respicere. Vid. de glau-
comate *Foef. Oecon. Hipp. et
Gorraei* def. *Horrendum* di-
cit, quia color caesus hor-
rendus, vnde *caesus leo*. vid.
Gifan. ind. *Lucret. B.*

225. 226. Si tumor — coe-
no. Huius versus variae ad-
modum lectiones sunt. *Wolph.*
sic habet: *Si tumor insolitus
tusis et duror inhaeret. Col-
linaeus: Si t. i. tusis, et glif-
cit in annis, et ad marg. in-
anis. Gryphius ad marg. in-
festat, rufos et gliscit in orbis.
Cod. Wolph. rufos, et gliscit
in annos. Hummelb. Leid. ed.
vet. tusis et duror inhaeret.
Venet. tusos, et gliscit in an-*

*nis. Caesar. tusis et gliscit
in annis. marg. Const. tofo
se tollat inani. reliqui rufos
et gliscit in annos.* In *Putea-
no, Regio et Lipsiensi* codd.
hi duo versus defunt, in *Ran-
zouii* vero edit. in caput
XIV. errore infra notando
transpositi sunt. *A.* Sic, vt
edidimus, hic versus legen-
dus est. Libri partim eodem
modo exhibuerunt, partim
leui mutatione, *tofo s. t. i.*
quod interpretis eget. *Typhus*
veteribus omnis subita in-
flammatiō est. Qui *rubros
et gliscit in orbis* legere ma-
lunt, ophthalmiam exponi pu-
tant; quibus non adsentior,
nostra enim lectio multo
venustior est et vetustior.
— *K.*

CAPVT XIV.

Dentium vitio et oris faetori medendo.

Haud facile est acrem dentis tolerare dolorem,
 Quo magis est aequum medicam pernoscere curam.
 Quum Baccho violas decoxeris, ore teneto.
 Mansus item prodest fucis oleaster acerbis: 230
 Hinc oscedo fugit, linguae quoque vulnera cedunt.
 Cum vino piper et nitro tepidum inde dolenti.
 Saepe chelidoniae fuco, vel lacte capellae
 Sanescunt dentes, aut tauri felle iuuantur.

Aut

227) tolerasse. *Cod. Vrat.* 228) quod magis. *Cod. Vrat.*
 pernosc. vitam. *Cod. Leid.* 229) cum Baccho. *Hummelb. Const. Riu.*
Ranz. 230) idem. *Cod. Leid.* 231) obfcaedo. *Cod. Leid. Putean.*
Ald. Lipsf. Venet. 232) cum nitro piper et vinum tepidum iniice
 denti. *Hummelb.* pipere. *Ranz.* nitrum. *Cod. Paderb. Riu.* et ni-
 trum tepida. *Ald.* indito. *Riu.* denti. *Riu.* 233) vt lacte. *Cod.*
Vrat. 234) Sanantur. *Cod. Vrat.* Senescunt. *ed. vet.* iuan-
 tur. *Cod. Reg.*

229. *Plinius Valerian.* I, 37. *Violam siccam in vino coques, idque calidum in ore tenebis.* et ita centies *Celsus* et alii. vid. *Keuch.* ad cap. 4. Taxatur *Burmamnus* a Morgagnio *Epist.* in Ser. II. p. 319. quod in facili hoc loco interpretando nimis difficilis fuerit. *A.*

230. *acerbis.* de oliuis immaturis. *Pistor.* Sucum foliorum oleae fyluestris intelligit poeta. *Diosc.* de olea fyluestri I, 137. *Manducata* sanant oris vlcera et aphtas. *K.*

231. *Oscedo.* oris graueo-

lencia. Alias pro oris vitio accipitur, quod et oscitatio dicitur. *Caesar.* *Oscedo,* quasi oris extensio dicitur a superfluitatibus in musculis mandibularum. *Pistor.* *Hummelbergius* hunc locum ex *A. Gellio* doctissime explicat. Est oscedo pituitae acris subinde et exulcerantis in oris internas partes decubitus, quem amaro et adstringente succo oleae fyluestris depellere suadet nosler. *Oscedinis* quoque mentionem *Marcellus* facit, sub eaque vlcera oris intelligit. cap. II. *A.*

236. *Man-*

235 Aut acidi latices clauso voluuntur in ore.

Manditur apta rubus gingiuis et bona labris.

Lentiscus myrtusque emendant oris odorem.

Quod vero adsumfit nomen de dente fricando,

Ceruino ex cornu cinis est: aut vngula porcae

240 Torrida, vel cinis ex ouis, sed non sine vino,

Muricis aut tosti, vel bulbi exstincta fauilla.

Ambitiosa putas, sunt ista salubria cunctis.

Exefos autem dentes si forte quereris,

Vre

235) clausae. Ed. Venet. Lipsf. 236) apte. Lipsf. 237) olo-
rem. Cod. Keuch. 238) de lente. Putean. 239) coruino. Pith.
240) vt cinis. Cod. Vrat. sine vitro. Ald. 241) muris. Cod. Lipsf.
aut costis. Cod. Voff. tosti. ed. Lipsf. vt bulbi. Cod. Vrat. bului.
Ranz. 243) exofos. Piccor. queraris. ed. Caesar.

236. Manditur — Alii non distinguunt et legunt: et bona labris lentiscus. quod non placet. Rubus pro foliis ruborum. Plin. Valer. pampinos ruborum, id est folia, eodem scopo praescribit. I, 36. ruborum, in quibus mora nascuntur, pampini — commendantur aduersus mobilitatem dentium. De rubo cf. Diosc. IV, 37. Gingiuas firman et aphtas sanant folia masticata. K. Conf. Casaubonus ad Athenaeum, II, 2. ex quo omnia hic Keuchenius scripsit. B.

237. Lentiscus, Forte emendans, vt myrto addat hoc epitheton, vt lentiscus bona labris. Sed alii aliter distinguunt. B.

239. ceruino — cinis; Cuius descriptionem habes opti-

mam apud Diosc. II, 63. Plin. XXVIII, 2. dentes mobiles confirmat ceruini cornu cinis. Vsiatissimum est inter dentifricia veterum cornu cerui vstum. Torrida porcae vngula tosta aut cremata est. Serenus cap. seq. torrida brassica flammis. De dentifriciis v. Plin. Valerian. I, 36. — K.

242. Ambitiosa. pretiosa. Sic vocabant pretiosas antidotos; veteres enim splendidis et ambitiosis titulis sua ornabant. K. His opponuntur vilia. cf. Sulpit. Seuer. Dial. I, 5. erat vilibus texta virgultis, non multo ambitiosior, quam nostri hospitis tabernaculum. Ita omnia ad splendorem parata ambitiosa dicuntur. vid Lind. ad Ann. Marsell, XIV, 7. B.

244. patulis

Vre finum muris, patulis et hiatibus adde:
 Vel cinerem dentis ceruini extinguere aceto 245
 Conuenit, atque cauis immittere partibus apte.
 Prodest et puluis lumbrici corpore tosto.
 Ora ambuſta cibo fanabis lacte canino.
 Saepe etiam gelida gingiuas collue lymphā,
 Dentibus vt firmum poſſis feruare vigorem. 250
 Si vero infandum proſerpit ad intima vulnus,
 Permiſceto ſalem parili cum pondere turis,
 Hinc tractato locum, miram experiere medelam.

Aut

244) patulisque et hiantibus. *Ald.* hiantibus. *Riu.* dentibus adde. *Ranz. Cod. Collin.* 246) dentibus apte. *Riu. Ald. Cod. Wolph.*
 248) peruſta. *Cod. Vrat. Hummelb.* 249) calida. *Cod. Keuch.*
 253) hic artolaganum, miram. *Cod. Leid. edit. vet. ſalutem. Cod. Paderb.*

244. *patulis et hiat. adde.* *Hiantibus* plures legunt, et ſubintelligunt dentibus. *Hiantibus* tamen paene omnes praeferunt, dentium ſcilicet ſubintelligentes. *A.*

245. *extinguere.* hoc eſt in paſtam redigere.

247. *lumbrici — toſto.* *Cineres lumbricorum* intelligit, quod ex *Plinio XXX, 3.* manifeſte patet. *Iſque locus* et verſ. noſtri 239. et 240. illuſtrat. *A.*

248. *Ora — canino.* Hunc verſiculum codex auitus infra repetit cap. 60. poſt *iun-ge chelidoniis.* — Forte et hic lacte caprino, vt alibi haec confuſa: nam *Plin. Valer. caprino lacte vtiliter collun-*

tur. Certe eius maior copia. *B.*

249. *gelida.* niſi malis calida, vt in auito ſcriptum erat. *K.* *gelida* defendit *Hummelb.* ex *Plin. XXVIII, 4.* Intra verſ. 248. et 249. verſum 253. vsque ad 256. hinc tractato locum, neſcio, quo auſu, *Ranzonius* poſuit. *A.*

253. *Hinc tractato locum.* Hi verſus omnes in *Riuini* edit. plane deſunt, in *Ranzonii* edit. vt iam monui, tranſpoſiti. Verſus autem 254. *Aut tu ſume —* in *Ranzonii* edit. tranſpoſitus dicto modo eſt, in aliis autem Codd. MS. *Pitt. Leid. Reg. et edit. vet. Venet. Lipſ. Hummelberg,* plane deeſt. *A.*

D

255. *Haec.*

Aut tu fume pilam, quae caudis haeret ouinis,
 255 Haec ficcata dabit molles et fracta farinas.
 Huius et attritu tetrum mulcebitur vlcus.

255) dabunt. Ranz. effracta. Cod. Wolph. Ranz. fresa. Hein-
 sus. 256) Eius. Cod. Leid. attritus. Pith. attrita. Ald. attritum.
 Cod. Vrat. attactu. Const. m. miscabitur. Cod. Vrat.

255. Haec. subaudi mede-
 la, id est commistio. Caesar.
 Hic vero pariter versum 254.
 non habet. Haec pila sicca-
 ta — dabit — farinas: ita
 construenda sunt haec ver-
 ba. B.

256. attritu — Plinius de
 medicina lanarum: sordes
 quoque caudarum concretae in
 pilulas ac siccatae per se insae-
 que in farinam et illitae denti-
 bus mire profunt etiam laban-
 tibus, gingiuisque, si carcino-
 ma serpat. K.

CAPVT XV.

*Vuae, faucibus, collo, et quae mollienda sunt,
medendis.*

Aegrescunt tenerae fauces, quum frigoris atri
Vis subiit, vel quum ventis agitabilis aër
Vertitur, atque ipsas flatus grauis inficit vndas;

Vel

258) vt quum. *Cod. Vrat.* 259) verritur. *Cod. Keuch. Const. in marg.*
auras. *Cod. Keuch.* vndis. *Collin.* vnda. *Cod. Vrat. Hummelb.*

257. *atri.* Non placet hoc epitheton, nec quis atrum frigus dixerit scio: artum vocari, vt adstrictum, posse credo. *B.* Difficultatem nullam video, quum atrum a veteribus omne corpori humano inimicum vocetur venenum, caet. Eadem *Morgagnii* mens est *Epist. in Ser. II. pag. 320. A.*

258. *Vis subiit* — Autumnale et vernum tempus faucibus maxime infestum, ob tempestatem in eo variam ventosque graues. Haecque horum versuum mens est. *Vertitur* autem ventis aër, cum iis furentibus quasi *verritur*, quod vltimum a *Sereno* scriptum libri testantur et probari potest ex *Virgilio* *Aeneid. I, 43. Georg. III, 201. et Aen. I, 59. A. Gell. XX. cap. vlt. — K. Vndas plurimae edit. habent; ego*

auras reslitui, ex *Scaligeri* et *Constantini* sententia, quae rector est, quum grauis ventus vndas moueat, non inficiat. cf. *Ouid. Met. III, 75.* Neque ex graui flatu vndas inficiente faucium aegritudo facile oritur; grauis enim flatus hic non tam tempestatem quam pestilentem et morbos creantem, vt autumnos esse solet, significat. vid. ad *Ouid. I. Art. 231. Morgagnius vndas* explicat de impetu grauiore, percussibus et pulsibus ventorum, quia *Lucretius II, 151. aërias vndas* dixit. *Epist. I. ad Vulp. pag. 265. qui et mallet afficit vel impetit. — Burn.* Vndarum nomine *Serenus* ex *Morgagnii* mente *Epist. ad Vulp. II. pag. 322. praefrigidum potum intellexit.* Sed puto poetam de faucium adfectione loquutum, tempestate ventosa existente. *A.*

- 260 Vel rabidus clamor, fracto quum forte sonore
Planum radit iter. Sic est Hortensius olim
Absumtus: caussis etenim confectus agendis
Obticuit, quum vox domino viuente periret,
Et nondum extincti moreretur lingua diserti.
- 265 Ergo omni studio quaeres inhibere dolorem.
Simplicibus lymphis confunditur aerium mel,

Additur

260) rapidus. *Cod. Vrat. Hummelb.* factus. *Cod. Keuch. Const. in marg.* factus cum voce sonora. *Ranz.* 261) plenum r. *Cod. Vrat. Putean.* Ostensius, *In marg.* Porcensius. *Cod. Lips.* 263) mandante per. *Ranz.* 264) et maridum. *ed. Venet. Lips.* 265) autem omn. *Const. in marg.* enim st. *Const.* quae res. *Ranz.* dolores. *Ranz.*

260. *rabidus.* In foro et iurgiis *rabidae* voces rectius, quam *rapidae*. vid. ad *Claudian.* I. in *Rufin.* 44. *Stat.* V, 96. *B.* Ex *Lucretio* haec habet. IV, 531. 532. 536. *Morgagn.* *fracto* — *iter.* *Fractus* sonorus est, quum nimia contentione vocis et rabie loquenti quasi fatiscit vox et planas aliter fauces radit et exasperat; nescio vero, an *Cicero* in *Bruto* cap. 96. proprie loquatur de voce, quam perdidit, an metaphorice. *Q. Hortensii vox exstincta fato suo est* — de immaturo enim obitu eius, quo eloquentiae eius finis est factus, potius agere videtur. Errauit forte *Serenus* de verbis *Ciceronis*, ut iam animaduertisse video *Baylium* in lexico critico, in *Hortensio*, et errasse *Glandorpium*, qui in actione causae clamore disruptum fuisse ex

hoc loco probat. Simulque *Baylius* ostendit, paucis ante mortem diebus causam orasse cum summa eloquentiae laude. — *B.* Vera tamen poetam dixisse, ex ipso *Cicerone* fuisse probat *Morgagn.* *Ep.* II. in *Ser.* p. 323. *A.*

264. *moreretur.* ita intercepteretur, ut mutus euaderet.

265. *Ranzonius* legit: *quae res inh. dolores Hos possit, cum illis certe arbitror esse notandum.* quod quidem, uti et monuimus in epistola nostra in *Q. Seren.* pag. 222. non male quadrat. In aliis autem *Sereni* editionibus omnibus ne mentio quidem huius versus occurrit. *A.*

266. *aerium mel.* Locus princeps *Nostrum* illustrans est apud *Virgil.* *Georg.* IV, 1. et *Plin.* XI, 12. *Caesar.* *Mannam* intelligi putat *Pistorius.* De huius aerei mellis insigni

Additur excussus niuea fimilagine fuffur,
 Decocta haec claufo fimul exercentur in ore.
 Praeterea fauces extrinfecus vnguere prodeft
 Vrfino et tauri feuo, cerisque remiffis, 270
 Omnia quae geminis aequabis lancibus ante.
 Difce etiam miram ex humili medicamine curam.
 Aftiaco melli iungas agrefte papauer,
 Decoctumque fimul mandes, manfumque vorabis.
 Crinitae porri radices quinque coquantur, 275
 Hinc aqua non feruens voluatur fauce fonora,
 Nec tamen in ftomachum descendat gutta patentem.
 Si vero adflictam languor deiecerit vuam,

Tunc

268) exarcentur. ed. Caefar. 270) vrfino. def. in Venet. Vrfino tauri. Lips. Venet. taurino. Cod. Vrat. Reg. Put. c. liquatis. Cod. Keuch. Conft. marg. 271) gerulis. Cod. Keuch. 272) ex vili. Cod. Keuch. Voff. Conft. in marg. 273) Ac cyato. Cod. Wolph. Hummelb. Riu. mellis. Riu. iunges. Riu. criniti. Ranz. ed. Caefar. 276) voce fonora. Cod. Reg. faucis in ora. Cod. Vrat. Leid. ed. vet. 277) pauentem. Cod. Reg. potentem. Cod. Lips. gluttu-potentem, Cod. Keuch. 278) affixam. Conft. in marg.

infigni ad faucium morbos vfu conf. Diosc. II, 101. et Plin. libr. 22. Singulare mellis genus intelligere non videtur poeta, de quo Plinius. A.

268. exercentur. i. e. colutio fiat. Piſtor.

270. remiffis. i. e. liquatis. Caefar. laxatis. cf. locum Virgil. Georg. IV, 35. quem Hummelbergius producit. B.

272. humile hic ambitiofo medicamini opponitur, quia plebs eo vti folet. Burm.

273. Ac cyatho mellis plures cod. et edit. habent. Hanc tamen lectionem ve-

ram eſſe haud puto, quum Noſter fluidarum rerum menſuram raro indicet. A. Malim iunges, ob ſequentia mandes et vorabis. B.

276. Hinc — fonora. gargarizetur. Piſtor. vid. infr. verſ. 283. et ſupra v. 268. notanda differentia inter oris collutiones et gargarifmata.

278. Si vero etc. De vua procidente videtur intelligendus; quae κιοις κεχωλασμενη Diosc. L. V, 21. quare affixam non male ex collatis aliis poſſet reponi. Nihil tamen mutamus. K.

Tunc horas aliquot pronus recubare memento:

- 280 Aut illam puluis tosti releuabit anethi,
 Aut cinis ex cochlea, vel torrida brassica flammis.
 Verum angina sibi mixtum sale poscit acetum,
 Quod refert clauso versum agitare palato.

281) vt t. *Cod. Vratisl.* 282) angina vero mixtum. *Cod. Vrat. Collin. Wolph. Ranz.* ast ang. *Hummelb. Riu.* nitro mixtum sale. *Hummelb. Riu.* Anginam vero mistum. *Cod. Collin.* 283) quod prodest. *Ald. Picior.* referas clauso. *Ranz.*

283. *palato.* Hoc versu in pluribus Codd. et editionibus huic capiti finis imponitur, versuque, *At si ceruices*, caet. XVI. caput incipit. In codice Regio Parisio, Vratislauenfi, ab Ill. *Grunero* nuper collato, *Puteano*, *Keucheniano*, nec non in codicibus, quibus *Gabr. Hummelbergius*, *Ranzonius*, *Riuinus* vsi sunt, versus 284. versui 283. nulla interiecta

inscriptione capitis adhaesit, quod sine dubio rectum est et inscriptioni capitis XV. et quae mollienda sunt molliendis egregie respondet. Veteres enim medici, vt in epistola nostra in Serenum p. 222. probauimus, ceruicis rigorem maxime mollientibus medicinis sanarunt, eaeque, quas *Serenus* in hoc capitulo commendat, omnes ex mollientium classe sunt. *A.*

CAPVT XVI.

De rigore cervicis.

At si ceruices durataque colla rigeant,
 Mira loquar, geminus mulcebitur vnguine poples, 285
 Hinc longum per iter neruos medicina fequetur:
 Anferis aut pingui torpentia colla fouebis.
 Illinitur valido multum lens cocta in aceto,
 Aut caprae fimus et bulbi: aut ceruina medulla,
 Hoc etiam immotos flectes medicamine neruos. 290

Quos

284) Aut si. *Cod. Vrat.* 285) geminis mulcebit. *Cod. Vrat.*
 286) Hic. *Lipf. Tornaeſ.* longos. *Cod. Wolph. Ald. Piſtor. Riu.*
pariter. Cod. et edit. omu. praeter Cod. Paderb. et ed. Pith. 287) at
 pingui. *ed. Leid.* torrentia. *Cod. Vrat. Put. Reg. Lipf. Riu. Ranz.*
 fouetis. *text. Conſt. Keuch.* fouebunt. *Cod. Voff.* 288) Inlitor et.
Cod. Wolph. Illinit et. *Ed. Venet.* inlitor. *Cod. Leid. Reg.* illitor.
Put. Reg. Illinit et valido multum aut ceruina medulla. *Ed. Lipf.*
 289) ex bulbo. *Cod. Vrat. Leid. Lipf. Reg. Hummelb.* et bulbo. *Put.*
 bubuli. *Cod. Keuch. Ranz.* ex ceru. *Leid.* 290) motos.
Cod. Reg.

285. *Mira.* Eadem phyſi-
 ca *Marcellus* vocat. *Mira* au-
 tem haec ſuperſtitioſa non
 ſunt, ſed *mira* tantum medi-
 camenti actio eſt, quod po-
 pliti illinitur, et ceruici me-
 detur. *K. — A.*

286. Vtique hic verſus ita
 legendus eſt, vt ex *Codd.*
MS. Burmannus eum reſtituit.
 Eo enim *mira illa*, de qui-
 bus poeta loquitur, expli-
 cantur. *A.*

287. *Anferis.* *Pingue* dici-
 tur, quia latine nec pingue-
 do, nec pinguitudo dicitur;
 vt docet *Seruius* ad *Virg.*
Georg. III, 124. conf. et in-
 fra cap. 53. *B.*

289. *Bulbus* vtique legen-
 dum. *βολβος* enim a Grae-
 cis eodem conſilio praefcri-
 bitur: inde prouerbium de
 eo, qui obſtupo capite ince-
 dit, *βολβος ζητα. K.* In edit.
Venet. hic verſus deſidera-
 tur. *B.*

Quos autem vocitant tolles, attingere dextra
Debebis, qua gryllus erit pressante peremptus.

291) tullos. Ranz. colles. Ald. 292) gallus. Ald. erat.
Caesar.

291. tolles. *αυθιades*, et per
diminutionem *tusillae* vel *ton-*
fillae tumor in faucibus, ab
attollendo, hoc enim adfe-
ctae fauces turgescunt. *Const.*
vid. *Reinesf.* Var. Lect. II, 8.

292. *Gryllus*. Ex supersti-
tiosa medicina. Grylli au-

toritatem magnam perhibet
Nigidius; maiorem magi,
quoniam retro ambulet, ter-
ram terebret, stridat nocti-
bus. Eandem superstitiosam
medicinam commendat *Plin.*
XXX, 4. K.

CAPVT XVII.

Tussi et cholericibus medendis.

Noxia si penitus cholerae faeuire venena

Perfpicies, cocta lactucae fronde leuabis.

Proderit et caules adfumere, saepe madentes. 295

Interdum fauces tussi quatiuntur atroci,

Allia tum fumes decocta et melle peruncta,

Semine vel raphani permixto dulcia mella.

Aut si fraxinea semen de fronde reuellis,

Interiora vora, vetitus contingere dente. 300

Ouum

293) cholerae penitus. Ranz. si cholera. Cod. Putean. cholerae faeu. Cod. Reg. Vratist. Hummelb. penitus holerum. Constant. cholera faeu. Leid. Ed. vet. 294) Praespicias. ed. Lips. 297) tum fumes. Riu. Ranz. fumis. Cod. Wolph. Leid. Reg. Vratist. Hummelb. fumes et cocta. Ald. 298) semina. Cod. Lips. Const. permixta. Ald. Pictor. Ranz. melle. Cod. plures. 299) reuelli. Ed. Lips. 300) integriora. Cod. Vratist. Wolph. Hummelb. Tornaes. integrum id ore vora. Heinsf. vetitus. Riu. Const. marg.

293. cholerae. Aeuī vitio Th. Reinesius in addend. ad v. l. p. 679. Samonicum bilem cholera nuncupasse credit, vnde cholerae probat. B. Genitiuus est pluralis *χολερων*, graeca flexione. Caesar.

295. caules. scilicet lactucae. Plin. Valer. II, 25.

298. Semine. Quenam lectio praeferenda, semina an semine, diiudicabunt herbarum periti, qui sciunt, an raphani semina dulcia sint. Certe

raphanus ipse amarior, et ad amarorem istum mitigandum mella admiscuntur. Ita lactucae semen melle temperandum docet cap. seq. — Firmat hanc lectionem maxime locus cap. 9, vers. 122. Quare nos semine praefereamus. Dulcia raphani semina certe nemo facile dixerit — B.

300. Interiora — integriora paene praefereamus, obsequentia vetitus. Sed interiora sensum difficilem non dat. A.

Ouum melle teres domitum feruentibus vndis
Marrubiumue potens: haec faucibus optima fumes,
Frenabisque grauem facili medicamine tuffim.

301) gummi melle t. Ranz. teris. edit. Venet.

301. *domitum*. i. e. co-
ctum. *Piñor*. Eleganter *do-*
mitum, vt cap. 23. et 32.
Sic valde coctum et elixum
vocat. Intelligit poeta ouum
durius in aqua coctum, $\omega\upsilon\upsilon$
 $\epsilon\phi\theta\omicron\nu$, cui opponuntur $\tau\alpha$
 $\tau\rho\omicron\mu\eta\tau\alpha$, tremula et forbi-
lia. *Marcellus* leuiter de-
coctum ouum eo remedio
praescribit. — K.

302. *Marrubiumue potens*:
Sic omnino distinguendum
est: nam marrubium cum
melle decoctum suspiriosis et
tuffientibus eo modo a vete-
ribus praescribitur. cf. *Diosc.*
III, 119. — K. Locus prin-
ceps est apud *Diosc.* Eupo-
rist. II, 32. conf. *Conr. Gesneri*
in hunc loc. commentar. et
Plinius XX, 22. A.

CAPVT XVIII.

Digestioni et stomacho medendo.

Qui stomachum regem totius corporis esse
Contendunt, vera niti ratione videntur. 305

Huius enim validus firmat tenor omnia membra:

At contra eiusdem franguntur cuncta dolore.

Quin etiam, nisi cura iuuat, vitiare cerebrum

Fertur, et integros illinc auertere sensus.

Lactucae semen nigrae, quod lignea pila 310

Triuerit,

305) vere. Cod. Keuch. 307) aut. Cod. Put. Lips. et contra.
Cod. Wolph. Hummelb. quo c. Cod. Vrat. Leid. quae. Cod. Paderb.
308) iuuet. Cod. Vratisl. Hummelb. 309) internos illic
au. Putean.

Cap. XVIII. Licet carmine omni modo capitum inscriptiones recentiores sint, quod vel ex eo patet, quod cuique paene codici manuscripto alia capitum inscriptio fit, tamen in hac inscriptione Cod. et edit. mire variant. De digestionem stomachi Cod. Vrat. habet, ut stomacho succurras, Ranzovius, concoctioni Riuius, et Gesnerus, ut alios taceam. A.

304. stomachum regem. cf. Theod. Priscian. II, 29. Aretaeus diut. II, 6. Plin. Valer. II, 23. — K.

307. At contra, caet. Sic recte scriptum est, ut et ante me Barthius vidit Adu.

XXVI, 27. qui digne Mercurialem incusat, quod tautologiae Serenum damnauerit, ita vltimum producendo: Et contra eiusdem firmantur cuncta vigore. Quem ne quis defendat, sciat, ita laudari versus hos in Polycratice L. VI. cap. 24. Ioannis Sarrisberiensis. K. Producit et hos versus anonymus Leobienfis Chron. IV, p. 909. quem edidit nuper H. Pez. qui in secundo versu τω vera deficitur, in tertio his et enim. hoc versu ac contra eius franguntur deinde nisi cura iuuet. deinde internos illic auertere. vocat vero Q. Serenum metricatorem. B.

Triuerit, admixto ieiunus fumito melle.

Sed cochlear trinum gustu tibi sufficit vno.

Aut tritum semen raphani mulsimumque iuuabit:

Siue duae partes absinthi et tertia rutae

315 Decoctis potantur aquis, filiquaeque madentes,

Semina vel marathri foetae cum lacte capellae,

Puleium quoque decoctum curabit amice.

Et potu et fotu stomacho conducit acetum.

Seu cochleas vndis calefactas ac prope victas

Suppositis

312) trino - vnum. *Cod. Vrattsl. Leid. Hummelb. Caesar. Piſtor. Riu.* trino - vno. *Cod. Put. Reg. ed. Ven. Lips.* suscitatur vno. *Cod. Lips.* 314) ac tert. *Cod. Put. Reg. caet.* 315) potentur. *Ranz.* 317) puniceum quoque. *Cod. Keuch.* amicum. *Cod. Keuch.* 318) foetu stom. *Lips.* conducet. *Riu.* cond. anethum. *Cod. Vrat. Wolph. Edit. Ven. Lips. Ald. Riu. Piſtor. Hummelb.* 319) iunctas. *Ald. Piſtor.*

312. *trinum* — *vno*. Variant hic lectiones. Sensum puto esse, trina cochlearia (id est quantum tria capere possent) vnico haustu et continuo esse bibenda. Ita c. 57.

Cui tu terna dabis gustu cochlearia in vno. *B.*

Et nimis parca quantitas esset innocui penitus medicamento, si tertia tantum pars illius, quod vno cochleari capi possit, praeciperetur. *A.*

315. *Siliquae* — de foeno Graeco. vid. infr. cap. 24. — *Constant.* Siliquam dulcem, ceratoniae fructum, in aqua madefactam intelligit, recte monente *Hummelbergio*. Forte et recentem siliquam, natiuo suo madore gauden-

tem voluit. Sed contradicunt *Diosc.* I, 159. et *Plinius*, XXIII, 8. recentem filiquam stomacho inimicam putantes. *A.*

317. *Puleium* — *amice*. Nauseas et stomachi intercisiones, vt habet *Dioscorides*. Quare in hoc versu nihil mutandum, quamuis Codex auitus puniceum decoctum habeat. — *K.*

318. *acetum*. Anethum plures habent, frequenti liberiorum errore. Acetum mox sequitur vers. 326.

319. *seu* — *victas*. id est nondum domitas, vt interdum loquitur. *Diosc.* II, II. *marina stomacho idonea est et facile alio redditur. Athenaeus*

ad

Suppositis torre prunis, vinoque garoque 320

Perfusas cape: sed prodest magis esse marinas.

At male digestis si crapula saeuiet escis,

Ex pipere et calida florem de rore marino

Ebibe: seu salibus piper adde et tenue cuminum,

Quae coctis tinguēs epulis et rapta vorabis. 325

Aut

320) torrens. Ald. torrere. Cod. Vratisl. ed. Venet. 321) pruinis cape. Lipsf. carpes. Cod. Wolph. vt prodest. Edit. Venet. sed deest in Lipsf. 322) et male. Ranz. digestas - escas. Cod. Lipsf. 324) lene. Cod. Keuch. tunde. Ranz. 325) epulis unges. Piñtor. tanges. Cod. Leid. Paderb. Lipsf. Putean. ed. vet. Venet. Ald. ac rapta. Ald. Ranz.

ad stomachi aegritudines purpureas cochleas laudat. — K. Aliquid notauit ad *Quintil.* VI, 3. p. 554. Plura etiam reperies apud *Rosweid.* ad *Paulini* carm. II. B.

320. *garoque.* Garum liquoris exquisiti genus est, ex piscium maceratis intestinis confectum. *Plin.* XXXI, 7. IX, 17. *Diosc.* II, 31. De garo vid. ad *Petron.* cap. XXVI. Ignotam fere gari confectionem plurimi confitentur. *Io. Langius* vero *Epist.* I, 59. Venetiis se ad veterum praescriptum confecisse iactat, ubi et de variis garorum generibus agit. *B. οινογαρον* intelligit. cf. *Aet.* III, cap. 90. Oenogari frequens mentio est apud *Apicium.* — K.

322. *saeuiet.* singultit. Praescribitur enim medicamentum ad singultum. *Keuch.* Ventrliculi ex cruditatibus affe-

ctiones intelligit a ciborum vsu nimio inductas, non singultum. Rarum autem est *crapulam* morbum hic dici ab escis male digestis ortum, quum proprie de capitis affectione a vini ingluvie inducta valeat. cf. *Plin.* XXIII, 1. Explicit hoc versu in *Cod. Lipsf.* caput, versuque *ex pipere* — nouum incipit, codici XIX.

324. *tenue cuminum.* *κρυμνον αγγιον* *Diosc.* III, 69. est.

325. *Quae* — *vorabis.* Sic optimi librorum referunt, quomodo placet omnino legendum. Praescribit enim medicamenta, quae inter caetera obsonia et edulia vncta possunt deglutiri, nam *tinguere coctis epulis* est iisdem vnguere et vncta comedere. Sic *tingere in aceto lactucam* *Cato* dixit. cf. *Persius.* VI, 20. *Vorare* est deglutire.

Aut cubitum pergens fucum cape tristis aceti.
 Ventriculus mergi raptus, sale tritus et vstus
 Tosto pane super, piperis quoque puluere multo
 Miscentur, capies diuinum munus in istis.

330 Proderit hoc stomacho, victas et concoquet escas:

Grana

326) tr. anethi. Tornaes. Ald. Venet. Lips. Pith. Gryph. Caesar. Piſtor. 327) Ventriculis m. r. sal. Cod. Paderb. Const. tostus et vstus. Const. marg. iactus sal tritus et vsque. Cod. Lips. 328) pane super tosto. Ald. Caesar. Piſtor. Riu. piperi quoque. Put. piperis quae. Ald. marg. 329) Miscetur. Const. marg. 330) auſtas et. Cod. Vrat. dictas. Caesar. concoquit. Put.

glutire. Plin. Valer. II, 25. cum sit horridius verbum vorare, tamen et in mollibus positur. — K. Tingens epulis. cibo insperges et cum eo vesceris Hummelbergius recte explicat. A.

326. aceti. Haec vera lectio est, nec altera (anethi) minor. — Graecis omnibus acetum est *ευσομαχον*. Tamen et anetho veteres stomachicas virtutes tribuerunt. — K. Triste anethum dici nequit, quod alibi suaueolens vocat. Tristia poetis veteribus omnia dicuntur, quae aut visu, aut odore, aut sapore ingrata sunt. Acetum et anethum saepe in hoc libro a librariis confusa sunt. B. A.

327. Huius versus maxime variae lectiones sunt. *Ventriculum mergi iacto sale contere valde* Cod. Wolph. v. m. raptus, sal tritus et vstus

ed. Wolph. ex cod. v. m. iactus sale, granaque thuris Hummelb. Cod. Leid. edit. vetus. et Riu. v. m. iactus sal teriacusque. Putean. ventriculum mergi altus sale eriacusque. Cod. Reg. ventriculis mergi raptis sal tritus et vsque. Cod. Voff. ed. Venet. ventriculum m. iacto sale contere valde. Ranz. ventriculus mergit iacta sale grana iniusta Cod. Vrat. sal tritus et vstus (tostus in marg.) Constant. habet. Ex Aëtio desumpta haec Keuch. putat, sed recentior Aëtius Sereno est. Illustrat tamen Aëtii locus poetam: *mergi ventrem torrefactum et sali modico admixtum crudis bonam concoctionem facere tradunt.* — Vers. 328. in Cod. Lips. penitus deest. A.

330. Proderit — Hic versus in Cod. Vratistan. et ab Aldo in finem capitis transpositus est, A.

331. diffun.

Grana peregrini piperis diffindito quinque,
Niliaco melli quae mane inferta capeffes.

331) defundito. *Hummelb. Riu. Ranz.* 332) Nichalao molli.
Cod. Paderb. Nicolao molli. Cod. Keuch. Nicolao - capeffis. Cod.
Reg. Nicolausque rapo. Cod. Put. Hyblaco. Hummelb. Riu. Hi-
liaco. Cod. Wolph. hinc oleo molli. Cod. Leid. Succo mellis
enim. Ranz.

331. *diffindito.* de integris
granis loquitur, scissis et
cum melle sumtis. Post
hunc versum in *Cod. Lipf.*
vers. 328. sequitur. *A.*

332. *Niliaco.* ex arundini-
bus collecto. *Pistor. Nicolao*
molli genus est palmularum,
de quibus *Plinius. Constant.*
Niliacum Atticum est. — *K.*
Nicolao *Hesychius III.* in *Ni-*

colao Damasceno dicit, illum
ita dilectum ab *Augusto*, vt
placentas ab eo missas *Nico-*
laos vocauerit, quod in hunc
diem manere addit. vid. ibi
Meursii not. et quae alibi no-
tatunt viri docti ad *Plin.* et
infr. cap. 23. — *Keuchenius*
non facile persuadebit, *Nilia-*
cum mel esse Atticum. *B.*
Aegyptium mel intelligit, de
quo vid. *Plin. A.*

CAPVT XIX.

Fellis vomitui et phthisi arcendis.

Lutea si crescunt et cunctis noxia fella,
 Allia parua nouem, piperis tot permole grana,
 335 Quae cyatho diluta gari mandesque bibesque:
 Haec iterum septena capis, post denique quina.
 Praeterea caules, frondet si parua fabucus,
 Decoctos sale permisces, ac iungis oliuo:
 Tunc capis, ac tali auxilio fella horrida purgas.

Profunt

333) crescunt. *Voss. Cod.* crescent. *Prut.* L. horrescunt. *Cod. Reg.* praecunctis. *Ald. Pictor. Riu.* fundis nox. *Cod. Keuch.* rosea f. *Cod. Vrat.* crescunt in fundum et lumina fella. *Cod. Leid. ed. vet.*
 334) grana nouem. *Cod. Lipsf.* 336) septem capies. *Cod. Vrat. Leid. ed. vet.* capies. *ed. Ven.* capes. *Putean.* 337) caulem. *Cod. Wolph. Vrat.* caule. *Ed. Ven. Lipsf.* si frondet. *Cod. Vratist. Ranz. Hummelb.* caule si fr. p. fabucis. *Putean.* paruae fabuco. *Hummelb.* 338) decocto. *Cod. Wolph. Putean.* decoctae. *Cod. Reg. Ranz.* ac vngis decoctam - spargis. *Cod. Lipsf. Cod. Putean.* oliuum. *Ald. Hummelb. Caesar.* 339) tum. *Cod. Vrat. Hummelb. Riu.* ac tali purgas medicamine fella. *Cod. Wolph. Paderb.*

333. *Fundis. Morgagni Epist.* l. pag. 273. probare videtur, sed ut sit a *fundo*, pro vomitu reddis. adloquitur enim lectorem, ut centies et modo ultimo versu capitis praecedentis. Mihi *prae cunctis* noxia non displicet. *B.* Probat iterum in altera Epist. *Morgagn.* p. 325. pro *cunctis fundis* rescribi debere, quod veteres bilem luteam cunctis noxiam non putauerint. Sed de turgente bile flaua poeta

loquutus est, *cunctis* utique ex veterum mente noxia. *A.*

335. *Phyfica* iterum ex impari Neo - Pythagoreorum numero medicina est, nec sensus versuum, quamvis aliter *Keuchenio* videatur, difficilis. *A.*

339. *Medicamine* in *Cod. Wolph.* et *Paderborn.* esse glossam *ex auxilio* puto, quod passim a medicis ponitur pro *medicamine*. Malim vero *hinc capis*,

Profunt et pelagi latices, quos pondere iusto 340
 Dulcibus adfocias lymphis mellique liquenti.
 Et niueus prodest ex vbere fucus asellae,
 Si tepido vinum infundas, ac mella piperque.
 At vomitum radix narcissi pota mouebit.

Si vero phthisis annofo sedet improba morbo, 345
 Inritas vino cochleas hausisse iuuabit.
 Proderit et veteris seui pila sumta suilli,

Carne

341) dulc. adsoluas. Cod. Reg. nymphis. Leid. 343) tepi-
 dum. Hummelb. vino. Ald. Ed. Venet. Tornæs. Lips. Pith. Gryph.
 Caesar. Pistor. 344) Ad. Cod. Wolph. Putean. ed. Venet. narcisci.
 Ranz. 345) annofo. Pistor. 347) atque adipis veteris. Cod.
 Wolph. Leid. vet. ed. Hummelb. et veteris pil. s. s. Quos capu-
 las. Cod. Vrat.

capis, id est ex caulibus fa-
 buci oleo et sale mixtis. ita
 saepe hinc et illinc vid. ad c.
 34. B. Sequitur in Codice
 Paderb. post hunc versum:

Quos scapulas quosque per-
 ducit medicina salubris. A.

340. iusto. id est aequali.
 Caesar. Ita mox iniuste, v.
 352. vid. et cap. 39. iuste so-
 ciatum. — B.

343. Si tepido vinum. Non
 si tepido vino infundas, quod
 medicorum commisioni re-
 pugnat. K.

344. Radix narcissi. Nar-
 cissus bulbus est vomitiuus,
 sine tunicis amaris, flore al-
 bo in medio croceo. Sera-
 pion. aggreg. cap. 188. Diosc.
 IV, 161. Pistor. Vomitorium

narcissum vocat Plin. XXI,
 19. — B. Bulbus vomiti-
 vus certe non est, de quo
 Diosc. II, 201. Liliū speciem
 Narcissum Sereni et Diosc. ef-
 se Hummelbergius autumat.
 Videtur tamen narcissus ve-
 terum cum narcisso poetico
 Lin. eiusque varietatibus
 conuenire. A.

345. sedet. eleganter de
 morbo lento et diurno di-
 etum. vid. Heins. ad Ouid.
 III. trist. IX, 18. — B.

347. pila pro pilula hoc
 loco sumitur, quod Graecis
 dicitur καταποσιον. Caesar. v.
 ad cap. 8. Reines. II, var.
 lect. 8. de minuta portiun-
 cula seui capit. B.

E

348. Diffi-

Carne asinae seuque caprae medicina salubris.

348) Quo scapulas quoque perducit m. f. *Cod. Lips. Ranz. Rtt.* quo scapulis quoque. *Cod. Wolph.* quae capulas quoque producit m. f. *Ald.* quo capulas quoque perducit m. salutis. *Cod. Put.* quo capulas quoque perducit m. salubres. *ed. Venet. Lips.* quae scapulas quoque perducit m. f. *Cod. Paderb.* lacte asinae.

Cod. Keuch.

348. Difficile est ex tanta lectionum (quam supra adduximus) varietate verum producere. Forte: ex *Aldi filior.* edit. quae scapulas quoque perducit medicina salubris. Perducere est unguere, trahere, fricare. Sed vulgatam defendit ex utroque *Plinio Morgagn.* Epist. I. pag. 291. ut et fecerat *Hummelb.* Non extra veri speciem est *Keucheni* lectio, lacte asinae. Malim ergo legere lac (vel lacte) asinae seuque caprae: medicina salubris (scil. est.) aliter enim scabri quid in constructione est. Lacte pro lac dixisse patet ex not. ad cap. 62, et *Petron.* 38. et 71. hinc scribae credentes lacte abla-

tiui casus, seu etiam fecerunt, quum forte seuom fuerit scriptum, de quo c. 21. B.

Nihil omnino mutandum; omnia enim a versu 347. ex *Plinio* desumpsit *Noster*, quem semper paene sequitur. *Plinii* verba sunt: *Phthiis medentur — macrae suis feminae herbis pastae lardum, carnes asinae ex iure suntque.* XXVIII, 17. cf. *Plin. Valer.* I, 61. Scabrae, quas *Burmannus* vocat, constructiones *Sereno* haud valde insolitae sunt, nec ob eas quid facile mutandum. Probavit haec et *Morgagn.* Epist. I. p. 291. nec non epist. II. pag. 326. 327. A.

CAPVT XX.

Mammis sanandis vel stringendis.

Vbera secundo multum lactentia suco
 Saepe sibi noxae nimium manando fuerunt: 350
 Faece igitur valida duri reprimuntur aceti.
 Post partum tumidas iniuste adfurgere mammas
 Interdum adspicias: harum mala commemoratur

Murinus

349) vetusto. ed. Ven. Lips. valida lact. Cod. Reg. valde. Put.
 Leid. Voss. Vrat. Lips. ed. Ranz. lactantia. Cod. Putean. Leid. Voss.
 Keuch. Lips. 350) noxa. Cod. Wolph. Put. Reg. Hummelb. noxia
 saepe sibi. Cod. Lips. 351) reprimantur. Cod. Vrat. reprimun-
 tur. Ranz. 352) timidus. ed. vet. murinum. Cod. Reg. Put.
 353) adspicias. Leid. Lips. male. Leid. Lips.

349. *lactantia* Ad oram
 edit. Constantin. *lactentia* lego
 excusum, quod alteram ei
 lectionem praebuit, sed ab-
 surdam. Vbera lacte abun-
 dantia *lactare*, non *lactere*,
 quod lac fugentium est, di-
 cuntur. — K. Licet vbera
 diuerso respectu *lactantia* et
lactentia dici possint, vt ra-
 tione infantis ducentis vbera
lactantia sint, ratione vero
 matris *lactentia*, et hinc sem-
 per fere in scriptis hae voces
 confunduntur, vid. Ouid. VI.
 Met. 342. et VII, 321. quia
 tamen hic additur *suco secun-*
do, *lactentia* mihi vnice pro-
 batur. dictum enim eodem
 modo, vt *segetes lactentes et*
herbae, et *lac herbarum* pas-
 sim poetis dicuntur. de qui-
 bus vid. mea ad Ouid. fast. I,
 351. cf. Cels. II, 29. Centies

in his verbis errarunt libra-
 rii. vid. infr. cap. 24. et
 46. B.

351. *duri*. acerrimi *Const.*
Cels. II, 30. *duram* aquam
 vocat, quae tarde putrescit. et
 contra cap. praeced. *teneram*.
Durum vinum cap. 45. et 49.
Keuch. explicat *vetus*. sed ibi
 variant exemplaria, et quae-
 dam *purum* habent. vid. cap.
 III. B. conf. *Diosc.* V, 132.
Plin. XXIII, 2. ex quo No-
 ster haec habet. A.

352. *post partum* — *liquore*.
iniuste est affectione praeter
 naturam. *Plin.* XXX, 14. *fi-*
num murinum aqua pluuia di-
lutum mammas mulierum a
partu tumescentes reficit. et
 ibid. de lumbricis: *vermes*
terreni per se impositi mamma-
rum suppurationes concoquunt
et aperiunt —

Murinus fimus ex pluuio sedare liquore.

- 355 Sin autem claufas penitus dolor angit acerbus,
Lumbricis terrae turgentes vngue corymbos.
Si castigatas studium est praestare mamillas,
Ex hedera fertis ambas redimire memento

Protinus,

354) marinus. *Pictor.* sedaffe. *Ranz.* 355) penitus claufas. *Cod. Vrat. Hummelb.* clausus. *ed. Venet. et Caesar.* aceraum. *Cod. Reg.* 356) turgendas. *Cod. Keuch.* iunge corymb. *Ranz. Riu.* 357) Sin. *ed. Caesar.* sic. *ed. Venet. Lips.* est reparare. *Ranz. papillas. Cod. Wolph. ab. text. Burm. Keuch.* 358) hederac. *Cod. Put. Leid. Reg. ed. vet. Hummelb. Ranz.* sarius. *ed. Lips.*

355. *penitus claufas.* Obstructas mamillas recte explicat *Hummelberg.*

356. *corymbos.* hederac baccas. *Pictor.* mammarum papillas. *Constant. Hummelb.* Hederac baccas *Keuchenius* et *Burmannus* cum *Pictorio* intelligunt, verum modo, vt sensum ex his versibus nullum possim eruere. *Turgentes corymbi* hic nostro sunt vasa lactea in mammis ex inflammatione praeter naturam turgida, eaque in inflammatis mammis, ob inflammatoriam congestionem, in tantos tumores eleuantur, vt tangenti digito corymborum formam offerant. *A.*

357. *mamillas.* Papillas plurimi, cum iisque *Keuchen.* et *Burmann.* legunt. *mamillas* *Cod. Wolfii* et *Hummelbergii* edit. habet. *Castigatas mamillas* s. *mammis* et *Hieron. Mercurial.* v. l. V, 3. exposuit, nec non *Th. Bartholin.* de luc, homin. et brutor. I,

17. qui v. 358. *ex hederac foliis* legit. De papillis certe sermo esse nequit, earum enim luxuries tam rara est, vt, me aliquid de ea in medicorum scriptis legisse, non meminerim. Mammarum autem luxuries frequens formae dehonestamentum est, de quo *Martial.* in celebri epigrammate: *Mammofas metuo, tenerac me trado puellac, Carnarius sum, pinguiarius non sum.* et *Horatius.* cf. *Petr. Lauremberg* passim compse nov. cap. 18. *A.*

358. 359. *Ex — coronas.* Recte distinguitur redimire memento protinus, et raptas, vt edit. *Gryph. Const. Pith. Caesar.* — *Burm. Flammis Burmanno* magis placet, sed fumis retinendum est. Antiqua enim est superstitio de tabe ab illotis vestimentis fumo traditis inducta, et de eodem morbo ab vrina et fanissimi hominis fumo siccata inducto. Eundem effectum

Protinus, et raptas fumis mandare coronas:

Anseris aut seuum pariter cum lacte tepenti, 360

Aut ouum illinito, tulerit quod garrula perdix.

Praeterea pluuio decocta papauera rore

Haerescant, multis post dissoluenda diebus.

Vis et Phoebigenae coelestia sumere dona,

Vbera quum tetris laniata doloribus horrent? 365

Nauis ramentum, et quae nomine prassion herba est,

Et

359) raptis. *Lips.* flammis mand. *Ald.* fumo. *Cod. Paderb.* mundare. *Cod. Reg.* 361) Proderit aut ouum, tulerit. *Riu.* aut ouum illitum. *Cod. Fratisl.* illitum. *Cod. Putean. Reg.* illito. *Cod. Wolph.* in luto. *Collin.* aut ouum impositum. *Hummelb.* garrula cornix. 363) haerebunt. *Hummelb. Riu. Leid. ed. vet. Lips. Caesar. Pictor.* prius. *Ranz.* absoluenta. *Cod. Putean. Reg. Lips. ed. Ven. Ald. Ranz.* 365) dol. urgent. *Cod. Keuch. Vrat. Hummelb. Const. al.* 366) Napis. *Ranz. Tornæs.* habis. *Putean. Reg.* nam bis. *Leid. ed. vet. Ven. Lips. Cod. Vrat.* spassion. *Cod. Reg.*

et hederæ coronas, quibus mammae praegrandes circumdatae fuerant, fumo exsiccatas habere Noster putat. *A.*

361. *Aut ouum — perdix.* Iterum ex superstitionis medicina. *Plinius* loco supr. cit. *Quorum perdicis putaminum cinis stantes* (hoc est naturalem suam et renitentem duritiem habentes, quae luxuriantibus mammis haud propria est) *mammis conseruat. Putant et ter circumductas ouo perdicis mox inclinari.* Circumductas est illitas. *A.*

364. *Phoebigenae, vel Circen,* vel *Aesculapium* intelligit *Pictor.* *Aesculapium* intelligit. v. supra quae ad cap. XII. protulimus. *K.*

365. *Vbera — horrent.* Remedium praescribitur mammis a partu tumentibus vel praeter naturam urgentibus, id est angentibus. *urgent* igitur melius est, quam *horrent.* *K.* *Horrent* *Cod. Put. Reg. ed. Venet. Lips. Aldin. Caesar. Pictor.* quod mihi placet prae *urgent,* *horrent* enim est rigidae ac durae sunt. Adscripserat glossator *turgent,* unde *urgent* factum credo. Ita *horrenta membra* dixit *Quid.* *Met. VII, 631.* pro rigere, torpere, et de frigore et rigore passim vtuntur hoc verbo poetae. *B.*

366. *Nauis ramentum.* *Zoppissa. Constant.* Est ralum de nauibus vnguen, de quo in-

Et quae vulgari sermone insana vocatur,
 (Graecus hyoscyamon propria scit dicere lingua)
 Nec non et calami radix lapathique legumen
 370 Mixta dabunt miras, experto crede, medelas.

368) Graecos scit. Ranz. iusquiamon. Ranz. 369) calami
 adeps. Putean. Reg. exacuis adipis. Cod. Wolph. ligumen.
 Putean.

fra, cap. 29. τὴν Ζωπύσσαν
 Graeci vocant. cf. Diosc. I,
 98. Cera autem et pice na-
 ves vngbantur. — K. Ra-
 menta carinae vocat cap. 24.
 de cera, qua naues vngban-
 tur, vid. Scheff. de milit. na-
 val. I, 5. et Gronou. ad Liv.
 XXXVIII, 45. Prasion esse
 inarubium latinis, docet Hum-
 melbergius. — B.

367. insana. ab effectu.
 Πιστόν. De hyoscyami gene-
 ribus vid. Plin. XXV, 4, K.
 Mirari fatis nequeo, viros tot

eruditos ineptam et omni
 metro aduersantem lectio-
 nem tam diu retinuisse, Grae-
 cos — scito. De Keuchenio non
 miror, sed non mutasse stu-
 peo ipsum Constantinum et
 Morgagnium. — B. Defen-
 dit se in epist. II. pag. 314.
 Morgagn. A.

369. calami. aromatici Pi-
 stor. Forte ex calamis scri-
 bendum. B.

370. Mixta — medelas. cf.
 cap. 22.

CAPVT XXI.

Reiectioni cibi aut sanguinis restringendae.

Si stomachus nondum concoctas expuit escas,
Et magis atque magis vitium reuomendo valescit,
Allia caedemus, crebrumque trahemus odorem.

Sin etiam rutilus refertur pectore sanguis,
Sorbitio menthae, raphanus vel cocta iuuabit. 375

Saepe

Cap. XXI. Ad medendam cibi reiectionem, vel sanguinem fugandum. Cod. Keuch. Reiectione - abstinenda. Cod. Putean. Reiectionibus abstinendis. Hummelb. Reiectioni - abstinendae. Cod. Reg. Ald. Riu. abstinendam. Cod. Wolph. 372) sed magis. Cod. Wolph. Ald. ed. Ven. Lips. Caesar. Piñor. vitium reuomendo. Pith. remouendo. Riu. Ranz. recolendo. Cod. Vrat. Put. Lips. Reg. Paderb. edit. Venet. Lips. 373) cedemus. ed. vet. Venet. Lips. Ald. Pith. Caesar. Piñor. Const. Gryph. Keuch. cerebrumque. Cod. Reg. Constant. tetrumque. marg. Constant. 374) fertur de pect. Cod. Keuch. alii. confertur pect. Tornæs. Caesar. Piñor. referetur. Hummelb. Lips. referatur. Voss. transfertur. Paderb. al. regeretur. Heins. coniect. 375) Sorbitium. Cod. Keuch. al. coctus raphanusue. Ranz. Riu. raph. vt c. Cod. Vrat.

373. *Allia.* Inter πεπτικά medicamenta allium etiam Graeci numerant. Forte legi posset *cerebroque tr. od. i. e.* ad cerebrum. K. *Caedemus* Hummelberg. habet, et hoc verum. *Ouid.* III. Fast. 339. *caedenda est hortis eruta cepa meis.* *Tetrum* recte, vt puto; ita inter ea, quae odorem foedum mouent, allium et cepam recenset *Celsus.* III, 20. B. *Crebrum* magis placet, ob copiosos odores, quos allium caesum spirat. A.

374. *rutilus* refertur. *Sereno rutilus* nudum et leue

sanguinis est epitheton. *Diosc.* III, 41. menthae succum sanguinem sistere dicit. K. *Referatur* magis placet, quam reliquae lectiones, praesertim *feratur de.* Mutata est lectio a nobis recepta ab iis, qui primam corripere non posse credebant. de quo vid. ad *Ouid.* Amor. VII, 62. — B.

375. *Sorbitio.* i. e. menthae succus sorbitio sumtus. — K. *Diosc.* Eup. II, 30. Raphanus hic foeminino genere ponitur, cum *Plinius* et alii masculino genere efferant, et ita Graeci, cum

Saepe lapis teritur, (specularem nomine dicunt)
 Et mixtis hauritur aquis, siffitque cruorem.
 Vritur interdum raptus de subere cortex,
 Et cinis ex calido prodest epota Lyaeo,

Ouorum

376) specularis n. dictus. Ranz. Rit. Hummelb. speculari n. dictus. Cod. Vrat. Leid. Reg. ed. vet. specularem n. dictum. Putean.

377) hic missis. Cod. Paderb. 378) robore. Cod. Keuch. alii.

379) cinis Italico. Cod. Keuch.

Atticis tamen ραφονις dicere-
 tur, teste Schol. Aristoph. in
 Plut. II, 59. an ergo rapha-
 vis dixit noster? Non puto.
 Sed quia planta vel radix est,
 potuit foeminino genere ef-
 ferre. — B.

376. *Specularem.* pro ocu-
 larem. de hoc panegyrim
 scripsimus, quem Marbo-
 daei daetylothecae adieci-
 mus. Pictor. cf. Aeginet. VII,
 3. σπεκλαριον. σφεκλαριον. δι-
 οπτρον. Neophytus monachus
 in lex. herbar. σπεκλον το του
 φεγγιτε υελιον. h. e. vitreum
 ex speculari lapide. Suidas:
 σπεκλον (forte σπεκλαρ) υε-
 λιον. Imo υαλον lapidem
 specularem vocarunt antiqui
 Graeciae auctores, si fides
 Aristoph. scholiastae ad. nub.
 766. Plinius de Hispania III,
 3. scatet ceterior specularibus
 lapidibus. — K. vid. de hoc
 lapide Salmf. exerc. Plin.
 pag. 183. et 771. B.

378. *Vritur, cast.* Plures
 robore legunt, de subere cod.
 Putean. ed. vet. Venet. Lips.

Ald. Hummelb. Caesar. Pi-
 ctor. Gryph. Pith. Tornaes.
 Keuch. Certe cineres prae-
 feribit ex arboris ad quer-
 cus genus pertinentis cortice
 praeparatos. A.

379. *cinis — epota.* Cinis
 foeminino genere profert,
 non absque priscorum, tum
 poetarum, tum oratorum, ex-
 emplo. Auctor Nonius Mar-
 cellus, apud quem hic versus
 citatur, cum iam fulua cinis
 fueris. Caesar. Dioscorid. Eu-
 porist. II, 31. suber ex veteri-
 bus calceamentorum soleis lau-
 dat. Plin. XXIV, 4. Suberis
 corticis cinis ex vino calido
 sanguinem exscreantibus magno-
 pere laudatur. Aegin. III, 62.
 Suberis ex italico vase vlti
 cinerem commendat ad nimi-
 am sanguinis eruptionem, ex
 quo loco et codicis nostri
 lectio: ex Italico probari pos-
 set. Cinis epota dictum est
 αροχαικως. vid. infr. cap. 43.
 Scribon. Larg. cap. 230. K.
 Vid. Voss. l. I. de analog. c.
 29. add. et Rhod. lexic. Scri-
 bon. in cinis. B.

Ouorum cinis, aut cochlearum, aut denique melis, 380
 Aut mansus salicum fructus prodesse putatur,
 Aut platani pilulas acri infundemus aceto,
 Nullus erit sanguis, quem non cibus iste moretur.

380) Quorum cinis. *Cod. Reg. Wolph.* ou. cutis. *Scalig. emend.*
 cochleas. *Cod. Paderb.* mellis. *Cod. Paderb. Renz. Riv. alii.* molis.
Cod. Keuch. pellis. *Cod. Pct. Ald.* 381) aut cineris s. ramis. *Cod.*
Keuch. aut c. e. s. ramis. *Cod. Reg. Put. Ald. Cod. Wolph. Paderb. R.*
R. aut cinis s. rami. *marg. Const. et Gryph.* aut mansus salicum
 flos vel. *ed. Ven. Lips.* mansus saluum fructus. *Caesar.*
Pictor.

380. 381. *Ouorum* — *putatur.* Defant hi versus in *Cod. Wolph.* primus *Ouorum* — melis in *Cod. Leidenf.* In veteri editione et *Hummelbergii* ambo defunt, in *Rivini* vero edit. alio caractere notati sunt. *A.* Tractavit hunc locum *Morgagni* Epist. I. pag. 249. qui melis legendum esse censet. Nondum tamen puto hunc locum integritati restitutum. — *B.* Nec mellis nec melis cineres ad sanguinis per sputa reiectionem veteres laudasse reperio. Ego *mellis* tamen paene praeferrem, eam ob causam, quod melis animalis admodum pareus in veterum medicina usus fuerit, Nosterque semel tantum adipem melis, quem et ho-

die quidam amant, commendet. Nec sub salicam fructu quid intelligat scio. Magis placet *aut cinis e salicum ramis*, quod codd. et edit. plures habent. Nec tamen est, quod in hac difficultate diu haereamus; genuini enim hi versus, quum in antiquissimis et maxime genuinis codd. defint, non esse videntur, sed a scriba, medicamentorum amatore, interpositi, quod in primis *επιποσειων* scriptoribus veteribus frequenter accidit. *A.*

382. *pilulas* — *aceto.* Acre acetum non omne est, sed magis scilliticum. *Plin. XXIV, 8.* *Platani pilulae rosae cum aceto acri, magisque scillite, sanguinem omnem fistunt.* *K.*

CAPVT XXII.

Iecoris et lateris vitiis medendis.

Si molles iecoris fibras dolor hauriet acer,
 385 Protinus ex mulsa potanda eleliphacus herba est:
 Sumitur et femer, quod fraxinus alta profudit,
 Vulturis atque iecur, vel ius perdicis apricae.
 Praeterea simili drachma pix dura piperque
 Franguntur, sic in mollito puluere iuncta
 390 Egelidis miscentur aquis, recreantque bibentem,
 Absinthi quoque decocti potabitur humor.

Si latus immeritum morbo tentatur acuto,
 Adcensum tingues lapidem stridentibus vndis,

Hinc

Cap. XXII. med. et ad telum. Ranz. Riv. 384) mellis. ed. Lips. mollis. Ald. ed. Ven. dolor auget acerbus. Cod. Wolph. angit acerbus. Cod. Paderb. Ranz. Riv. 385) leliphagus. Cod. Vrat. Ranz. ed. vet. Ven. Lips. letiphagus. Cod. Put. Leid. est Pith. deest. 386) quod platanus. Cod. Vrat. platanus quod celsa profudit. ed. vet. 387) vulturiique iec. Heins. vultureumque. Ranz. vulturisue. Cod. Vrat. ed. vet. 388) pix dira. Cod. Vrat. 389) sic commolito. Const. in mellito. Ranz. pulu. cuncta. Cod. Vrat. Leid. Reg. ed. vet. Hummelb. Riv. iuncta. Wolph. 390) et gelidis. Cod. Paderb. Leid. ed. vet. 392) immeritum. Const. marg. 393) tinguens. Cod. Vrat. Leid. tingens. Cod. Put. ed. vet. Const. tingis. Const. marg. extingues. Ald.

384. dolor angit acerbus. minime adspernandum, licet videri possit sumtum ex cap. 20. sed ita etiam vers. 392. pars repetita ex cap. 2. Si vulgata seruanda, hauriet explicandum vt apud Virgil. Aen. X, 314. latus hausit, et familia; vt dolor vice teli vel gladii feriat, vt v. 402. et ita tela doloris dixit Rutil. I, 451. vbi vid. Barth. B.

385. Eleliphacos herba. Salvia. Caes. Pith. Const. K. Salmaf. exerc. Plin. p. 234. et Bodaeus ad Theoph. VI, 2. pag. 570. — B.

386. fraxinus. cf. Plin. XXIV, 8. K.

388. simili drachma. aequali pondere. Pistor.

392. acuto morbo medice dixit poeta medicus. K. de voce immeritum v. ad cap. 13.

Horatium

Hinc bibis, aut aceris radicem tundis, et vna
 Cum vino capis: hoc praefens medicamen habetur. 395
 Quid referam multis composita Philonia rebus?
 Quid loquar antidotum variis? dis ista requirat,
 At nos pauperibus praecepta feramus amica.
 Nec non et iecoris quaeretur fibra lupini,

Iungen-

394) imbibet aut. *Lipf. bibes. Wolph. aut ceris. Cod. Paderb.*
 396) cilonia reb. *Cod. Vratist. Wolph. Putean. Leid. Paderb. Reg. ed.*
Ven. cydonia. ed. vet. 397) antidotum? vanus quis. *Ald. anti-*
tidotas varias. Cod. Paderb. quis ista requirat? Cod. et edit. plurim.
quis et ista req. Pith. requirit? Caesar. Piccor. 398) dica-
 mus amica. *Cod. Lipf. Vratist. Putean. Leid. loquamur.*

Ranz.

Horatium imitari ex illis Sat.
 III, 165. *quod latus aut renes*
morbo tentantur acuto. docet
Morgagn. Epist. in Ser. I.
 p. 276. B.

393. *tingues. immittes et*
extingues. Hummelb.

394. *aceris radicem. Eius*
radicem contusam ad iecino-
ris dolores vtilissimam esse
Plinius perhibet, XVI, 16.
 XXIV, 8. *Hummelb.*

396. *Philonia. a Philone*
medico, de quo Celsus, VI,
 6. et *Galenus passim. Com-*
posita philonia est compositio-
nes ex variis rebus, cuius-
modi Philo conficere con-
fueuerat aliique eum sequenti.
Hummelb. Caesar. Graeci ver-
sus, quibus medicamentum
suum descripsit Philo, in Gor-
raei definit. med. reperiun-
tur a Keuchenio in not. vitiose
 editi. B.

397. *antidotum variis? va-*
riis rebus compositum, quale
theriacum. Const. Dis in tex-
tum recepimus, ex Rivini tex-
tu, et Gesneri emendatione,
quae lectio et Burmanno maxi-
me placuit. Si poetae hunc
finem in carmine obseruatum
ponimus, vt remedia paruis
funtibus comparatu facilia
maxime commendaret, quod
et ex v. 523. et aliis locis
patet, facile perspicitur, dis
genuinam lectionem consti-
tuere. vid. quae hoc loco
adnotauimus in Epist. in Se-
 ren. p. 210. A.

399. *Nec — lupini. Phthi-*
ficis lupinum iecur commen-
dat Plin. XXVIII, 17. fibra
iec. lup. vt supr. v. 384.
pro iecore. Sunt iecoris fi-
brae iecoris extremitates,
quas non tam medici obserua-
bant, quam haruspices. K.

400. *folium.*

400 Iungenturque simul costum, foliumque, piperque,
Quae diluta mero dantur potanda Lyaeo.

Est et vis morbi, quod telum commemoratur,

Quum subito dolor insanus furit, incitus ictu.

Perficon huic potum e nuce traditur interiore,

405 Quae mihi cura fatis, casu monstrante, probata est.

400) iungenturque. *Cod. Reg. Putean.* 401) delutaque diro
dantur. *Cod. Vrat.* diluta quae diro. *Cod. Put. Reg. Lips.* duro. *Lips.*
diluta garo. *Wolph. Riu.* dil. simul. *Ranz.* dantur putanda. *Pictor.*
haec forti potanda quidem sunt mixta Lyaeo. *ed. Ven. Lips.* 402)
ferit inc. *Cod. Keuch.* 404) Perficum — datur. *Cod. Reg. Putean.*
Lips. Perficus h. potus e n. dabitur. *Wolph. Riu. ed. vet.* Perficon
h. potum e n. dabit. *Ald. Pictor.* Perfidos huic pomum. *Scalig.*
emend. e nucleo dabit. *Riu.* Perficus — dabit. *Cod. Lips.*
405) cara s. *Lips.* monstrata. *Cod. Put.*

400. *folium.* folium Indi
intelligit. *Pictor.*

402. *Telum.* pleuritis est.
Dictum ita a medicis, quod
dolore corpus transuerberet,
quasi gladius. *Isidor. Etym.*
IV, 6. alii punctiorem intel-
ligunt. *Const.*

403. *insanus.* Forte me-
lius *insanum furit*, vt saepe
loqui solent graecissantes
poetae, certe *insanus, incitus*
dolor non placet. — *Burm.*

404. *Perficon — interiore.*
hoc est ex grano. *Pictor.*

Perfica mala eorumque nu-
cleos ad lateris dolorem in
Euporiston veterum libris
commendatos non reperio.
Variis lectionibus et *Ranzo-*
vii lectio addi debet, qui lo-
co huius versus hunc habet:
Erucae potus vis morbi tollitur
huius, quem omni modo
praefeream, si aliorum codd.
MS. auctoritatem haberet. *A.*

CAPVT XXIII.

Spleni curando.

Quando lien tumido circumligat ilia vinclo,
 Et plenum splenis demonfrant membra rigorem,
 Mollibus ex hederæ tormentur pocula lignis,
 Hinc trahet adfuetos aeger quoscunque liquores:
 Aut viridis coctorum holerum potabitur vnda. 410
 Præderit exsucto fluuialis hirudo cruore,
 Siue myrica potens, seu ros cum pane marinus,
 Aut

Cap. XXIII. spleni curando. Cod. Put. ad splenem curandum. Ranz. Riu. 407) eplenum. ed. Lips. splenem. Const. marg. rigore. Const. marg. 408) hedera. Hummelb. Tornæs. tornantur. text. Keuch. al. 409) trahit. ed. vet. Hummelb. Ranz. Riu. trahes. Wolph. trahis. Cod. Vrat. Collin. Put. vet. ed. Ven. Cæsar. trahis adfuetus. Lips. trahet. Piſtor. 410) a. v. oleris potabitur vnda salubris. ed. Ven. Lips. Hummelb. 411) Prod. exucto. Cod. Putean. exucto. Pith. Tornæs. exuto. Cod. Paderb. Leid. ed. Ven. Ranz. exuto — hirundo. Cod. Lips. hirundo. Cod. Vrat. 412) S. miraca seu ros. Cod. Vrat. recens, f. r. Wolph. ed. vet. Hummelb.

406. circumligat. Huc refer iocum Plauti in Curcul. II. 1, 5. nam iam, quasi zona, liene cinctus ambulo.

407. et pl. splenis. Sensus est, intumescente liene, quod proprium ei vitium est, etiam ei accedere duritiem, s. rigorem. cf. Cels. IV, 9. K. Membra hic de locis, quibus lien tectus est, valet, quæ liene affecto dura sunt, et prementi obstant. A.

408. tormentur. Conf. Plin. Valer. II, 30. vbi ex Barthii iusta emendatione hederinum legendum, Plin. XXIV, 10.

Athen. Deipnosoph. XI, 7. K. vid. et Meurf. Spicileg. ad Theocrit. Idyll. 1.

409. trahet. bibet. Graecorum more dictum. cf. Athen. Deipn. V, 20. et alib. K.

412. myrica. vid. Plin. XXIV, 9. Constant. Myrica est genestra. Piſtor. μυρρινος αφεψηρα, decoctum foliorum cum vino, commendat Dioscorid. I, 116. ad splenem liquandum. Plin. XXIV, 9. Myrice ad lienem præcipua est, si succus eius in vino bibatur: Adeoque mirabilem eius antipathiam contra solum hoc visce-

Aut hederæ fucus potu apposituque iuuabit.
 Nec non intactam ferro quam videris alnum,
 415 Huic liber eripitur ferro sine, decoquiturque,
 Donec victarum pars tertia subfit aquarum.
 Hinc medico potu pulsus dolor omnis abibit.
 Nonnulli memorant, consumi posse lienem,
 Eruum si semper ieiuno sumseris ore.

Arida

413) appositusque. *Cod. Vrat. Putean. Reg. ed. Ven. Lips. Ranz.*
 414) cum v. a. *Cod. Vrat. Wolph. ed. vet. Hummelb.* 415) Hinc
 liber. *Wolph. ed. vet. Hummelb.* sine ferro. *Ranz.* 417) medico.
Cod. Lips. pulsu. *Cod. Vrat.* 419) Si quis eruum s. *Cod. Put. Reg.*
 Si quis serum. *Cod. Vrat.* sique serum. *Ranz. Riu.* Quique serum.
Hummelb. quique serum. *Cod. Leid.* sumserit. *Cod. et text.*
plurim.

vum faciunt, vt affirmant, si
 ex ea, alueis factis, bibant sues,
 sine liene inueniri. Quae ver-
 ba Sereno et Diosc. multam
 lucem afferunt. A.

413. apposituque. epithe-
 matis vice. *Pictor. Plin.* de
 hederæ generibus: *Lieni po-
 ta et illita profunt. Diosc. II,*
210. τα απλα των φυλλων
συν οζα εφομενα η αμα αρτω
συνλειαινομενα σπληνα ιωνται.
 Quae verba me docent in
 Sereno sic distinguendum:

Siue myrica potens: seu ros
 cum pane marinus.

Aut hederæ fucus, potu ap-
 posituque iuuabit. *Keuch.*

415. delibratus cortex co-
 quitur ad tertias. *Constant.*

416. Donec victarum. do-
 nec pars tertia decocti ma-
 neat residua, ad tertias de-
 coquere medici vocabant. *Api-*

cus III, 1. elixabis in cacabo,
 quoad aqua ad tertias deser-
 veat. — Infra Serenus de
 tertia parte residua: donec
 pars duplex desit aquarum. —
 K. v. cap. 18. de illa locutio-
 ne: ad tertias decoquere, quae
 aliquando notat, vt, consum-
 tis duabus, tertia superfit, vt
 cap. 26. donec pars duplex
 desit aquarum, aliquando, vt,
 tertia consumta, duae restent.
 vid. *Rhod. Lex. Scribon.* in
 tertia. Hic prima significa-
 tione, vt plurimum sumitur,
 et subfit pro superfit videtur
 positum, quia aqua ad ter-
 tias decocta sub corticibus
 alni fere latet. — B.

417 medico. forte modico,
 vt infr. c. 41. Praestat tamen
 nihil mutare. B.

419. Eruum. Habet a *Pli-
 nio*, vt alia, XXIII, cap. vlt.

Arida ficus item feruente domatur aceto, 420
 Et trita illinitur, vel splen adponitur hoedi.
 Marrubium in vino potum prodesse loquuntur.
 Praeterea piper ac nepetae cum flore et anethum,
 Capparis atque apium buglossaque iungitur vna:
 Horum decoctos latices potare salubre est. 425
 Puleium, abrotonum nitida cum mastyche coctum,
 Ac

421) illitur. *ed. Lips. vt spl. Cod. Vratist.* 422) ex vino.
Cod. Paderb. potu. Cod. Reg. Wolph. ed. vet. Venet. Lips. Hummelb.
Ald. fil. putatur. Cod. Leid. ed. vet. Hummelb. 424) Nicolaus
 quoque apio ac bolitus i. v. *Wolph.* Nicolausque rapo ac boletus.
Cod. Vratist. Nicolaus rapo ac boletus. *Cod. Paderb. ed. Ven. Pith.*
Lips. boletus. Lips. Nicolaus napo. *Cod. Keuch.* Nicolausque apio
 vel rapo. *Cod. Voss.* Nicolausque rapio ac boletus. *Cod. Reg. Putean.*
 Nicolausque apio ac boletus. *Cod. Lips. Ranz. nepete atque. ed.*
vet. Anisum atque. Voss.

Si quis eruum quotidie ieiunus edat, lienem eius absumi certissimi auctores affirmant. K. Serum ad lienis consumptionem laudat *Plin. Valer. II, 18.* ex eoque loco quisque seruum *Burmanno* magis placet. Verum quum omnia paene sua ex *Plinio Sec.* et *Dioscoride* hauserit noster, et *Plinius* eruum ad lienis consumptionem laudet, non est, quod hanc lectionem mutemus. *A.*

421. *vel splen.* De asinino, bubulo, hoedino liene eadem *Plinius* notauit. XXVIII, 13. — *K.*

423. 424. *Praeterea — vna.* Sic exhibuerunt hos versus omnium, quod sciam, librorum editores. Primus

Pithoeus monuit, in suo legi: *Nicolaus rapo ac boletus i. v. K.* De *Nicolao* vid. quae ad vers. 332. notata sunt. Manifesto certe librorum errore, forte et superstitione, *Nicolaus* in membranas irrepsit. Est enim in interpretandis veteribus euporiston scriptoribus hoc imprimis notandum, quod plura iis a monachis addita fuerint, quae auctores ne quidem cogitarunt. Ex *apio rapo*, et ex *buglossa boletus* a librariis factus est. Synthesin certe, saltem *capparis*, *apii* et *buglossae*, Noster commendat, quod ex versu 425. patet. *A.*

425. hunc versum *Caesar. Picior. ed. Ven. et Lips.* non habent.

427. *thymbrae*

Ac thymbrae speciem, quam commemorant cephaloten,

Praedixit spleni Deus Idae posse mederi.

Dulcia, Plautus ait, grandi minus apta lieni.

430 Splen tumidus nocet, et risum tamen addit ineptum;

Vt

427) hanc thymbrae. *Cod. Vrat.* thybrae. *ed. Venet.* cephalotem. *ed. Lips.* 428) praedixit splendens Deus idem. *Cod. Vrat.* praedictos spleni testantur posse m. *Ranz.* idem posse. *Cod. Wolph. Putean. Reg. Paderb. Lips. ed. Ven. Lips. Ald. Caes. Piſtor.* 429) minus et minus apt. *Cod. Keuch.* 430) edit. *Burm.*
emend.

427. *thymbrae* — *Plinius* (locum tamen non inuenio. *A.) cunilam* appellat *capitataam*. *Capitella thymbrae* (*σπομβρα*) et *Nicander* in *theriac.* commendat. vid. *Salmaf.* in *Solin.* p. 902. et 907. et *Scalig.* castig. ad *Propert.* IV, 6, 74. *K.* Videtur *thymbram* cum *thymo* noster confundere, quod *cephaloten Diosc.* III, 44. a quibusdam appellari tradit. Potuitque hoc facile fieri ex virium notarumque similitudine. *Hummelb.* De *cunilae* speciebus. vid. *Plin.* XX, 16.

428. *Deus Idae. Aesculapius*, cuius delubrum Pergami, Idae vicinum. *Const.* De *Apolline* capit manus viri docti in edit. *Ald. fil.* et certe *Διμβραος* dicitur *Apollo.* *Hesych.* vbi male *Διμβραος* editur. Rectius auctor etymologici in *Διμβρα.* vid. et commentat. ad *Virg. Aep.*

III, 85. De *Aesculapio* hic cogitasse non videtur: Pergamum enim nimis ab *Ida* remotum, et praedixit respicit Deum vatem. Deinde *Idam Apollini* sacram fuisse potest colligi ex *Petron.* 89. *Delio profante caesi vertices Idae trahuntur.* *Idae* itaque retinendum est et ex *Cod. Ide* a librariis idem factum. *B.*

429. *Dulcia* — *lieni.* *Cels.* IV, 9. *Const.* Vbi *Plautus* hoc dicat, nescio. Forte in perditis fabulis tale quid fuit lectum. *Burm.*

430. *Splen tumidus* — *Risus intemperantia*, ex *Plinii* XI, 37. opinione, in *lienis* magnitudine constat. Hinc et veteres *lienem risus domum et sedem vocauerunt.* — Sic *splen tumidus risum ineptissimum* mouet et quasi *Sardonium*; nam *Sardonia* herba homines immensum et ad mortem usque ridere facit. *K. Ta-*

meis

Vt mihi Sardois videatur proximus herbis,
Irrita quae miseris permiscet gaudia fatis.
Dicitur exsectus faciles auferre cachinnos,
Perpetuoque aeuo frontem praestare feueram.

431) Sardeis. *Cod. Reg.* 432) permiscens. *Cod. Reg.* permiscetur.
ed. Lipf. 433) exsectos. *Ranz.*

men edit Burmanno magis placet, nobis vero nihil mutandum videtur. Mens enim Nostri est: Splen tumidus nocet, et noxis, quas inducit, et risum addit. *A.*

431. *Sardoa herba* veteribus ob risum celebratissima, vt et *σαρδωνιος γελως* Graecis prouerbio fuerit,

apiastrum venenatum est, quod in Sardinia frequenter nascitur. — *K.* Ranunculus sceleratus *Lin.* est, cui has vires adscribunt. *A.*

433. *exsectus*, sc. splen. *Keuchenius* errore, rifu Sardo excipiendo, de eunuchis hunc versum capit. *B. A.*

CAPVT XXIV.

Praecordiis sanandis.

- 435 **L**anguida si duro turgent praecordia morbo,
 Miscetur mulsae farris sextarius vnus,
 Nec non et lini tunsum filiquaeque legumen.
 Haec decocta simul nondumque tepentia nectes.
 Aut quae poma Cydon Cretaeis misit ab oris,
 440 **C**octa lines, durum vt possis mollire tumorem.
 Ocima praeterea bulbiue linuntur amari.

Proderit

Cap. XXIV. Ad praecordia sananda. Ranz. Riv. 435) Liquida. Cod. Vrat. 436) miscetur. Ranz. vna. Cod. Putean. Paderb. Wolph. ed. Ven. Ranz. 437) tunsum. Cod. Vrat. ed. vet. tunsum. Caes. Piñ. filiquoque. ed. Lips. 438) nec decocta. ed. Lips. nodoque. Heinsf. emend. nondum. Piñor. nectis. Cod. Vrat. Ald. vel. 439) mittis ab. Cod. Vrat. mittit. Cod. Leid. ed. vet. 440) teres, durum. Cod. Vrat. Paderb. Putean. Leid. Reg. Lips. ed. vet. Ranz.

436. *Mulsae*. subaudi aquae, estque genus potionis, quod ex melle et aqua conficitur, ὑδρομελι. Caesar. Sextarius sibi non constat, quoniam vini sextarius duas libras facit cum dimidia, sextarius mellis libras tres, olei saltem duas. Piñ.

437. *filiquaeque legumen*. Siliquam Plinius omnium leguminum vaginam esse scribit, sed hic filiquae legumen xylocaractae granum significat, de quo Gal. simpl. VII, 19. Piñor. Siliciae, τηλειος. id est foenum graecum. Constant. Medice et poetice poeta το κεραιον filiquarum de ipsis filiquis intelligit. Keuch. v. Salmaf. exerc. Plin. p. 172.

326. *Bodaenus* ad Theophr. IV, 2, 292. vbi ξυβοκεραιον dici a recentioribus Graecis notat. B. Subinde veteribus filiqua proprium leguminis genus est, quod foenum graecum appellatur, quo significatu hic accipit Serenus. vid. Plin. XXIV, 19. Hummelb. A.

438. *nondumque tep.* tepido calidiora. Piñ. An nondum tepentia possit significare tepido calidiora dubito, cum tepere minus sit τῷ calere. B. Taxat hoc Burm. iudicium Morgagn. in Ep. II. in Ser. pag. 327.

439. *Cydonia panno illixi* siue cruda siue cocta iubet Plin. Vidor. II, 15.

446. 447.

Proderit et lymphis corpus merfare marinis.

Quin etiam catulum lactentem adponere membris

Conuenit: omne malum transcurrere fertur in illum:

Cui tamen extincto munus debetur humandi. 445

Humanos quoque contactus mala tanta sequuntur,

Et iunctus vitium ducit de coniuge coniux.

Quod superest thridaci iunges ramenta carinae,

Quodque decem ex rebus confit simul atque vocatur,

Mastichis addentur fractae iam mollia farra, 450

Talibus auxiliis praecordia tuta resident.

443) lactentem *plurimi*. 444) atque malum. *Ald.* 445) debetur humanum, *ed. Lips.* 446) humanosque contactus. *Cod. Vrat.* hum. quia cont. *Leid. ed. vet. Humm.* et humanos. *Cod. Leid.* 447) ne iunctus. *Ald.* vt iunctus. *Cod. Reg.* vt ducat. *Cod. Lips.* 448) tyraci. *Cod. Paderb. Wolph. Riu.* thyracii. *Cod. Putean.* thyratii. *Cod. Reg.* tyriaci. *Ed. Venet. Lips.* vniges ram. *Cod. Put. Reg.* superest tritae iunges. *Hummelb. Tornaes.* tritae iunges ramenta farinae. *Cod. Leid. edit. vet.* 449) coesi simul atque. *Cod. Reg. Put. Ranz.* feci. *ed. Venet. Lips. Caesar.* caesi. *Ranz.* coepit simul. *Cod. Wolph.* cefi. f. a. *Cod. Vrat.* ex r. decatortoma rite voc. *Riu.* r. decatartyma. *Cod. Leid. ed. vet. Ald.* decatorthyma. *Pistor.* 450) a. cum puluere moll. *Cod. Leid. Ald. Hummelb.* cum mollia. *Riu.* milia. *Cod. Vrat. Collin. Lips. Putean. Reg. Paderb. ed. Ven. Lips. Caesar.* millia. *Wolph.* 451) vota ref. *Cod. Paderb.* residunt. *Const. m.* resedent. *Wolph.* resistent. *Hummelb.*

446. 447. Mallem hic lectionem *humanos quia* — — *coniux*, praeferre, ob facilem omni modo sensum, quem praebet, et ob rectum ordinem, qua causa primum medicamenti praescribendi, tandemque ipsum medicamentum proponitur. Sed praeter Leidensem Cod. nullus alius hanc lectionem habet, hinc huius codicis et *Hummelbergii* auctoritate, textus temere non mutandus

est. Vers. 446. *Aldus* non habet. *A.*

448. *thridaci*. *Thridax* lactucae genus est, de quo Paul. Aeg. VII. et Plin. XX, 1. *Pistor.* Vid. quae de Zopissa supra notata sunt. *A.*

449. Decatorthoma hic satis inepte a librariis versui admistum est: glossa enim est, qua id, quod ex rebus decem confit atque vocatur, explicatur. *A.*

CAPVT XXV.

Lumbis et renibus sanandis.

Quum faeuit penitis haerens iniuria lumbis,
 Igne lapis candens datur exsultantibus vndis:
 Hoc poteris tristem potu superare dolorem.

455 Aut pice cum molli nitrum, sulphurque et acetum
 Succida lana rapit contacta calentibus iisdem:

Proderit

Cap. XXV. Lumb. renib. sanand. Cod. Vratisl. Quomodo renibus medearis. Ranz. Riu. 452) Dum. Cod. Paderb. penitus. Cod. Put. Reg. ed. Venet. vet. Lips. Ald. Hummelb. Piçtor. Ranz. 453) condens. Piçtor. 454) poterit potu tr. Wolph. ed. Venet. 455) aut deest in Cod. Vratisl. melli nitrum. Cod. Vrat. al. ed. pl. aut pice c. melli. Const. Aut cum melle picem nitrum. Const. marg. aut pice cum dura mel, nitrum, sulphur, acetum. Wolph. ed. vet. Hummelb. pice cum melle nitrum, sulphur et acet. Cod. Lips. ed. Venet. Lips. Ranz. pice cum molli nitrum, sulphurque et ac. Ald. 456) contracta. Riu. Ranz. cadentibus iisdem. Cod. Vratisl. Putean. Reg. Lips. Paderb. ed. vet.

452. *iniuria.* ita medici vocant omnem dolorem seu malam affectionem. vid. *Rhod. in lex. Scribon. B.*

453. *Igne caet.* Talem aquam medici omnibus laterum vitis praescribunt, vt et supra a *Serenio* factum. cf. *Cels. IV, 9.* Hi tamen medici aquam laudant, in qua ferrum extinctum sit. *A. exsultantibus* est idem quod fermentibus. cf. *Ouid. Met. VII, 262. — B.*

455. *Aut pice — iisdem.* Versum hunc, vt a *Burmanno* nobisque editus est, *Aldus* primum exhibuit, non *Keuchenius*, qui tamen se pri-

mum eum restituisse vane gloriatur. vid. *Morg. Ep. I. p. 286. A. Mollem picem* recte legi apparet, tum quia molli opponitur dura pix, qualis *Brutia*, de qua vid. nostra ad *Nemes. Cyneg. 206. et Calpurn. Ecl. V, 81.* et supra cap. 21. deinde quia idem fere tradit *Plin. Valer. II, 36. Lana succida in oleo, pice liquida, sulphure, nitro et aceto feruescitis intincta quam fieri potest calidissima bis in die ponitur. — B.*

456. *Succida.* Hunc versum omisit *Aldus* et eius loco supponit versum ex cap. 23. *hinc medico potu pulsus dolor*
omnis

Proderit hanc aegris crebro perducere membris.

Aut caput asparagi cum vino fume vetusto,

Seu maui adpone: modus conducit vterque.

Aut adipi mixtum lumbis inducito sulphur.

460

Saepe chelidonium cum fuce Palladis addes,

Farraque quae tremulis profunt sudantia flammis.

Fertur amygdalinae fucus nucis esse bibendus:

Pinfitur, ac tepidis sorbebitur addita lymphis.

Aut tres ex vino cochleas feruescere coges,

465

Cumque

457) producere m. *Cod. Leid. ed. vet.* 458) aspergi. *ed. Lips.*
 459) seu maius. *ed. Venet. magis. Cod. Voss. Lips.* 460) adipem.
Cod. Reg. adipe. ed. vet. Venet. Lips. Humm. Cars. inducite. Lips. 462)
 fumantia. *Cod. Keuch.* 463) amygdaleae. *Cod. Leid. ed. vet. Hummelb.*
 464) P. haec tepidis sorbetur et. *Rin.* P. haec tepidisque absorbitur.
Cod. Paderb. Leid. Reg. ed. vet. Humm. pinfit haec, tepidisque absorbet
 prodita l. *ed. Venet. Lips.* pinfitur et. *Ald.* poscitur haec. *Cod. Vrat.*
 ac tepidis absorbitur. *Ranz.* tepidisque absorbet. *Cod. Vratist.* tepidis
 sorbete prodita l. *Wolph.* pinditur. *Cod. Keuch.* 465) Aut res. *Lips.*
 cogis. *Cod. Vrat. Leid. Reg. ed. vet. Ranz.*

omnis abibit, quod forte vitio typhothetarum accidit, quum ille versus praecedentis paginae locum primum teneat et huius quoque initium faciat. Aldi filii sequuti sunt patris editionem vitiosam, vnde eorum diligentia apparet. *Burm.*

458. asparagi — de asparago conf. doctissimam disputationem *Franzii*, V. Cl. de asparago ex scriptis medicorum veterum. *Lips.* 1773. pag. 26. quo loco et hic *Sereni* locus illustratur. *Ack.*

460. adipi. — Hic designabat *Codex Puteanus*, caeteris deperditis. De adipis genere masculino et foeminino

iam supra notauimus. v. *Io. Rhod. Lex. Scribon.* — B.

461. Hic versus in *Cod. Paderb.* et *Ranzouii* edit. deest. A. Palladis fuce est oleo. *Pictor.*

462. sudantia. haec verissima scriptura est. *Costa* enim grana vocat farra flammis sudantia. K. vid. ad *Gratian.* *Cyn.* 422.

463. amygdalinae. oleum amygdalarum. *Pict.* Lac amygdalarum. *Hummelb.*

464. Pinfitur — lymphis. *Dioscorid.* I, 176. *Plinius* aperte amygdalas iecinoris et renum dolores ex aqua potas sanare tradit. XXIII, 8. — K.

Cumque suis domibus franges, piperis quoque grana
 Ter quinque adiciēs, potuque iuuaberis illo.
 Furfur item parca fuerit quum feruidus vnda,
 Post oleo madidus faccis immittitur aptis,
 470 Quos vix passuris vrentes addito membris.
 Prodest ceruinae vehemens natura medullae:
 Nec nocuit ciceris cocti potasse liquorem:
 Aut mixtam teneris maluam contundito porris,
 Contritumque simul cum mastiche confer anethum:
 475 Quodque decem rebus componi ex nomine clarum est.
 His continge locum. Deus haec mihi certa probauit.

466) suis dentibus. *Lips.* frangis. *Cod. Vrat. Leid. Reg. ed. vet. Ranz.*
 467) adiciēs. *Cod. Leid. Reg. Humm. Piñ. Ald. Ranz.* 468) parua f. *Cod. Lips. Piñ.* feruidum in. *Heins. coniect.* 469) madidum. *Cod. Vrat. succis imm. Cod. Leid. Reg. Lips. ed. vet. Venet. Lips. Humm. Ald. Torn. Caes. Piñ. Pith.* 470) Quae v. p. *Ranz. Riu. Cod. Leid. Reg. Paderb. ed. vet. Venet. Lips. Humm. Ald.* passuris. *Piñ.* vrentes addito. *idem.* vrentia iungito. *Cod. Vrat. Ald. Pith. Gryph. marg. Ranz.* vrentibus addere. *Cod. Lips.* 471) prodens ceru. *Cod. Vrat.* ceruini medicans nat. cerebri. *Cod. Keuch.* medicans nat. *Wolph. Tornaes. Riu.* violans. *Cod. Vrat. Paderb. Lips. ed. Ven. Lips. Ranz.* violens. *Cod. Reg.* clemens. *Const. marg.* 473) teneris madidamque lelisphagon vndis. *Ranz.* madidam lelisphagon vndis. *Cod. Lips.* madidamque lelisphagon vnd. *ed. Ven.* madidamque elelisphacon vndis. *Cod. Paderb. marg. Pith. Gryph. et Tornaes.* teneris mandisse lelisphaca maluis. *Ald.* madidamque lelisphaca maluis. *Cod. Vrat.* 474) Conteriturque. *Cod. Pad. Lips. Ranz.* conterique. *Cod. Reg.* contentusque simul. *Cod. Vrat.* 475) decem ex r. *Wolph.* 476) his vnxisse loc. *Wolph.* his contusa. *Cod. Paderb.* continsa. *ed. Ven. Lips.* dens haec. *Ranz.*

466. *Cumque suis domibus fr. i. e. cum testis suis conteres. — K.*

468 — 470. *Furfur — membris.* Hoc cataplasma recte restitutum est ex libris veterioribus. *Quae vix passuris,* vt Paderborn. *Ald.* et aliae habent, seruari potest, vt furfures, oleum, quo tinguntur, et faccos compre-

hendat. *Quae,* scilicet omnia simul. — Hos versus *Constantinus* primum restituit. — *B.*

471. *vehemens.* Vehemens natura, quippe laudatissima. *μυελων δε κρατιστος εστιν ελαφιος.* vt habet *Diosc. II, 95.* et ex eo *Plinius.*

475. *decem rebus.* vid. cap. praeced.

CAPVT XXVI.

Ventris dolori mitigando.

Si dolor infanus tota defaevit in aluo,
 Heminis tribus in lymphâ tu decoque tritum
 In vino prius hyssopum, validam quoque rutam
 Atque apium, donec pars duplex desit aquarum; 480
 Potus erit medicus, non detrectante palato.
 Praeterea niuei sterilis testa vritur oui,
 Quae postquam in tetram fuerit conuersa farinam,
 Ex calidis potatur aquis, et pota medetur.

Nec

Cap. XXVI. Si venter doleat. Ranz. ventris dolores mitigandi. Cod. Vrat. v. d. m. et coeliacis. Wolph. Riu. 478) heminulis. Riu. Ranz. in lymphâ. Ranz. validam coque rutam. Cod. Vratist. Lips. Ranz. Riu. lymphâ validam quoque rutam In vino. Cod. Reg. Paderb. ed. vet. validam quoque rutam Aut apium. Eips. Ven. Ald. 479) h. val. coque victam. Cod. Paderb. Pith. coque rutam, Aut apium. Cod. Reg. Const. 480) Aut. Hummelb. Tornaes. ac. Ranz. Riu. 481) detractante. Tornaes. ed. Ven. Lips. Pith. Caesar. Gryph. Ranz. 482) testa vritur. Pith. Tornaes. sterilem vestem vritis oui. Cod. Keuch. 483) tenuem fuer. Const. marg. teneram. Cod. Keuch. Paderb. Heinsf. Ranz. Riu. 484) dotatur aq. Riu. ac pota. Cod. Reg. potata. Cod. Vrat.

477. Si — aluo. Omnes internos ventris morbos intelligit. Venter nostro est, quod Graecis κοιλια, ή κατω κοιλια. — K.

478. Heminis. Dimidia pars sextarii hemina est, κοτυλη Graecorum. Piſtor. Qui legunt lymphâ validam quoque rutam Atque apium vers. 479. in vino etc. non habent, hincque versus in Cod. Vrat. et

Lips. in edit. Lips. Venet. Aldi, Ranzou. et Riuini desideratur. Sed mendosa sine dubio haec lectio est. A.

482 — 484. Praeterea — medetur. Teneram farinam Heinsius et alii ex MS. reposerunt; nec male forsitan. Placet tamen tetram ob colorem obscurum, quem testae oui interiores vstae contrahunt. A.

- 485 Nec non iungenda est vtero noua virga myricae,
 Illaesa haec ferro, terraque intacta geratur.
 Aut medio ventris prodest adspargere terram,
 Quam signauerunt vestigia pressa rotarum.
 Proderit et puluis facili sub cardine raptus.
- 490 Quin etiam ex lymphis tritum potare cuminum
 Conueniet: quod iam nobis documenta probarunt.
 Mentha quoque hoc pacto medicos dabit hausta
 sapores.

Coeliacos autem recreabis pane salubri,

Quem

485) tingenda est. *Cod. Paderb.* 486) quae terra intacta. *Cod. Paderb.* teratur. *Wolph. al.* feratur. *Const.* prematur. *Cod. Keuch.* trahatur. *Const. marg.* 487) medie. *Lips.* 490) et lymph. *Cod. Leid. Reg. ed. vet. Venet. Lips. Ald. c. Riu. Ranz.* coctum potare. *Ald.* 491) Conuenit. *Leid.* conueniat. *Reg.* 492) Meta. *Riu.* mentaque. *Cod. Vrat.* sopores. *Cod. Leid.* 493) Corniliacos. *Cod. Reg. Corneliacos. Cod. Paderb. Cornelicos. ed. Venet. Lips. Cordiacos. Heinf.* pane selibri. *Heinf. coniect.*

485. 486. *Nec non — geratur.* vid. *Plin. XXIV, 9.* *Quidam virgam ex myrica fractam, ut neque terram, neque ferrum attingeret, sedare ventris dolorem asseueravit impostam. Caesar.* Ex hoc loco, non ex *Diosc. I, 116.* hic versus explicandus est, hoc enim loco *κοιλιακούς και ροι- κούς γυναιξιν* myricae corticem mederi scribit. Vterus hic de ventre dicitur, sueto poetarum more. *Geratur* vera lectio est, idem significans, quod in *Plinii* loco, ex quo haec nosler hausit, *impositam. A.*

487. *terram.* terram ex rotarum orbita defumtam in-

telligit *Hummelbergius.* Videtur poeta terram a rotis compressam intelligere, aut terrae genus, cui rota impressa est, forte terram quandam, quam nos vocare solemus figillatam. *A.*

489. *puluis* — puluis facili sub cardine raptus est fordes ex gymnasio, apud *Cels. V, 15.* — *Keuch. Facili* epitheto non vt medicus, sed vt poeta, vitur. Intelligo de quacunque ianua, nam fordes gymnasii longe diuersas ab hoc puluere puto. *B.*

493. *Coeliacos.* *κοιλιακοι* vocantur, qui aluum induratum habent, quae nihil reddit, ac ne spiritum quidem trans.

Quem madido farre efficies ac mollibus ouis,
Quorum testa fero prius euanescere aceto 495
Refert, et teretes bulbos mollire terendo,
Cumque his Lenaei durum potare fluentum.

494) effinges ac. *Heinf. coniect.* 495) Ouorum testam prius euanescere aceto. *Ranz.* qu. t. prius sparso euanescere ac. *Cod. Leid. Hummelb. Riu.* prius fero. *Cod. Vratisl.* mollescere acet. *Caesar. Pictor.* euanescet. *Riu. ed. vet. Ald. Hummelb. Const.* 496) tenendo. *Paderb.* tenendum. *Cod. Reg.* 497) Lyaei. *Cod. Vrat.* clarum. *Ald. Riu. Const. coniect. Wolph.* fluentem. *Cod. Leid.*

transmittit. *Pictor.* De veterum coeliacis v. *Foes. Oecon. Hipp. et Gorraei def. A.*

494. Distinguunt alii *Quem madido farre efficies: et m. o.* quae distinctio ineptissima est; non enim oua cum testis suis in aceto macerata coeliacis mederi voluit, sed mollibus in aceto cum putaminibus suis maceratis, et cum farina et pane subactis coeliacos sanari. cf. *Plin. XIX, 3. maceratorum ouorum*

in aceto molliri diximus putamen. Talibus cum farina in pane subactis coeliacis recreantur. K. Versus 495. in Cod. Paderb. deest.

497. Forte *purum* posset legi, ob frequentes harum vocum in MS. mutationes. Sed *durum Bacchum* dixit c. 45. et 49. quare nihil mutandum. *B.* Loco huius versus *Ranzonius* habet: *haec durum ventris tollunt potata dolorem. A.*

CAPVT XXVII.

Hydropisi depellenda e.

Corrupti iecoris vitio, vel splenis, acerbus
 Crescit hydrops, aut quum ficcatae febre medullae
 500 Atque auidae fauces gelidum traxere liquorem.
 Tum lymphae interius, vitio gliscente, tumescit,
 Secernens miseram proprio de viscere pellem.
 Conueniet tenerae radix decocta fabuci,

In

Cap. XXVII. hypronici curandi. Cod. Vrat. 498) correpti iec. Pith. ut spl. Cod. Vratisl. aceruus. Cod. Vrat. Reg. acerbo. Wolph. Lips. Riu. aceruo. Cod. Keuch. ed. Ven. Lips. Ald. Piſtor. Burmann. 499) ficcatae flore. Cod. Reg. 501) lymphae. Riu. intercus. Ald. Ranz. cum l. interius vino. Cod. Lips. 502) propius. Cod. Leid. Reg. Paderb. ed. vet. Ven. Lips.

498. *Corrupti aceruo* plures legunt, in iisque *Keuchenius* et *Burmannus*, qui *aceruum* tumorem significare putant. Cum autem splenis vitium hydropem producat a Poeta iam sub voce *corrupti* comprehendatur, non video, quare epitheton *acerbus* non ad hydropem referendum sit, inprimis quum *Horatius* simili vsus sit. Carm. II. od. 2. vid. *Morg.* Epist. I. pag. 276. Caeterum et *Noſter* in causis morborum enumerandis ad specialia paene nunquam transit. *A.*

499. *Crescit hydrops.* *Horatiana* imitatio, vt notat *Morgagnius* Epist. I, p. 276. ex L. II. Od. 2.

500. De hydropse per potum nimium aquae aucto loquitur, non de hydropse a febre ob potum nimium inducto, vt *Keuchenius* vult. Veteres enim febre adfectis copiosum potum vnanimi paene consensu praescripserunt, hydropicis autem parcum potum, *ſitim, et mille alia*, vt *Celsus* loquitur, *taedia. A.*

501. *interius.* *Intercus* pluribus *Sereni* interpr. magis placuit, quamuis nullam codicis MS. auctoritatem habeat. *Interius* utique legendum est, *intercus* enim iam sequenti versu: *Secernens* comprehenditur. *A.*

503. *tenerae fabuci.* *Chamaeacte* est, de qua *Diosc.* IV, 175.

In geminis calidi cyathis potanda Lyaei.

Nec non et tepidis conuolues corpus arenis :

505

Adposituque lenes nepetae gustuque iuuabunt.

Helleboro

505) hoc et in tepid. *Cod. Vratisl.* nec non in. *Riu.* hoc et
tam tepid. *ed. Venet. Lipsf.* nec non in tepid. conuoluere. *edit. vet.*
Ald. Hummelb. conuoluere. *ed. vet. Caesar. Pistor.* conuoluere cer-
tus. *Cod. Reg. cetus. ed. Lipsf. Venet.* 506) Appositu. *Hummelb.*
appositamque. *Cod. Vratisl.* appositamque dabis nepetam, quae
rite iuuabit. *ed. Ven. Lipsf.* appositaeque leues n. potuque. *Cod. Wolph.*
Lipsf. appositu renes nepetae. *Heinsf. coniect.* app. dabis nepetaque
iuuabit. *Cod. Vrat.* leues nepetae. *Ald. Riu.* potu iuu. *Riu.*
gestu. *Cod. Keuch.*

IV, 175. ex quo loco haec
noster desumpsit. cf. *Plin.*
XXIV, 8. qui et *radicem ex*
binis vini cyathis potam com-
mendat. *A.* *Cyathis* duode-
cima est pars sextarii, de
quo et supra dictum. *Pistor.*

505. *Nec non.* In exem-
plaribus impressis et in *Cod.*
MS. magna est diuersitas
in ordine horum versuum.
Wolphio ordo hic est: 513.
516. 514. 517. 505. 506.
510. 507. 508. 509. 511.
512. Perturbatus quoque
ordo est in *Cod. Leid. Reg.*
ed. vet. et *Aldin.* aliisque,
quorum ordinem recensere
non puto necessarium. In *Re-*
gio Codice et in *edit. Ve-*
net. et *Lipsf.* erant hoc or-
dine: 504. 513. 514. 515.
516. media desiderabantur,
quae in caput sequens erant
coniecta post vers. 524. In
Caesar. et *Pistor.* post 505.

sequebantur 507. 510. vsque
ad finem, v. 506. deerat.
In *Paderb.* versus octo de-
erant, sed legebantur c. seq.
Deerat et v. 516. *Qui subito. B.*
Hummelb. hunc ordinem ha-
bet: 513. 514. 515. 517. 505.
506. 510. 507. 508. 509.
510. 511. versus autem 516.
non habet. In *Riuini* *edit.*
hic ordo est: 513. 515. 516.
514. 517. 505. 506. 510.
507. 508. 509. 511. 512. v.
516. desideratur. *Ranzovius*
versus tantum 513. 514. 515.
et 517 habet, caeteris omni-
bus penitus omissis. Alius
etiam ordo in *Cod. Vratisl.*
alius in *Liphsensi* est. *A.*

tepidis. cura priscis et no-
stris temporibus celebratissi-
ma. cf. *Cels.* III, 21. Deerat
hic vers. in *Cod. Leid.* Ad
hanc medicinam refert *Casaub.*
arenarum remedium apud
Sueton. Aug. 80. Constanti-
nus vocat *αμμοχωστιαν.* *B.*

507. *lymph-*

Helleboto quoque purgatur lymphaticus error,
Aut huius vice quod fert semen lenta genista
Miscetur mulsis, et cautis ducitur vndis.

510 Saepe et scillino pelluntur noxia Baccho.

Est, qui praeualidum frixo sale miscet acetum,
Atque olei fuso refricat albertia membra.

Fraxineum

507) bene purgatur. *Wolph. Cod. Lips. Leid. ed. vet. Ven. Ald. Hummelb. Riu.* bene coquatur. *Cod. Reg. Vratisl.* bene cogatur. *ed. Lips.* lymph. horror. *Wolph.* 508) vice seu scrupulosa genistae. *Cod. Vrat.* vice semen scrupulosa genistae. *Cod. Reg.* vice vel scopulosa rite genistae. *ed. Ven. Lips.* v. sementis scapulosa genistae. *Cod. Voss.* feminis scopulosa genistae. *Cod. Lips.* Aut h. semen scapulosa vice genistae. *Cod. Wolph.* 509) mulsi decoctis d. vndis. *Heinsf. coniect.* costusque duc. *Ald.* iungitur vnd. *Riu.* costis cautis iungitur. *Wolph.* ac hautis. *Const. marg.* educitur. *Ald.* 510) Saepeque scyllino. *Cod. Leid. Ed. vet. Hummelb.* Saepe et scyllito. *Cod. Voss.* Saepe sed mellino. *Cod. Reg.* et mellino. *Riu.* saepe et in illo pellantur. *Cod. Vrat.* Saepe sed adiuncto. *Edit. Venet. Lips. Caesar. Piñor.* 511) perualidum. *Cod. Leid. ed. vet.* est quippe validum fixo sale misc. *Cod. Vrat.* frixo commiscet. *ed. vet. Lips.* nitro sale. *Cod. Keuch. Leid. ed. vet. Hummelb. Ald. Piñor.* 512) recreat albertia. *Lips.* recreatque albertia. *Cod. Gesn. Wolph.* recreat turgentia. *Cod. Reg. ed. Ven.* refricat albertia. *Cod. Leid. Riu. Hummelb. Caesar. Piñor.* refricat turgentia. *Ald.* refricant. *Cod. Keuch. Constant.*

507. *lymphaticus error.* humor subcutaneus ex errore quodam naturae in alium locum translatus. *A.* Helleborum nigrum intelligit *Diosc. IV, 151.*

508. *genista.* Ex *Diosc.* haec desumpta sunt. *IV, 158.* et *Plinio.* Ducere pro bibere obuium est. *Cautis* vndis dosim parcam significat. *K. B.*

510. De scillitico vino, hydopicis praesertim utili, conf. *Diosc. V, 26.* qui et huius vini compositionem praescribit. *K.* Mihi scillite aridet, magis vsitatum. *B.*

511. *Est qui* — Salem cum aceto hydropicis imponere iubet *Scribonius Compos. c. 33.* Lectio autem, qua loco *frixo, nitro* ponitur, defendi potest ex *Corn. Celso III, 21.* vbi frictionem hydropicis commendat madefactis manibus aqua, cui sal et nitrum et oleum sit adiectum. *K.* Frixum salem et alii veteres medici, imprimis *Plinius,* externe adhibitum, ad hydrophem commendant. *A.*

512. *Atque olei. Refricat* scribendum est, non *refricant;* vt alii habent. *Albertia*

Fraxineum semen cum Bacchi rore bibendum est.

Nec non adposito curantur dropace membra,

Aut calido filicis radicem mollis Iaccho,

515

Qui subito raptos ventos fucosque reuellit

Vngue, quo frangit vires languoris aquosi.

514) appositi. *Cod. Vratisl.* apposito hydropace membra. *Leid.* curantur hydropace. *ed. vet.* curantur hydropica membra. *alii.* hydropace m. *Cod. Vrat.* 515) filicis. *Gryph. Tornaes. Caesar. Piñtor. Pith.* filicis. *Pith. Tornaes. m.* 516) de sub. *Riu.* aut calido raptus v. saccosque. *Cod. Wolph.* raptus. *Voss. Constant. Riu.* ruptos. *Cod. Keuch.* 517) quae fr. *Cod. Paderb.* frangis. *Cod. Leid. ed. vet. Hummelb.* virus lang. *Ald.* quod frangit virus. *Cod. Wolph.*

ex Codd. MS. restituumus, quum Noster de hydropace inter cutem loquatur, inprimis autem quum *Horatii* verba, quae supra iam transcripsit, hic manifeste imitetur: *Crescit aquosus albo corpore languor.* Sensus tamen non mutatur, si et *turgentia* cum editionibus plurimis legere velis. *A.* *Resfricare* iteratam frictionem notat, nam *Celsus* quotidie ter quaterque fieri, et vehementer, iubet. *B.*

513. De fraxini femine cf. *Plin.* XXIV, 8.

514. *Dropax* secundum *Galenum* de bona valetud. VI.

vnguentum est, quod distribuendo in corpus alimentum et nutritioni conducit. *Caesar.* *Dropax* vesicatorium est, quo subcutaneae humiditates extrahuntur. *Piñtor.*

516. *Qui subito.* Deest hic versus *Leid. Reg. Vratisl. Paderb. ed. vet. Ven. Hummelb. Caesar. Piñtor.*

517. *Vngue,* Sic interdistinguenendi hi versus sunt: *vngue* enim ad *Iaccho* referri debet. Alii reuellit: legunt, versu 517. nullo commate distincto. Ultima versus particula ex *Horatio Carm. II. od. 2.* desumpta est. *A.*

CAPVT XXVIII.

V e n t r i m o l l i e n d o .

Saepe cibi specie, vitio vel corporis ipso,
Potibus aut duris restricta morabitur aluus.

- 520 Vincetur talis mora gramine mercuriali,
Cuius aquam cocti minimo cum melle bibemus.
Prunaeque conueniunt, quae mittit clara Damascus.
Multos praeterea medici componere fucos
Adfuerunt: pretiosa tamen quum veneris emtum,
525 Falleris, frustra que immensa nomismata fundes.
Quin age, et in tenui certam cognosce salutem.

Aut

518) Saepe tibi species ventris, vel. *Lipf.* saepe tibi. *Cod. Wolph.*
519) cum adstricta. *Const. marg.* restricta. *Cod. Reg.* 520) salua
mora. *Cod. Keuch.* germine merc. *Ranz.* 521) coctam. *Cod. Vrat.*
Wolph. Leid. ed. vet. Hummelb. nimio. *Ranz.* 522) pomaque. *Cod.*
Keuch. cara Damasc. *Cod. Keuch.* 524) cum venere. *Cod. Vratist.*
emptu. *ed. Ven. Lipf.* 525) et frustra i. n. fundis. *Lipf.* immensa-
que num. fundis. *ed. Ven.* immerisa num. *Cod. Wolph. Leid. ed. vet.*
Hummelb. fundens. *Cod. Reg.* 526) certam cognoscere.
Lipf.

518. Saepe — specie. qua-
litate. *Caesar. Pistor.* De ci-
bis adstringentibus vid. *Cels.*
II, 30. Mercurialem herbam
Scribon. c. 34. et *Plinius* ad
aluum soluendam cum melle
laudant. *K.*

522. Prunaeque. Lectio:
pomaque tolerari posset, quum
sub pomorum nomine omnes
pomacei fructus a veteribus
et recentioribus comprehen-
dantur. *Hesych.*: μηλον, παν-
τες δένδρα καρπος, εξαίρετως δε

της μηλεας. idem: μηλον,
πας καρπος. Veteres pomum
περι της παντοιας οπωρας dixe-
re. Damascena tamen pru-
na iam *Dioscorides* I, 175.
tanquam optima laudat. *A.*

523. Multos. Hunc versum,
nec non v. 524. et 525. *Ran-
zouius* non habet. *A.*

525. Falleris. Post hunc
versum sequuntur in *cod.*
Lipf. versus a 505. vsque
ad 511. errore scribae mani-
festo. *A.*

527. *Aut*

Aut igitur tectum lana supponis alumen,
 Aut edis in patinis tenerae decocta fabuci,
 Vel cum lacte caprae falsum mulsimumque capeffes.
 Crede tamen potum meliorem lactis equini: 530
 Dicitur hic validos asinae praeuincere fucos.
 Syluestris fici lacrymam prodesse loquuntur.
 Quodque satis melius verbis dicemus Horati,
 Mitulus et viles pollent obstantia conchae.
 Sed cochleas prius est vitica aut furfure pasci; 535

Purior

527) tactum lana. *Cod. quid. Heins. coniect. tecum lana. ed. Lips.*
 528) patenis. *Venet. teneris. Cod. Vratist. Leid. Reg. ed. vet. Ven. Lips. Ranz.* 529) mel cum. *Cod. Wolph. vel tu. Cod. Vratist. Leid. ed. vet. Ven. Lips. maluam muls. Cod. Keuch. falsumque. Ranz. vel falsum mulsimum caprae cum lacte capeffis. Constant. marg. capeffis. Cod. Vratist. Leid. Reg. ed. vet. Hummelb.* 531) et val. *Ald. calidos. Ranz. asinae lac vincere. Ald. pervincere. Cod. et edit. plures.* 533) ratis melius. *Heins. coniect. dicetur. Cod. Paderb.* 534) Mitulus et in marg. mifulus. *Cod. Paderb. Mitidus. Lips. Mugilis. Const. vituli si viles. Cod. Vratist. pollent. Piñor.* 535) est deest in *Cod. Vratist. ed. Venet. Ald. Lips. et sulfure. Cod. Leid.*

527. *Aut igitur.* Videtur tale indicare, immo describere medelae genus, quod Graeci βαλανον vocant, nostri glandem. *Caes. Piñor.*

529. *Salsum. oivos θαλασσιος Scaligero est.*

531. *praeuincere.* peruincere alii legunt, nos praevincere in textum recepimus ex Vratislauensi, *Wolph. Leidensi et regio Cod. et edit. vet. Venet. Lips. Hummelberg.*

532. *Syluestris.* Lacrymam vocat quem lacteum succum *Dioscorides. I, 183. K. Familiare veteribus est succos*

ex arboribus plantisque stilantes lacrymas dicere.

533. *Quodque — q. patris melius* magis placet *Burmanno*, cui satis melius displicet, inprimis quum *Ennium* patrem Noster supra vocauerit. Sed haec coniecturalia sunt, et nulla auctoritate confirmata. *A.*

534. *Mitulus.* versus duos sequentes, quasi *Horatii* essent, notauit signo quodam *Aldus* perperam, vt *Morgagn.* epist. I. p. 261. recte monet. *B.*

535. *Sed cochleas.* Prius id est melius. De cochlearum sagina vid. *Plinius.*

537. *Tha-*

Purior hinc gustus noxa sine mouerit aluum.
 Saepe thalassomeli adiecto cumulauimus imbri:
 Haec purgant, parili fuerint si pondere mixta.

537) thalassomel. ed. Venet. Lips. iunctum cumul. Cod. Paderb.
 Lips. Tornaes. Riu. Piñtor. cumulabimus. Cod. Vratisl. Wolph. Riu.

538) pondera. Lips.

537. *Thalassomelon* praecox vinum est et vetustius. *Plin.* XIV, 8. *Piñtor.* Secundum *Diosc.* V, 20. thalassomel ex melle et aquae marinae aequis portionibus con-

ficitur, de eoque poeta nosler loquitur. *A.*

538. aequalem portionem mellis marini et aquae pluvialis intelligit. *A.*

CAPVT XXIX.

Solutioni ventris et dysenteriae compescendis.

Tam varii casus mortalia secla fatigant,
 Vt sint diuersis obnoxia corpora morbis.
 Saepe etenim nimio cursu fluit impetus alui:
 Fraenat commixto, quum feruet brassica vino,
 Aut cerasi victum longo iam tempore pomum.
 Sucus aminaeae vitis cum pane medetur:

540

Vel

Cap. XXIX. ad aluum nimis lubricam et dysent. compescendam.
Riu. 539) quam var. *Cod. Paderb.* iam var. *Cod. Vratisl.* 541)
 saepe ego cum. *Cod. Keuch.* saepe etiam. *Ranz. Riu.* 542) frenat
 cum mixto. *Heinsf. coniect.* frenatur mixto. *Ranz.* frenat non misto.
Cod. Keuch. frenat cum misto conferuens. *Scalig. emend.* frenet. *ed.*
Lipsf. 543) ficcum long. *Heinsf. coniect.* victum long. *Cod. Bar-*
tholini. 544) amineae succ. *Riu.* Succus ariminæ. *Ranz.*

539. *secla. mortalia secla*
 pro hominibus saepe *Lucre-*
tius, quem et noster libenter
 imitatur. *B.* vid. *Morgagn.*
 ep. I. p. 283.

540. *diuersis. contrariis.*
 Respicit hoc versu ad caput
 praecedens, quo alui diffi-
 cultatem pertractauit. *A.* Sae-
 pe age *Keuchemius* emendauit,
 sed quam ob causam, non
 video. *A.* Cursum elegan-
 ter diarrhoeam vocat; ita de
 menstruis feminarum c. 34.
 et de vrina c. 32. *Mensruos*
cursus dixit *Plin.* XI, 39. *B.*

542. *Quum feruet.* non le-
 uiter, sed cum percoquitur.
 conf. *Diosc.* II, 146. qui cram-
 ben fortiter coctam aluum

adstringere ait, et *Plin.* XX,
 9. qui eadem perhibet. *K.*

543. *victum pomum.* torre-
 factum. *Pictor.* Conf. *Diosc.*
 I, 157. *Victum pomum* est fic-
 catum diuturnitate, quod
 et *Morgagni* probat *Epist.*
 pag. 102. de pomo vid. ad
 cap. 28. v. 522. — *B.*

544. *Sucus aminaeae* —
 Omphacinum vinum est,
 quod est vinum de vuis im-
 maturis, quae ante canis or-
 tum colliguntur. vid. *Plin.*
 XII, 27. *Pictor.* Est *αμμι-*
ναία σαφύλη *Diosc.* succum
 ipsum vinum vocat. — *K.* vid.
Rhod. ad *Scribon.* p. 123. et ita
Horat. III. od. 3. *nectaris* succos
 dixit. De vino aminaeo v. *Voss.*
 ad *Catull.* carm. LXIII, p. 155.
B. Nomen traxit de ami-
 naea

G

naea

- 545 Vel bene permixtum calida potatur acetum.
 Vile quidem facili factu, tamen vtile opinor,
 Si laedunt medica data purgatoria dextra,
 Adiecto piperis medicatur puluere calda.
 Sin autem longo decurrent intima fluxu,
 550 Atque immane malum multo iam tempore gliscit,
 Tonidus ex vino cortex potabitur oui.
 Ramentum niuei credunt prodesse elephantis.
 Arbore Pyramea cortex derepta coquetur
 Axe sub aethereo: sic nigro mixta Lyaeo,

Immensum

545) mel bene. *Ald. Ranz.* calida pot. *Cod. L. id. Reg. ed. vet.* et potatur. *Ranz.* aceto. *Ranz.* calido—acetum. *Pictor.* calido—aceto. *Cod. Lips.* 546) vile tamen. *Cod. Vrat.* facile factu. *Tornaes. Pith.* facile et factu. *Ranz.* facile est factu. *Cod. Paderb.* vtile certe. *Riu.* credo. *Ranz.* puto. *Reg. fotu. Cod. Leid. ed. vet.* opinor. *Cod. Lips.* 547) lentent. *Ald. Constant. marg.* media. *Ald.* laedent medicamenta purgantia dextra. *Cod. Vrat.* laedent medicate purg. dextrac. *Cod. Wolph.* si laedent medicum tum purg. *Cod. Leid. ed. vet. Hummelb.* si laedent medicata. *Cod. Reg.* si laedent medica tum p. *ed. Venet. Lips.* 548) calido. *Ranz.* 549) decurrunt. *Ranz.* 550) longo iam. *Ranz. Riu.* 551) de vino. *Lips.* 552) credent. *ed. Ven. Lips.* 553) Phyramea. *Cod. Keuch.* direpta. *Keuch. alii.* dirempta. *Cod. Leid. ed. vet.* coquatur. *Ranz.* medetur. *Ald.*

554) sub attrito pix. *Cod. Vratist.* tum nigro. *Cod. Paderb.*

naea regione, vbi nunc est Falernum, si credendum *Macrobr.* *Saturn.* III, 16.

547. *Si laedunt. Lentent Ald.* et *Constant. marg.* habent, quae lectio minime videtur a scriba orta. *Lentare* hic de tardo purgantium effectu sumendum esset. — *B.* De laesione a purgatione nimia loquitur poeta, quod et medicina ex pipere probat, tardae nimis purgationi nullo modo conueniens. *A.*

551. *cortex oui.* pro testa venuste. vid. *Schefferus* ad *Phaedr.* II, 6. *Burm.*

552. *Ramentum.* — rasurem eboris.

553. *Pyramea.* Haec arbor fuit morus, sub qua Pyramus Thisben a fera dilaceratam credidit, sibique mortem eius causa conscivit. vid. *Ouid. Met.* IV. *Caesur.* Mori corticem et *Plin. Valer.* II, 28. eundem in finem commendauit. Per nigrum vinum Falernum forte intelligit, vt saepe *Martialis* VIII, 56. XI, 9. et 50. *B.*

554. *Axe sub aethereo* est sub coelo libero. *Coquetur* est forte siccetur, notante iam *Humm. A.*

556. *Numi-*

Immenſum poterit potu retinere fluorem. 555
 Numinis aut iuſſu cedrum cum maſtiche miſces,
 Mollitamque picem et raſum de nauibus vnguen.
 Languida quo fidens medicamine membra fouebis.
 Proderit et pueris, quos dentis origo fatigat,
 Caſtaneas coxiſſe nuceſ et ſorba vetuſta, 560
 Atque apium cauleſque, rubuſ quos fundit acuta:
 Potio quae fluidam conſumta morabitur aluum.

555) potuſ ret. *ed. Lipſ.* 556) cedrumque in. *Cod. Paderb. in. Reg. miſce. Heinf. conſ.* 557) mellitamque pice. *Ranz.* 558) fouebit. *Cod. Reg. ed. Lipſ.* 559) puriſ. *Ranz.* quos ventriſ. *Cod. Keuch.* 560) ſorba peruſta. *Cod. Keuch.* 561) rubi. *Cod. Wolph. ed. Venet. Lipſ.* 562) quum ſumta. *Conſtant. marg.*

556. Numiniſ. Apolliniſ aut Aeſculapii. *B.*

559. quos dentis — forte legendum quos ventriſ, vt in auito cod. Attamen lectio quos dentis etc. non debet immutari; difficulter enim dentientibus diarrhoea frequens eſt. Hiſ igitur ad aluum ſiſtendam praefcribuntur ſorba vetuſta, hoc eſt arida. Verſum ſuum Noſter ex *Plinio XXIII, 7.* conſecit: *Sorba ſicca aluum ſiſtunt, naniſ recentia ſtomacho et aluo citae profunt. Dioſcorideſ ſorba, pri-*

uſquam matureſcant, ſole ſiccari iubet, *I, 174.* eamque ob cauſſam ſcribo *ſorba peruſta*, id eſt ſole ſiccata. — *K.* Ineptam eſſe lectionem: *ventriſ origo*, probat *Morgagn.* *Ep. I. pag. 291.* nec *peruſta ſorba* probat, ſed *vetuſta eſſe ſiccata*, vt ſupra v. 543. Conſpirant omnia exemplaria in vulgatam lectionem. *B.*

562. Potio. *Plin. Valer. II, 28.* Ruborum, in quibus mora naſcuntur, cauliculi decoquantur in vino aſtero. *B.*

CAPVT XXX.

Lumbricis et taeniis purgandis.

Quid non aduersum miseris mortalibus addit
 Natura, interno quum viscere taenia serpens,
 565 Et lumbricus edax viuant inimica creanti?
 Quod genus adfiduo laniat praecordia morfu.
 Saepe etiam scandens oppletis faucibus haeret,
 Obsessasque vias vitae concludit anhelae.
 Ergo cinis cornu ceruini proderit hauftus,
 570 Vel nepetae tritum ex vino vel lacte capellae:

Nec

Cap. XXX. aspurgandis. Cod. Vrat. Leid. Wolph. ed. vet. Hummelb.
 563) aduersi — edit. *Cod. Paderb.* 564) viscera. *Leid. ed. vet.*
 565) inim. creantque. *Cod. Leid. ed. vet. Ald. creatis. Ranz. 568)*
hanelae. Ald. 570) et nepet. Riu. intritum. Const. marg. Ranz.
tritum. Riu. vt lacte. Cod. Vrat. cum l. ed. Venet. Caesar.
Pictor.

563. *addit. malim addis,*
tu natura. Elegantius etiam
foret aduersi, vt et in cod.
Paderb. scriptum erat, sed
talia poetae non obtrudenda.
 — B.

564. *taenia. Libri omnes,*
aito meo excepto, tinea ha-
bent, quod falsum est et me-
tro repugnat. ταινία Graecis
vocantur. — K. Tinea ex
librariorum vitio, improban-
te et Morgagn. Ep. I. p. 295.
vid. et Rhod. ad Scribon.
p. 211. Creanti est ipsi ho-
mini, qui lumbricos in cor-
pore suo creat, et quasi eo-
rum pater est. B.

569. 570. *Ergo — capel-*
lae. Vltum cornu cerui com-
 mendat, imo cinerem vocat
ipsum ramentum. Cornu
cerui limatum Scribonius c. 41.
ad lumbricos commendat.
Cineres cornu ceruini Plin.
XXVIII, 14. ad taenias lau-
dat. K. Deerant hic et se-
quens versus in Regio cod.
et Paderb. sed repetuntur
cap. 32. de vesica; quare hic
retinendos, illic delendos
esse censet Morgagn. Epist. I.
p. 299. qui et plurima ve-
terum loca, in quibus hae
medicinae ad vermes laudan-
tur, adducit. B. A.

571. *medici.*

Nec non et fucus medici potatur aceti.
 Prodest praeterea cum Baccho Persica frondis.
 Democritus memorat mentae conducere potum.
 Sumitur abrotonum, nec non et vile melanthum.
 Allia per sese sanant, aut ius coriandri. 575
 Quin et marrubium decoctum haustumque iuuabit,
 Pulëiumue potens et agreste iugatur anethum:
 Synthefis haec prodest vnda mollita calenti.

571) sed tamen et. Ranz. modici. Cod. Lips. potatus. Cod. Wolph. Ald. Riv. potantur. Cod. Reg. 572) frons et. Const. marg. 573) menta. Cod. Reg. Lips. 575) et ius. Cod. Wolph. Leid. Reg. ed. vet. Hummelb. 577) iungatur. Cod. Leid. Reg. ed. vet. Caesar. Constant. iuuabit. Cod. Simleri. 578) hoc prodest. Cod. Paderb.

571. medici. cuius vsus imposita lumbricos occidunt.
 medicis est frequens. Piff. — Keuch.

572. Persica frondis. frondis recto casu dictum est, alias frons, nec hoc Servius fieri negat. Caesar. Persica frondis μηλεας Περσικης τα Φυλλα. Sic ea folia vocantur, quae trita et vmbilico 577. iugatur. iungatur plures vitiose habent, nec hanc scabiem Morgagnius depulit, securus semper editionis Constantinianae. B. 578. Synthefis. compositio. Deest hic versus in Cod. Leidensi et edit. vet.

CAPVT XXXI.

C o l o s e d a n d o.

Quum colus (inuifum morbi genus) intima carpit,
 580 Mande galeritam volucrem quam nomine dicunt,
 Aut pauidi leporis madefacta coagula pota.
 Siue apio nepetas tereti cum maffiche iunges,
 Nec non et fpecies femper redolentis anethi,
 Quarum decoctos patiens haurito liquores.

579) colon. *Caesar. Piñtor. Riv.* 580) galem vitam. *Ranz.*
 mande galem vita. *Cod. Leid. ed. vet.* mande gale vitam. *ed. Venet.*
 manda gale victum v. nom. d. *Cod. Reg.* dicant. *Lipf.* 582) tritas
 cum. *Wolph. Riv.* iungas. *Wolph.* tritas + iungas. *Cod. Lipf.* iun-
 ge. *Cod. Reg.* 583) fpecies fembes. *Cod. Keuch.* fp. ambas. *Cod.*
et edit. plurim. athlantis. *ed. Ven. Lipf. Ranz.* adiungis aneth. *Cod.*
Wolf. 584) quorum. *Cod. Leid. Reg. ed. vet. Hummelb.*
Wolph.

579. *colus.* Colon hic pro morbo intestini coli, quem admodum et a *Plinio* accipitur XXVI, 1. et quum prima eius dictionis syllaba naturaliter longa fit, quippe quae Graecis κωλον scribitur, ab auctore tamen, metri forte causa, corripitur, aut quia id non animaduertit. *Caesar.*

580. *Galeritam volucrem.* Lege *Alexandrum Trall.* et *Plin.* XXX, 7. *Constant.* Ex hoc *Plinii* loco haec sine dubio Noster desumpsit, quo et variae huius auis praepara-

tiones describuntur. Graeci κορυδαλλον vocant, *corydalinum* latini. vid. *Greg. Turonens.* L. IV. — K.

581. *coagula.* Stercoris pilulas. — K.

583. *Species f. r. anethi.* *Species ambas* omnes libri habent, quum tamen duae anethi species a veteribus non recenseantur. *Hummelbergius* meon herbam intellexisse per alteram speciem anethi putat. Verum hic certe librarium incuria accusanda est. *Halantis Heinsius* censebat. A.

CAPVT XXXII.

*Vesicae et calculo purgando et urinae
prouocandae.*

Si cui vesicae tardus cunctabitur humor, 585
Haec mora rumpetur vino peruisa vetusto.
Prodest ex paruis acinos potare fabucis,
Aut hederæ fucum, aut lacrymosi trita sinapis.
Nec non refinās ex Oricia terebintho
In speciem eruiliae paruos glomerabis in orbes, 590
Quos ternos tepida mixtos haufisse medela est.
Quondam etiam nimio praeceptis vrina fluendo
Irrigat exuuias obscaenoque inficit imbri:

Proderit

586) Nec mora. Ranz. victo peru. Cod. Reg. prouecta. Ranz.
587) et paruos acinos p. f. Ald. 588) intrita sin. Const. marg.
589) non et. Cod. Vrat. orithia. Cod. Leid. ed. vet. ref. oricia ter.
Hummelb. ex oricia et tereb. Cod. Reg. ex orithia. ed. Lips. et ori-
cia et tereb. Cod. Vrat. exortas ex tereb. Cod. Lips. 590) hyruil-
liae. Lips. Hummelb. glomerabit. Cod. Leid. 591) tepida ternos.
ed. Ven. Lips. teneros tepida. Cod. Lips. auxiliē. Cod. Reg. 592)
nimium. Cod. Vratist. Leid. ed. vet. Hummelb. fluendo. Cod. Vratisk.
593) irrigat imbri. Cod. Vrat. Leid. ed. vet. Ranz.

585. Si cui. De ischuria,
feu ea urinae suppressione,
quae propter vesicam fit,
poeta loquitur. K.

588. lacrymosi. ab effectu.
Pistor.

589. Oricia. Seruius ad
Virg. Aen. X. Oricos ciuitas
est Epiri, iuxta quam nasci-
tur terebinthus, nigrum li-
gnum habens, folia in buxi
speciem. — K.

590. eruiliae — hoc est
in formam paruam et rotun-
dam, cuiusmodi est erui-
lia, leguminis genus. —
Hummelb.

592. Quondam — Transiit
ad contrarium vitium, dia-
beten. Exuuias pro vestibus
poni docui ad Valer. Flacc.
v. 252. ex Valer. Max. l. 1.
§. 16. vbi vid. interpr. B.

Proderit ergo cinis nepetae, si talia passo
 595 Ex vino detur, vel fimae lacte capellae.
 Tum leporis cerebrum ex vino potare iuuabit.
 Si dolor internam vesicae concoquit aluum,
 Subueniet radix frondosae epota cupressi,
 Puleiumue potens domitum feruentibus vndis.
 600 Si vero in lapides densus conuertitur humor,
 Qui retinet cursus gemitumque dolore frequentat,
 Saxifragam,

594) Ergo cinis cornu ceruini proderit haustus. *lect. vulgat. text. Keuch. Burm. al.* Ergo c. nepetae succus vel proderit haustus. *Ald. e. c. proderit hausto vel nepetae succo. Cod. Vrat. e. c. prodest hausto nepetae quoque succo. Piñtor.* ergo c. nepetae succo tunc proderit hausto. *Cod. Lips. Wolph. e. c. prodest haustus vel nepete siccum. Cod. Reg. Leid. Ed. vet. proderit ergo cinis hausto nepetae quoque succo. ed. Ven. Lips. proderit ergo cinis hausto vel nepeta succo. Cod. Voff.* 595) vel nepetae ex vino tritum, vel lacte capellae. *lect. vulgat. text. Keuch. Burm. al.* et vino tritum datus aut cum lacte capellae. *Ald. conditum et vino tritum vt l. c. Cod. Vrat. Reg. Leid. ex vino muris tritum vel l. c. Piñtor. et vino tritum datur aut cum l. c. Wolph. ex virco vitium tritum vel l. c. ed. Venet. Lips. ex vino tritum datur aut cum l. c. Ald. potatum ex vino tritum. Cod. Voff.* 596) pot. debebit. *Cod. Vrat. Reg. decebit. Cod. Leid. Lips. ed. vet. Venet. Lips. Ald. Hummelb. Caesar. Gryph. Pith.* 597) Sed d. i. v. si coquit. *Cod. Vrat. Leid. Paderb. Lips. sed — — si capit. Hummelb.* 598) S. frondosa radix. *Cod. Vrat. Ranz. radix et frons. Cod. Lips. Ald.* 600) densabitur humor. *Cod. Vratist. Leid. ed. vet.* 601) retinent — frequentant. *Ranz.*

594. Proderit — capellae. Vt in vulgatis edit. et a *Keuchen.* et *Burm.* hi versus leguntur, ex cap. 30. v. 569. huc intrusi sunt, recte momente *Morgagn.* Ep. I. p. 298. Hiatum autem quendam remanere; si post *imbri*, v. 594. et 595. omiſſis, tum leporis legas, vel ex eo intelligitur, quod in omnibus codic. hi duo versus, sed varia lectione varie dehonestati proſtent. Non itaque exturbandi sunt, sed medicina iis facienda,

quam commodissimam esse putamus, si lectionem *Ranz.* et *Riui*ni, ex MS. cod. profectam, in textum recipimus. Idque a nobis factum est, pluribus rationibus motis, quas exposuimus in epist. nostra in *Seren.* pag. 223. seq. A.

597. concoquit. dilaniat. *Pill.*

601. Legi posset retinent et frequentant, quum de lapidibus sermo sit. *Cursus* iter vrinae. Ita in soluta aluo cursum dixit. c. 29. — B.

602. Saxi-

Saxifragam, seu fontigenam succurrere credunt.

Praeterea semen myrti syluestris Iaccho

Atque oleo mixtum bibitur, nec desit acetum,

Vinaque fumantur fricto condita cumino: 605

Siue palumborum capitur fimus aëriorum,

Dulcacidis sparsus fucis, trituque solutus:

Nec non obscaenus caprae potabitur humor.

Obruit hic morbum, labefactaque faxa remittit.

602) seu faxeiphagon. *Ald.* frangiten. *Cod. Vrat.* frongiten. *Cod. Leid.* *Lips. ed. vet.* fungiterem. *Cod. Paderb.* spholium. *Cod. Keuch.* sphongitem. *Hummelb. Cod. Reg. Pith. Tornaes.* fontigetem. *ed. Venet. Lips.* frontigenam. *Ranz.* 604) olei m. *ed. Lips.* mixto. *Cod. Reg.* nec desit. *Ald.* des. anctum. *Ald. Cod. Vrat.* 605) fum. fricta. *Cod. Leid. ed. Ven.* fricto c. caruino. *Cod. Keuch.* 606) Saepc pal. *Rin.* carpitur. *Cod. Leid. Reg.* capit. fumus. *Lips.* fimum. *Keuch. coniect.* acre ferorum. *Wolph. Cod. Lips. Consi. Keuch. al.* ac referosum. *Cod. Vrat.* 607) tritum atque. *Ranz.* sparsum — solutum. *Keuch. text. alii.* tritumque solutum. *Cod. Leid. Reg. ed. vet.* tritumque. *Caesar. Piñor. Consi. Pith.* 609) labefactans. *Cod. Vrat. Ald.*

602. *Saxifragam.* Saxifragam videtur fontigenam quoque appellare *Serenus*, quod, *Plinio* XXII, 21. teste, eius natura est umbrosas petras ac fontium maxime specus sequi. *Caesar.* per fontigenam scolopendriam intellexit, herbam aperitiuam et diureticam *Pist.* *Spongitem* probam etiam lectionem praebet, quam et *Diosc.* V, 163. tueri videtur, qui lapidibus in spongiis vim calculos comminuendi tribuit. Possit etiam legi S. f. *tecolithum* ex

Plinio inprimis, XXXVII, 10. ubi *tecolithos* calculum frangere et expellere dicitur. Haec tamen lectio non temere recipienda est. *K.*

604. *atque oleo.* *συστην* *ελαση.* quod ad renum et vesicae dolores veteres maxime commendant. v. *Diosc.* *K.*

606. *aëriorum.* Acre ferorum plurimi legunt, sed falso. Praestat omni modo recepta lectio. *A.*

609. *remittit.* frangit, lubrica facit, ut facile expelli possint.

CAPVT XXXIII.

Conceptioni et partui.

- 610 Irrita coniugii sterilis si munera languent,
 Et sobolis spes est multos iam vana per annos,
 Femineo fiat vitio res, nec ne, filebo.
 Hoc poterit quartus magni monstrare Lucreti.
 Sed natura tamen medicamine victa potenti,
 615 Saepe dedit foetus, studio curante, paratos.
 Aut igitur leporis consumit femina vuluam,
 Aut ouis, in stabulis fractas quum ruminat herbas,
 Pendentem

Cap. XXXIII. de conceptione et partu. Ranz. Riv. 610) si munia. Cod. Keuch. 611) nec sob. Wolph. Ranz. nec s. p. multos iam. Ad. nec — dum vana. Cod. Leid. Reg. ed. Lips. Ven. et — dum vana. Cod. Vrat. Const. marg. 613) pot. virtus. Cod. Vrat. quercus. Ranz. partus. Cod. Leid. ed. vet. 614) iuncta pot. est. Lips. victa parato. ed. vet. potenti est. Cod. Leid. Reg. ed. Ven. 615) saepe serat. Cod. Keuch. parato. ed. vet. 616) consumit. Ranz. Riv. 617) carptas quum. Const. marg.

610. *munera*. Sunt haec quae munia dicimus. Possent tamen et *munia* ex Keuchenii codice poni, quia multae voces rem militarem spectantes saepe transferri solent ad opus veneris, munia vero proprie militum sunt. cf. ad Ouid. Art. I, 69. et ad Gratian. 260. ad Nemes. Cyn. 194. nihil tamen temere moveo, nam et munus eadem ratione dici solet. B.

614. *Sed natura*. Id de religione, qua Veneris sacris operaturi prius sacrificabantur, antiqui medici negabant, de superstiosa medicina concedebant. cf. Lucret. IV,

1230. — K. Haec non intelligo, quum poeta hoc tantum asserat, quod sterilitas medicamentis subinde curari possit. Vers. 615. desideratur in Cod. Lips. A.

616. *leporis vuluam*. conf. Plin. XXVIII, 19. Non infrequens fuit veteribus partium genitalium ex animalibus ad sobolis generationem usus. A.

617. *fractas*. Alii *carptas* legunt, non male, nam *carpere* proprie animalia dicuntur pabula et herbas. Nihil tamen temere mutandum; *frangit* enim dentibus herbas, antequam ruminat — B.

Pendentem spumam molli deducit ab ore,
 Atque illam meminit mixto potare Falerno.
 Mercurialis item capitur communiter herba: 620
 Sic cubitum noctu coniux festinat vterque.
 Atque vbi iam certum spondet praegnatio foetum,
 Vt facili vigeat seruata puerpera partu,
 Diſtamnum bibit, et cochleae manduntur edules:
 At qui olim menses minus octo moratus in aluo 625
 Irrumpit thalamos, et nexus soluit inertes,

Pulegio

618) spumam nulli. *Lips.* 619) memini. *Cod. Reg. ed. Venet. Lips. Caesar. Piſtor. Ranz. Riu.* 621) Si cub. *Cod. Reg.* festinet. *Pith. Caesar. Piſtor. Ranz. Riu.* 622) aut vbi. *Ald.* 623) aut facili. *Cod. Reg.* facile. *Ranz.* lebrata puerp. *Cod. Keuch.* partum. *Cod. Vratisl.* 624) bibitur. *Cod. Keuch. Gryph. Lips. Caesar. Piſtor. Riu.* bibitur cochleaeque. *Cod. Vratisl. Reg.* 625) At. *Wolph. Tor-naef. Ranz. Riu.* at si per menses. *Ald.* aut olim menses minus octo moratus aluo est. *Cod. Vratisl. Reg. ed. Venet. Lips.* vt olim menses. *Cod. Leid. ed. vet.* aut quum olim. *Const. marg.* atqui olim. *Pith.* At si quis per olim. *Cod. Lips.* moratur. *Ald.* Vt menses — est. *Hummelb.* irrumpat — soluat. *Cod. Leid. ed. vet. Hummelb.* 626) erumpit. *ed. Venet.* dirupit, perrupit. *Morgagn. conisist. thalamis. Constant. marg. Wolph.* nixus, *cod. et edit. quaed.* nexos. *Cod. Reg. Wolph.*

620. 621. Sic — vterque. Si nimirum herbam mercurialem communiter antea assumserint, vel si herbam merc. communiter, id est duo eius herbae genera, masculum et femellam, ante receperint. De huius herbae vsu ad hunc finem cf. *Plin. XXV, 5.* et *Diosc.* — *K. Communiter* sine dubio de vtroque coniuge capiendum. *B.*

625. At qui — Subaudi partus. *Caesar. Serenus minus octo* dixit pro septem, quo nasci perfectum partum veteres putarunt. *K. Dirumpit,* aut erumpit *Morgagni*

posuit *Epist. I. p. 301.* qui totum hunc locum de partu praecoci intelligit, quum foetus ante iustum tempus claustra sua perrumpit. Sed partus septimestris a veteribus vnanimi mente pro perfecto habitus est, indeque poetae locus de partu quidem perfecto et naturali, sed tamen difficili, ob nexuum inertium nimis maturam solutionem intelligendus est. *A.*

626. *nexus* hoc retinendum est; nexus enim omnia comprehendit, quibus foetus in vtero retinetur. *A.*

627. *Pule-*

Pulegio admixto venit embryo nectus aceto,
Cuius opem veram casus mihi saepe probarunt.

Quin etiam stercus supponunt vulturis atrii,
630 Sentiat vt minime partus quum proximus vrget:
Oua etiam rutae et fragili miscentur anetho,
Quae diluta simul vino atque exhausta medentur.

627) pulegii quoque purgati tunc conuenit imber. *vulgata text. lectio.* pulegii bene purgati conu. imber. *Ald.* pulegii quoque purgari tunc conuenit imbre. *Cod. Wolf. Pictor. Riv.* pulegio quoque amico conuenit imbrotus. *Cod. Vrat. Reg.* pulegii quoque potus amico conuenit imbre. *Cod. Paderb. ed. Ven. Lipsf.* pulegii quoque iam purgari conuenit imbre. *Ranz.* 630) sent. aut. *Lipsf. et Ranz.* qui. *Ald. Cod. Wolf.* minimum. *Cod. Leid.* partum quum. *Cod. Lipsf.* 631) tuto etiam. *Cod. Keuch. et deest in Cod. Vrat. ac. Cod. Leid. ed. vet. Hummelb.* fragili rupta m. a. *ed. Ven. Lipsf.*

632) leni Baccho. *Cod. Paderb.*

627. *Pulegio.* *Vulgata lectio est: pulegii quoque purgati tunc conuenit imber.* a Burmanno, Keuchenio et aliis recepta; sed *το* quoque manifeste indicat, huic versui alios praecessisse, in quibus medicinae ad eundem finem commendatae sunt. Quod et *Aldus* probe perspexit, qui loco quoque bene posuit. *Lectio* a nobis recepta codicis *Keuchen. Gryphian. Leidensf.* et edit. *Hummelb. Tornaesf. veteris,* nec non marginis *Pith.* auctoritatem habet, nec ita facile reiicienda a Morgag-

nio *Epist. I. p. 302.* putatur. De pulegii ad partum difficilem vsu vid. *Plin. XX, 14.* et *Diosc. III, 36. A.*

629. *Diosc. II, 98.* γυπος υποδυμιασδεσα εμβρυα εκτινασσαν παραδεδονται. — K.

630. *Sentiat.* Subaudi femina. *Caesar.* Vt dolores ex partu proxime instanti leniantur.

631. Optimam lectionem *Plinius* demonstrat *XXIX, 3.* Tota oua adiuant partum cum ruta et anetho pota ex vino. — K.

CAPVT XXXIV.

Profluuium cuiusque sanguinis et matrici subueniendae.

Si modicus pleno manat de corpore sanguis,
Subuenit: at nimius cum vita funditur ipsa.

Quapropter multo naris completa cruore 635

Quum fluit, attritus cimex conducit odore.

Lana oleo madefit, sed nondum lauta, rosato:

Haec datur in nares, vel claudit densius aures.

Contritum prodest cochleis perducere frontem:

Aut galli cerebro, vel sanguine lingue columbae. 640

Quod nisi supprimitur sanguis, potandus et ipse est.

Praeterea Phariis caput emetire papyris,

Detrahe

Cap. XXXIV. Profluuium. Cod. Keuch. Sanguinis, e naribus, utero, vesica, vndeunque sistendo et mensibus promouendis. Gesn. Rin. Quomodo profluuium sanguinis cuiuscunque et matricis succurras vitis. Ranz. 634) minus cum. Lips. nimium — ipse. Pictor. 636) confluit. Lips. odorem. Cod. Vrat. Lips. Ven. 637) lana madens oleo. Gesn. coniect. olea. Caesar. malefit. Lips. rosato. Cod. Keuch. rogata. Cod. Vrat. rosarum. Cod. Leid. Hummelb. ed. vet. 638) hoc datur. Ranz. ut claudit. Cod. Vrat. claudet. Hummelb. densior a. Const. marg. lentius a. Cod. Leid. ed. vet. 639) conducere frontem. Cod. Vrat. Lips. Paderb. Leid. Reg. Hummelb. producere. Wolph. obducere. marg. Cod. Gryph. Ald. Ranz. 640) cerebrum vel sanguinem mitte c. Wolph. sanguine mitte. Cod. Reg. ed. vet. Lips. Ald. mite. Cod. Paderb. Lips. mitisue cruore. Ranz. 641) sanguis et ipse bibendus. Ranz. 642) variis. Ranz. quoque caput mentire. Cod. Vrat. caput metire. Cod. Reg. ed. Ven. Lips. caput hic. Wolph.

637. Succida lana. Ex morbum commendat. Sed
Plinio XXIX, 2. haec ex *Plinio* deprompta

639. de voce *perducere* v. sunt. *A.*

supr. ad cap. 1. et 5. Et
haec ex *Plinio* desumpta sunt
XXX, 13. *K.*

641. Sanguinem e nari-

642. Horum versuum ac-
curatam interpretationem ha-
bes apud *Plinium* XXVIII, 6.

643. illo.

- Detrahe quod superest, illo genitalia necesse.
 Femineas prodest illinc vincire mamillas,
 645 Menstruus immenso si profluit impete sanguis.
 Succida lana malos remoratur subdita cursus,
 Mortua quin etiam producit corpora partu.
 Sed quacunque fluit vis immoderata cruoris,
 Subereus cortex calidis potatur in vndis,
 650 Ante minutatim, studio vincente, terendus.
 Puleii calido purgatur femina potu.
 Sed si forte cruor clausa cunctabitur aluo,
 Aut molles nepetae, aut rutae quaecunque bibentur,
 Aut si puniceos fundit vesica liquores,
 655 Marrubium ex passio tritum perfunditur vndis:
 Hi poterunt haustus rutilum purgare colorem.

Reliquias

643) detere quod. *Cod. Voss.* alio genit. vulgata. *Const. Keuch. alior.* 644) vincis vincire. *Constant. marg.* 645) inusio si. *Cod. Keuch.* si quaeliuit impete. *Pictor.* 648) quaecunque. *Wolph.* quocunque. *Ranz.* 649) Subernus. *Cod. Reg. Gryph. Paderb. Wolph.* supernus. *Cod. Reg.* 650) vicente. *Cod. Reg.* 652) sub si f. *Cod. Vratisl.* 653) quaecunque. *Cod. Reg.* plerumque. *Cod. Leid. ed. vet.* 654) at si. *Cod. Leid. ed. vet. Hummelb. Ald. Const. marg.* 655) marrubio ex passio. *Cod. Reg.* marrubium ex passio. *ed. Ven. Lips. sparsis. Cod. Vrat. Leid. ed. vet. Hummelb.* 656) p. cruorem. *Cod. Leid. Hummelb. ed. vet. liquorem. Ald. Riu. Const. marg.*

643. *illo.* *Alio* alii habent. *Hummelb.* interpretatur libro et cortice interiore, ex quo funes et alia fiunt. Sensus est, papyro caput circumdandum esse, et partibus papyri abscissis superfluis genitalia necessenda. *B.*

644. *illinc.* ex eadem papyro, ut supra cap. 12. et cap. 48.

646. Post hunc versum *Ranzonius* vers. 685. sed corruptam hoc modo habet:

qui dolet atque illas vulnus despumat in ipsum. A.

subdita. in pessio. *Constant.*

651. hunc versum sequenti subiicit *Aldus.* Transponendos in hoc capite quosdam versus esse *Morgagni* monet *Epist. I. pag. 247. 301. A.*

653. *quaecunque.* fatiua aut sylvestris. *Constant.*

655. *ex passio.* vino cocto. *Pictor.*

657. *Reli*

Reliquias partus dictamni detrahit herba.

Quod si feminei properabit sanguinis imber,

Est, qui frustra molae percussu decutit vno,

Quorum aliquid lanis tectum ad praecordia necit, 660

Haec simul incantans, fisti debere cruorem,

Vt lapis ille viae solitos iam destitit orbes.

657) partus eadem tibi. *Cod. Leid. Reg. ed. vet. Gryph. Hummelb. Caesar. Riu. lacta tibi. Cod. Vrat. Reg. Leid. ed. Venet. Lips. lata detrahit. Cod. Paderb. detrahet. Cod. Vrat. Reg. Leid. Hummelb. Ranz.*
658) properavit. *Cod. Reg.* 659) molae percusso. *Cod. Vratist. percussus. ed. Venet. Lips. Caesar. percusso. Cod. Leid. ed. vet.* 660) aliquid. *Cod. Leid. ed. vet. Humm. Riu. aliquot. Ed. Venet. Lips. Caesar. Pistor. aliquid rectum etiam. Lips.* 661) fisti dixere. *Lips. fluorem. Reg.* 662) solito — orbe. *Const. marg.*

657. Reliquias partus. sanguinem ex partu in vtero residuum. Lectionem: dictamni herba probat Plinius XXVI, 15. K.

659. Est qui — Falso hos versus de mola in vtero intellexit Pistorius, quum de lapide molari loquatur poeta, vno ictu percutiendo et frustis collo appendendis. —

CAPVT XXXV.

Internecandis quae oculos impediunt.

Mobilis hirsutas horret lasciua fetas,
Et gaudet raptu nudari flore pilorum.

665 Sed bona nonnunquam vellendi causa videtur,
Corpora quum releuat ratio manifesta salutis.
Namque oculos infecta pilorum tela laceffunt,
Quodque illis dederat vallum natura tuendis,

Inde

Cap. XXXV. pilis oculorum vel quaeisunque internecandis. Riu. pilis quibuscunque internecandis quae oculos impediunt. Ald. intersecandis. Caesar. Piſtor. 663) mollis et hirs. Const. m. Ranz. nobilis hirs. Cod. Reg. Paderb. Wolph. Ald. Const. 664) rore pilor. ed. Venet. Lips. Caesar. Piſtor. 666) renouat r. Ranz. Riu. 667) r. infecta. Ald. infecta. Cod. Vrat. Reg. Leid. ed. vet. Ven. Lips. 668) validum nat. Cod. Leid. Reg. ed. vet. Ven. Lips. Ranz.

663. *Mobilis* — *lasciua*. sc. oculorum. ex optimis libris. *Mobilis oculorum petulantia Petronius* c. 126. dixit. *Florem Hummelb.* exponit radicem et originem, vnde pilus excrefcit. *Florem* de capillis noster dixit, hic de pilis palpebrarum caue. *B. Lasciua* de oculorum mobilitate dictum. *flos pilorum* de pilis luxuriantibus, maxime versus interiora versus. *A.*

665. *Bona caussa*. quia aliter mollitiei indicium erat velli. vid. *Sueton. Caes. 45.* et passim *Martial.* et alii vulfos perstringunt. *B.*

667 — 669. *Namque* — *orbes*. duo morbi describuntur,

oculorum a palpebrarum pilis irritatio, ipsarumque palpebrarum a pilis inuersis inflammatio. De casu pilorum in palpebris et de praeternaturali eorum augmento hi versus, vt *Keuchen.* quidem voluit, nullo modo intelligendi sunt. *Vallum* hic de palpebris dicitur, non de palpebrarum pilis, vt *Keuchenius* ex *Ciceronis* de Orat. 2. verbis adferere videtur. *Proprios in orbes* de palpebrarum orbe capiendum est, non de oculis ipsis, palpebrae enim ex pilorum inuersorum irratione inflamman- tur et in tumorem eleuantur. *A. Deerat* v. 669. regio Cod.

670. San-

Inde inimica seges proprios defaeuit in orbes.

Ergo locum crinis vulsi continge cruore, 670

Quem dat auis, tremulis simulat quae pellibus alas,
Sanguine vel ricini, quem nigro de cane velles.

Praeterea quascunq̄e voles auertere fetas,

Atque in perpetuum rediuiua occludere tela,

Corporibus vulsis faniem perducito ranae: 675

Sed quae parua situ est, et rauco garrula questu.

Nec non e stagnis cessantibus exul hirudo

Sumitur,

669) validus defaeu. *Cod. Vratist.* validos def. *ed. Ven. Caesar. Pictor. Lips.* 671) tremulas. *Ranz.* simulatque. *Cod. Vratist.* 673) euellere fetas. *Wolph.* auellere. *Cod. Paderb.* 674) excludere tela. *Heinsf. coniect.* obducere. *Gryph. marg.* obducere tacdam. *Lipsf.* obrudere. *Cod. Paderb.* 675) perfundito ranae. *Cod. Vrat. Leid. ed. vet. Hummelb.* perductio. *Wolph.* 676) satū est. *Heinsf.* et clamose gerina q. *Cod. Keuch.* 677) quae itagn. *Keuchen. alii. Wolph.* quae stagn. c. haesit. *Const.* extat hirudo. *Lipsf.* nec non et stagnis. *Cod. Leid.* exos hirudo. *Cod. Reg. Paderb. Const. Voff. Burm. text.* nec non est agnis c. exoso hirudo. *ed. Ven. Lipsf.* exul hirudo. *Caesar. Pictor.*

670. Sanguinem vesperilionis intelligit.

672. *Sanguine vel* — Hic versus versus quem dat auis sequitur in MS. cod. in impressis vero desideratur. *Wolph.* Exhibet etiam *Cod. Voff.* edit. *Ald.* nec eiciendum puto. De ricino, insecto variis animalibus molesto, vid. *Nemes.* *Cyneget.* 209. et infr. cap. seq. *B.*

674. *occludere.* prohibere, ne iterum crescant.

675. ranam commendat minutulam, calamitam, viridissimam. *Plin.* XXXII, 10. *Constant.* Ex *Plinii* loco citato omnia haec desumpta

funt. Viridium ranarum cruorem ad pilos extirpandos plurimi veteres medici laudarunt. *K.*

677. *Nec non* — Huiusmodi unguentum apud *Plin.* XXXII, 10. describitur, tum quod ex ranarum, tum quod ex sanguifugarum succo conficitur, appellaturque Graecis $\psi\lambda\omega\theta\rho\sigma\upsilon$, Latinis depilatorium. *Caesar.* Varias admodum v. 677. lectiones sunt. *Burm.* loco *exul*, aut *quae haesit*, *exos* in textum recepit, eamque lectionem variis auctoritatibus defendit, quam plane reiiciendam putamus, quum *exos*

H

verbis

Sumitur, et viuens Samia torretur in olla:

Haec acidis vngit permixta liquoribus artus,

680 Auulfamque vetat rursus percrefcere fyluam.

678) Sana torquetur. *Cod. Lips. in aula. Wolph.* 679) iun-
git. *Const. Gryph. Pistor. Tornaes.* vngc. *Cod. Lips.* 680) pro-
crefcere. *Cod. Vrat. Ranz. Tornaes.* crebrefcere. *Cod. Keuch.*

verbis proxime praecedentibus, *e stagnis cessantibus* plane non respondeat. Nos exul ex *Caesario, Pistorio,*

Ranzonio recepimus, nec illis indignabimur, qui *quae st. cess. haesit* cum *Keuchenio* legere malunt. *A.*

CAPVT XXXVI.

Omni bus obſcaenis medendis.

Dicendum et quae fit membr̄is medicina pudendis.

Languidus antiquo purgatur penis Iaccho,

Ac ſuper illinitur ſecundae felle capellae.

Mane nouo myrti frondes commandere prodeſt,

Cui dolet, atque illas in vulnus deſpuat ipſum. 685

Faece etiam vini genitalia lauta leuantur,

Et tumidos teſtes Nereia lympha coërcet,

Vel bulbi ex mulſo, vel cera immixta cupreſſo:

Aut faba cum tepidis Bacchi decocta fluentis.

Ramicis immenſum fertur cohibere tumorem 690

Far

Cap. XXXVI. Obſcaenis membr̄is medendis. *Gesn.* Pudendorum vitiiſ. *Wolph.* 681) pudoriſ. *Cod. Voſſ.* 683) lacte cap. *Wolph. Ranz. Riu.* 684) nouum m. *Cod. Vrat. Reg.* myrtus. *Cod. Keuch.* quoque mandere. *Cod. Leid. Wolph. ed. vet. Hummelb.* 685) qui dolet. *Cod. Leid. Reg. ed. vet. Ald. Riu.* quod dolet illas. *ed. Ven.* quod dolet ac illas. *Lipſ.* ter ſpuere. *Cod. Keuch.* deſpuere. *Conſt. marg.* diſputat. *Cod. Vrat.* 686) lauantur. *Cod. Vrat.* 687) Mencia. *Cod. Vrat.* 688) aut bulbi. *Ranz. bulbo. Lipſ.* cera vel. *Ranz.* 689) cum tepuit. *Constant. marg.* vini. *Ranz. Riu. Baccho. Lipſ. Ald.* 690) dolore in marg. tumorem. *Cod. Vrat.*

682. *Languidus.* Vitium hic ſubefſe credo. Non video enim, quiſ hic locus purgationi ſit. Sed de languore agit, et ſeq. verſibus medicamenta praefcribit, quibus pars vitio affecta illini debet. Quare ſuſpicor, ex lectione alia curatur, vt citat *Wouuerius* ad *Petron.* poſſe effici duratur, vt itaque poetae mens ſit, fortem fieri duratum

et rigidum penem ex antiquo vino. *B.*

685. *deſpuat.* lectio *ter ſpuere* mihi non diſplicet; nam ſuperſtitioſa illa numeri ternarij obſeruatio obuia eſt. — *B.*

687. *Nereia nympha.* aqua marina.

690. *Ramicis.* *Ramex* hernia eſt aut durities inſtar ſcirrhi, in carnoſis maxime locis proueniens. *Pittor.*

Far madidum lymphæ et feralis fronde cupressi:
 Vnde etiam potu frons hæc memoratur amica.
 Sin autem existit durum tibi glandibus inguen,
 Proderit induci cochleas cum melle minutas.

- 695 Obscaenos si pone locos noua vulnera carpent,
 Horrentum mansa curantur fronde ruborum.
 At si iam veteri succedit fistula morbo,
 Mustellæ cinere immisso purgabitur vlcus,
 Sanguine seu ricini, quem bos gustauerit ante.
- 700 Herba chelidoniae fertur cum melle mederi,
 Herbaque cum feuo foliis de mille vocata.

691) lymphis medica cum fronde. *Cod. Lips. Wolph. Ald.* lymphis feralis fronde. *Cod. Vrat. Leid. Reg. ed. Ven.* lymphis ferali ac fronde. *Hummelb.* ferali fronde. *Pictor.* lymphis et fera fronde. *ed. Ven. Lips.* lymphæ et ferali. *Caesar., Pictor. Tornaes. Gryph.* ferali a fr. *Riu.* et feralis forma. *Cod. Paderb.* 692) etiam tanto. *Cod. Kruch.* etiam ex fotu. *marg. Constant.* amicae. *Cod. Reg.* amice. *ed. Venet. Lips.* amico. *Cod. Voff. Ranz.* 693) existat. *Ranz.* durus. *Cod. Reg.* duratis. *Cod. Paderb.* 695) Obscaeno — loco. *Cod. Vratist.* salua vuln. *Cod. Vratist.* seu vulnera. *ed. vet.* carpant. *Riu.* 696) hortensum m. *Ranz.* horrentes — rubores. *Lips.* 697) et si iam. *Venet. Lips. Caes. Pict.* aut si. *Cod. Leid. ed. vet. Ald.* succedit. *Ranz.* 698) sanabitur vlcus. *Cod. Vrat. Leid. Hummelb. ed. vet.* 699) tum ric. *Ald.* quem ric. *Cod. Vrat.* cum ric. *Wolph.* vel ric. *Leid. ed. vet. Hummelb.* sanguineque. *Cod. Reg.* gustauerit. *Cod. Voff. Paderb.*

695. glandibus. i. e. scrophulis. *Pitt.* De morbo agit, quem bubones nostri vocant. *A.*

695. Obscaenos. Ruborum mora ad genitalium morbos accommodatissima, ob siccandi adstringendique vim, putat *Plin. XXIV, 13.*

699. ricini. Vermis est genus alati ab *Aristotele* *κρυοβραχίτης* dicti. Sed hoc loco animal noster intellexit, quod semper infixio capite cuti sanguine viuit. — *Pictor.*

701. foliis de mille. millefolium.

CAPVT XXXVII.

Ischiae et articulari morbo.

Saepius occultus victa coxendice morbus
Perfurit, et gressus diro languore moratur.

Populus alba dabit medicos de cortice potus :

Nec non et tenerae gracili de fronde genistae

705

Adreptos caules acidoque liquore madentes

Sumere conueniet, rubiam quoque ducere potu :

Aut in aminaeo cochleas haurire Lyaeo.

Si vero articulos tabes inimica per omnes

Haeferit, ex ficu betas ac melle ligabis :

710

Vel pelagi latices, simul et Baccheia dona

Sumere

Cap. XXXVII. Scies et a. m. Ald. Schiac. Cod. Keuch. Scie.
Cod. Vrat. Leid. ed. vet. Ven. Lipsf. ischiadi et a. m. Riu. 702)
vineta. Cod. Paderb. cum sentice m. Cod. Vratisl. cofendice. Cod.
Reg. Lipsf. 703) langore. Cod. Vratisl. 704) alta dabit. Pith.
cum cortice. Cod. Vratisl. Leid. ed. vet. 705) facili de. Ranz. cum
fr. Cod. Vratisl. Leid. ed. vet. 706) abruptos. Wolph. 707) ru-
bumque. Cod. Vratisl. rubum. Cod. Leid. ed. Venet. rubiae q. d.
potum. Rhodii coniect. rubiam — potum. Piñor. rubia — potum.
Wolph. potum. Ald. 708) aut ex Bithyno. Hummelb. Tornaes.
Riu. Bithynio. Voff. Cod. Paderb. Ranz. Bithymio. Cod. Leid. Lipsf.
ed. vet. irino. Ald. Gryph. in marg. 710) fico. Leid. ed. vet. cum
melle. Cod. Voff. Ranz. Riu. iugabis. Wolph. Riu.

704. *Populus alba.* Ex
Diosc. I, 109. et *Plin.* XXIV,
8. haec defumta sunt.

705. *genistae.* *Diosc.* IV,
158. *Plin.* XXIV, 9. Rubiam
tinctoriam ischiadicis *Diosc.*
III, 160. et *Plin.* XXIV, 11.

cum aqua multa potam com-
mendant. K.

706. *adreptos.* Placet pro
dereptos. v. c. 42. ideoque
tutius nihil mutare. B.

708. *aminaeo.* haec vera
lectio est, quam probat *Pli-*
nus, XXX, 8, ex quo haec.

Sumere curabis: nimio sed parcito vino.

Ennius ipse pater, dum pocula ficcat iniqua,

Hoc vitio tales fertur meruisse dolores.

713. Ennius — Hunc ver-
fum alibi quoque scriptum
fuspivor. Tametsi parcissimo
sumtu Ennium vixisse con-
stet, articulari tamen mor-
bo hunc periisse Cicero scri-
bit. *Pistor.* Vtrumque prio-
ris versus membrum mutua-

vit ab *Horatio*: *Ennius ipse
pater nunquam nisi potus ad
arma profuit dicenda. Ini-
qua ficcare pocula* apud eun-
dem *Horat.* II. Sat. VI, 68.
vid. *Burm.* ad *Valer. Flacc.*
III, 65. A.

CAPVT XXXVIII.

Furunculo m ed e n d o.

Quum sanguis nimius puri commixtus atroci 715
 Aestuatur, et papulas alte sustollit acutas,
 Resinam misces et faxis ordea fracta:
 Conspersa haec tepidis apponere conuenit vndis.
 Vis et hyoscyamum cerae seuoque iugatum
 Ne cetera? non minus haec poterit medicina iuuare. 720
 Praeterea que fimum ex gallo quod legeris albo,
 Imbribus ex acidis fidens adpone dolenti.
 Auribus aut pecudum molles expromito fordes,
 Vnguine quo fortis dabitur medicina papillis.

Cap. XXXVIII. aduersus papulas et furunculos. Cod. Paderb. 715) Sanguis iniquus vrit puro c. a. Cod. Vrat. Reg. qui pro sanguis anguis, quum sanguis nimium fuerit combustus et ater. Cod. Leid. ed. vet. Hummelb. puro comm. Cod. Lips. ed. Ven. Lips. permixtus. Paderb. 717) fresa. Heins. 719) hyoscyami cinerem seuumque, Wolph. Riu. Gryph. hyoscyami semen seuoque iugatum. Cod. Leid. ed. vet. marg. Gryph. hyoscyami cerae seuoque iugatum. Ald. hyoscyami semen seuumque. Hummelb. hyoscyamum cerae seuo iugatum. Cod. Reg. hyoscyamum, cinerem, seuumque iugatum. Ranz. 720) minus hoc. Wolph. Venet. Lips. 721) praeter dicta fimum gallique legeris album. Cod. Leid. ed. vet. praeterea. Cod. Vrat. galli quem l. album. Cod. Paderb. Ald. Riu. Ranz. quod—album. Cod. Vrat. 722) tundens app. Cod. Vrat. Leid. ed. vet. Humm. Riu. dolentis. Riu. 723) expellito s. Cod. Leid. ed. vet. exprimito. Cod. Lips. sedes. Pistor. 724) fortis dab. Cod. Voff. papillis. Constant.

715. *Quum* — Non plane displicet lectio Leidensis Cod. edit. vet. et *Hummelbergii*; niger enim furuncolorum color facile efficit, vt sanguis purulentus in iis contentus combustus et ater dici possit. Si autem vulgata lectio magis placet, sanguis nimius, puri commixtus et aestuans de eo intelligendus est, qui in furunculo continetur. *A.*

716. *papulas.* improprie de tumore furunculi acuminato. *A.*

723. *Auribus.* Alii legunt velleribus pecudum. (intelliguntur de aespico) *Const.* Sordes aurium in medicinis adhibitae sunt, ad humanum morsum, morbum regium, caet. Ad furunculum autem a *Plinio* commendantur, teste *Hummelbergio.*

CAPVT XXXIX.

Carboni medendo.

- 725 **H**orrendus magis est, perimit qui corpora, carbo.
 Vrit hic inclusus, vitalia rumpit apertus:
 Hunc veteres quondam variis pepulere medelis.
 Tertia namque Titi simul et centesima Liui
 Charta docet, ferro talem candente dolorem
 730 **E**xfectum, aut potu raporum femine pulsum:
 Infeſti dicens vix septem posse diebus

Vitam

Cap. XXXIX. c. tollendo. Cod. Keuch. Leid. Reg. Wolph. ed. vet. Hummelb. 725) per. quia. Cod. Paderb. 726) Puris hic incluso v. r. aceruo. Scalig. coniect. rumpit acerbus. vulgata lect. edit. fere omn. acerbis. Cod. Leid. acer vis. ed. vet. 727) huic — cauere medelis. Cod. Leid. Reg. ed. vet. cauere. Cod. Vratisl. Ranz. 729) docet et. Cod. Vratisl. 730) exactum. Cod. Reg. ed. Venet. Lips. Ranz. Piſtor. Riu. Burm. aut potu. Cod. Vratisl. Leid. ed. vet. potu raptorem. Lips. raparum. Ald. pulsum. Cod. Vratisl. Reg. 731) ni faceret. Riu. ni fieret. Wolph. inficeret. Cod. Vratisl. Reg. ed. Venet. Lips. hinc iterum dicit v. l. p. d. Cod. Voff. ni fieret dicens. marg. Cod. Voff. Inficiens. Cod. Lips.

725. *carba.* vid. Paul. Aegin. IV, 25.

726. *apertus. acerbus* pæne omnes legunt, nos *apertus* restituimus, ex Gesneriano codice, Ranzouio et Riuiuo. Aperti enim carbonis vlcera, Paulo l. c. teste, crustosa, admodum profunda, exedentia, carnesque iis adiacentes nigrae, bituminis instar sunt. *A.*

730. *Exfectum. exactum* aliis magis placet et a Scaligero

probat. Ratio autem, quam Burmannus adfert, tales tumores non ferro candente exsecari, sed exigi, tolli, pelli, nulla est, quum et veteres instrumenta scindentia habuerint, quibus adfectae partes exsecarentur simulque vrerentur. *A.*

731. *infeſti.* morbo affecti. *Infeſtus* de veneno aut quouis morbo graui veteribus, nostris vero de morbis tantum contagiosis et venenis dicitur. *A.*

733. *cumo*

Vitam produci: tanta est violentia morbi.
 Dulcacidum laticem cum lini femine iunge,
 Atque fimum pariter Paphiae compone columbae:
 Hinc line duratas partes et clausa venena. 735
 Praeterea triti referant et operta lupini.
 Nonnullus calcem viuam dissoluit aceto,
 Fumantemque illam papulis adponit acerbis.
 Est qui gallinae perducit stercore corpus.

Allia

732) perducit. *Cod. Leid.* 733) unde acidum. *Ranz.* laticemque. *Riu.* cumini femine. *Ald. Gryph.* cumini s. iungens. *Cod. Reg. ed. Venet.* coriandri s. *Ranz. Lipsf.* iunges. *Cod. Leid. ed. vet. Hummelb. Gryph. Ald. Const. Ranz.* unde acidum l. coriandri s. iunges. *Cod. Lipsf.* 734) fimum Paphiae pariter. *Cod. Vratisl. Riu.* de more columb. *Heinsf. coniect.* 735) linito diruptas. *ed. Venet.* diruptas. *Cod. Keuch. alii.* dirutas. *Cod. Vrat.* 736) tritis — lupinis. *Scalig.* ad operta. *Cod. Leid. Lipsf. Reg. Ald. ed. vet. Hummelb.* 737) dissoluit. *Lipsf.* niuem. *vulg. edit. plurimar. lectio.* imponit. *Cod. Vrat.*

733. cum lini. Ex librariorum forte errore cumini. Cuminum tamen et ad carbonem cum vis passis a Plinio commendatur. A.

735. duratas. ex *Wolphtii* et *Regio* cod. et *Aldo*. Plurimi diruptas habent. duratas autem melius conuenit clausis venenis, quae, si diruptae sint partes, clausa dici nequeunt. B. Venenum tamen profunde parti inhaeret, carbonis superficie iam erosa, ita vt in diruptis partibus et clausa venena contineri queant. Magis tamen placet duratas, ob tumoris habitum. A.

736. lupini. *Diosc.* II, 132. *Plin.* XXII, cap. vlt.

737. 738. Nonnullus — acerbis. Hic locus interpretes torfit. *Heinsius* volebat:

Nonnulla aut calcem viuam dissoluit aceto,
 Fumantemque linens p. a. a.

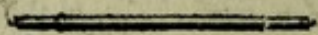
Omnis difficultas inde nata est, quod in plerisque Cod. et edit. fumantemque niuem legatur, sub qua calcem viuam aqua adiecta flagrantem et fumantem poetam intellexisse *Keuchenius* putat, sed vllum veterum calcem aqua extinctam nivem dixisse non memini. Quam ob causam ex *Leidensi* et *Wolphtii* codice, veteri editione, *Hummelbergio* et *Riuino*, illam posui. A.

740 Allia vel piperi parce commixta linuntur.
 Pythagorae cognata leui condita cumino
 Proderit, et madido fermentum polline turgens.

740) parco. *Wolph.* iuste sociata. *Paderb.* 742) madido. *Cod.*
Leid. ed. vet. Hummelb. Riu. Burm. madula. *Lipf.*

741. *Pythagorae cognata.*
 Ex *Horatio* haec habet II,
 Serm. VI, 63. et fabam in-
 telligit, *Constantino* iam mo-
 nente. De fabis *Pythagorae*
 et *Pythagoreis* omnibus fa-

cris conf. *Ill. Meiners, Ge-
 schichte der Wissenschaften in
 Griechenland und Rom.* B. I.
 et *Morgagn.* Ep. I. p. 274.
 qui hunc locum studiose il-
 lustravit. *A.*

CAPVT XL.

Pano, vomicae et strumae depellendis.

Sunt alii, quos dura mouet natura, tumores,
 Non minus horrendi, sed non ita perniciosi,
 Vomica qualis erit, vel eidem proxima quaedam. 745
 Simplice refina miscebimus hordea tusa,
 Et mulsos amnes et purgamenta columbae.
 His bene decoctis languentia membra fouentur.
 Mollis odorato faba iungatur coriandro,

Proderit

Cap. XL. pano. Hummelb. Piſtor. Riu. Vomicae et strumae me-
dendis. Ranz. 743) sunt ideo. Gryph. dura vomit. Cod. Vrat.
Leid. ed. vet. Hummelb. mouit n. tumoris. Cod. Reg. tumorum. Cod.
Keuch. 744) perniciosus. Cod. Leid. 745) erit. Riu. Tornaes.
746) supplici refinae. Cod. Reg. miscebis. Wolph. miscentur. ed.
Venet. Lipf. Ald. tunſa. Ald. Ranz. Cod. Reg. Leid. 747) mulſo
lamies. Cod. Vrat. 749) o. faba perlita cum coriandro. Cod. Leid.
Wolph. ed. vet. Hummelb. iungitur et coriandro. Cod. Paderb.
coriandro faba iungatur. Cod. Vrat.

Cap. XL. Pano. Tumor
est inguinis, aliquando sub
alis nascens, aut in vertice.
Graecis Φυγεθλον. Piſt. vid.
Paul. Aegin. IV, 22. Foef. in
oecon. Hippocr. f. v. Φυγε-
θλον et Gorraei def. medic.
— B. Pano a librariis ad-
ditum videtur, quum huius
tumoris in hoc capite nulla
mentio fiat. A.

Vomicae, strumae. Vomica
medico sensu sumta puris
in internis visceribus colle-
ctionem, peculiari tunica in-
clusum significat, hic puris in

externis partibus, languenti-
bus membris, vt v. 748. no-
ſter dicit, collectionem, in-
volucris suis reclusam. Stru-
mas Graeci χοιραδας, nostri
serofulas dicunt. A.

745. *Vomica — quaedam-*
an legendum vel eidem proxi-
ma struma? nam illud quae-
dam languidum est, nisi in
plurali fumere quis velit, vt
Hummelbergius videtur ce-
pisse. B.

747. *purgamenta. fimum*
columbae. Piſtor.

- 750 Proderit adpositu, mollitque aperitque tumorem.
 Aut de phasgano radix decocta palustri,
 Quae salis admixto tundetur condimento.
 Proderit et mansum, quod traxeris arbore, viscum.
 Gramen hyoscyami cerae seuoque vetusto
- 755 Concilia, mixtisque locos perduce dolentes.
 Exercere etiam corpus medicina potens est.
 Ouum defundes in fictile, deinde putamen
 Marrubii succo implebis: post melle liquenti
 Omnia consociata tepenti prospera potu
- 760 Sumuntur, referantque malum, purgantque, le-
 vantque.

750) prodest. *Cod. Paderb.* appositum. *Const.* appositus haec. *Cod. Leid. ed. vet. Hummelb.* 751) farganio. *Ranz.* chascano. *Cod. Keuch.* farganio. *Cod. Leid. ed. vet. Venet. Lips.* decocta salasca s. falsca. *Cod. Voss.* cypero. *Riu. in marg.* 752) quae salis admixto pariter condita teratur. *Ranz.* tundetur. *Ald. Lips.* Siue salis mixto tundetur cum coriandro. *Cod. Leid. ed. vet. Hummelb.* 753) quod traxerit. *ed. Venet. Lips. Ranz.* quem tr. *Paderb.* 755) mixtumque loco p. dolenti. *Cod. Leid. Paderb. ed. Venet. Hummelb.* conciliis mixtisque locos p. dolentes. *Lips.* 757) dissandis. *Cod. Vrat. Leid. Wolph. Hummelb. Ranz.* fundis. *Cod. Reg. ed. Venet. Ald. Lips.* 758) succo repleas. *Cod. Leid. Wolph. ed. vet. Hummelb.* pus melle. *Hummelb.* 760) sumantur. *Wolph. Rip.*

750. Proderit. mollis faba, fressa, *ερεγμος*. Aperte *Diosc. περι κοριζ. III, 71. μετ ερεγμω χοιραδας και φυματα διαλυα. K.*

751. phasgano. Gladiolus est, *ξιφιον, φασγανον*. Varias lectiones maxime a variis

graecis gladioli nominibus pendent. *A.*

752. Quae salis. Durus hic versus paululum est et metro aduersus. Forte *Ranzonii* lectio praeferenda est, nec metro, nec poetae genio contraria. *A.*

CAPVT XLI.

Igni sacro demouendo.

Est etiam morbi species, quae dicitur ignis,
 Languida quo multo torrentur membra calore.
 Vel tu vicino seuum bouis igne remittis,
 Mollitumque lines: vel oloris faecibus oua,
 Sed non cocta, dabis, sic torrida membra fouebis. 765
 Lumbricus terrae mixto inducetur aceto,
 Atq; parili noua ruta modo, sed iungis oliuum;
 Ouaque cum betis profunt super illita tritis.
 Allia dant cinerem sociato oleoque garoque,
 Vnguine

Cap. XLI. medendo. Cod. Paderb. Wolph. ed. Venet. Ald. Caesar. Plator. tollendo. marg. Pith. 761) qui dicitur. Hummelb. 763) vicinum — remittes. Cod. Reg. remitte. Rin. Caesar. 764) vel odoris. Wolph. Ven. cinis, vel odoris. Cod. Reg. vel odoris foetibus. Paderb. dederis vel foetibus oua. Ald. fetibus. Cod. Lips. 765) dabis sc. Ranz. fouebit. Cod. Reg. 766) lumbricos. Cod. Reg. lumbricos t. mixtos inducis a. Cod. Paderb. 767) oliuo. Cod. Vrat. Leid. ed. vet. 768) superillita. Cod. Leid. Reg. Voss. Paderb. ed. vet. Hummelb. Ald. Rin. Ranz. super addita. alii. 769) cinerem hunc. Gryph. cinerum hunc soc. Const. m. sociatum. Ald. sociandum. Cod. Keuch. Ranz. sociando. Cod. Reg. Paderb.

*Cap. XLI. Igni sacro. ερ-
 σικελος Graecis dicitur, non
 ερπης aut S. Antonii ignis,
 qui morbi ad alia plane ge-
 nera referendi sunt. A.*

763. vicino. admoto igne.

764. oloris faecibus. alii
 stercus, adipem alii intelli-
 gunt. faeces tamen pro adipe
 sumi posse vix puto. *Plin. III,
 34. pro olore anserum ha-
 bet. Anseris adipe perungi-
 tur utiliter hoc vitium. B.*

767. ruta. cf. *Diosc. III,
 53. Plin. XX, 13. Scribon.
 cap. 98.*

768. super. Sic hanc le-
 ctionem ex *Plinio* potissimum
Valeriano restituimus, qui
 III, 34. oua cocta, trita im-
 poni vult et foliis betae ope-
 riri. — *B.*

769. cinerem. *Cinis ex oleo
 et garo illitus sanat sacrum
 ignem. Plin.*

773. Fa-

770 Vngvine quo gliscens deponet flamma furorem.
 Saepe chelidoniae pars candida iungitur oui,
 Quae modico potu, sed vili, trita capeffes.
 Admiscere memor lymphas annemque Falerni.

770) quod — deponit. *Cod. Paderb.* 771) calx candida.
Cod. Leid. ed. vet. fungitur. *Cod. Lips.* 772) quem. *Caesar. Pictor.*
 medico. *Cod. Keuch.* sed valde. *Ranz. Riv.* sedule detrita capeffes.
Cod. Leid. ed. vet. Ald. Hummelb. 773) precor lymph.
Cod. Lips. falernum. *Cod. Paderb.*

773. *Falerni.* Ita mulfos Cod. *annemque Falernum, vt*
 amnes dixit capit. praeced. ita vina *Falerna Horatio et*
 Sed placet scriptura *Paderb.* aliis. *B.*

CAPVT XLII.

Podagrae depellendae.

Quaedam sunt rabidae medicamina digna podagrae,
 Cui ter tricenas species Epidaurius ipse 775
 Dixit inesse Deus: requiem tamen indere morbo
 Fas erit, et tristem saltim mulcere dolorem.
 Ergo age et adreptum falicis frondemque librumque
 Cum

774) quaedam. *Morgagn. conisct.* quaedam haud sunt. *Const. m. rapidae. Cod. Vrat. colidae. Cod. Keuch. medicamine. Reg. summa pod. Leid. Ald. ed. vet. Hummelb.* 775) trigeminas. *Cod. Leid. ed. vet. Hummelb. tetrigenas. Cod. Reg. cuique tetrigenas. ed. Ven. Lips. terrigenas. Ranz. cui tricenas. Cod. Lips. nec ther cui vndenas. Const. marg.* 776) inesse duas. *Ranz. regere t. i. morbo. Cod. Vrat. mordo. Cod. Leid. hinc dare. Ald. addere. Cod. Voff.* 778) arreptam. *Cod. Leid. ed. vet. Hummelb. Ald. Riu. arreptum frondemque librumque. Cod. Reg. filicis fr. Lips. Ranz.*

774. *Quaedam.* Quia hic poeta contraria dicere videtur, adferens, quaedam remedia esse podagrae, deinde solam requiem indere morbo fas esse, subiungens, alii legunt *quaedam haud sunt*, ut in marg. Constant. At *Scaliger* quondam in ora *Voff. Cod.* correxerat *quaenam sint. Morgagni* etiam Ep. I. p. 284. coniicit, *quaenam sunt?* Vir Cl. legit per interrogationem, quae negantis vim habet, *quaenam sunt r. m. d. podagrae?* id est nulla sunt. (Defendit Cl. vir ulterius lectionem suam in epist. altera in *Seren.* pag. 329.) Sed quum *Serenus* de *rabida*, id est vehementi, podagra tantum agat, eamque medicamentis qui-

busdam mulceri posse dicat, et vulgatam lectionem retineri posse censeo. Possit et, ut omnis de hoc loco controuersia componatur, legi *quaedam sint r. m. d. podagrae*, etc. ut nempe, more antiquis vfitatissimo, subintelligatur *licet.* — B.

775. *ter tricenas.* Varias lectiones dedimus. Infinitas podagrae esse species dicit.

776. *indere morbo.* In codice *Vratislau.* sequuntur hi versus: *Potet et suau - (hic lacuna) dolentem caprae seuum lotum rore currenti lymphae Et lilia possunt mixta cum solido seuum Fas erit.* A.

778. *adreptum. Plin. XXIV, 9. Diosc. I, 136. K.*

Cum vino tere, sic contractos perline nervos.

- 780 At quum prima mali sese ostentabit origo,
 Feruida non timidis tolera cauteria plantis:
 Seminecisue hirci referato pectore calces
 Infere: sic dirae reprimes primordia pestis.
 Aut si corruptus perfederit altius humor,
 785 Trita cupressus ibi Baccho iungetur acerbo,
 Panibus et teneris: cohibebitque addita questus.
 Parua fabucus item hircino collita seuo:
 Triticeaeque acido manantes amne farinae:
 Aut nitido ranae decoctum viscus oliuo,

Siue

779) tere si. Ranz. libantes pelline. Cod. Keuch. 780) aut quum. Cod. Vrat. Ranz. Riu. 781) timidus. Venet. Lips. 782) ressecato. Cod. Keuch. 783) reprimit. Cod. Leid. Reg. ed. vet. Lips. Hummelb. ressecas. Cod. Keuch. 784) at si. Cod. Reg. 785) irrita. Cod. Vrat. iungatur. Leid. ed. vet. Hummelb. Riu. turgetur. Pictor. aceruo. Cod. Reg. 786) cohibebit iuncta dolorem. Ranz. c. superaddita q. Riu. cohibebit. Cod. Vrat. cohibebunt. Wolph. Ald. 787) si hircino est. Riu. si hircino est condita. Cod. Vrat. Paderb. ed. vet. Hummelb. item est h. collita. 788) madentes. Cod. Paderb. 789) nitidum. Const. decoctus. Wolph. viscus aceruo. Ald. acerbo. Cod. Vrat.

780. 781. At — plantis. Non vrentia medicamenta, sed ferrum candens plantas vrens intellige. Pictorius cauteria vesicatoria interpretatur, quae humores trahant. — K. Post plantis seqq. versus Cod. Vrat. Rhelenana pexistet quem donia dicunt Aynox mixtim glossa oui, quae nitida sexque Acidumque salis mixtos omnes laesae Vicumque de herba semper nec immemorandi Seminecisue hirci — A.

782. Calces. pedes. Caes. Pict. Ita et Hummelberg. interpretatur, vt statim aperto pectori, calente adhuc san-

guine, pedes podagrici inferantur. conf. Morgagn. Ep. II. in Ser. pag. 333.

785. acerbo. aceto. M. Agrippa, quum hoc morbo admodum grauiter adfectus decumberet, vt amplius dolorem ferre non posset, portentoso cuiusdam medici consilio in acetum calidum crura demersit et in totum liberatus est. Pictor. Hummelberg. vinum adstringens interpretatur.

789. nitido. Sic legendum et nitido ad oliuo referendum. nitidum Wolph. male.

791. hiru-

Siue chelidoniae fucus sale mixtus aceto. 790
 Sunt quibus adposita ficcatur hirudine sanguis.
 Non audita mihi fit fas, sed lecta referre,
 Hoc quidam raptus morbo per tempora messis,
 Vicino plantas frumenti preffit aceruo,
 Euasitque grauem, casu medicante, dolorem. 795

790) succus sed. *Const. marg. sal m. aceto. Scalig. acetoque.*
Cod. Reg. 791) hirudine. *Cod. Reg. ed. Lips. Cas. Pictor. Keuch.*
 792) sed fas fit. *Cod. Paderb.* 793) rabidus morbo. *Cod. Reg.*
Paderb. Lips. Wolph. ed. Ven. Lips. Ald. rapidus. *Cod. Keuch. captus.*
Leid. ed. vet. Hummelb. 794) vicinum plantis f. p. accruum.
Cod. Paderb. merfit aceruo. marg. Pith.

791. *hirudine. hirundine praesideret, correptus dolore*
plures legunt perperam. podagrae, merfit in triticum

793. *Hoc quidam — Ex siccatibus pedibus mirabilem in*
Plinio XXII, 25. Sextus Pom- modum, hoc postea remedio
peius, praetorii viri pater, usus est.
Hispaniae citerioris princeps,

quum horreis suis ventilandis 794. preffit, merfit, vel
impressit.

CAPVT XLIII.

Vulneribus ferro aut verberibus factis.

Naturae vitiiis medicas obiecimur artes:

Nunc et fortunae iaculis obsistere par est.

Si cui forte lapis teneros violauerit artus,

Neste adipēs vetulos et tritam chamaeciffon,

800 Nec pudeat luteae stercus perducere porcae.

Sin autem faeuo laceratum est verberē corpus,

Tum lixiua cinis ceras dissoluit et oua,

Admixtoque oleo vibices comprimit atras.

Si vero infrenus manat de vulnere sanguis,

805 Purpura torretur conchyli perlita fuco,

Huius

Cap. XLIII. aut vibicibus. Scalig. 797) pars est. Cod. Vratisl. 798) calibs. Paderb. 799) neste hederamque, adipēs vitulis et tritam chamaeciffon. Paderb. adipēs vituli simul. Cod. Lips. Voss. Wolph. Ald. simul et. Riv. chamaeciffon. ed. Venet. Lips. chamaeriffon. Ranz. camismetiffon. Reg. 800) producere p. Ald. Lips. 801) est laceratum. Ald. est deest Cod. Reg. Lips. Ranz. 802) tunc. Wolph. lexiuicinis. Ald. lexiua c. Venet. Lips. tunc et lixiuio ceras dissolvis. Leid. ed. vet. Hummelb. tunc cineres, ceras, lixiuia soluat et oua. Ranz. 803) admixtum haec. Cod. Leid. admixtum hoc. ed. vet. vibice et. Cod. Vratisl. comprimis. Cod. Leid. 804) siue. Cod. Vratisl. inferius. Ranz. 805) conchyliis pellita. Cod. Keuch. conchyliis. Cod. Leid. ed. vet. Hummelb. conchylyno. Ranz. perdita. Lips. sacco. Cod. Reg. Voss. Ald. Const. marg. cum vili perl. s. Cod. Lips.

798. lapis. Cod. Paderb. chalybs. quomodo et legisse videtur auctor lemmatis, in quo vulneribus ferro factis. Chalybs de ferro, gladio, obuium apud poetas. B. Forte inscriptionis causa chalybs ex lapis factum est: probe autem notandum est, inscriptiones librariorum opus esse. A.

799. chamaeciffon. terrestrem hederam. Plin. XX, 10. et 15. Tamen Diosc. IV, 121. et alii herbae hoc nomen dedit. Pictor.

802. lixiua cinis. lixiuium ex cinere percolato paratum. vid. Rhod. Lexic. Scribon. B.

805. Purpura. proprie piscis est ex concharum gene-

re

Huius et atra cinis currentem detinet vndam.
 Verrucae quoque defectae frenare cruorem
 Dicitur ambustus Tyrio de vellere puluis.
 Praeterea nimios referati vulneris amnes
 Peniculi cinis adstringit vel fimbria porri.
 Siue fimus manni cum testis vritur oui,
 Et reprimit fluidos miro medicamine curfus.

810

806) et vis cineris. *Cod. Leid. ed. vet. Hummelb.* 807) de-
 defectae. *Lips.* 808) Tyrioque e. *Cod. Leid. ed. vet. de vulnere.*
Lips. 809) referari. *Caesar. Pistor. Lips.* 810) feniculi. *Cod. Leid.*
ed. vet. Hummelb. Ald. stringit vel. *Cod. Lips.* 811) seu fimus.
Ranz. minni. Cod. Keuch. manfi. Reg. Ranz. magni — oritur.
Cod. Vrat. iui. Ranz. 812) fluidos. Ald.

re lanas nigrantis rosae colo-
 re inficiens. Accipitur ta-
 men aliquando et pro colore
 ipso et pro lana hoc colore
 tineta. *Hummelb.* De purpu-
 rea lana vulneribus sangui-
 nem profundentibus impo-
 nenda hic versus intelligen-
 dus est. *A.*

806. de lanae purpureae
 cinere sanguinem cohibente.
 Currentem vndam *Constanti-*
nus perperam diabeten inter-
 pretatus est.

808. *Tyrio de vellere.* ru-
 beum vellus, a loco dictum.
Pistor.

809. *referati. vulneris,*
 ex quo, sanguine iam sedato,
 noua profusio oritur. *Peni-*
culus penicillus est, quo vul-
 nus stipatur, ne praeprope-
 re claudatur. *Keuch.* Forte
 tamen *feniculi* legendum; cre-
 brae enim permutationes vo-
 cum peniculi et feniculi li-
 brariis sunt, cuius exem-
 plum vid. v. 881. *A.* In co-
 dice Paderborn. hic versus
 margini adscriptus. *B. Fim-*
bria radix porri est. *Pist.*

811. *manni. equi.* De man-
 nis vid. *Sauar. ad Sidon. IV,*
Epist. 12. et Scheffer de re
vehic. II, 6.

CAPVT XLIV.

Vulneribus quibuscunque casibus factis.

Tam varia humanae sunt vulnera conditionis,
 Vt nequeam proprias cunctis adscribere curas.
 §15 lisdem igitur monitis casus armabimus omnes.
 Sic tamen, vt nullus medicinam clauserit error.
 Ergo, modus quicumque obtingit vulneris atri,
 Contritus cum melle dabit medicamina bulbus:
 Herbaque, quae foliis nomen de mille recepit,
 §20 Adpositu prodest adipi permixta vetusto.

Succida

Cap. XLIV. actis. Wolph. q. caussis factis. Cod. Paderb. 813)
 Cum magna humanae mala pondera conditionis, Cum multae innu-
 meri species mihi vulneris affunt, Vt nequeam. *Wolph. Cum magna*
humanae sint pond. cond. Tam multae i. sp. m. v. affunt. Ald. Tam
multae. Ven. Lipsf. affunt. Ven. Lipsf. tam multa humanae. Cod. Leid.
ed. vet. Hummelb. Quam magna humanae mala pondera conditionis,
 tam multae innumerac species mihi vulneris affunt. *Cod. Paderb. Lipsf.*
 Cum mala humanae mala pondere conditionis nam multae. *Cod. Vrat.*
 Cum sint humanae varia infortunia vitae, Vulneris et species, vix
 ulli dinumerandae. Vt nequeam — *Ranz. iam varia — Vt nequeam.*
Riu. 814) propriis. Cod. Vrat. 815) sanabimus. Cod. Lipsf. Wolph.
Gryph. in marg. Const. animabimus. Cod. Vrat. ed. Venet. Lipsf. cu-
 rabimus. *Scalig. coniect. 816) eluserit. Cod. Leid. ed. vet. Ald. Hum-*
melb. Riu. Pictor. Pith. excluderit. Const. marg. includerit. Ranz.
luserit. Cod. Lipsf. 817) cuicumque obtinget. Cod. Keuch. 819)
 quae deest *Cod. Vrat. 820) appposito. ed. Lipsf. apposita.*
Ranz.

§13. *Tam varia.* Videtur hic durities quaedam subesse, cui hi mederi voluerunt, qui verum, cuius lectionis varietatem exhibuimus, inferuerunt. Sed eadem fere difficultas remanet, nisi Ranzonianam lectionem in textum recipere velis, quam tamen a poeta profectam non puto. *A.*

§15. *armabimus.* ex *Cod. Leid. Paderb. ed. vet. Hummelb. in textum recepi, quod elegantius mihi aliis lectionibus videtur nec a librariis profectum. B.*

§16. *Sic tamen — vt curato vulnere de tutissima cura constet.*

§18. *bulbus.* Ex *Plin. XX, 9.*

§22. *An-*

Succida cum tepido neſtetur lana Lyaeo,
Ambuſtaeue cinis complebit vulneris ora.
Concludit vero vel frons vel ramus ab vlmo.
At fucis hederæ pulchrefcit foeda cicatrix.

821) connectit lana. *Cod. Vrat. Leid. Wolph. ed. vet. Hummelb.*
822) ambuſtusue. *Venet. Ald.* ambuſtaeue vt cinis. *Cod. Vrat. fam-*
buciue. Heinf. conieſt. oras. Cod. Paderb. 823) concludit. *Heinf.*
conieſt. vt frons vt. Cod. Vrat. 824) aut succis. *Cod. Vrat. Leid.*
Paderb. ed. vet. Hummelb. Ranz. Riu. Vt succ. Cod. Keuch. Ald.
Ven. Lipf.

822. *Ambuſtaeue.* vulnus
ad cicatricem perducet car-
nibus regeneratis. Habet haec
noſter ex *Dioſc. II, 83.* et *Pli-*
nio. XXIX, 2.

823. *concludit.* obducit ci-
catricem.

824. *hederæ. cicatricibus*
quoque decorem facit, inquit
Plinius de hedera. XXIV, 20.

CAPVT XLV.

Hominis ac simiae morfui.

825 **S**iue homo, seu similis turpissima bestia nobis,
 Vulnera dente dedit, virus simul intulit atrum,
 Betonicam ex duro prodest adfumere Baccho.
 Nec non et raphani cortex decocta medetur,
 Si trita admorsis fuerit circumlita membris.

Cap. XLV. ab homine vel simia morfis. *Wolph. Ald.* homini a simia morfo. *Ven. Lips.* homini a s. morfo curando. *Caesar. Piñor.* h. ac s. morfibus. *Cod. Leid.* 826) vulnere. *Lips.* 827) puro. *Ald. Riv. Piñor. marg. Pith. Const. m.* exfumere. *Ven. Lips.* infumere. *Caesar. Piñor.*

825. *homo.* Hominis ieiuni morfus multum venenosus est et difficilis curae. *Piñor.* Antiquitati inprimis celebratissimum ex humano morfu periculum fuit. cf. *Plin. XXVIII, 4. Auicenn. VI. IV. tr. 4. c. 2. A. Ex Ennii* versu: *Simia quam similis turpissima bestia nobis.* conf. *Plin. XI, 44.*

827. *ex duro Baccho.* ex vino veteri, sicut habet *Plinius.* cf. *Diosc. IV, 1. K. Vinum austerum, subacidum intelligit.*

828. *cortex decocta.* Feminino genere dici multis ostendit *Heins.* ad *Quid. Met. IV, 375.*

CAPVT XLVI.

Serpentum morfibus et venenis excludendis.

Cuspide non quisquam, longae neque caede sariffae, 830

Fulmine non gladii, volucris nec felle sagittae,

Quam cito vipereo potis est adfligier ictu.

Quare aptam dicamus opem, fucosque medentes:

Quum nocuit serpens, fertur caput illius apte

Vulneribus

Cap. XLVI. S. m. et viperac virus excludendum. Cod. Vrat. S. m. et viperac virus excludendis. ed. vet. Hummelb. S. viperarum-que morfibus et v. e. Wolph. S. m. et viperac virus medendis. Cod. Leid. S. morfus et viperac virus excludendi. Venet. Lips. viperac virus ac morfus. Rin. S. m. e. v. pellendis. Ald. 830) longe. Cod. Leid. ed. vet. Ald. Pictor. cariffae. Constant. Gryph. Tornaes. Caesar. Keuch. lariffae. Cod. Reg. Keuch. ed. Venet. Ald. Lips. Cuspide nec quisquam conchae nec caede sariffae. Scalig. coniect. longa — lariffae. Cod. Lips. 831) culmine. Ald. 832) affigier. Wolph. ed. Venet. Lips. 833) doceamus. Heinsh. coniect. quare quam cito dic. Ald. 834) quem noc. Cod. Keuch. Lips. Constant. quae noc. Cod. Leid. Reg. ed. vet. qui. Cod. Voff. cui. Ald. Ranz.

830. *sariffae*. est hastae Macedonicae genus. *Pict.* conf. *Liuius*. XXXVII, 42. Leo imperat. τακτικων. 6. K. *Cuspide* absolute positum pro hasta, ut ita saepe poetae. *Ouid.* Fast. III, 9. 71. vbi vide notas interpr. *Sariffa* satis nota et saepe a viris doctis illustrata, *longa* recte a nostro dicitur. *B.* Probat *sariffae* Morgagn. ep. I. p. 277.

831. *felle*. veneno, quo illitae sagittae. vid. ad *Quid*. I. ex Pont. II, 18. *B.*

832. *adfligier*. In ed. Venet. et Lips. hic versus sequenti praeponitur.

834. *Quum nocuit. Quem nocuit* antique et recte dictum esse censuerunt *Caesarius*, *Wolphius*, *Keuchenius*, *Vlitius*, *Salmasius*. Sensus autem huic loco non constat, si *quem nocuit* legatur; sed *cui*, vel potius *quum* legendum putamus; nam quo tunc referas repetitum illud sequens *illius*? an illius caput, quem nocuit serpens, contra mentem auctoris, vel quo referas *quem* fauciat? Sane tunc debuissent legere *sanat quae fauciat ipsa*. Quare nos *quum* recepimus, licet et ex *cui* posset quis facere *qui*, et construere illius serpentis,

- 835 Vulneribus iungi: sanat quem fauciat ipsa;
 Vt Lariffaea curatus Telephus hasta.
 Proderit et caulem cum vino haurire fabuci,
 Aut coctum raphani librum tritumque ligare,
 Siue etiam excelsa folium de mole cupressi:
 840 Manabit lactens caprifici fucus ofellam,
 Aut tithymallus atrox vulnus contrita perungit.
 Carduus et nondum doctis fullonibus aptus,
 Ex illo radix tepido potatur in amni.

Ceruino

835) iungit, sanat quae et f. i. *Cod. Vrat.* quae fauciat. *Ranz.*
Riu. quae faucia. *Ald.* 836) utque. *Keuch.* fariffaea. *Caesar.*
Pictor. curatur. *Cod. Vratist.* *Ranz.* 837) caules. *Ranz.* 838)
 tritum librumque. *Ranz.* 840) non habent hunc versum *Constant.*
Caesar. Pictor. Gryph. Tornaes. Keuch. lactans — opellam. *Cod. Lips.*
 manauit. *Cod. Vrat. Leid. Hummelb. Ven. Lips.* mandabit. *Riu.* ama-
 bit opellam. *Cod. Voff.* manauit opellam. *Cod. Paderb.* mandabit —
 opellam. *Ald.* virus caprifici succus quoque lacteus aufert. *Ranz.*
 841) vulnus quae trita. *Hummelb.* 842) est nondum. *Const.*
Keuch. necdum. *Cod. Paderb.*

serpentis, qui nocuit, caput.
B. Loco versuum 834. 835.
 836. in *Cod. Paderb.* 813. 814.
 815. repetiti sunt. *A.*

836. *Telephus.* Herculis fi-
 lius ab Achille vulneratus est,
 qui dum sanari non poterat,
 oraculo accepit, saltem ab hasta
 posse sanari, qua laesus fu-
 erat. Facta igitur pace inter
 eum et Achillem, iterum sarif-
 fa hunc tetigit Achilles et sa-
 natus est. *Pictor.* Rubigine
 sanatum Telephi vulnus *Pli-*
nus XXV, 5. tradit. Nota
 caeterum haec fabula et ab
Ouidio memorata est. *K.*

837. *caulem fabuci.* *Diosc.*
IV, 175. Plin. XXIV, 8.

838. *raphani.* Ex *Diosc. II,*
 137. conf. et *Plin. XX, 4.*

840. *manabit ofellam.* Omi-
 fere hunc versum *Constantinus,*
 et *Keuchenius,* siue studio, siue
 operarum vitio. *Ofella* hic
 ponitur pro conglobato et sic-
 cato lacte siue succo, qui su-
 mitur pro medicamento, vt
 recte *Hummelberg.* monuit. *B.*
 Manare est stillare. De gum-
 mate, siue succo ex ficu syl-
 vestri emanante loquitur.

842. *nondum aptus.* non-
 dum maturus. *Carduus ful-*
lonum est, *διψακος.* vid. *Mor-*
gagn. Epist. I. pag. 278.

843. *in amni.* ex aqua flu-
 viatili. *Const.*

845. *menu-*

Ceruino ex foetu commixta coagula vino
 Sumuntur, quae res membris agit atra venena. 845
 Aut ferulae radix potatur in imbre Lyaei:
 Betonicaeue leues, gallinae aut iura vetustae.
 Si vero horrendum vulnus fera fecerit aspis,
 Vrinam credunt propriam conducere potu.
 Varronis fuit ista senis sententia: nec non 850
 (Plinius vt memorat) sumti iuuat imber aceti.
 Dicendum et quae fit praecox medicina timenti;
 Cautio namque potest diros praeuertere morsus.
 Si iecur exsectum tardo de vulture portes,
 Erucis aut si totos perduxeris artus, 855

Quas

846) potatur imbre. *Lips.* 847) betonicaeque. *Ranz.* aut
 crura. *Cod. Keuch.* vetusta. *Cod. Reg.* 848) siue horrendum. *Cod.*
Vratist. fera iecerit. *Cod. Paderb. Lips. Ald. Constant. Ranz.* 849)
 potum. *Cod. Vratist.* 851) Ennius vt m. *Ranz.* 852) praecors.
Cod. Reg. Paderb. ed. Ven. Lips. Ranz. praecorx. *Cod. Lips. Ald.* tu-
 menti. *Ranz.* 853) peruertere. *Leid. Ald. Lips.* morbos. *Cod. Keuch.*
 854) siue cor exsect. *Ranz.* v. potes. *Cod. Paderb. Ald.* 855) E.
 vel si produxerit. *Ald.* aut si totos perunxeris. *Cod. Vrat.* pertinxe-
 ris. *Cod. Leid. ed. vet. Hummelb.*

845. *membris agit.* Sine
 dubio pro exigit, expellit po-
 fuit auctor, quum alii pro per
 corpus spargere ponunt. *Va-*
ler. Flacc. VI, 609. *vimque*
recentem sentit agi membrs. cf.
 et *Grat. cyneget.* 368. vid.
 mox cap. seq. *Burm.*

846. *ferulae.* De ferula cf.
Diosc. III, 91. *Plin.* XX, 23.
Columell. XIII, 7.

847. *betonicae.* *Diosc.* IV,
 5. *Celsus* V, 27. *Plin.* XXX,
 8. de gallinae iure cf. *Plin.*
 XXIX, 4.

848. *aspis.* Tres aspidum
 species *Galenus* numerat, *χερ-*

σαιας, χελιδονιας et πτυαδας,
 quam vltimam hoc loco *Se-*
renus intellexit, quum *fe-*
ram aspidem vocauerit non
 omnem, sed eam proprie, quae
 inspuendo perimit. Quod in-
 primis *Plinius* probat a *Sere-*
no adductus XXVIII, 6. *Im-*
pubium puerorum vrina contra
faliuas aspidum, quas ptyadas
vocant, quoniam venenum in
oculos hominum exspuant. —

851. *Plin.* XXIII, 1. *Cels.*
 V, 27.

854. *de vulture.* *Plinius*
 XXIX, 4.

Quas prius attritas vehementi spargis aceto.
 Aut tu ceruina per noctem in pelle quiesces,
 Aut genere ex ipso dentem portabis amicum.

Toxica praeterea qua sint pellenda medela,
 860 Expediam. Sanguis poterit prodesse caninus,
 Qui facili potu antidotos imitatur honestas.
 Vis et mirificos cautus praediscere odores,

Accensis

856) vehementer spargis oleuo. *Cod. Keuch.* 857) quiesces. *Cod. Leid. Reg. ed. vet. Ven. Hummelb. Ald. Lipsf.* 858) gestabis amicum. *Cod. Paderb.* 859) qua fit. *Ranz.* quae sint. *Cod. Paderb.* 860) pr. caprinus. *Cod. Keuch.* 861) quae — antidotos medicabitur aegro. *Ranz. quod. Caesar. Pictor.* antidotos medicatur honesta. *Cod. Vratist. Leid. Reg. ed. vet.* antidotos medicatur honestos. *Ven. Lipsf.* imitatur honestos. *Ald.* imitabitur haustas. *Heinsf.* 862) odoros. *Leid.*

858. *genere ex ipso.* cerui dentem intelligit *Keuchenius*, ob vehementem antipathiam, quam veteres inter ceruum et serpentem notarunt. Sed forte *genere ex ipso* ita intelligendum est, ut ex ipso aspidum, quas *ptyadas* vocant, genere dentem commendet, aut collo adligandum, aut alio modo portandum. Haec saltem magis ex poetae mente esse videntur. *A.*

859. *Toxica.* De omnibus venenis generatim hoc verbum sumitur, et a *Plinio XVI, 10.* venena, quibus sagittae inficiuntur, *toxica* appellantur. Nomen adeo *toxon* de veneno ortum est, quo barbari sagittas inficere consueverunt, teste *Diosc. alexiph. c. 20.* Sed et *toxica* venena dicta sunt insipida, homines-

que, quibus data sunt, cito necantia. Locus princeps est apud *Scribon. Larg. cap. 62.* quem et *Keuchenius* allegavit.

860. *caninus.* *Plin. XXIX, 4.*

861. *antidotos honestas.* hoc est bonas, vtilis. *Caes. Pict.* Ego *honestas* interpretor a medicis peritis confectas, auctoritatem habentes non ab agyrtis. — *B. honestas* opponitur vili illi medicamento, sanguini canino, adeoque *honestas antidotos* pretiosa, magnis sumtibus comparata, forte et ex multis et efficacissimis simplicibus composita est. Haec *Plinii* locus supra cit. egregie illustrat: *sanguine canino contra toxica nihil praestantius putatur.* conf. vers. nostri 397. ex quo loco patet, *honestam* nostri antidotum pretiosam esse. *A.*

864. *fyra-*

Accensis quibus arcetur teterrima serpens?
Aut styracem torres, aut diri vulturis alam,
Vel nepetam, aut frondem rigidae stirpemque 865
myricae.

863) veterrima. *Cod. Vratist. Lips.* 864) aut thyracem. *Cod. Paderb. tiracem. Lips. vras aut. Leid. ed. vet. vres. Hummelb. diri vult. Ald. atri. Leid. ed. vet. Hummelb. alas. Scalig. coniect.*

864. *styracem. Plin. XII, 17. K.*

CAPVT XLVII.

Ictibus scorpionis et moribus muris caeci vel aranei.

Sunt minimae species, sed dirae vulnere pestes,
 Quae magis in tenui latitantes corpore fallant:
 Scorpius ut grauis est et araneus: haec mala semper
 Captant securos multa iam nocte sopores,
 870 Et documenta dedit nobis prostratus Orion,
 Magna quod exiguis perimantur saepe venenis.
 At qui vulnus atrox incussit scorpionis ardens,

Continuo

Cap. XLVII. moribus muriscae et aranei. Cod. Paderb. Ictibus scorpionis et m. Cod. Lips. murium et araneorum. Ranz. Riu. et araneorum. Leid. ed. vet. 866) Subdirae vulnere pestis. Cod. Lips. vulnere pestis. Ranz. Riu. Cod. Leid. Paderb. ed. vet. Lips. Hummelb. vulnere pestes. Cod. Vratist. 867) latitantem. Cod. Leid. ed. vet. corpora fallant. Heins. coniect. fallunt. Ranz. Riu. Constant. marg. 868) et grauis. Caesar. Pictor. aut gr. Scalig. hi duo semper C. i. ac somno nocte grauatos. Ranz. 869) captantur. Cod. Vratist. muta iam nocte. Cod. Paderb. tam nocte. Caesar. Pictor. sopore. Const. marg. saporos. Lips. 870) haec. Cod. Vrat. Leid. ed. vet. Hummelb. 871) membra venen. Ald. marg. Pith. Gryph. 872) et qui vulnus. Ranz. et quum. Riu. Tornaes. Caesar. Pictor. Pith. et quod. Cod. Vrat. Paderb. Quod si. Cod. Voss. Lips. ergo ut. Heins. coniect. scorpion. Cod. Reg.

868. 869. haec mala—sopores. Durum quid inest huic versui. Praestare videtur Ranzonii lectio. A.

870. Orion. prostratus scorpionis ictu, teste Luciano. Const. cf. Hygin. astron. poet. II. Palaeph. V. K.

871. Magna perimantur membra plurimi legunt, in iisque Burmannus, qui in hoc loco magna membra et exigua

venena concinne opponi dicit. Sed magna saepe, ut restituumus, legendum est, quod ex fabula de Orione patet; is enim, quum Dianae et Latonae, se omnia, quae ex terra nascuntur, interficere valere, gloriabundus dixisset, scorpione a terra progenito necatus est. A.

872. At qui—Cels. V, 27. Scabri aliquid in hac periodo est,

Continuo capitur, tunc digna caede retusus,
 Vulneribusque aptus, fertur reuocare venenum.
 Aut calidis pelagi lymphis loca laesa fouentur: 875
 Siue meri potu dissoluitur improba pestis.
 Ad cunctos autem morsus ictusque minorum
 Caseus aptus erit fimae de lacte capellae,
 Cumque hoc absumi debebit origanus herba:
 Haec duo mirificis curabunt ista medelis. 880
 Nec non foeniculo calidum adnectatur anethum,
 Aut viuum sulphur sicca cum faece Lyaei.
 Exiguo piperis cerebrum conspergito galli;
 Quo lita fanescunt depulso membra dolore.

Sin

873) retusus. *Ald. reclusus. Paderb. crede reclusus. Reg. Ven. Lipsf. credere clusus. Cod. Vrat. caede reculus. Voff. 874) vulnerei et appositus. Ranz. vulneribus actus. Cod. Reg. actus. Cod. Vrat. ed. vet. actis. Cod. Leid. 875) foeda fouentes. Cod. Leid. ed. vet. laesa fouentes. Hummelb. 878) foetae de. Hummelb. Riu. pauidae. Cod. Lipsf. Ald. Gryph. marg. rabidae. Cod. Reg. Paderb. Ranz. rapidae. Cod. Vratisl. foetidae. Leid. ed. vet. 879) afflu- mi. Ald. Ranz. Riu. 880) ista m. Cod. Lipsf. Ranz. 881) peniculo — acetum. Cod. Leid. Reg. Voff. Vratisl. Hummelb. ed. vet. Venet. Lipsf. Caesar. Pistor. Pith. peniculo. Ranz. 882) sicci. Cod. Vrat. Hummelb. Tornaesf. Ranz. Lipsf. succi. Heinsf. coniecta. siccatum. Cod. Lipsf. 883) aspergito melle. Cod. Leid. ed. vet. melle. Cod. Vrat. ed. Ven. Lipsf. melli. Cod. Reg. Paderb. melis. Hummelb. ecrebro galli. Cod. Lipsf. 884) fanescunt. Cod. Reg.*

est, quae rotundior exiret, si legeretur:

At si, vulnus atrox qui incus-
 sit scorpius ardens,
 Continuo capitur, etc. *B.*

875. *Aut calidis. Diosc. V, 19. Plin. XXXIII, 6.*

878. *Caseus. Plin. XXVIII, 10. caseum caprinum cum origano impositum, vel seuum cum cera.*

881. *foeniculo. peniculo plu- res, ex librariorum errore et frequenti literarum f. et p. mutatione. A.*

883. *Exiguo. Parthi gallinae cerebrum plagis istis adhibebant, vt habet Plinius, qui et cerebrum in vino potum commendat, XXIX, 4. vid. Morg. Ep. I. p. 272.*

885. *muris*

385 Sin autem muris nocuit violentia caeci,
 Quae sola signavit voluendis orbita plaustris,
 Illine: mira datur vili de puluere cura.

885 *muris caeci*. Murem caecum videtur auctor id dicere animalculum, quod *Plinius* et alii *murem araneum* appellant; nam eadem medicina, quae hic ab auctore describitur, a *Plinio* ad eius morsum proditur. XX, 1. *Caesar*.

Araneum intelligit, de quo *Plin.* VIII, 58.

886. *Quae sola*. *Plin.* XXIX, 4. *Construe*: illine sola (id est terram, puluerem) quae orbita signavit plaustris voluendis. *B.*

CAPVT XLVIII.

Subitaneo dolori, feбри atque ostocopo.

Nonnunquam existit subiti noua caussa doloris,
Cuius origo latet, veris reprimenda medelis.

Namque chelidoniam mixto sale nectere prodest, 890

Velleraque infuso recalentia sulphure sanant.

Ostocopon lento conducit melle perungi.

Sin autem calidae depascent corpora febres,

Tunc apii fucus leni sociatur oliuo.

Membra lines, fotuque ferus mulcebitur ignis. 895

Nec spernendus adeps, dederit quem bestia melis.

Seminecis

Cap. XLVIII. S. d. et ostocopo medendis. Pictor. ad subitaneos febris dolores. Ranz. 889) caussa. Gryph. marg. veneris reprim. Cod. Reg. 890) nectare. Ranz. 893) calide. Cod. Leid. ed. vet. Ven. Lips. Caesar. 894) lenis ouatur. Cod. Vratist. leni soluatur. Hummelb. lenis soluatur. Cod. Leid. ed. vet. leni sociatus oliuo. Cod. Paderb. 895) m. line. Cod. Leid. Reg. ed. vet. Hummelb. fota forrus mulc. Cod. Leid. fotu ferus. Lips. 896) meles. Riv. melus. Ald. melos. Cod. Vrat. felis. Scalig. coniect.

889. *Cuius. Vera illa remedia quidem explicari possunt, probata vsu, sed scripserit forte seris, quia initio lauit caussa morbi: Sed nec hoc satis placet: an certis, quae vox cum verus confunditur saepe, vt apud Ouid. Met. II, 669. an miris, vt cap. praeced. mirificis curabunt ista medelis et cap. 52. miranda potentia; et has voces permutarunt librarii apud Nasonem Met. XV, 620. Sed valeat scriptorum et editorum auctoritas prae coniectura. B.*

892. *Ostocopon. ossium dolor. Ossa tundens dolor in glossario medico exponitur. Dolorem acutum, admodum grauem significat. A.*

893. *calidae. febres cum praeternaturali calore coniunctae.*

895. *ignis. πυρ, πυρετος Graecorum, febris Latinorum. vid. in primis Hippocratis interpretes.*

896. *melis. de mele et quale animal fuerit vid. Morgagnii Epist. in Seren. I. pag. 247. Probabile est, melem id animal*

Seminecis cerui lacrymam miscere liquori
 Conuenit, atque artus illinc mulcere calentes :
 Sic lacerat morbum bilemque reuoluit in aluum.

900 Praeterea chymum stomacho deficcatur iniquum,
 Quae magis atque magis promittunt corpora cladi.
 Febribus at longis galli noua iura vetusti
 Subueniunt, etiam tremulis medicantia membris.

897) vitis lacr. *Constant. marg.* immiscere. *Paderb. Cod.* liuori. *Ranz.* 898) illo hinc m. *Constant. marg.* mulc. dolentes. *marg. Pith.* 899) et lactitans m. *Cod. Vrat.* 900) iniquum. Quo magis, haudque m. permittunt c. cl. *Const.* Praeterea fumi, stomacho deficcatur iniquum, Et magis atque magis conuenit corpora cladi. Febribus aut nouis — vetusta. *Cod. Vrat.* 901) et magis atque m. *Cod. Leid. ed. vet.* 902) Febribus ante nouis. *Cod. Leid. ed. vet.* febribus et longis. *Gesn.* febribus aut. *ed. Venet. Lipsf. Caesar. Pictor. Pith. Gryph.* galli des iura. *Ald.* 903) membra. *Cod. Leid. ed. vet.*

mal esse, quod nunc taxum
 vocant. *A.*

899. *Sic lacerat.* Hic turbant libri. In Regio Codice, edit. *Ranzou. Rinini, Caesar. et Pictor.* tres versus hi deerant, et in *Cod. Paderb.* edit. *Venet. Ald. et Lipsf.* quatuor et post conuenit sequebatur *Febribus* — et ibi finis capitis. *B.* In *Cod. Lipsf.* defunt v. 899. 900. 901. *A.*

900. *chymum.* *Chylum* alios

legere, sed perperam, quia chylus est in stomacho, chymus in vasis aliis, docet *Borrich.* in lingua pharmacop. *Heinsius* tamen chylum praeferebat. *B.*

iniquum. In *Constant.* notis versus hunc ordinem habent: *Febribus* — Quo magis haudque magis permittunt c. c. *Subueniunt* — in textu vero noster ordo seruatus est. cf. *Plinius XXIX, 4. A.*

CAPVT XLIX.

Quartanae typo medicando.

Nec tu crede leuem dilato tempore febrem,
 Quae spatium sibi dat, magis vt cessando calefcatur, 905
 Lethali quae grassatur quartana calore,
 Ni medicas adhibere manus curemus et herbas.
 Allia non pudeat terno cum cimice trita
 Et diluta mero mediis haurire diebus,
 Aut facilem iecoris murini ducere fibram, 910
 Quatuor vt duri iungantur scrupula Bacchi:
 Mira est absinthii cum simplici potio lympha.

Sume

Cap. XLIX. ad typum quartanae. Ald. quartanae typo remeando. Cod. Vratisl. q. t. remediando. Hummelb. cura quartanae. Piſtor. 904) delato temp. Cod. Leid. ed. vet. 906) lentata quae. Ald. lethali quoque gr. Cod. Paderb. crassatur. Cod. Vratisl. Leid. ed. vet. Ald. Ven. Lips. 907) ne et — discamus. Cod. Reg. ni et — discamus. Cod. Paderb. Lips. Ald. nos m. a. m. discamus. Cod. Leid. ed. vet. ni — discamus. Ranz. Riu. deest post manus verbum discamus aut curemus in edit. Venet. 909) ac dil. Cod. Reg. 911) vt duri. Riu. Piſtor. puri. Const. marg. scrupula. Cod. Paderb. 912) mira absinthii. Ald.

Caput XLIX. typo. ordo est, modus et figura, quae febris obseruat.

908. allia. a Sereno diffentit in hoc consilio Dioscorides, qui cimices cauis fabarum inclusos et ante febrium significationes septenos deuorandos quartanae pellendae praescribit. v. L. II. c. 36. conf. Plin. XXIX, 4. K.

909. mediis diebus. diebus intermediis, a febre vacuis.

910. Aut facilem. Hic versus, nec non sequens desideratur in Cod. Leidensi, Vratisl. edit. vet. Hummelb. et Constantini. A.

911. Quatuor. Plin. XXVIII, 16. iecur felis decrescente luna occisae inueteratum sale, ex vino bibendum ante accessiones quartanae dixere. K. Scrupula recte, vid. ad Rhenn. de ponderib. 9. B.

K

913. ane-

- Sume tribus digitis adpreſum ſemen anethi,
 Tantumdem marathri, muſum nec deſit aceti,
 915 In cuius cyatho praedicta ſalubriter hauris.
 Maeoniae Iliados quartum ſuppone timenti,
 Aut leporis trepidi diluta coagula trade.
 200 Prodeſt et potus, ſed muſus, Doridis humor.
 Quidam etiam miranda ferunt, veniente calore
 920 Iurantes ludum Veneris munusque petendum.

Sed

- 913) apprehenſum. Ald. appenſum. Cod. Lipſ. Ranz. compref-
 ſum. Cod. Lyid. ed. vet. Hummelb. aniſi. Cod. Keuch. 914) nec
 muſum. Cod. Vratiſl. aceto. Cod. Leid. Reg. ed. vet. Ald. acetum.
 Hummelb. Conſtant. 915) in cuius. Cod. Lipſ. Keuchen. alii. 916)
 M. heliados quartam. Cod. Leid. ed. vet. quartum m. i. Cod. Reg.
 principium iliados. Cod. Paderb. maconiliados. Ranz. Iliia quin
 etiam ſpartum. Ald. quartum iliados quartum ſ. t. Cod. Vrat. Lipſ.
 tumentis. Lipſ. Ald. 917) lep. timidi. Cod. Leid. ed. vet. Hummelb.
 tepidi. ed. Lipſ. Venet. Caſar. Piſtor. 918) et muſus. Cod. Vrat.
 Paderb. ed. Lipſ. Ranz. vel muſus. Cod. Leid. Piſtor. vel mul-
 tus. ed. vet. Hummelb. Riu. 919) quidam mirandum
 feriant. Lipſ.

913. anethi. Placet emen-
 dandum *aniſi*, vt contra ve-
 terum auctoritatem diſertim
 Cod. auitus legit. *Plinius*
 hanc lectionem confirmat XX,
 17. extremo. *Treptolemus ad*
quartanas trinis digitis ſeminis
aniſi uſus eſt. K. Anethum ta-
 men praefcribit *Plin. Valer.*
 III, 5.

915. In cuius. Vno ſed c.
Burmannus praefert, ſed ma-
 le, notante Morg. Ep. II.
 p. 334. v. *Plin. Valer.* III, 6,
 de quartanae curat. A.

917. trade. propina, ad
 bibendum exhibe. *Hummelb.*

918. Doridis humor. aqua
 marina. Hic thalaffomel in-
 telligit. Aliis magis placet:
Prodeſt vel potus, vel muſus
D. h. ſed haec aliis diiudican-
 da relinquo. A.

920. Iurantes. firme adſe-
 verantes, rem pro probatiſſi-
 ma venditantes. Ex *Plinio*
 haec deſumta ſunt XXVIII, 7.
Ceu Icethidas medicus, qui quar-
tanis coitu ſiniri, incipientibus
ſuntaxat menſtruis, ſponondit.

921. par-

Sed prius est oleo partus feruescere ranae,
In triuiis, illoque artus perducere furo.

921) paruas f. ranas. Cod. Leid. ed. vet. Hummelb, ranae. Reg. foetus — ranae. Voff. parum — ranae. Cod. Lips. lanae. Cod. Vrat.

922) ex triuiis. Constant. marg. fin triuiis. Cod. Reg. intritos, illoque. Heinsf. coniect.

921. *partus ranae*. Ranas paruas, vel recte gyrinos intelligit Constantinus. de quibus supra c. 36. Forte de ranarum spermate haec intelligen-

da, aut de paruis ranis in triuiis oberrantibus. Quod probat locus *Plin. XXII, 10.* et *Plin. Valer. III, 5.*

CAPVT L.

Tertianae typo medicando.

Est etiam alternis febris rediuiua diebus,
Tempora discernens, quasi iustae pondere librae.

925 Vt possis igitur talem prohibere furorem,
Inuolues cera pallentis grana cumini,
Puniceaeque indes pelli, colloque ligabis.
Puleii ramus lanae velatus amictu
Tempore suspecto medicos praebabit odores.

930 Praeterea tritus cimex potatur in ouo,
Horridus attractu, sed gustu commodus apto.

Cap. L. ad typum tertianae. Ald. Ranz. t. t. remediando. Cod. Vrat. 923) alterius. Lips. alterni. Caesar. alterna. Pistor. recidiua. Heinsf. coniect. 924) d. iustae per pondera l. Cod. Paderb. tempora librae. Venet. Lips. 926) inuolues ceram siue claudis. Cod. Vratisl. inuolues ceram sine claudis. Cod. Leid. ed. vet. inuoluens cera sine caldis. Venet. Lips. sine caudis. Cod. Reg. Paderb. Lips. Ranz. tu volues cera sine caudis. Ald. sine caudis. Ranz. 928) romum. Cod. Vratisl. ramum. Cod. Reg. 930) pr. cimex affo. Cod. Leid. ed. vet. Hummelb. p. cimex tritus cum expotabitur. Lips. p. cimex potatur tritus in ouo. Ald. cimex forbendus in ouo. Cod. Paderb. 931) horridus ad tactus. Cod. Vratisl. attactu. ed. vet. Ranz. attactus. Cod. Reg. ad tractum. Venet. attractum. Lips. guste — apte. Ald. apte. Pistor.

923. *rediuiua. recidiua Heinsf. malebat, sed male, vt hanc vocem vbique obtrudere amabat. vid. ad Sil. Ital. I, 106. B.*

927. *Puniceae pelli. malicorio, quae testa est mali punici. Pistor.*

929. *Tempore suspecto. ante accessionem, aut eo tempore, vbi accessiones suetae incidunt, quo etiam Xenocra-*

tes apud Plinium XX, 14. pulegii ramum lana inuolutum in tertianis olfaciandum dari, aut stragulis subiici, et ita collocari aegrum inter remedia tradidit. K. Pulegio imprimis virtutes miras tribuerunt veteres rerum in medicis superstitiosarum amantes, quare et potens dictum, quod epitheton supra illustrauimus. Eadem commendat Plin. Valer. III, 5.

CAPVT LI.

Quotidianae typo medicando.

At qui continuis non cessat adire diebus,
 Sed tantum certas morbus discriminat horas,
 Triticeum metuit granum, si credere dignum est,
 Quod latitans fracto fuerit sub pane repertum. 935
 Nec non ossa iuuant septis inuenta domorum:
 Conuenit haec tereti pendentia subdere collo.
 Multaque praeterea verborum monstra filebo:
 Nam febrem vario depelli carmine posse
 Vana superstitio credit tremulaeque parentes. 940

932) est qui. Ranz. 935) fracto. Ranz. 936) inuenta deorum.
 Cod. Keuch. rogorum. Burm. coniect. 937) morborum subd. Ranz.
 938) mostra. Cod. Keuch. 939) magico d. Cod. Keuch. varios d.
 Lips. crimine posse. Cod. Vratisl. Leid.

936. septis inuenta d. Septa domorum sunt περιβολοι των οικων, siue templorum, nam τας οικας Graeci de templis dicebant, vt domos Latini. Cf. Euseb. histor. eccl. VIII, cap. vlt. Quapropter, si et deorum subintelligere velis, in Sereno nihil mutandum. Conseptum templi Apuleius Miles. XI. Arnob. L. VI. Pollux I, 9. memorant. K. Domos hic simpliciter pro templis poni vix credo. Deorum domus, aut aliqua alia voce addita docui ipse de Ioue Fulgerat. cap. 14. pag. 103. quia vero magae

ossa ex bustis, rogis et sepulcris colligere consueuerant, forte hic rogorum scripserit. v. Ouid. VI, 90. — B.

939. vario. de verborum et carminum potentia vid. Plin. XXIX, 2. Caesar. Scribo, volentibus auitis membranis, magico, tali videlicet, quod arcano quodam effectu proposito fini respondet. K. Magis placet vario; non enim omnia veterum carmina, aut singularia verba, quae ad morbos adhibebantur, magica fuere. A.

CAPVT LII.

Hemiritaeo depellendo.

Mortiferum magis est, quod Graecis *ἡμιριταίον*
Vulgatur verbis: hoc nostra dicere lingua

Non potuere vlli, puto, nec voluere parentes.

Inscribis chartae, quod dicitur abracadabra,

Saepius:

941) genus est. *Cod. Paderb.* Graeci. *Cod. Vratisl.* 942) hunc
nostra. *Cod. Vratisl.* 944) Inscrit. *Cod. Vratisl.* inscribes. *Riu.*
abracatabra. *Cod. Leid. ed. pr. Hummelb.* abra ca cabra. *Ald.*

941. *ἡμιριταίον.* Definitiones et opiniones diuersas de hemiritaeo excutiunt *Foef.* in
oecon. Hipp. et *Gorraeus* in definit. med.

944. *Inscribis chartae.* Exemplum sic pono:

a b r a c a d a b r a

a b r a c a d a b r

a b r a c a d a b

a b r a c a d a

a b r a c a d

a b r a c a

a b r a c

a b r a

a b r

a b

a *Pictor.*

Ad hunc nimirum modum:

A B R A C A D A B R A

A B R A C A D A B R

A B R A C A D A B

A B R A C A D A

A B R A C A D

A B R A C A

A B R A C

A B R A

A B R

A B

A

Keuch.

947. *figes.*

Saepius: et subter repetis, sed detrahe summae, 945
 Et magis atque magis defint elementa figuris
 Singula, quae semper rapies, et caetera figes,
 Donec in angustum redigatur litera conum.
 His lino nexis collum redimire memento.
 Nonnulli memorant adipem prodesse leonis. 950
 Coralium atque crocum corio connectito felis.
 Coralium vero si collonectere velles,
 Ne dubites illi virides miscere smaragdos.

Talia

945) et sumptum — summam. *Cod. Lipsf. repetes. Riu. summae. Const.* 946) vt magis. *Const.* 947) semper capies. *Ranz. caetera figes, pinges. Burmanni coniect.* 951) curulium. *Cod. Kench. curalium. Burm. alii. connectite f. Cod. Leid.* 952) coraliumue vero si croco. *Cod. Vrat. corallum vero si cocto. Cod. Leid. ed. Venet. Lipsf. corallium vero si cocco n. velis. Pith.* 953) illo veros. *Cod. Reg. Lipsf. ed. Ven. Lipsf. Ald. illos veros. Cod. Vratisl. veras. Ranz. illis virides. Cod. Leid. ed. vet. Venet. Ranz. Caesar. Pictor. Riu.*

947. *figes.* vix intelligo, nisi in tabella vel charta velit imprimi. Forte *figes*, id est duces calamo, vel *pinges*, vt. v. 959. Sensum puto, singulas et vltimas literas esse rapiendas, sed reliquas esse scribendas, donec in vnicam literam desinat figura, quae conum faciet. *B.*

951. *Coralium.* Scribe curalium. *καραλιον. Diosc. κοραλιον* habet. Versu 950. caret edit. *Lipsf. et Ald.* hoc autem 951. versu carent *Cod. Lipsf. Caesarius, Pictorius, Hummelbergius et Ranzouius.* Versu 952. vero *Riuinus* caret. Est certe superflui aliquid et aequiuoci in his versibus, vt versum 952. paene a librariis

infertum putem. Si enim, excusso penitus hoc versu, v. 953. *ne dubites illis*, nempe coralio atque croco in felis corio connexis, legere velis, commodus huius loci sensus est. *A.*

953. *Ne dubites.* *Vossius* in margine adscripserat hunc versum:

Adfit bacca teres vineo pretiosa colore.

An ex codice, non monuit. (*Lipsf. codex eundem versum habet. A.*) *Paderb. at si hagar teres niueo pretiosa colore. Vossianus*, si pro *vineo* legas *niueo*, non facile versus repudiandus videtur. Per *baccam* margaritam intelligit. *B.*

240 Talia languenti conducent vincula collo,
955 Lethalesque abigent, miranda potentia, morbos.

954) languentis. omnes praeter Gryph. Tornaes. Const. Keuch.
conducere. Cod. Reg. Paderb. Lips. 955) abiget. Cod. Paderb. Leid.
Keuch. ed. vet. Ald. Ranz. Picior. abiges. Cod. Vratisl.

954. Talia. Gemmas olim
pro amuleto gestabant, teste
Orpheo περι λιθων. Vid. *Ari-*
stotelem de lapid. K. De amu-
letis, quae in his capitibus
omnibus commendat noster,

et de abracadabra vid. *Iac.*
Wolfii scrutin. amuletorum
medicum. Lips. 1690. in 4to.
vbi plura ex aliis auctoribus
congesta occurrunt *Serenus*
illustrantia. A.

CAPVT LIII.

Aegris somno adsciscendo.

Non solum miseros deterrima febris adurit,
Sed super optato perguit viduare sopore,
Ne profint placidi, coelestia munera, fomni.
Charta igitur, variis quam pinxit littera verbis,
Vritur, inde cinis calido potatur in amni.
Proderit et magnum capiti substernere fulcrum*
Prodest et mixtam lymphis potare cupressum:
Palladiis itidem fucis, quos flore rosarum

960

Iungis,

Cap. LIII. ad somnum. Ranz. ac. f. a. praesertim in febribus. Riv. 957) sopores. Ranz. 958) profit. Ald. ed. Ven. 959) v. litterae quae scripta figuris. Ranz. 960) potatus. Cod. Paderb. 961) proderit, vt magi, caprae substernere sella. Const. marg. pr. et morion capitis f. fulcro. Const. marg. pr. at magnum, caprae f. sella. Cod. Keuch. pr. et m. c. f. puleium. Cod. Paderb. capiti substernere poleium. Venet. substerni poleium. Cod. Leid. pulegium. Lips. prodest puleium c. f. saepe. Ald. pr. m. c. f. poleuit. Cod. Vratisl. 962) proderit et. Ald. lymphis mixtam. Cod. Vratisl. Riv. 963) item. Cod. Vrat. Leid. Ranz. idem. Reg. iterum. ed. Ven. Lips. palladios itidem succos. Cod. Vrat. Lips.

Cap. LIII. In vulgatis edit. ordo capitum hic est: hemitritaeo depellendo. fracturis et luxis sanandis. nervis incis. aegris somno adsciscendo. lethargiae expellendae. comitiali morbo. Magis naturalis, Morgagnio iam notante, Ep. p. 110. hic, a nobis primum receptus ordo est, poetaeque genio, inprimis ob versum 956. magis accommodatus. A.

957. super. praeterea, in super.

961. Proderit — fulcrum.

Magnum illud fulcrum non intelligo. Facile quidem esset magicum substituere, sed quale id fuerit, prius esset ostendendum. De puleio firmat opinionem Plinius XX, 14. et ex Aldina lectione posset fingi: prodest puleium capitis substernere fulcro; nam saepe inter magica remedia legimus herbas et alia puluinari subdita. — B. An ad supinum tantum aegri decubitus respexit? Caret penitus hoc versu Ranzonius. A.

K 5

967. glo-

Iungis, et immisces madidum tritumque papauer,
 965 Quo lita frons facilem praebebit nocte quietem.
 Nec non mandragorae gustu sopor additur altus.
 Dilue praeterea glomeramina, quae gerit intus
 Clausa aries inter geminae coxendicis umbras,
 Inde soporati ducentur gutture potus.

966) gustu superadditur aegro. *Ranz.* sapor add. *Voff.* add. albi. *Keuch.* 967) glomeratam quam. *Ald.* glomerantia. *Ranz.*
 968) Lanam aries inter. *Ald.* 969) soporandi dulcentur guttura potu. *Ranz.*

967. *glomeramina.* pilulas ex fimo, siue excrementorum. *Caesar.* globulos stercoreis, qui e villis dependent. *Const.* An renes, aut renes

succenturiatos intelligat, non liquido patet. *K.* Globulos de lana dependentes esse probat *Reinesf. V. L. II, 8. pag. 196. B.*

CAPVT LIV.

Lethargiae expellendae.

Diximus, hanc fortem miseris mortalibus esse, 970
 Vt saepe inter se mala sint contraria morbi.
 Denique nonnunquam somno sic membra grauantur,
 Vt coniungatur letho sopor altus acerbo.
 Ergo leui flamma torrentur cornua caprae,
 Quo nidore grauem depellent lumina somnum. 975
 Aut veneris labrum quae dicitur herba bibetur,
 Quae teritur prius et vino confusa liquefcit.
 Conueniunt acidis euphorbia mixta fluentis,
 Gramina vel rutae, gemina si nare trahantur.
 Quidam dira iubent, septeno cimice trito 980
 Vt vitientur aquae, cyathusque bibatur earum:
 Haec potiora putant, quam dulci morte perire.

971) vt sint saepe mala inter se. *Keuch. text. alii.* 973) coniungantur. *Ald.* 975) quo videre. *Ranz.* dispellent. *Cod. Vratisl. Leid. Reg. Voss. ed. vet.* 976) bibatur. *Ald. Ranz. Riu.* 977) perfusa liq. *Ranz.* 978) conuenient. *Cod. Leid.* 979) trahentur. *Cod. Reg. trahuntur. Venet. Lipsf. Ald. Caesar. Piñtor.* 980) quidam dura. *Ranz.* 981) eorum. *Caesar. Piñtor.* 982) morte perissent. *Cod. Paderb.*

972. *grauantur.* opprimuntur.

973. *coniungatur letho sopor.* *Petron. cap. 89. continuat in mortem ultimam somnus.* vbi vid. interpr. *B.*

974. *leui. lenem ignem alii dicunt, de quo K. ad cap. I. vid. ad Ouid. II. Met. 811. qui*

et III. Met. 488. *leuem dixit.* — *B.*

975. *nidore.* Odorem foetidum *Celsus* interpretatur. III, 20.

976. *veneris labrum.* *diψα- nos* est, fullonum carduus.

978. *Euphorbia.* cf. *Diosc.* III, 88. *Plin. XXV, 7.*

CAPVT LV.

Fracturis et luxis sanandis.

Infandum dictu cunctis procul absit amicis,
Sed fortuna potens omen conuertat in hostes.

- 985 Vis indigna nouo si sparserit ossa fragore,
Conueniet cerebrum blandi canis addere fractis,
Lintea deinde superque inductas neſtere lanas:
Saepius et fucos conspergere pinguis oliui:
Bis septem credunt coalescere cuncta diebus.
- 990 Aut veteri Baccho caprae fimus inde petulcae,
Hoc aperit claufum, trahit haerens, sanat apertum.
Si vero caput infestus colliferit ictus,

Ex

Cap. LV. f. vel l. f. Cod. Leid. f. et luxatis membris. Caesar. Piſtor. 983) dictum. Lips. 984) et fort. Conf. potens omnes. Ranz. 987) inducta. Cod. Vratisl. inductu. Cod. Leid. Reg. ed. vet. Lips. Ranz. 988) conspergere p. oliuae. Cod. Leid. Reg. conspergere. Lips. 989) credunt valdefcere. Ranz. inualefcere. Cod. Vratisl. Reg. reualefcere. Cod. Leid. ed. Venet. Lips. 990) finum inde. Scalig. coniect. 991) deest in Cod. Vratisl. sanat apertum, opertum. Cod. Lips. 992) fin vero. Cod. Paderb. Piſtor.

984. *Sed fortuna.* Veteres rem infelicem detestaturi, quemadmodum amicis procul abesse vouebant, ita suis hostibus imprecabantur: *Hostibus meis id eueniat. K.*

985. *fragore.* Lucretium imitatur, qui hac voce etiam vtitur pro fractura. *de rer. nat. I, 748.*

988. *oliui.* Seruius ad Virg. Georg. II, 63. differentem vsum oliui et oliuae tradidit optime. *Oliua fructus ipse est,*

unde oliuum dicitur. Legimus tamen et oliuam de arbore. — B.

990. *fimus.* fimus neutro genere quis dixerit nescio, sed *finium* ponendo corruerunt et locum cap. 22. interpretes. *B. Fimus* veram leſionem esse adserit Morgagni Epist. II. pag. 335.

991. *hoc.* Hunc versum liber auitus non habet, videtur autem a sequioris aetatis manu adscriptus. *K.*

993. *vestis*

Ex oleo nesci vestis debebit arachnes :

Nesciet haec illic, nisi quum sanarit, abire.

Quod si luxa suo decedant membra tenore, 995

Vrere foemineos crines, ac iungere seuum

Congruet, ac tali medicamine mota ligare.

Aut malum ex pingui tritum apposuisse iuuabit.

Aut si conclusum seruauit tibia vulnus,

Stercus ouis placidae iunges adipisque vetustos, 1000

Pandere quae poterunt vlcus, patuloque mederi.

994) nesciat. *Ranz. Riu. illic. Cod. Leid. ed. vet.* 995) quid
 si. *Cod. Leid. ed. vet. fluxa suo. Ranz. decedent. ed. Lips. dece-*
dunt. Cod. Paderb. discedunt. Ranz. decedunt m. dolore. Cod. Vrat.
 996) furere soem. *Cod. Lips. adiungere s. Cod. Vrat. Leid. ed. vet.*
ac vngere. Picior. 997) congruit. *Cod. Vrat. Leid. ed. vet. Venet.*
 998) aut maluam — tritam. *Cod. Voss. Lips. Ald. puniceum aut ma-*
lum tritum a. i. Heinsf. aut mala — trita. Cod. Paderb. 999) aut
 sicut clusum. *Cod. Reg. at si concl. Riu. confusum seruauit flag-*
mina. Cod. Keuch. seruabit tibia. Riu. seruabit lilia. Cod. Vrat.
 1000) iungis. *Cod. Vrat. Leid. ed. vet.*

993. *vestis arachnes.* tela
 aranei *Caesar.* De voce *vestis*
 vid. ad cap. 26.

999. *aut si.* Consolidata
 eute, internoque vulnere non
 perfecte sanato. *Lectioem*
Cod. Keuch. Keuchenius

flemina interpretatur, eaque
 dicit cum *Feslo*, quum labore
 viae sanguis defluit circa talos
 et tumorem facit. *A. Flemina*
 siue *flegmina* illustrata sunt a
Plauti interpr. in *Epidic. V.*
 II, 5. *B.*

CAPVT LVI.

Neruis incisís et dolentibus atque contractis.

Haud quisquam credet, dissectos vulnere neruos
 Ad solitum rursus reuocari posse vigorem:
 Sed prodest terrae lumbricos indere tritos,
 1005 Quis vetus et rancens fociari axungia debet.
 Si vero occuitus neruos dolor vrit inertes,
 Vulturis excisos adipés rutamque remitte,
 Aut ceram, et tali recreabis languida fotu,
 Conuenit et pelagi calidis perfundier vndis:
 1010 Carica vel betis lento cum melle iugatur:
 Aut Baccho madefacta Ceres cum fronde cupressi,

Quo

Cap. LVI. vel dolentib. Cod. Leid. 1002) credat. Ranz. Riu. dissectos. text. Keuchen. alior. defectos. marg. Constant. 1004) terrae lumbr. Ald. 1005) rances. ed. Venet. Lips. ranis. Caesar. Pistor. ranae. Cod. Vrat. Gryph. Leid. ed. vet. Hummelb. Tornæs. recens. Cod. Lips. 1006) occultos neruo dolor v. i. Leid. ed. vet. occultos neruos. Cod. Reg. 1007) remisce. Coniect. Burmann. 1008) ac ceram. Constant. marg. 1010) gericalis betis. ed. vet. Lips. vt betis. Cod. Vrat. cum betis. Cod. Leid. cum betis lento vel. Ald. inungant. Cod. Vrat. 1011) cypressium. Ranz.

1002. *dissēctos. disiectos* in omnibus, praeter Paderb. Cod. et edit. Hummelb. et Pith. Praestat omni modo dissectos; loci enim vulnerati nerui non disiiciuntur, sed a vulnus infligente instrumento, cum carnibus, dissecantur. *A.*

1007. *remitte.* Cum remittere pro laxare et liquefacere

noſter ſoleat vti, nec hoc rutae conueniat, videtur Conſtantine ad ceram referre voluiſſe, *Ac ceram* legens. Sed quia hoc durum in hac verborum poſitione, ſcripſerit poeta *remiſce*, quod et inde vero ſimile fit, quia Arabes ſuffimen ex carne vulturis cum ruta iſchiadico morbo mederi docent. *B.*

1012. *fotu.*

Quo poteris fotu recreare rigentia membra.
Sin autem subito replicantur corpora morbo,
Contractos reuocat neruos caro fumta columbae.

1012) potu. *Constant. Keuch. text. alii.* 1013) solito. *Cod. Lips.*

1012. *fotu. potu* retinuit Keuchenius, et *potu rigentia* membra interpretatus est, quum ex potu vitium et rigor neruorum oriatur. Sed *fotu*, Morgagnio Epist. I. pag. 293. notante, quod et *Cod. Paderb. Leid. Reg. Vratislau.* ed. vet.

Hummelb. Ranzou. habent, praestat. *A.*

1013. *replicantur. curuan-* tur. Intelligit *αγκυλας*, id est articulorum contractiones, quod vitium *contractos articulos* dixit Celsus. V, 18. *Constantin.*

CAPVT LVII.

Comitiali morbo.

1015 **E**st subiti species morbi, cui nomen ab illo est,
 Quod fieri nobis suffragia iusta recusant.
 Saepe etenim membris atro languore caducis

Concilium

1016) suffr. iussa. *Cod. Leid. ed. vet.* recuset. *Hummelb. Constant. marg.* 1017) acri. *Lips. Riv. Caesar. Piñor.* atro liuore, *in marg.* languore. *Cod. Vrat.*

Cap LVII. Comitiali morbo.
 Comitialis morbus dictus est, quod et auctor innuit, quod in comitiis saepenumero ii, quibus suffragia negabantur, subito in terram cadere consueuerunt. *Caesar. Piñor.*

1015. 1016. *Est — recusant.* Ad veterum ritum alludit, quo, concidente epileptico, comitia interrumpentur. *Vlpian. XXVI, 8. ff. de auctorit. tutor. neque praesentia corporis sufficit ad auctoritatem, ut si somno aut morbo comitiali occupatus tacuisset.* — *K.* Magis placet tamen *Caesarii* et *Piñorii* opinio, nec *Vlpiani* locus *Keuchenii* adsertum fatis illustrat, quo tantum hoc adseritur, quod tutoris comitiali morbo correpti, morbi insultu videlicet durante, auctoritas non valeat. *A.* Sensus obscurior in versu

1016. Forte fieri simpliciter dicitur pro consulem, praetorem, etc. fieri; nam ita usurpasse veteres docebunt notae ad *Vellei. Paterc. II, 17.* et *Quintil. V, 10.* *Senec. Ep. 118. Catones repelli, Vatinius fieri. Quintil. Decl. 252.* Si iusta retinendum, intelligendae leges, quas iubet populus in comitiis, et construendum hoc modo: *cum suffragia fieri nobis iussa*, id est leges, *recusent.* quod idem est quod perferri prohibent. *B.*

1017. *Saepe etenim.* Pro atro sacro legit *K.* probante et id *Burmanno.* Nobis nil mutandum videtur. Versus a 1017. vsque ad 1020. *Ranzouio* defunt, ita vt in hac *Sereni* edit. legatur: *recusant. Prodest cum veteri.* Sed hoc forte operarum vitio factum. *A.*

1018. con-

Concilium populi labes horrenda diremit.

Ipse Deus memorat dubiae per tempora lunae

Conceptum, talis quem saepe ruina profudit. 1020

Prodest cum veteri Baccho fel vulturis ampli:

Sed cochlear plenum gustu tibi sufficit vno.

Aut cruor ex Progne mixtus cum polline thuris:

Aut apium elixum, aut conditum melle fel agni:

Marrubiumue pari confusum pondere mellis, 1025

Cui tu terna dabis gustu cochlearia in vno.

Aptus mustellae cinis est et hirundinis vna.

Praeterea pluuias, hominis quas calua supina

Excepit proiecta sinu, consumere prodest,

Aut

1018) concilium. *Heinsf. coniect.* consilium. *Cod. Lips.* 1019) dubia per. *Cod. Reg.* 1020) talis quae. *Cod. Vrat. Leid. Reg. ed. vet. Hummelb.* profundit. *Cod. Reg. Paderb.* 1021) Baccho veteri. *Ranz.* vult. atri. *Cod. Lips. Ald. Ranz. Pith.* 1022) gustatu sufficit. *Cod. Vrat. Leid. Paderb. Reg. ed. vet. Hummelb. Ranz. Riu.* 1024) salagni, *Ranz.* 1025) pari confusum. *Leid. Cod. ed. vet.* 1026) cui terna. *Cod. Vrat.* cuius terna. *Ranz. Riu.* illi terna. *Cod. Lips.* 1027) cinis et h. v. *Lips.* 1028) supinas. *Cod. Vrat. Reg. Lips. ed. Venet.* supinos, *Cod. Paderb.* supino. *Caes. Piñ.* supernas exc. pr. siti. *Heinsf. coniect.*

1018. *concilium.* ex *Heinsii* coniectura, quam veram puto. Caeteri omnes *consilium* habent. *B.*

1019. *Ipse Deus* — *Aesculapius. Piñtor.* dubiae lunae. lunae silentis et intermenstruae. Hinc et lunaticus morbus dicitur. *Piñtor. Const.*

1020. *talis quem.* totus versus deest *Venet.* et *Lips.* edit, an ruinam dixit ut fulmen, quo attoniti iacere solebant vitae nescii? vid. ad *Phaedr.* IV, 17. *Burm.*

1021. *ampli.* malim atri, *K. B.*

1023. *ex progne.* hirundine. vid. *Ouid.*

1028. *Praeterea.* — Prodest aqua in caluam mortui hominis excepta. *Piñtor.* Ex praeecepto *Artemonis*, quod allegat *Plinius XXVIII, 1. Artemon caluaria interfecti neque cremati propinauit aquam e fonte noctu comitialibus morbis.* v. *Fernel.* de abd. rer. caus. II, 16. *K.*

L

1030. *Aut*

1030 Aut lapis ex nido, vaga quem congeffit hirundo,
 Vellitur, et nexu fouet attollitque iacentem.
 Pellitur, vt fama est, gustu quoque languor anethi.

1030) et lapis. *Cod. Vrat. Leid. ed. vet. Hummelb.* 1031) pellitur.
Cod. Vrat. adnexu fouet. *Ranz.* 1032) lang. anethi. *Cod. Vrat.*

1030. *Aut lapis.* Dubium *Congerere* vero proprie de
 est, an quem ad lapidem aut auibus nidum fabricantibus
 ad nidum referendum fit. dicitur.

CAPVT LVIII.

Regio morbo pellendo.

Regius est vero signatus nomine morbus,
Molliter hic quoniam celsa curatur in aula.

Huic rubia ex mulsa fertur conducere lympha. 1035

Allia vel trita dabis vino madefacta calenti.

Vellera cum viuo suffiri sulphure prodest.

1033) Regius a v. *Cod. Vrat. Leid. ed. vet.* est vero regius. *Ald.*
a vero. *Cod. Leid. ed. vet.* 1035) rubra. *Cod. Vrat.* rubea. *Ranz.*
ex multa fertur. *Lips. Caesar. Pistor.* 1037) vino suff. *ed. vet.*
Ven. Lips. Ald.

1033. *Regius.* Regius hic
morbus cur dicatur v. prae-
terea et *Celsus* III, 24. *Pistor.*

1034. *molliter — curatur.*
vtendum enim ludis, lasciv-
ia, per quae mens exhilara-

tur. Ob quae regius mor-
bus dictus videtur, inquit *Cel-*
sus III, 24. *Const.* Alii *celsa*
curandus in aula legunt. — *K.*

1035. *rubia.* cf. *Diosc.* III,
160. *ex aqua mulsa pota mor-*
bum regium sanat. — *K.*

CAPVT LIX.

Infantibus dentientibus vel frige inquietatis.

Nudum hominem primum mater natura profudit:
 Insuper excruciat, niueis quum dentibus armat.
 1040 Collo igitur molli dentes necentur equini,
 Qui primi fuerint pullo crescente caduci,
 Aut teneris cerebrum gingiuis illine porci:
 Aut leporis niueum bibitur cum lacte caprino.
 Praeterea si forte premit strix atra puellos

Virofa

Cap. LIX. Infantibus fridentibus vel frige inquietantibus. Cod. Vrat. infantibus dentibus vel strix inquietantibus. Cod. Leid. ed. vet. Hummelb. inf. fridentibus vel frige inquietatis. ed. Venet. Lips. Dentibus vel frigis inquietatis infantibus. Ald. inf. dentibus vel frige curandis. Piſtor. ad infantum morbos. Ranz. Riv. 1038) Implicat infantem vario natura dolori, Insuper — Ranz. mater in edit. Venet. deest penitus. mundi natura. Cod. Leid. Reg. Lips. Paderb. Vrat. ed. vet. Hummelb. Ald. profundet. Caesur. Piſtor. 1039) dentibus ornat. Cod. Keuch. 1040) colligitur m. Cod. Vrat. morbi dentes. Ranz. 1043) niueo bibitur. Cod. Vrat. Ald. 1044) si dentate. Cod. Keuch. Ranz. puellas. Cod. Leid. Ranz. puellis. Cod. Reg.

1038. *mater natura. mundi natura* legunt alii, pro rerum natura. Sed natura *parens, mater*, passim dicitur. *B.*

1043. *niueum.* Supple cerebrum potius, quam coagulum. *Const.* Egit operose *Morgagni* Epist. I. p. 306. de hoc loco, leporisque cerebrum dum intelligit, *niueo* lacte caprino legit. Duri certe aliquid subest, dum, porci cerebro nullo epitheto ornato,

altero versu *niueum* pro cerebro simpliciter ponitur. *A.*

1044. *strix.* malefica mulier, quae noctu sanguinem infantium sugendo exhaurit. *Pistor.* Hoc fabulosum de strigibus *Plinius* arbitratur. XI, 39. *Const.* Striges venenata sua vbera infantibus praebere veteres existimabant, atque ita perimere specie pietatis. *K.* Locus de strigibus princeps est apud *Quid.* *Faſtor.*

Virosa immulgens exfertis vbera labris, 1045
 Allia praecepit Titini sententia neſti,
 Qui veteri claras expreſſit more togatas.

1045) bromoſa i. ſallebribus v. l. *Cod. Keuch.* vbera mammis.
Ranz. 1046) pr. rite ſ. n. *Ranz.* tundi ſ. Veſti. *Cod. Keuch. Gryph.*
Leid. ed. vet. Hummelb. Titini ſententia Veſti. *Caesar. Piſtor.*
 1047) expr. in vrbc. *Heinf. coniect.* rogatas. *Ranz.*

ſtor. VI. quem et allegavit
Hummelb. Verſ. 1045. ita con-
 ſtruendus: *viroſa immulgens*
vbera exfertis (apertis, didu-
 Etis) *labris* (puellorum) *A.*

1046. *Titini.* *Titini* cuius-
 dam mentio fit ſubinde in *Pli-
 nio* et *Lactantio*, eumque de

claris foeminis Romanis ſcri-
 piſſe ex hoc loco apparet. —
Caesar. De *Titinio* conſule
Fabric. Supplem. bibliothec.
 Latin. IV, 1. p. 265. Qui
Veſti ſuppoſuere, forte *Ve-
 ſtium Valentem* medicum hic
 indicari crediderunt. *B.*

CAPVT LX.

Combusturis igne vel frigore.

Sunt diuersa quidem mala frigoris atque caloris:
Sed tamen amborum simili nocet vlcere virus.

- 1050 Illa quoque vsta putes, quae sunt niue laesa rigente:
Conuersa in cinerem platani pila curat vtrumque:
At vero ambustum flammis, qui candidus oui
Sucus inest, penna inductus, sanare valebit.
Aut tu succosae cinerem perducito lanae,
1055 Aut viuam ex oleo veteri composito calcem,
Ordea vel franges, atque oui candida iunges.
Adsit adeps porcae (mira est haec forma medelae)
Iunge chelidoniis, ac sic line vulnera, fucis.
Quodque recens vffit glacies, axungia simplex
1060 Mulcet, et ex facili grata est medicamine cura.

1048) diuisa. *Constant. Keuch.* quaedam mala. *Cod. Reg.* 1049)
amborum laedunt simul vlc. vires. *Ranz.* 1050) putas. *Cod. Reg. ed.*
Venet. Ald. Lips. 1052) aut vero. *Lips.* ouo. *Cod. Lips. Ranz. Riu.*
1054) in succosa — lana. *Riu.* producito. *Ranz.* 1055) ex oleo vi-
ni. *Cod. Vrat. Reg. Paderb. ed. Ven. Ranz.* contundito. *Riu.* ex oleo
lini. *Cod. Keuch.* ex oleo lini contundito. *Cod. Leid. ed. vet. Hummelb.*
componite. *Cod. Reg.* 1056) aut ouis. *Ranz.* iunge. *Cod. Reg.*
1057) Arsit adeps. *Cod. Vrat.* est nam. *ed. Venet. Lips. Caesar. Pictor.*
forma salutis. *Ranz.* 1058) iungo. *Lips.* chelidonias. *Ranz.*
Riu. ed. Venet. Caesar.

1048. *diuersa. Keuchenius,*
Constantinum sequutus, diuisa
posuit, sed male; *diuersa* enim
contraria notat, vt centies,
et hoc sequens *simili* exigit. *B.*

1051. *platani pila.* baccas
intelligo, quas rubeas habet,
aut subcitrinas. *Pictor.*

1054. *succosae lanae. fuc-*
cidae.

1055. *ex oleo calcem.* *Diosc.*
V, 133. calx viuua oleo mixta
vim maturantem, emollientem
— habet.

CAPVT LXI.

Venenis prohibendis.

Vt tutus fias infestae fraude nouercae,
 Vel quicumque tuo carpetur liuidus actu,
 Non exspectatis eat obuia cura venenis.
 Ante cibos igitur iuglandis foetus edatur,
 Produunt electri variantia pocula virus.
 Praeterea coctae querno cum cortice lymphae
 Conueniunt potu, demersae ficus oliuo.
 Saepe etiam raphanum praedixit numen edendum.
 Antidotus vero multis Mithridatia fertur

1065

Confociata

Cap. LXI. Vt venenis occurras. Ranz. 1061) a fraude. Constant. marg. 1062) quaecumque. Cod. Reg. liuidus actu. Cod. Reg. Lips. Ranz. 1063) nostra exspectatis. Heinsf. coniect. 1065) proderunt. Cod. Vrat. profunt. Ald. Ranz. profunt electri manantia. Cod. Leid. ed. vet. Hummelb. prorantia. Cod. Keuch. Caesar. prorantia. Riu. vires. Cod. Vratisl. Paderb. ed. Ven. Lips. Ranz. 1067) diuersae f. o. Cod. Vratisl. Pith. Caesar. diuersaeque. Cod. Lips. ed. Venet. Lips. 1069) antidotis — prodest. Ranz.

1061. *vt tutus fias* — Nescio, cur illud infestae quidam in iniustae mutauerint. Alio sensu iniusta apud Virgilium, alio apud Serenum infesta, hoc est crudelis et funesta dicitur. Tacit. Annal. I. *Liuis nouercalibus odiis funesta.* — K. Mollior esset versus, si Serenus scripisset: *tutus ab infestae fias vt fraude nouercae.* B.

1062. *quicumque.* Ellipsis est, vel a fraude eius, quicumque, etc.

1063. *Non exspectatis.* venenis eo tempore datis, quo minime exspectas. — B.

1064. *iuglandis foetus.* Plin. XXIII, 8. *iuglandes praesumptae venena hebetant.*

1065. *Produunt etc.* i. e. pocula ex electro potus venentos iis infusos manifestant. v. Diosc. I, 134. Galen. Simpl. VII, 21. Rationem modumque, quo hoc fit, Plinius de electro descripsit.

1069. *Antidotus.* Huius antidoti meminit Plin. XXII, 8. *In sanctuariis Mithridatis Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipsius manu compositionem antidoti e duabus nucibus siccis, item ficis totidem et*

- 1070 Confociata modis, sed magnus scrinia regis
 Quum raperet victor, vilem deprendit in illis
 Synthefin, et vulgata satis medicamina risit.
 Bis denum rutae folium, falis et breue granum,
 Iuglandesque duas, totidem cum corpore ficus:
 1075 Haec oriente die parco conspersa Lyaeo
 Sumebat, metuens, dederat quae pocula mater.

1071) caperet. *Cod. Leid. ed. vet. Hummelb.* 1073) bis denas
 rutae frondes falis et tria grana. *Cod. Leid. ed. vet. bis denas rutae*
frondes. Hummelb. 1074) terno cum c. *Cod. Leid. ed. vet. Ald. Riv.*
Pictor. tundet cum c. Ranz. tereti cum. Cod. Vrat. Lips. ed. Venet.
Lips. teret. Cod. Reg. teret binas cum c. Cod. Paderb. cum corti-
ce. Heinf. coniect. 1075) die pariter. *Cod. Paderb. consparfa. Cod.*
Vratisl. 1076) Sumens, haud metues. Ranz. matri. Cod. Vratisl.
Lips. Leid. ed. pr. Lips. Ald. Hummelb. tutor. Cod. Constant.

rutae foliis viginti simul tritis,
addito falis grano, et qui hoc ie-
iunus sumat, nullum venenum
nociturum illo die. Omnes
prope medici diuersam syn-
thesin huius antidoti tradide-
runt, Plinii autem composi-
tio simplicissima est, et illi,
quam Serenus tradidit, prox-
ime accedit. K.

1070. *Confociata.* Versus
 a 1070 vsque ad 1073. *Ran-*
zoni non habet, vt adeo
 apud eum legatur: *Mithrida-*
tia fertur. Bis denum. — A.

1071. *magnus victor.* *Pom-*
peius cum Romanis.

1072. *medicamina risit.* Ri-
 sit vilia medicamina, quibus
 ipse rex a Romanis ad extre-
 ma redactus veneni sumti
 vim ita infregerat, vt post id
 sumtum indemnis conferua-
 retur.

1074. *totidem.* Illustrauit
 hanc lectionem doctissime, vt
 solet, ex *Aemilio Macro, Plin-*
io, Plinio Valeriano, aliis
Morgagni Ep. I. p. 250 — 259,

1076. *Sumebat.* Hunc ver-
 sum in cod. Lips. spurii se-
 quuntur, a 16. vsque ad 29.
 errore librarii manifesto. *A.*

CAPVT LXII.

V e n e n i s d a t i s.

Si nequit infandum praeuertere cautio virus,
Proximus ille gradus data pocula pellere cura.
Lac asinae placidaeque bouis prodesse loquuntur.
Betoniam ex paruo sumunt plerique Lyaeo. 1080
Quod si hederæ fucos, quæ truncos implicat altos,
Infilles pateris, poterunt haud vlla nocere
Pocula, quæ quisquam faeuis vitiauerit herbis.
Si quis hyoscyamum gustarit, lacte capellæ
Exhausto rabidos poterit mulcere furores. 1085

1077) cautio virtus. *Pith.* 1079) Lacte. *Cod. Vrat. Leid. Reg. ed. vet.* 1080) betonicam. *Cod. Leid. ed. vet. ex parco. Heins. coniect.* 1081) quod si hederæ fucum et qui tr. molliat. *Ranz. quod si vis hederæ, quæ truncos mollicat altos. Cod. Paderb. succum truncos mollicat altos. Cod. Reg. succos quæ truncas mollicat altos. Venet. Lips. truncos molliat altos. Cod. Vrat. truncis haereat altis. Riu.* 1082) infilles pani. *Ranz. instilla. Riu. infilles paruis. Cod. Vrat. Lips. Leid. Reg. Paderb. ed. vet. Hummelb. Venet. Ald. Lips.* 1083) quæ quicquid. *Cod. Vrat. vitiauerit. Tornæs.* 1084) si quoque hyosc. *Ranz. vitiauerit l. c. Lips.* 1085) hoc haustu. *Ranz. rapidos. Cod. Vrat. poterunt. ed. Lips.*

1077. *Si nequit.* Hic non erat nouum caput in *cod. Leid. edit. vet. et Hummelb.* XXII. p. 61. et Petron. c. 38. et 71. B.
1079. *lac. lacte alii habent, vt sit antiquo modo dictum pro lac. v. Rhod. ad Scribon.* 1080. *paruo. parco volebat Heinsius.*
1081. *truncos implicat. hederam arboream intelligit.*

CAPVT LXIII.

Vulneribus ex re dubia curandis.

Vulnera tabescunt spatio vitiata dierum,
 Curaque nil prodest, nec ducitur vlla cicatrix.
 Sed tamen herbarum tam mira potentia pollet,
 Vlceris annosi finus vt coalescere possit,
 1090 Marrubium si tu recoquas, illoque liquore
 Vulnus atrox foueas, cineres vel hirundinis altae
 Inducas, leporisue adsperfa coagula vino:
 Aut hederam Baccho decoctam, et semen anethi,
 Aut cineres alni tardo cum melle ligentur.
 1095 Lumbrici terrae poterunt conducere vulnus,
 Aut facilis lapathi coma latior vlcera purgat,

Et

Cap. LXIII. vulneribus et redubiae curandis. Pith. v. vel vlceribus inueteratis curandis. Wolf. vlceribus et reduviae c. Cod. Constant. vlceribus et rediuuiis c. Cod. Keuch. v. et crudubiae curandis. ed. Venet. v. etiam dubie curandis. Caesar. 1088) Sed non. Ranz. pellet. Cod. Reg. ed. Lips. 1089) spes vt. Ranz. et c. poscit. edit. Venet. Lips. 1090) m. si melle coquas. Constant. marg. si thure coquas. Cod. Paderb. Leid. ed. vet. Hummelb. m. tunsum recoq. Cod. Lips. m. si tute coquas. Ranz. coquas. Cod. Vrat. 1091) alte. Cod. Vratisl. Ald. atrae. Leid. Cod. ed. vet. Hummelb. 1092) leporis aut. Ranz. aspera. Cod. Vrat. leporis vel si a. c. v. ed. Venet. Lips. leporisque coagula et aspera vina. Cod. Paderb. 1093) aut semen. Cod. Leid. 1095) obducere. Ranz. Const. marg. 1096) cumulatio vulnera p. Cod. Keuch. Gryph. ed. Venet. Lips. Hummelb. cumulatio vlcera. Cod. Vratisl. Paderb. Leid. Reg. ed. vet.

1090. *Marrubium.* Lectio-
 nem si melle coquas confirmat
Diosc. III, 119. et Plin. XX, 22.
 1096. *Aut facilis caet.* Va-

riae lectiones a librariorum
 erroribus profectae videntur.
 Folia lapathi recentia intelli-
 git. *A.*

Et commixtus adeps, sed non nullo sale tactus.

Pinea praeterea viuo cum sulphure cortex

Et pice cum spiffa iam perdita membra reponit.

1097) commiscetur adeps. *Cod. Lips.* aut cum adeps villo sed non sale. *Cod. Leid. ed. vet.* et deest *Cod. Vrat. Reg.* sed non villo. *Consl. marg.* sale tritus. *Ranz.* 1098) pini p. cum vino et. *Ranz.* 1099) conspiffa. *Cod. Reg.* commixtus. *Ranz.* non spiffa. *Cod. Lips.*

CAPVT LXIV.

Verrucis tollendis.

- 1100 **I**nterdum existit turpi verruca papilla.
 Hinc quondam Fabio verum cognomen adhaesit,
 Qui solus patriae cunctando restituit rem.
 Id poterit vitium sanguis curare lacertae,
 Aut vrina canis cum terra inducta madenti.
- 1105 **A**ut herbae fucus, quae fertur nomine lathyr,
 Et tithymallus item tali satis apta medelae.
 Si rupta immanes fundit verruca cruores,
 Purpureo tritici cineres de vellere profunt,
 Quod fuerit vero conchyli sanguine tinctum.

1101) hic. *Cod. Reg. huic. ed. Venet.* 1105) lathris. *Pistor. Icther. ed. Ven. Lips. Icther. Cod. Paderb. Leid. Reg. ed. vet. lichen. Cod. Vrat. Ald.* 1106) est tithym. *Cod. Keuch. Ranz. Riv.* 1107) inverfos fundit. *Cod. Leid. ed. vet.* 1108) cinere. *Ald.* 1109) fuerit concili. *Cod. Reg. conchyliis sang. Cod. Keuch.*

1100. *Interdum.* Ranzovius 1103 versu: *id poterit vitium* caput incipit, tribus praecedentibus versibus omissis. *A.*

1101. *Hinc quondam Fabio.* *Fabium* cunctatorem intelligit. *Pistor.* Fabii verrucosi meminit *Plin.* XXXIV, 7. et Cicero de claris oratoribus Q. Maximi Verrucosi. *Con-*

stant. Hic versus praepositur praecedenti in *Cod. Leidensi. B.*

1102. *Qui solus.* Ennii versus est, quem Cicero in Catoe maiore citat.

1105. *lathyr.* Alii *τιθυμαλλον* appellant. v. *Dioscorid.* IV, 165.

1107. *Si rupta.* — Deest hic versus *Cod. Vrat. A.*

CAPVT LXV.

Haemorrhoidibus medendis.

Excruciant turpes anum si forte papillae, III0
 Agrestis prodest radix superaddita porri,
 Ne violet sanum, iuglandis fragmine clausa.
 Sal niueum fumes, Beticum quod nomine dicunt,
 Dulcia cumque nigra iunges fuligine mella,
 Adponesque super: pellit medicina dolorem. III5

III0) excruciat. *Cod. Vratist.* pupillae. *Cod. Reg.* III1) agrestis
 radix prodest. *Riu. Caesar. Piclor. Lips.* radix deest edit. *Venet.* III2)
 ni violent, sanant i. f. clausas. *Constant. marg.* ne violet sanum i. f.
 clausa. *Cod. Leid. ed. vet. Hummelb. et Cod. Reg. qui sana habet.* ne vio-
 let, sana, i. f. clausum. *Ald.* ne violet sana in i. f. clausa. *Morgagn.*
coniecit. ne v. sana i. f. c. *Cod. Vratist.* ni phiola sano. *Ranz.* ne
 violet sanum. *Riu.* III3) bethicum quem. *Cod. Vratist.* quem.
Cod. Leid. Reg. ed. vet. Hummelb. Ald. III5) apponis-
 que. *Lips.*

III0. *Excruciant.* Hunc ver-
 sum in cod. *Lips.* sequentes
 excipiunt spurii manifeste:

Est gestis dura quae percutit
 inferiora

Vulneris in morem iactans per-
 saepe cruorem;

Rumpit namque cutem, sed tu
 celer adde salutem.

Agrestis —

III1. *Agrestis* — *αμπελο-*
πρασον. de quo *Plin.*

III2. *Ne violet.* Hanc lectio-
 nem maxime veram puto.

Clauduntur glandium calice
 vel alia capsula medicamina
 acria tenero et valde irritabi-
 li loco applicanda. vid. de
 hoc loco *Morgagn. Epist. I.*
 pag. 304. *A.*

III3. *Sal beticum.* Ex Hi-
 spaniae prouincia. Huic sa-
 li palma a plerisque medicis,
 inter omnia salis genera per-
 hibetur, vt *L. XXXI, 7. in-*
quit Plinius. Hummelberg.

Quae sequuntur, ex Aldino codice sumta, indigna sunt
Sereno et pro spuris habenda.

PARALYSI DEPELLENDAE.

Prima die ita agendum.

Hunc quicumque cupis citius depellere morbum,
Protinus antidotum studio tu perfice mirum :
Scilicet vt valeas languenti ferre medelam,
Castoreas filiquas bis sex perquirere cura,
5 Tristis item digitis lympham metire duobus :
Denique tunc capies phialam, quae iustior exstat,
Aut equidem flammis : sed prunas subiice solers :
Proderit interea tepidum petentibus illud :
Ieiunis sed enim potius praebere memento.

Secunda die ita medendum est.

10 Quicumque secunda dies orbi peruenerit omni,
Haud aliis rebus prudens adiungere cures.
Castoris atque nomen filiquas adpendito statim,
Atque duos femis digitos metire memento

In

1. *Hunc.* Addiderunt Gryphius, Constantinus et deinde alii suis editionibus, sed alius auctoris esse satis diuersitas styli prodit et scabritudo. *B.*

6. *iustior.* mensurae legitimae. vid. *Seren.* cap. 19. et 39. *B.*

7. *Aut. forte haud.* *B.*

8. *petentibus.* lege potantibus. *B.*

11. *haud. forte hoc,* vt tepidum illud modo dixerat. *B.*

12. *nomen.* puto nouem. vt v. 18. et in *statim* lex pedia temeratur. *B.*

In calice atque probo lympham miscere duobus,
Qui patitur, tepidum languens hic forbeat ipse. 15

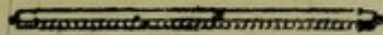
Tertia die ita curandum est.

Gratior atque dies ternus quum venerit imo,
Rursus in aegroto constanter fer medicamen,
Castoreas filiquas iterum quae pondere sint sex:
Hinc etenim binos digitos metire memento —
De lymphâ liquida: sed enim subiungere cura 20
Et simili debes tepidum praebere modo tunc.

Ita peragendum est a quarta die vsque ad sextam
et a septima vsque ad nonam, a decima vsque ad
duodecimam, et mirifice prodest.

Quid quarta die et reliquis peragendum sit.

Quartus et ille dies consentit: nec ne priori
Quintus, et est simili percellens namque secundo,
Sextus: itemque simul concordat denique terno:
Septimus vsque nonum percurritur ordine primo: 25
Sic decimas currens conscenditur ad duodenum.

LIPSIÆ,
EX OFFICINA BREITKOPFII.

MDCCLXXXVI.

